

รายงานผลการสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน
(ฉบับสมบูรณ์)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลาด จันทรมบัติ

นายทานตะวัน สิงห์แก้ว

หน่วยวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สนับสนุนโดย

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

8 กันยายน 2553

(สัญญาเลขที่ สพบ.กสอ.14/2553)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ในลักษณะก่อเกิดเครือข่ายระยะแรก ซึ่งเป็นการดำเนินงานในงวดที่ 3 (15 กรกฎาคม - 10 กันยายน 2553) นี้มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้เป็นเครือข่ายการดำเนินงานที่มีความเข้มแข็งในระยะต่อไป มีขอบเขตด้านเนื้อหาครอบคลุม 2 ประเด็น คือ 1) การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย และ 2) การกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ขอบเขตด้านพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่หลักภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 โซน คือ 1) โซนอีสานเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดหนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย สกลนคร และนครพนม 2) โซนอีสานกลาง ประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และมุกดาหาร และ 3) โซนอีสานใต้) ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร และอำนาจเจริญ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่เคยผ่านการอบรมหลักสูตร (Service provider) ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม หรือเคยมีประสบการณ์ในการทำงานกับวิสาหกิจชุมชนจากพื้นที่หลักภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4, 5, 6 และ 7 และให้ความสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน บันทึกการประชุม แบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบรายงานผลการดำเนินงานโครงการ ซึ่งสรุปผลการศึกษาดังนี้

ผลการจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย ผลการดำเนินงานเริ่มจากการสำรวจปัญหาความต้องการเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนและการจัดทำหลักสูตรอบรมจากผลการประเมินตามแบบประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนพบว่า เครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 54 คน ร้อยละ 80 ขาดทักษะในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ทีมวิจัยจึงได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผลการดำเนินกิจกรรมมีผู้เข้าร่วม 38 คน รูปแบบกิจกรรมเป็นการอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและควบคู่กับภาคปฏิบัติประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้เข้าร่วม จากผลการจัดกิจกรรมอบรมดังกล่าวทำให้ที่ปรึกษามีความรู้ความ

เข้าใจเครื่องมือ เทคนิควิธีการศึกษาชุมชน จนนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริงได้ เกิดแผนทดลอง ดำเนินงาน โครงการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจนาร่องโซนละ 1 กิจกรรม และนอกจากนี้ผลการประเมิน ความพึงพอใจจากการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$) จนนำไปสู่การพัฒนากระบวนการฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย ทั้งในรูปของเอกสาร และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ http://www.edu.msu.ac.th_drchalard.com

ผลการกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ผลการดำเนินงานส่งผลเครือข่ายมีการกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานเกิดระเบียบ ข้อบังคับ เครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คปว.) ฉบับสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 6 หมวด อัตราค่าบริการเป็นรายปีเฉพาะค่าตอบแทนที่ปรึกษา รายเดือนและรายปี ระดับความรู้ความสามารถและคุณสมบัติที่ปรึกษา 1) มีความรู้ขั้นพื้นฐานไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี 2) มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม 3) มีความรู้เรื่องการพัฒนาชุมชน 4) มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการด้านธุรกิจ 4) มีความรู้เรื่องการเงินและบัญชี 5) มีความรู้ครอบคลุมทุกเรื่อง สามารถทำงานกับชุมชน เข้าใจปัญหา มีแนวคิดเชิงอุตสาหกรรม งานไม่ยุ่ง สามารถทุ่มเทเวลาให้กับ ผู้ใช้บริการ และ 6) สามารถประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหลายภาคส่วนแบบบูรณาการได้ ผลการประชาสัมพันธ์เครือข่าย โดยผ่านสื่อบุคคลที่เป็นสมาชิกเครือข่าย 54 คน สื่อด้าน ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ WebSite และเอกสารหนังสือประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับภูมิภาค และประเทศ ด้านแนวทางการเชื่อมเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ผ่านบุคคลเป็นหลักเพราะเครือข่ายที่ปรึกษาที่มาจากหลายภาคส่วน ผลการประเมินผลการดำเนินงานโครงการจัดระดับคุณภาพที่ปรึกษาระดับเกรด A จำนวน 20 คน ระดับเกรด B จำนวน 16 คน ระดับเกรด C จำนวน 4 คน ระดับเกรด D จำนวน 16 คน และการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนาร่องในแต่ละโซน พบว่า แต่ละพื้นที่สามารถ ดำเนินงานให้เป็นตามแผนได้และมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการ ลงพื้นที่ การออกแบบกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม และการสรุปผลเขียนรายงาน ด้านการนำ เครื่องมือ วิธีการ และทักษะเทคนิคจากการอบรมไปใช้ยังพบว่าทุกพื้นที่สามารถนำเครื่องมือไป ประยุกต์ใช้ในการศึกษาชุมชนได้เป็นอย่างดี

ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน พบว่า เงื่อนไขระยะเวลาในการดำเนินงานที่จำกัดจึง ส่งผลให้การดำเนินงานของแต่ละโซนได้รับพัฒนาทักษะเทคนิค วิธีการ ศึกษาชุมชน วินิจฉัย วิสาหกิจชุมชน และเรียนรู้ในการดำเนินงานโครงการนาร่องได้อย่างมีข้อจำกัดอาจจะไม่สามารถ

นำไปใช้จริงได้ โดยเฉพาะการศึกษาชุมชนเพราะที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้รอบด้าน แนวทางแก้ไขของที่ปรึกษา จากบทเรียนการดำเนินงานของทั้ง 4 โชน พบว่า หากจะส่งเสริมให้การดำเนินงานโครงการนำไปสู่การสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนน่าจะมีแนวทางดำเนินการดังนี้ ควรมีการขยายระยะเวลาการดำเนินงานโครงการออกไปอย่างน้อย 3 ปี เพื่อจะเป็นการส่งเสริมให้ที่ปรึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองจนเกิดความมั่นใจในการให้คำปรึกษา และควรมีการสนับสนุนให้ที่ปรึกษาได้ทดลองดำเนินงานโครงการนำร่องให้คำปรึกษาวิสาหกิจเป็นรายบุคคลเป็นระยะเวลา 1 ปี อันจะนำไปสู่การเป็นที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนมืออาชีพได้

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ ควรจะจัดคนที่ให้บริการที่ตรงตามเป้าหมายที่จะให้บริการ ขึ้นอยู่กับตัวแทนผู้ให้บริการด้วย แต่ต้องเป็นที่ยอมรับ มีการประชาสัมพันธ์ ให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักควบคู่กันไปและโครงการงบประมาณต้องจัดให้ครอบคลุมทั้งหมด การเป็นที่ปรึกษาที่ดีมีองค์ความรู้ที่รอบด้าน มีจริยธรรม มีจรรยาบรรณของที่ปรึกษา ส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน มีการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร

แผนพัฒนาต่อเนื่องทั้งในส่วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำร่อง และเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาที่ปรึกษาเป็นรายบุคคลโดยตั้งเป้าไว้ 50 คน ที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ทางมหาวิทยาลัย มหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค ดำเนินการแต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการส่งเสริมได้ทั้งหมดด้วยปัจจัยข้อจำกัดด้านงบประมาณ แต่ก็พยายามจัดจ้างที่ปรึกษาทางช่องทางอื่นๆ ที่เป็นงานของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมโดยประสานผ่านศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. พัฒนาชุมชน สภาองค์กรชุมชน เกษตร และกิจกรรมอื่นๆ โดยการดำเนินงานระยะแรกของเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรให้มีหน่วยวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค เป็นที่ปรึกษาและศูนย์ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายไปอีกระยะเวลา 1 – 2 ปีก่อน เพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งสืบทอดงานเกิดความยั่งยืนต่อไป

คำนำ

เอกสารรายงานฉบับนี้ ภายใต้โครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ของหน่วยวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ร่วมกับ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งได้ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรม เพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายเป็นบทบาทสำคัญ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ผู้ให้บริการ คือ ธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นเป้าหมายหลักส่วนวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางขนาดย่อม(SME) และอุตสาหกรรมชุมชนเป็นเป้าหมายรอง จึงมีความจำเป็นที่จัดตั้งเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนขึ้นเป็นการนำร่องภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากได้ผลเป็นที่น่าพอใจก็จะขยายผลไปยังภาคอื่น ๆ ต่อไป เพื่อเป็นที่รวมและพัฒนาผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน

ซึ่งในเอกสารรายงานงวดที่ 3 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย และ 2) เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การให้บริการ มาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ หากมีการดำเนินงานในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องจริงจัง น่าจะก่อให้เกิดภาคีเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือในการดำเนินงานธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนให้เกิดรูปแบบบ้านวิสาหกิจชุมชน แนวทางความร่วมมือ และการปฏิบัติงานตามภารกิจร่วมกันแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมต่อไป

รศ.ดร.ฉลาด จันทรมบัติ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ความเป็นมา	1
	วัตถุประสงค์ที่ 3	3
	ขอบเขตของการศึกษา	3
	ขั้นตอนการดำเนินงาน	4
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	5
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	6
2	แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง	8
	เครือข่าย	9
	การพึ่งตนเอง	21
	องค์กรประกอบในการพึ่งตนเอง	23
	กระบวนการเรียนรู้	25
	การพัฒนากลุ่มอาชีพ	40
	องค์กรที่ปรึกษาอุตสาหกรรมชุมชน	42
	เทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม	44
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	64
3	วิธีดำเนินการศึกษา	75
	พื้นที่เป้าหมาย	75
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	76
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	76
	วิธีการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	76
	ขั้นตอนการวิจัย	77
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	78
	การวิเคราะห์ข้อมูล	79

4 ผลการศึกษา	81
การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน	
จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย	81
การกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับ .	
ความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์	
เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ	97
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	110
สรุปผล	110
อภิปรายผล	115
ข้อเสนอแนะ	117
บรรณานุกรม	119
ภาคผนวก	122
ภาคผนวก ก คู่มือในการอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	123
ภาคผนวก ข รายงานผลการศึกษาชุมชน	138
ภาคผนวก ค กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเครือข่ายฯ	147
ภาคผนวก ง รายงานสรุปผลการดำเนินกิจกรรม	155
ภาคผนวก จ โครงสร้างเครือข่าย ระบบการบริหารจัดการเครือข่าย วิสัยทัศน์	
พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานเครือข่าย	162
ภาคผนวก ฉ แบบประเมินเกณฑ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	167
ภาคผนวก ช ผลการประเมินระดับคุณภาพที่ปรึกษา	174
ภาคผนวก ซ ภาพประกอบกิจกรรม	180
ภาคผนวก ฌ รายงานการประชุมเวทีสรุปบทเรียนการสร้างและพัฒนาเครือข่าย	
วิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	119
ภาคผนวก ญ ภาพประกอบ	234
ภาคผนวก ณ เว็บไซต์เครือข่าย	239

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงเกณฑ์การแบ่งประเภทของเครือข่าย.....	15
2 แสดงวิธีการจัดการเครือข่ายตามขั้นตอนและวงจรชีวิตของเครือข่าย.....	18
3 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation).....	
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	83
4 รายชื่อเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานเหนือ	85
5 รายชื่อเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานกลาง	86
6 รายชื่อเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานใต้ 1	89
7 รายชื่อเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานใต้ 2	90
8 รายชื่อทีมสนับสนุนเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	90
9 รายชื่อทีมที่ปรึกษาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ..	91

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กระบวนการเรียนรู้	30
2 วิธีปฏิบัติการเรียนรู้	34
3 กระบวนการกลุ่ม	41
4 กรอบแนวคิดระบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม	44
5 กระบวนการประชุม F.S.C	51
6 ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนา นักวิจัยและชาวบ้านก่อนและหลังการวิจัย แบบ PAR	60
7 แสดงองค์ประกอบของการพึ่งตนเอง	66
8 รูปแบบการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	101
9 สรุปผลการดำเนินงานการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งวดที่ 1	102
10 สรุปผลการดำเนินงานการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งวดที่ 2	103
11 สรุปผลการดำเนินงานการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งวดที่ 3	104
12 การอบรมเชิงปฏิบัติการเทคนิคการศึกษาชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน...	
13 การลงพื้นที่ศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน	
14 ผศ.ดร.ฉัตร จันทรมบัติ สรุปผลการดำเนินงานโครงการ	237
15 คุณอารักษ์ เอี่ยมจ้อย เสนอแนวทางการดำเนินงานโครงการต่อเนื่อง	237
16 ตัวแทนศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4,5,6 และ 7 แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง	238
17 เครือข่ายที่ปรึกษาระดมสรุปบทเรียนการดำเนินงานโครงการ	238

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

สังคมไทยควรสนับสนุนและส่งเสริมผู้สร้างความรู้ และมีผู้ใช้ความรู้ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความสามารถในการแข่งขัน โดยมีเป้าหมายทางสังคมเพื่อทำให้สังคมไทยมีคุณค่า สังคมน่าอยู่ โดยใช้หลักการทางศาสนา คือ ขันธ์ 5 ของสังคมได้แก่ ศีลธรรม ปัญญา เศรษฐกิจถูกต้อง รัฐถูกต้อง และสังคมเข้มแข็ง(ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. 2546: 13-14) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2545–2549) ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุมรอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 46-47)

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรม เพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายเป็นบทบาทสำคัญ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการ คือ ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม(SME) และอุตสาหกรรมชุมชนขนาดเล็ก เนื่องจากในการส่งเสริมนอกจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจะให้บริการ ด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำ การฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก โดยเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมแล้ว การสร้างที่ปรึกษาเพื่อให้บริการที่คุณภาพและสอดคล้องกับปริมาณความต้องการของผู้รับบริการ โดยเฉพาะธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ถือเป็นหน้าที่สำคัญ เนื่องจากอุตสาหกรรมชุมชนมีอยู่เป็นจำนวนมากและผู้ให้บริการดังกล่าวมีอยู่จำกัด จึงมีความจำเป็นที่จัดตั้งเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นทีมรวมและพัฒนาผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนให้มีคุณภาพ พัฒนาขีดความสามารถของที่ปรึกษาให้เป็นที่ยอมรับ และถือเป็นวิชาชีพที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมต้องพัฒนากลุ่มเป้าหมายนี้ให้ต่อเนื่อง ตลอดทั้งบทบาทของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรม เพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายเป็นบทบาทสำคัญ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่รับบริการ คือ ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) และอุตสาหกรรมชุมชน เนื่องจากในการส่งเสริมนอกจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจะให้บริการ ด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำ การฝึกอบรม โดยเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมแล้ว การ

สร้างที่ปรึกษาเพื่อให้บริการที่คุณภาพและสอดคล้องกับปริมาณความต้องการของผู้รับบริการ โดยเฉพาะธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ถือเป็นหน้าที่สำคัญ เนื่องจากอุตสาหกรรมชุมชนมีอยู่เป็นจำนวนมากและผู้ให้บริการดังกล่าวมีอยู่จำกัด จึงมีความจำเป็นที่จัดตั้งเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นพี่เลี้ยงและพัฒนาผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน สอดคล้องการศึกษาของ โรเบิร์ต ดี พัทนัม (Robert Putnam, D. 2000 : 137, 151) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีคุณค่าควรกระทำอย่างไร การวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถกระทำได้ไม่ยากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเอื้ออำนวยให้เกิดทุนทางสังคมยังคงมีอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในอีกแง่มุมหนึ่งนั้นทุนทางสังคมจะทำให้ชุมชนมีพลังเพียงพอที่จะทำเรื่องต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมนั้นเปรียบเสมือนทุนทางทรัพยากรทางศีลธรรม และเป็นทรัพยากรประเภทใช้ไม่มีวันหมด อย่างไรก็ตามทรัพยากรประเภทนี้จะไม่มีประโยชน์อะไรเลยถ้าไม่ถูกนำมาใช้ ซึ่งต่างไปจากทุนทางกายภาพและทุนอื่น ๆ ทั่วไปที่เคยมีมา เพราะทุนเหล่านี้จะหมดไปเมื่อถูกนำมาใช้ และความเป็นเครือข่ายของสังคมได้ช่วยสร้างทุนทางสังคมที่เอื้ออำนวยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน แต่การติดต่อสื่อสารดังกล่าวก็ไม่ใช่เป้าหมายสุดท้าย เพราะการสื่อสารที่ดีต้องมีข้อมูลที่ดีด้วย ทุนทางสังคมได้ช่วยสร้างกระบวนการที่เกี่ยวกับด้านชีวิตและจิตใจ เป็นทางเลือกใหม่ที่จะปรับปรุงและพัฒนาชีวิตส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นจะทำให้ตัวผู้ติดต่อเองเกิดความตระหนักในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้อื่นมากขึ้น คนที่ทำงานและไว้วางใจในการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัว และเพื่อนร่วมชมรม กลุ่ม เครือข่ายองค์กรชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เขาผู้นั้นเกิดการพัฒนาและเกิดความรู้สึกเวทียากับผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ในสังคมนั้นด้วย ในทางตรงกันข้าม เมื่อคนอื่นขาดการติดต่อกับผู้อื่น เขาก็ไม่สามารถตรวจสอบความเป็นจริงของตัวเองได้

ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยฉลาด จันทรมบัติ (2548 : 147-148) ได้ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับกลุ่มนักวิจัยสนาม(นักวิจัยชาวบ้าน) เกี่ยวกับ การสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง โดยใช้เวลาในการวิจัย 1 ปี 9 เดือน (1 กรกฎาคม 2546- 31 มีนาคม 2547) พบว่า เกิดองค์ความรู้ใหม่ของการสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง หากต้องการให้ประสบผลสำเร็จ ก่อนดำเนินการวิจัยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย คือ 1) การเตรียมศักยภาพบุคลากรทีมงานวิจัยสนาม และเครือข่ายองค์กรชุมชน 2) การสร้างจิตสำนึกร่วมของทีมผู้นำในการเปลี่ยนแปลง 3) การสร้างความร่วมมือจากภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และองค์กรปกครองท้องถิ่น ในลักษณะแนวราบ คือ สภาผู้นำชุมชน 4) การสนับสนุนการดำเนินงานของทีมงานวิจัยภาคสนาม และเครือข่ายองค์กรชุมชนให้ปฏิบัติตามความสนใจและต้องการ 5) การสรุปบทเรียนและสะท้อนผลการดำเนินงาน

อย่างเป็นระบบในรูปแบบที่หลากหลาย เผยแพร่ให้คนภายในและนอกชุมชนรู้ความเคลื่อนไหว 6) พัฒนาการเรียนรู้ของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากคนรุ่นหนึ่ง สู่รุ่นคนอีกหนึ่ง ในลักษณะ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถาบันการเรียนรู้เพื่อคนเป็นสุข การยกระดับองค์ความรู้ของภูมิปัญญาสู่ในระดับสากล ในลักษณะหลักสูตรท้องถิ่น

เพื่อให้บริการของเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนมีคุณภาพและปริมาณตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมชุมชน พร้อมทั้งมีมาตรฐานในการให้บริการ และขยายผลให้ที่ปรึกษามีความรู้ความสามารถ ในการให้บริการแก่อุตสาหกรรมชุมชนเข้าร่วมงานเพิ่มขึ้น จำเป็นต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน โดยมีการจัดทำกลยุทธ์ของเครือข่ายให้เหมาะสมกับการพัฒนาและสอดคล้องกับบริการของเครือข่ายในอนาคต จึงจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนขึ้นเพื่อการพัฒนาผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้รับบริการ ดังนั้นหน่วยวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ ซึ่งมีบทเรียนเคยเป็นที่ปรึกษาธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนที่ผ่านมาจึงสนใจ จึงได้ร่วมกับสำนักหน่วยบริการอุตสาหกรรมชุมชน และสำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากค้นพบวิธีการและรูปแบบการเกิดภาคีเครือข่ายที่เหมาะสมทั้งการเรียนรู้ และความร่วมมือในการดำเนินงานธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนที่เป็นรูปธรรม ก็จะนำไปสู่การขยายผลในภาคอื่นๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ที่ 3

1. เพื่อจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย
2. เพื่อกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 พื้นที่ เป็นพื้นที่ที่เครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ที่มีสมาชิกเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จำนวนไม่น้อยกว่า 50 ราย ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ และดำเนินงานใน

การเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน หรือวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยครอบคลุมพื้นที่หลักภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.3.1.1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (อีสานเหนือ) ประกอบด้วย จังหวัดหนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย สกลนคร และนครพนม

1.3.1.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (อีสานกลาง) ประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และมุกดาหาร

1.3.1.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือล่าง (อีสานใต้) ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธรและอำนาจเจริญ

1.3.2 เนื้อหา เป็นการศึกษาบริบทของการก่อเกิดเครือข่ายประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 1) การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน
- 2) จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย
- 3) ภาวะเทียบและหลักเกณฑ์การให้บริการ และมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ และอัตราค่าบริการ
- 4) การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน ส่งเสริมการดำเนินงาน โครงการพัฒนาวิสาหกิจนาร่องการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

1.3.3 ระยะเวลา การดำเนินงานในงวดงานที่ 3 ระหว่างวันที่ 14 กรกฎาคม - 10 กันยายน 2553

1.4. ขั้นตอนการดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยการทำงานตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม - 6 กันยายน 2553 ในประเด็น การสร้างเครือข่ายเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน มีวิธีการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติให้เป็นจริง ดังนี้

1.4.1 สำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.4.2. จัดทำหลักสูตรการอบรม โดยการถอดบทเรียนการดำเนินงานการเป็นที่ปรึกษา ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชนของศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งทีมวิจัยได้ดำเนินการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 กลุ่มองค์กร คือ 1) โครงการอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อนน้ำเกลี้ยงเวียงชัย บ้านน้ำเกลี้ยง ตำบลนาข่า อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม 2) โครงการพัฒนา กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนวังจาน บ้านวังจาน ตำบลนาข่า อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม 3) โครงการพัฒนากลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนหนองข่าเพื่ออุตสาหกรรมชุมชน บ้านหนองข่า ตำบล ประชาพัฒนา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม และ 4) โครงการแปรรูปขนมจีนสมุนไพรเพื่อ อุตสาหกรรมชุมชน บ้านเหล่าราษฎร์พัฒนา ตำบลประชาพัฒนา อำเภอวาปีปทุม จังหวัด มหาสารคาม นำมาจัดทำคู่มือในการอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.4.3. การอบรมเชิงปฏิบัติการการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผล การดำเนินกิจกรรมได้จัดกิจกรรมเมื่อวันที่ 2-3 สิงหาคม 2553 ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน ตำบล แก่งเลิงจาน อำเภอมือ จังหวัดมหาสารคาม

1.4.4. จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจชุมชนภาคอีสานทั้งในรูปแบบ ของเอกสาร และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ (Website) <http://www.ed.ac.th>

1.4.5. การจัดทำกฎ ระเบียบและหลักเกณฑ์การดำเนินงานเครือข่าย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เครือข่ายมีกฎระเบียบ หลักสูตรการให้บริการ และเกณฑ์การดำเนินงานที่ชัดเจนมีขั้นตอน การดำเนิน

คือ แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อศึกษากร่างกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การดำเนินงาน เครือข่าย แล้วนำมาสู่การประชุมคณะกรรมการเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน เพื่อ พิจารณาร่างกฎระเบียบและหลักเกณฑ์การให้บริการของเครือข่ายให้มีความเห็นชอบ

1.4.6. ส่งเสริมให้ที่ปรึกษาได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาวิสาหกิจนำร่องโซนละ 1 กิจกรรม

1.4.7. เวทีสรุปบทเรียนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

1.4.8. เขียนรายงานผลการดำเนินงาน ในลักษณะรายงานการศึกษาค้นคว้า ส่งไปยังกรม ส่งเสริมอุตสาหกรรม

1.5 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1.5.1 ประชุมคณะทำงานเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่และวางแผนการดำเนินงานในงวดที่ 3

1.5.2 ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงานโครงการงวดที่ 3 วันที่ 22-23 กรกฎาคม 2553

1.5.3 จัดทำคู่มือและหลักสูตรในการอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.5.4 จัดอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.5.4 ส่งเสริมการดำเนินงานตามแผน คือ ส่งเสริมให้ที่ปรึกษาได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาวิสาหกิจนาร่อง

1.5.5 เวทีสรุปบทเรียนผลการดำเนินงานติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

1.5.6 เขียนรายงานผลการดำเนินงาน ในลักษณะรายงานการศึกษาค้นคว้า ส่งไปยังกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

เครือข่าย หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคล หรือ องค์กรในชุมชนหลาย ๆ องค์กรที่มีความสัมพันธ์เป็นกลุ่มคล้าย ๆ ชุมชน หรือสมาคม ทั้งนี้โดยองค์กรต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมายการดำเนินร่วมกันในลักษณะประชาสังคม แต่องค์กรยังคงดำเนินงานของตนเองได้อย่างอิสระ

เครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ มีการร่วมมือของการที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ในที่นี้ คือ หน่วยวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เคยเป็นที่ปรึกษากลุ่มวิสาหกิจ หรืออุตสาหกรรมชุมชนมาก่อน โดยยึดกรอบการทำงาน การวิจัยและพัฒนาแบบพลังแผ่นดิน คือ 1) มีเครือข่ายการเรียนรู้ ด้านต่างๆ 2) มีทีมแห่งการเรียนรู้ 3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4) การดำเนินงานตามนโยบายชุมชนเข้มแข็งและวิสาหกิจชุมชน ที่จะขับเคลื่อนหนุนเสริมให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน

การสร้างและพัฒนา คือ การกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ๆ (Steiner. 1990 : 108 ; Keeve. 1988 : 49)

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง (SMCE – Small and Micro Community Enterprise) “ทุนชุมชน” ไม่ได้หมายถึงเพียง “เงิน” แต่หมายถึงทรัพยากร ผลผลิต โภคทรัพย์และทุนทางสังคม (ความรู้ ภูมิปัญญา ระบบคุณค่า กฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งร้อยรัดให้ผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่น้อง)

อุตสาหกรรมชุมชน หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มองค์กรชุมชนสามารถนำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นและชุมชน หรือนอกชุมชนมาแปรรูปเป็นสินค้าให้เกิดการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร มีการทำงาน ที่เป็นระบบ สามารถสร้างคน สร้างงาน สร้างรายได้ เกิดประสิทธิภาพ อุตสาหกรรมชุมชน สามารถแยกเป็น 9 ด้าน ดังนี้ (ฉลาด จันทรสมบัติ. 2545:12)

1. การบริหารงานที่โปร่งใส หมายถึง การบริหารที่มีโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ชัดเจน กิจกรรมต่าง ๆ มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร คนภายในและภายนอกกลุ่ม ตรวจสอบการทำงานได้
2. การทำงานเป็นทีม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกัน มีความสามัคคีและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกัน
3. การวางแผนแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการประชาสัมพันธ์ การถ่ายทอดสื่อสาร หมายถึง การส่งเสริมการขาย การจดทะเบียนสินค้า และมีการถ่ายทอดระหว่างสมาชิก และคณะกรรมการในกลุ่ม
4. การประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอด การสื่อสาร หมายถึง การติดต่อสื่อสารของคนในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อทราบถึงความเคลื่อนไหว สถานการณ์กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม โดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และบุคคลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดแรงกระตุ้นความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. เทคนิคและคุณภาพ หมายถึง การควบคุมตรวจสอบ และกระบวนการผลิต เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และการผลิต ให้ทันสมัย หลากหลาย และมีมาตรฐาน
6. การพัฒนาชุมชนและเครือข่าย หมายถึง มีการปฏิบัติร่วมกันอย่างเข้าใจกัน มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนในการผลิตและวัตถุดิบที่มีประสิทธิภาพ แต่คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดี
7. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้ได้รับการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า กลุ่มประโยชน์และอนุรักษ์บำรุงรักษาให้ดีขึ้น
8. เศรษฐกิจพึ่งตนเอง หมายถึง คน วัตถุดิบ และแรงงานในท้องถิ่น สามารถลดรายจ่าย สร้างรายได้ ลดการอพยพ และขยายเครือข่ายการผลิตและการเรียนรู้ เกิดภูมิปัญญาแห่งคน
9. เทคนิคเฉพาะเรื่อง หมายถึง สามารถจัดทำระบบบัญชีเป็น แก้ไขปัญหาได้ โดยด่วน ตรวจสอบได้ มีการเขียนโครงการได้อย่างมีคุณภาพและเสนอขออนุมัติงบประมาณตามนโยบายของรัฐและเอกชนได้
10. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาปัญหาและความต้องการของหน่วยงาน องค์กร กลุ่มองค์กรชุมชน ที่ผู้ให้บริการวิสาหกิจชุมชนที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาวางแผนดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญห การปฏิบัติตามแผน การติดตามผลประเมินผล การสรุปผลการสะท้อนผล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกในกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเข้าร่วมด้วย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

2.1 เครื่องมือ

- 2.1.1 ความหมาย
- 2.1.2 พัฒนาการของเครื่องมือ
- 2.1.3 ประเภทของเครื่องมือ
- 2.1.4 ลักษณะร่วมของเครื่องมือ
- 2.1.5 ประโยชน์ของเครื่องมือ
- 2.1.6 กิจกรรมของเครื่องมือ
- 2.1.7 โครงสร้างของเครื่องมือ
- 2.1.8 ข้อจำกัดและปัญหาของเครื่องมือ
- 2.1.9 ประเภทของเครื่องมือ
- 2.1.10 ก่อตั้งเครื่องมือ
- 2.1.11 การจัดการเครื่องมือ
- 2.1.12 เครื่องมือองค์กรชุมชน
- 2.1.13 เครื่องมืออุตสาหกรรมชุมชน

2.2 การพึ่งตนเอง

- 2.2.1 ความหมาย
- 2.2.2 แนวทางการพึ่งตนเอง
- 2.2.3 องค์ประกอบในการพึ่งตนเอง

2.3 กระบวนการเรียนรู้

- 2.3.1 ความหมายการเรียนรู้
- 2.3.2 กระบวนการเรียนรู้
- 2.3.3 หลักการเรียนรู้
- 2.3.4 วิธีปฏิบัติการเรียนรู้
- 2.3.5 องค์ประกอบการเรียนรู้
- 2.3.6 อุปสรรคขัดขวางการเรียนรู้
- 2.3.7 ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้

2.4 การพัฒนากลุ่มอาชีพ

2.4.1 ความหมายกลุ่ม

2.4.2 กระบวนการกลุ่ม

2.5 องค์กรที่ปรึกษาอุตสาหกรรมชุมชน

2.5.1 ความเป็นมา

2.5.2 องค์กรประชาสังคมที่ปรึกษาสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สังคมวงกว้าง

2.6 เทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม

2.6.1 กรอบแนวคิด และกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วม

2.6.2 กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการเรียนรู้

2.6.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน

2.6.4 การวางแผนพัฒนากลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วม

2.6.5 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง (SWOT Analysis)

2.6.6 การประเมินชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory rural appraisal : PRA)

2.6.7 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

2.6.8 กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 งานวิจัยภายในประเทศ

2.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 เครื่องมือ

2.1.1 ความหมาย

เสรี พงศ์พิส (2548 : 197) ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึง การที่ผู้คนอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งในชุมชนและกับชุมชนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำงานสม่ำเสมอหรือเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของชุมชน เพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงวิถีปฏิบัติของชุมชน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 28) ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสาน เชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดหมายเพื่อการดำเนินงานร่วมกัน และมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

เครือข่าย หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคล หรือ องค์กรในชุมชนหลาย ๆ องค์กรที่มีความสัมพันธ์เป็นกลุ่มคล้าย ๆ ชมรม หรือสมาคม ทั้งนี้โดยองค์กรต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ หรือ

เป้าหมายการดำเนินร่วมกันในลักษณะประชาสังคม แต่องค์กรยังคงดำเนินงานของตนเองได้อย่างอิสระ

2.1.2 พัฒนาการของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548: 198) มีมุมมองพัฒนาการของเครือข่ายในแวดวงวิชาการ เครือข่ายมาพร้อมกับวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ แต่ปรากฏให้เห็นว่ามีพลังจริง ๆ ในทศวรรษที่ 20 นี้เอง เมื่อมีการปรับกระบวนทัศน์ ปรับวัฒนธรรมองค์กรในภาคธุรกิจ จนเกิดการ “ปฏิวัติการจัดการธุรกิจ” ขึ้น เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคน ทำงานทั้งในองค์กรตนเองและระหว่างองค์กรต่าง ๆ

ในด้านการพัฒนาเอกชนก็ค่อย ๆ เกิด “ขบวนการ” ดังกล่าวมาตั้งแต่ 2525 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์พัฒนา เปลี่ยนจากการทำโครงการจัดการองค์กรชุมชน ไปสู่การเชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่มาจาก “ข้างใน” ชุมชน เพราะมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเองโดยการใช้ทรัพยากรหรือ “ทุนชุมชน” ที่เหลืออยู่

สองทศวรรษมานี้ ทั่วโลกมีการนำแนวคิดเรื่องเครือข่ายไปประยุกต์ใช้ในแวดวงการทำงานของตนเอง ในประเทศไทยมีประสบการณ์ที่หลากหลายเรื่องเครือข่ายที่ได้นำเสนอในหนังสือเล่มนี้มาจากประสบการณ์ของผู้เขียน ผู้เรียบเรียงรวบรวมประสบการณ์เหล่านี้มาเสนอบวกกับประสบการณ์และข้อมูลจากหน่วยงานระดับชาติและนานาชาติจำนวนหนึ่ง ทำให้ได้ข้อสรุปที่สรุปเป็นประเด็นที่น่าจะนำไปใช้ต่อไปดังนี้

2.1.3 ประเภทของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548: 200) กล่าวถึงประเภทของเครือข่ายมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับสมาชิกพื้นที่ กิจกรรมหลัก วัตถุประสงค์ และโครงสร้างการดำเนินงานในลักษณะองค์กรของเครือข่ายเอง โดยมีข้อสังเกตในประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

มีเครือข่ายแนวราบโดยการประสานบุคคลที่อยู่ใน “ระดับ” เดียวกัน อาชีพเดียวกัน ให้มาเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายกัน เช่น เครือข่ายเกษตรกร (กรณีเครือข่ายท้องถิ่นส่วนใหญ่ในหนังสือเล่มนี้เป็นเครือข่ายประเภทนี้) เครือข่ายนักพัฒนา เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น อาจเป็นปัจเจกบุคคลหรืออาจเป็นสถาบันก็ได้ เช่น เครือข่ายสถาบันวิจัย เครือข่ายศูนย์ข้อมูล เป็นต้น บางเครือข่ายอาจเปิดสำหรับบุคคลทั่วไป สถาบันทั่วไป ใครก็ได้ที่สนใจในเรื่องหรือประเด็นเดียวกันนั้น

มีเครือข่ายที่มีลักษณะแนวตั้ง เช่น การนำผู้คนจากหลากหลายอาชีพที่แตกต่างกันมาเป็นเครือข่ายกัน เช่น เกษตรกร นักพัฒนา นักวิชาการ นักธุรกิจ นักการเมือง องค์กรทุน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือกันโดยเน้นที่การให้ข้อมูลข่าวสารมากกว่าการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เครือข่ายนี้มีมากขึ้นวันนี้เพราะการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตช่วยให้คนไม่ว่าอาชีพอะไร ฐานะไหน ระดับใด สามารถเป็นสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน

เครือข่ายส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพื่อทำให้การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ดีขึ้น ง่ายขึ้น และมีการร่วมมือกันในเรื่องต่างๆ ได้สะดวกและดียิ่งขึ้น และอีกบางส่วนทำให้เป็นพลังต่อรองกับอำนาจต่างๆ ได้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐหรือเอกชน องค์กรทุนหรือองค์กรวิชาการ ทำให้ได้รับความสนใจและความช่วยเหลือง่ายขึ้น

เครือข่ายจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการวิจัย การศึกษา การฝึกอบรม การจัดการทรัพยากร การจัดการตลาด บางเครือข่ายแลกเปลี่ยนทรัพยากร เช่น พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น (เครือข่ายยโสธรแลกเปลี่ยนข้าวกับชีเลื้อยและผลผลิตอื่น ๆ ของเครือข่ายนครศรีธรรมราช) บางเครือข่ายเน้นการรวมกันเพื่อคัดค้านทางการเมือง รณรงค์เพื่อให้สังคมเกิดสำนึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ป่าชุมชน การสร้างเขื่อน เป็นต้น

บางเครือข่ายมีวัตถุประสงค์หลากหลาย เช่น นอกจากแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแล้วยังมีความร่วมมือในทางปฏิบัติอีกหลายเรื่อง เช่น การวิจัยร่วมกัน ฝึกอบรมร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อส่วนรวมร่วมกัน

ปัจจุบันนี้มีเครือข่ายที่พัฒนารูปแบบมากมายที่มาพร้อมกับการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคือ เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ คือการกระจายข้อมูลข่าวสารผ่านทางอีเมล เพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนอภิปรายแสดงความคิดเห็น และเป็นการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (workshop) อีกแบบหนึ่งระบบกลไกอิเล็กทรอนิกส์ทำให้อีเมลจากสมาชิกคนหนึ่งถูกส่งไปถึงสมาชิกทุกคนได้ ซึ่งสมาชิกอาจจะตอบให้ทุกคนได้รับรู้หรือตอบให้คนที่ส่งโดยตรงคนเดียวเพื่อการเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

2.1.4 ลักษณะร่วมของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548: 201) องค์กรประกอบหรือลักษณะร่วมของเครือข่ายส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายแบบใด ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะร่วมของทุกเครือข่าย คือ

1. เป็นกลุ่มองค์กรและ/หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ดำรงขึ้นร่วมกัน
2. เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
3. ดำรงอยู่ได้ยาวนาน (ไม่ใช่เฉพาะกิจ) ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง
4. มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกัน และร่วมกันรับผิดชอบ
5. มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

2.1.5 ประโยชน์ของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548: 202) เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะในกรณีที่ต้องเผชิญปัญหาต่างๆ ปัญหาที่ใหญ่โตและซับซ้อนเกินกว่าที่ใครจะเผชิญได้โดยลำพังคนเดียว เช่น เอดส์ ยาเสพติด การค้าเด็ก และสตรีเพื่อการบริการทางเพศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพิทักษ์สิทธิชุมชน เป็นต้น การสร้างเครือข่ายหรือทำงานเป็นเครือข่ายเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดผลกระทบที่มากกว่าในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพราะการทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบ “ประสานพลัง” (synergy)

ประโยชน์ของการทำงานเป็นเครือข่ายอธิบายได้อีกนัยหนึ่ง คือ

1. ก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคนเดียวทำให้เกิดไม่ได้
2. ทำการรณรงค์ได้กว้างกว่าและมีประสิทธิภาพมากกว่า
3. ส่งอิทธิพลต่อคนอื่นในเครือข่ายและนอกเครือข่าย
4. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือประเด็นหนึ่ง หรือการต่อสู้หนึ่งชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะมีแง่มุมหลายแง่มองจากหลายคนหลายองค์ประกอบ
5. ร่วมมือกันทำ แบ่งงานกันทำ
6. ลดงานที่ซ้ำซ้อนลง และลดการสิ้นเปลืองทรัพยากร
7. ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ แรงบันดาลใจ และทักษะต่างๆ
8. ทำให้เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกัน และช่วยกันในรูปแบบต่างๆ ในบางกรณีช่วยให้สามารถระดมทุนได้ดี

2.1.6 กิจกรรมของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548: 204) เครือข่ายทำได้หลายอย่าง เครือข่ายขององค์กรที่ทำงานเชื่อมประสาน รณรงค์ ให้การสนับสนุน อย่างกรณีองค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรอิสระต่างๆ หรือเครือข่ายลักษณะต่างๆ ที่รวมเอาองค์กรของรัฐเข้าไปด้วยในบางครั้ง เน้นที่การทำข้อมูล การวิเคราะห์และแบ่งปันข้อมูล การรณรงค์ การฝึกอบรม การระดมพลังเพื่อให้เกิดความสามัคคี การวางแผนการทำงานร่วมกัน การบูรณาการแผน การดำเนินงานร่วมกันตามแผน และพัฒนาวาระหรือประเด็นบางอย่างร่วมกัน การเรียนรู้ประเด็นต่างๆ หลากหลายรูปแบบและวิธีการตามที่เครือข่ายจะกำหนดร่วมกัน

เครือข่ายในระดับ “รากหญ้า” หรือองค์กรชุมชนก็สามารถทำเช่นที่กล่าวมาได้ รวมทั้งยังสามารถร่วมมือกัน “ลงทุน” และดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ได้ ร่วมกันในการผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาด การบริโภค ร่วมกันจัดระบบเศรษฐกิจชุมชน ร่วมกันจัดระบบวิสาหกิจชุมชน

กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่เครือข่ายองค์กรชุมชนทำร่วมกัน ร่วมกันดำเนินการตั้งแต่การเรียนรู้ถึงการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกันคือ การจัดการป่าไม้ชุมชน จัดการน้ำ จัดการแหล่งอาหารต่างๆ อนุรักษ์ป่า ดิน น้ำ ปลา สิ่งแวดล้อมโดยรวม

การจัดการประเด็นร่วมของชุมชน เช่น สุขภาพ กองทุน ระบบสวัสดิการ

การจัดการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น เอดส์ ยาเสพติด การละเมิดสิทธิเด็ก เป็นต้น

2.1.7 โครงสร้างของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548: 205) โครงสร้างของเครือข่ายเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ก็ได้

ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่า เครือข่ายเป็นทางการมีโครงสร้างการประสานงานอย่างเป็นทางการ ขณะที่เครือข่ายไม่เป็นทางการไม่มี โครงสร้างเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับเป้าหมาย ทรัพยากร (เวลา เงิน คน) และขึ้นอยู่กับสมาชิกเครือข่ายว่าต้องการให้มีการจัดองค์กรอย่างไร ถ้าหากสมาชิกอยากแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างเดียวก็น่าจะง่าย แต่เครือข่ายจำนวนมากต้องการมีโครงสร้างที่เป็นทางการเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะถ้าหากว่าต้องการประสานกิจกรรมของสมาชิกด้วย เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อน

อย่างไรก็ดี เครือข่ายไม่ใช่อะไรที่เคร่งครัดเข้มงวด สามารถเปลี่ยนแปลงได้ บางเครือข่ายอาจจะเริ่มต้นแบบหลวมๆ นานเข้าก็เริ่มเป็นระบบและเป็นทางการมากขึ้น บางเครือข่ายอาจจะตรงกันข้าม คือเริ่มต้นอย่างเป็นทางการและค่อยๆ เป็นเครือข่ายหลวมๆ และไม่เป็นทางการในที่สุด ขึ้นอยู่กับสมาชิกว่าต้องการแบบไหน

2.1.8 ข้อจำกัดและปัญหาของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548: 206-207) ปัญหาที่เครือข่ายต่างๆ มักประสบมีดังนี้

1. ขาดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
2. สมาชิกไม่เท่าเทียมกัน ทำให้บางคนบางกลุ่มข่มคนอื่น องค์กรอื่นบางคนเข้ากลุ่มแล้วกลุ่มแตก วงแตก เพราะไปครอบงำคนอื่นหรือยึดถือความคิดตนเองเป็นหลัก ไม่ฟังใคร
3. การครอบงำ บางองค์กรมีเงินมากกว่า มีผลงานมากกว่า มีอิทธิพลมากกว่า อาจจะครอบงำเครือข่าย องค์กรที่ว่าอาจจะเป็นกลุ่มทางเผ่าพันธุ์ กลุ่มทางการเมืองหรือทางวิชาการก็ได้ เกิดการแข่งขัน เกิดความอิจฉาริษยาระหว่างสมาชิก ระหว่างบุคคลตัวแทนองค์กร เครือข่าย อิเล็กทรอนิกส์เองก็อาจจะถูกครอบงำโดยบางคนที่ไม่กล้าให้เห็นในทุกเรื่อง และแสดงความคิดเห็นที่ข่มคนอื่นตลอดเวลา แบบนี้สมาชิกเริ่มเบื่อ ไม่อยาก “ร่วมวงไพบูลย์” ด้วย
4. การรวมศูนย์และความเป็นราชการ การรวมศูนย์เกิดขึ้นเมื่อผู้ประสานสำนักเลขานุการ คณะกรรมการแกนนำ (steering committee) หรือคณะกรรมการเริ่มจะควบคุมและดำเนินงานเครือข่าย “เพื่อตนเอง” ไม่ใช่ประสาน (coordinating) หรือเอื้อกระบวนการ (facilitating)

เรียนรู้และการทำงานร่วมกันของสมาชิก เรื่องนี้ไปโยงกับการครอบงำโดยสำนักเลขานุการ คณะกรรมการหรือแกนนำ ทำให้มีการตัดสินใจแบบรวมศูนย์ และการสื่อสารระหว่างเครือข่ายต้องผ่านศูนย์หรือสำนักเลขานุการแทนที่จะสื่อสารกันโดยตรงระหว่างสมาชิกเครือข่าย ทำให้มีการจัดการแบบคนกลางหรือผู้ดำเนินการ (moderator) อยู่ตลอดเวลาต่างๆ ที่ไม่จำเป็นเสมอไป กลายเป็นการ “รวบอำนาจ” ของผู้ประสาน เลขานุการ (เปรียบเทียบกับปลัดอบต. ที่ทำเกินหน้าที่) การรวมศูนย์เป็นอันตราย เพราะถ้าเกิดผู้ประสานหรือสำนักเลขานุการเกิดไม่เอาภาระงานขึ้นมา เครือข่ายก็อาจจะทำอะไรไม่ได้ไปด้วย

5. ความแตกต่างมากเกินไป มีความแตกต่างมากเกินไปในหมู่สมาชิก เช่น สมาชิกที่อยู่ในเมืองกับสมาชิกที่อยู่ในชนบทห่างไกล การคมนาคม การสื่อสารในชนบทลำบากกว่าในเมือง ประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน คนจากหมู่บ้านไปร่วมเครือข่ายในเมืองใหญ่กลายเป็นคนแปลกหน้าแปลกถิ่นและเรื่องที่เกิดขึ้นก็ห่างไกลจากความเป็นจริงของสมาชิกที่มาจากหมู่บ้านอย่างนี้เครือข่ายก็ไปไม่ได้ เพราะที่สุดท้ายมีแต่สมาชิกบางคนบางกลุ่มที่ยังไปมาหาสู่กัน เครือข่ายหลายแห่งสื่อสารกันโดยอีเมล คนไม่มีคอมพิวเตอร์ก็ไม่สามารถสื่อได้ เป็นต้น

6. ขาดปัจจัยหรือทุน แม้ว่าสมาชิกเครือข่ายอาจจะมีความตั้งใจและความเสียสละสูง ขอมเสียสละเวลาเพื่อไปร่วมประชุม แต่ถ้าหากขาดปัจจัย ขาดเงินทุนเพื่อการไปมาหาสู่กันหรือการสื่อสารกัน ก็ยากที่เครือข่ายจะดำเนินการได้ดี เพราะสมาชิกคงควักกระเป๋าตัวเองตลอดไม่ได้ การทำงานเครือข่ายจึงควรมีกองทุนกลาง อย่างน้อยเพื่อช่วยค่าเดินทางสำหรับสมาชิกที่มาประชุม ถ้าหากว่าเป็นการเดินทางไกลและต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ส่วนค่าอาหารจะช่วยกันออกก็ได้ ถ้าหากมีไว้เป็นกองกลางก็จะดีกว่า จะได้ไม่ต้องรบกวนสมาชิกทุกครั้งที่มา

7. การใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อประโยชน์ของตนเอง สมาชิกบางคนมีโอกาสมากกว่า มีอำนาจมากกว่า อาจจะใช้ความเป็นเครือข่ายเพื่อประโยชน์ของตนเองมากกว่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรืออาจจะใช้ทรัพยากรส่วนรวมของเครือข่ายเพื่อประโยชน์ของตนเอง บางเครือข่ายขององค์กรชุมชนได้รับโครงการมา บางองค์กรที่มีอำนาจก็อาจจะครอบงำคนอื่นและเอาส่วนแบ่งมากกว่าคนอื่นเพื่อประโยชน์ของตนเอง บางคนหรือบางองค์กรได้งบประมาณมาเพื่อส่วนรวมก็อาจจะ “กินหัวคิว” ก็มีแบบนี้ถือว่าการเอาเปรียบคนอื่น (manipulation of resources)

8. การสื่อสารผิดๆ ในเครือข่าย อาจเกิดขึ้นได้เพราะข้อจำกัดทางภาษา วิธีสื่อสาร เครื่องมือสื่อสาร เชื้อประชุม แต่สมาชิกไม่ได้รับ ทำให้ขาดประชุมและทำให้เกิดความเข้าใจผิดคิดว่าเครือข่ายไม่ได้เชิญโดยเจตนาหรืออะไรก็แล้วแต่ อาจเกิดปัญหาขึ้นมาได้

9. การแข่งขันระหว่างเครือข่าย หมายความว่าเครือข่ายอื่นที่คล้ายกันเกิดขึ้น และแข่งขันเพราะมีวาระหรือประเด็นเรื่องการทำงานที่คล้ายกันหรือเหมือนกัน เครือข่ายก็อาจได้รับผลกระทบ เพราะอีกเครือข่ายหนึ่งมีปัจจัยและทรัพยากรมากกว่าในบางกรณีอีกเครือข่ายหนึ่ง “หน้า

หนา” มากกว่าและสามารถรอบจำและจดสิ่งเอาสมาชิกจากเครือข่ายอื่นมาเป็นเครือข่ายของตนเอง เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นในทุกวงการ แม้วงการพัฒนาเอกชนหรือภาคประชาสังคม

10. การแทรกแซงขององค์กรผู้ให้ทุน เรื่องนี้เกิดขึ้นได้ถ้าหากผู้ให้ทุนมีเจตนาใจมาก และถือสิทธิการให้ทุนในการแทรกแซงการทำงานของเครือข่าย

11. การติดตามและประเมินผล เป็นประเด็นที่ยุ่งยากสำหรับเครือข่ายแม้เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด เพราะโครงสร้างเครือข่ายไม่เหมือนโครงสร้างองค์กรธรรมดา และเครือข่ายมักไม่เน้นการเหลียวไปข้างหลังแต่เลहन้ามากกว่า ถ้าหากมีการประเมินผลก็ยากที่จะกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของเครือข่าย โดยเฉพาะการประเมินในเชิงปริมาณ

12. ข้อจำกัดทางการเมือง เครือข่ายระดับชาติและระหว่างชาติจำเป็นต้องดำเนินการภายในขอบเขตของประเทศหนึ่งหรือภูมิภาคหนึ่ง โชคดีถ้าประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตยและให้สิทธิในการดำเนินงาน แต่ถ้าหากเป็นเผด็จการหรือประชาธิปไตยไม่เต็มใบก็มักมีปัญหา ในบางประเทศรัฐบาลเพิ่งถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร บางกรณีรัฐบาลอาจจะแวงถึงขนาดควบคุมข้อมูลข่าวสาร และตรวจสอบจดหมาย วารสาร สิ่งพิมพ์ การออกไปเยี่ยมโครงการในสนาม การจัดการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม ล้วนเป็นที่น่าสงสัยและทำด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะหากเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน

2.1.9 ประเภทของเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 45) ได้แบ่งเครือข่ายออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์บางประการประยุกต์ใช้เพื่อปฏิรูปการศึกษา ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงเกณฑ์การแบ่งประเภทของเครือข่าย

เกณฑ์การแบ่ง	ประเภทของเครือข่าย
ขนาดของกลุ่ม	- เครือข่ายร่วม (total network) - เครือข่ายย่อย (sub network)
พื้นที่	- เครือข่ายระดับหมู่บ้านในพื้นที่ตำบล - เครือข่ายระดับหมู่บ้านข้ามพื้นที่ตำบล - เครือข่ายระดับตำบลข้ามพื้นที่อำเภอ - เครือข่ายระดับอำเภอในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง - เครือข่ายระดับอำเภอข้ามพรมแดนจังหวัด - เครือข่ายระหว่างจังหวัดในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง

เกณฑ์การแบ่ง	ประเภทของเครือข่าย
ประเด็นที่สนใจร่วม	- เครือข่ายประเด็นที่น่าสนใจอาจแบ่งได้หลากหลาย อาทิ เครือข่ายวิจัยทางการศึกษา เครือข่ายผู้สนับสนุนด้านการเงิน เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายการเรียนรู้
วิชาชีพของสมาชิกกลุ่ม	- เป็นการแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิกในเครือข่าย อาทิ เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายครู อาจารย์ เครือข่ายนักธุรกิจ
บทบาทของกลุ่ม	- เป็นการพิจารณาถึงบทบาทหลักที่เครือข่ายนั้นดำเนินการอยู่ อาทิ เครือข่ายการศึกษาวิจัยเพื่อปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายผู้สนับสนุนด้านการเงิน
ลักษณะภาวที่ร่วมในเครือข่าย	- เกิดได้สองทางหลัก คือ เครือข่ายแนวนอน และ เครือข่ายแนวตั้ง
ระดับความผูกพัน	การแบ่งด้วยเกณฑ์นี้ ใช้ระดับความผูกพัน ระหว่างบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางของเครือข่ายที่มีความผูกพันใกล้ชิดในระดับสูง ในระดับรองลงไปจนถึงเครือข่ายที่มีความผูกพันในระดับห่างไกล

ในขณะที่สมพันธ์ เดชะอริก และคณะ (2544: 177) ได้กล่าวถึงลักษณะของเครือข่าย อาจจำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เครือข่ายความคิด เป็นเครือข่ายที่เน้นการทำงานด้วยความคิด ความรู้ หรือเทคนิค ต่าง ๆ มักจะเป็นเครือข่ายของกลุ่มบุคคลที่อยู่บนสถานภาพที่คล้ายกัน แต่อยู่ต่างถิ่นกัน ได้รวมตัวกันสร้างเครือข่ายขึ้น เพื่อที่จะได้มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น เครือข่ายกลุ่มครู เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

2. เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่เน้นการช่วยเหลือร่วมมือกันในการทำงานกิจกรรมส่วนมากมักจะเป็นเครือข่ายภายในชุมชนที่สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในการทำงานกิจกรรมร่วมกัน

3. เครือข่ายสนับสนุน เป็นเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนแก่เครือข่ายอื่น ๆ ในการดำเนินงาน ซึ่งอาจเป็นทั้งกลุ่มทุนภายในเครือข่ายและมาจากภายนอกเครือข่าย

การเข้าใจถึงสภาพจริงของเครือข่ายจะช่วยให้เราสามารถมองเห็นกระบวนการทำงานของเครือข่ายที่มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันไปหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับยุทธศาสตร์แห่งความเป็นเครือข่ายนั้น ๆ สอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง และการเพิ่มศักยภาพของตนเองและเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและเกิดความยั่งยืน

2.1.10 ก่อตั้งเครือข่าย

(เสรี พงศ์พิศ. 2548 : 202) เครือข่ายองค์กรที่ดำเนินงานเพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนายั่งยืน สนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง เพราะการดำเนินงานเครือข่ายองค์กรชุมชนมักเริ่มต้นเป็น เครือข่ายหลวมๆ แบบ “ธรรมชาติ” มากกว่า และไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดข้อความเอกสารอะไรให้ คูเป็นทางการและยุ่งยาก แต่องค์กรที่ต้องการทำงานเครือข่ายร่วมกับองค์กรอื่นๆ เพื่อให้การสนับสนุน ชุมชน โดยการทำงานเป็นเครือข่ายควรดำเนินการดังนี้

1. ร่างเป้าประสงค์ (purpose) ให้ชัดเจน เพื่อให้รู้ว่าสาเหตุความเป็นมาของการก่อตั้ง เครือข่ายคืออะไร ทำไมจึงต้องมีเครือข่ายนี้ ตั้งแล้วจะทำอะไร
2. บอกเป้าหมาย (goals) และวัตถุประสงค์ (objectives)
3. กำหนดแผนการดำเนินงาน (action plan)
4. กำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน
5. กำหนดกระบวนการในการตัดสินใจ (define decision making process)
6. เตรียมแผนการสื่อสารระหว่างสมาชิก
7. เลือกโครงสร้างการจัดการองค์กร
8. จัดหาทุนในการดำเนินงาน (secure resources)

2.1.11 การจัดการเครือข่าย

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ (2546 : 13) ได้ศึกษาแนวคิดการจัดการ เครือข่ายของพันธมิตรแห่งดวงดาว หรือ “Star Alliances” ว่าเกิดจากความคิดเห็นของแกนนำในกลุ่ม สายการบิน ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม รถเช่า ธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ต้องการเชื่อมโยงกระบวนการ ทางธุรกิจเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์และผลดีต่อการให้บริการและการจัดการเชิงธุรกิจโดยจัด อันดับความสำคัญของแนวคิด คือ การรวมกลุ่ม จากองค์กรที่เคยเป็นคู่แข่งให้หันหน้าเข้าหากัน ผนวก ความร่วมมือ จนเป็นพันธมิตรในเชิงธุรกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน แทนการทุ่มเทในการแข่งขัน อย่างเป็นมาในอดีต โดยยึดจุดหมายร่วมและการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวทำ ให้เกิดประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ 6 ประการ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายร่วม การทำงานเครือข่ายจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดหากทุกฝ่ายสามารถกำหนด จุดมุ่งหมายร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดมุ่งหมายที่ทุกฝ่ายเห็นและต้องการให้เกิดขึ้น
2. บุคคล ในการทำงานของเครือข่ายนั้น บุคคลในเครือข่ายจะต้องมีจิตสำนึกร่วม หรือ จิตสำนึกสาธารณะ มีความถนัดในงานที่ทำ และมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน รวมทั้งได้รับ ผลประโยชน์จากความเป็นสมาชิกในเครือข่าย

3. การเชื่อมโยง การทำงานของเครือข่ายจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงที่เหมาะสม โดยอาจเชื่อมต่อกันผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ การเชื่อมต่อโดยมีศูนย์ประสานงานและการเชื่อมต่อโดยเทคโนโลยี

4. การสร้างความรู้สึกร่วม หลังจากการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายแล้วทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้สึก ร่วมกับกระบวนการทำงานของเครือข่าย เพื่อให้เกิดพลังในการผลักดันเป้าหมาย

5. การพัฒนาระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ระบบการทำงานของเครือข่ายจะต้องสามารถ และพัฒนาให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้จากทุกฝ่าย ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อทุกฝ่าย และผู้ที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย

6. การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบการติดต่อสื่อสารและสารสนเทศเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ยิ่งต่อความยั่งยืนของเครือข่าย เพราะจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทราบถึงกิจกรรมความ เคลื่อนไหวของเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น (2546 : 144-145) ได้สรุป วิธีการจัดการเครือข่ายผู้มีส่วนร่วมในการ จัดการเครือข่ายจะต้องเลือกใช้เทคนิค วิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสม ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงวิธีการจัดการเครือข่ายตามขั้นตอนและวงจรชีวิตของเครือข่าย

ขั้นก่อตัวของเครือข่าย	ขั้นบริการของเครือข่าย	ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์	ขั้นรักษาความต่อเนื่อง
1. ศึกษาข้อมูลและสภาพการณ์	1 กำหนดวัตถุประสงค์และข้อตกลงร่วมกัน	1. การทบทวนและสรุปบทเรียน	1. การจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
2. การสร้างศรัทธาและหาแนวร่วม	2.กำหนดบทบาทหน้าที่และวางผังเครือข่าย	2. การเสริมสร้างผู้นำและหน่วยงานของเครือข่าย	2. การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย
3. การสร้างความตระหนักหรือการเสนอให้เห็นประเด็นปัญหา	3. การส่งเสริมและพัฒนาผู้นำ	3. การเสริมสร้างกิจกรรมสาธารณะและเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	3. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีและความรู้ใหม่
4. การแสวงหาข้อมูลและทางเลือก		4. การขยายกิจกรรมและมโนทัศน์	4. การพัฒนาและสร้างระบบแรงจูงใจในการทำงาน
5. การค้นหาความต้องการและการหาจุดร่วมในการพัฒนาเครือข่าย	4. การจัดระบบการติดต่อสื่อสาร	5. การสร้างความรู้ใหม่และการจัดการความรู้ที่ต่อเนื่อง	5. การบริหารจัดการข้อมูลระบบสื่อสารและการจัดการความรู้ที่มีความต่อเนื่อง
	5. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง		

ตาราง 2 (ต่อ)

ขั้นก่อตัวของเครือข่าย	ขั้นบริการของเครือข่าย	ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์	ขั้นรักษาความต่อเนื่อง
6. การแสวงหาทางเลือกในการทำกิจกรรมที่เสริมการสร้างความสัมพันธ์และการแสวงหาแกนนำเครือข่าย	6. การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม	6. การเสริมสร้างวัฒนธรรมหรือข่ายเพื่อขจัดความขัดแย้ง	6. การให้ความช่วยเหลือและการแก้ไขปัญหาในเครือข่าย
7. การสร้างระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย	7. การส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์	7. การเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและระบบการตรวจสอบแบบมีส่วนร่วม	7. การเสริมสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

การจัดการเครือข่ายที่กล่าวข้างต้นนั้น จำเป็นที่ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเครือข่ายควรคำนึงหลักการที่ว่า การจัดการเครือข่ายเพื่อให้เกิดความสมดุลต่อกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ที่ต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในเครือข่ายและผู้นำในสังคม คำนึงถึงบริบทและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม และเน้นการจัดการตัวเองของเครือข่ายเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.1.12 เครือข่ายองค์กรชุมชน

เครือข่ายองค์กรชุมชนถ้าแบ่งตามลักษณะการเกิดขึ้นของเครือข่ายมีอยู่ 3 แบบ คือ 1) เกิดขึ้นเอง “โดยธรรมชาติ” 2) จัดตั้งตามโครงสร้าง 3) โดยการเชื่อมประสานโดยคนหรือองค์กรภายนอกชุมชน (เสรี พงศพิศ. 2548 : 210-213)

แบบที่ 1 นั้นมีน้อยมาก เรียกว่าเป็นกรณียกเว้นสำหรับวันนี้ได้ แบบนี้ต้องมีผู้นำจำนวนหนึ่งที่เป็นแกนนำ หรือ พุศุขยกันมานานจนขยายวงกว้างและเกิดเป็นเครือข่ายในระดับกว้าง เช่น ระดับตำบล หรือเลยออกไปเชื่อมโยงผู้คนที่สนใจร่วมกัน หรืออยู่ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน เช่น เขตป่า เขตเขา เขตลุ่มน้ำ เป็นต้น หรือมีความสนใจทำกลุ่มออมทรัพย์ร่วมกัน ทำอุตสาหกรรมหรือธุรกิจชุมชนร่วมกัน เป็นต้น กรณี “บ้านหลวงหวงป่า” ที่อำเภอบ้านหลวง และกรณีศิลาแลง จังหวัดน่าน กลุ่มฮักเมืองน่านในยุคแรกๆ กรณีเครือข่าย “ไม้เรียง” นครศรีธรรมราช เป็นเครือข่ายในลักษณะเช่นนี้

แบบที่ 1 นี้เป็นเครือข่ายที่มีพลังสูงมาก มีพลังทางปัญญาและทางสังคมที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันทำงาน มีเป้าประสงค์ชัดเจน และมีหลักการในการดำเนินแล้วค่อยๆ ขยายออกไปสู่

ความร่วมมือในวงกว้าง ให้ชุมชนทุกส่วนทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม โดยให้มีบทบาทหน้าที่ในการร่วมงานกันชัดเจน

แบบที่ 2 เกิดขึ้นโดยการจัดตั้งตามโครงสร้าง เช่น ชมรมขององค์กรหรือบุคคลที่มีอาชีพหรือสถานภาพเดียวกัน เช่น สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มฌาปนกิจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. โดยลักษณะก็เป็นไปโดยระบบโครงสร้าง ถ้าหากมีการจัดการที่ดี มีแนวคิดสร้างสรรค์ มีแผนงานที่ชัดเจน มีความโปร่งใสกระจายอำนาจ สมาชิกมีความรู้สึกเป็น “เจ้าของ” เครือข่ายนั้นงานก็จะเดินไปได้ดี ไม่เช่นนั้นก็จะเป็นอย่างอื่นที่เหี่ยวแห้งไม่มีชีวิตชีวา ทำไปเพราะหน้าที่เท่านั้น ทำไปเพราะมีผลประโยชน์ที่ต้องรักษาไว้ ไม่ใช่เพื่อเป้าประสงค์ของส่วนร่วมที่ต้องบรรลุร่วมกัน

แบบที่ 3 เกิดขึ้นโดยการสนับสนุนขององค์กรจากภายนอก นี่เป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนที่เห็นกันทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ประสานส่งเสริมให้เกิดเครือข่าย หลัง ๆ นี้ องค์กรของรัฐก็พยายามทำงานส่งเสริมเครือข่ายมากขึ้น เครือข่ายนี้เกิดจากการประสานให้ผู้นำชุมชนได้พบกันและทำงานร่วมกัน อาจจะเกิดเป็นเครือข่ายทันทีหรือค่อยๆ เกิดตามประเด็นความสนใจ ปัญหา และความต้องการของสมาชิกที่ร่วมกันกำหนด

จากประสบการณ์การดำเนินงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนพบว่าสิ่งที่ทำให้เครือข่ายอยู่ได้อย่างยั่งยืนนั้น นอกจากการมีแกนนำที่เข้มแข็งมีความรู้ภูมิปัญญาแล้ว ยังต้องมีการดำเนินงานที่ทำให้สมาชิกอยากเป็นเครือข่ายไปอีกนาน คือ

1. การเรียนรู้ร่วมกัน เครือข่ายองค์กรชุมชนมีฐานอยู่ที่ “ความรู้” จึงต้องมีการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการประชุม สัมมนา การฝึกอบรมร่วมกัน ไปศึกษาดูงานด้วยกันหรือไปมาหาสู่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในที่ของสมาชิก การเรียนรู้ต้องทำกันต่อเนื่องและทำให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมเรียนรู้ด้วย ไม่ใช่เรียนรู้แต่ผู้นำเท่านั้น การจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่องจึงต้องมีและเครือข่ายจะดำเนินการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากร่วมมือกันแบ่งงานกันทำ

2. การแบ่งปันทรัพยากร เครือข่ายที่สามารถแบ่งปัน แลกเปลี่ยนทรัพยากรที่ตนเองมีให้คนอื่นได้เป็นการแสดงออกถึงความเป็นสมาชิกเครือข่ายที่ต้องการเอื้ออาทรต่อกัน อาจพัฒนาไปสู่การแลกเปลี่ยนผลผลิตของแต่ละแห่งในเชิงแลกเปลี่ยนข้าวของเหมือนในอดีตหรือในเชิงพาณิชย์ที่เรียกกันว่า ระบบบาร์เตอร์แบบหักบัญชีที่ทำกันระหว่างประเทศ ระหว่างบริษัทและวันนี้นักกำลังเกิดขึ้นระหว่างอำเภอ จังหวัด และองค์กรต่างๆ

3. การทำกิจกรรมร่วม โดยการทำโครงการร่วม ลงทุนร่วม ซึ่งเป็นอีกก้าวหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายได้ทำงานร่วมกัน การลงทุนดังกล่าวกำลังเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากพร้อมกับการเกิดของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นระบบการจัดการเศรษฐกิจของชุมชน เป็นเครือข่ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะสำเร็จได้โดยอาศัยเครือข่ายทางสังคม ไม่ใช่เพราะเงินอย่างเดียว เพราะเครือข่ายทางสังคมคือจุดแข็งของระบบเศรษฐกิจชุมชน

4. ความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้อง ที่ทำให้อยากทำงานร่วมกัน อยากช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ใช่เพียงเพราะผลประโยชน์ทางวัตถุสิ่งของ แต่เพราะอยากช่วยกันให้ทำงานให้ได้ แก้ปัญหาให้ได้ ข้อนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้เครือข่ายอยู่ได้ ทั้งนี้เพราะมีรากฐานอยู่ที่ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทุกแห่งซึ่งในอดีตผู้คนก็อยู่กันเป็น “เครือข่าย” มาตลอด ฟังพาดพิงกันในรูปแบบที่ “เป็นธรรมชาติ”

ข้อนี้เป็นข้อสำคัญที่สุด แต่ก็ดูเหมือนว่าจะยากที่สุดด้วย เนื่องจากวิถีชุมชนสมัยใหม่ทำให้ผู้คน “ตัวใครตัวมัน” มากขึ้น ต่างคนต่างอยู่และค้นหาทางเอาตัวรอด การรวมกลุ่ม การเป็นเครือข่ายจึงหมายถึงว่า “จะได้” อะไรที่เป็นรูปธรรมสัมผัสได้เป็นอันดับแรก กว่าที่จะฟื้นความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้องได้ก็ต้องอาศัยเวลาและการทำกิจกรรมร่วมกันไปนานจนคนเริ่มไว้วางใจกัน

การเริ่มต้นเครือข่ายจึงไม่ควรเริ่มด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดละเอียดลงไปทุกเรื่อง เพราะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำเช่นนั้น ให้มีเพียงกฎเกณฑ์เบื้องต้นร่วมกัน เช่น การกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกเครือข่าย บทบาทและหน้าที่บางอย่างเท่านั้น ให้กฎเกณฑ์เกิดขึ้นพร้อมกับวิวัฒนาการของเครือข่ายเป็นผลที่ค่อย ๆ เกิดจากการทำงานร่วมกันกฎเกณฑ์จึงจะมีลักษณะเป็น “ธรรมชาติ” มากกว่า ไม่เช่นนั้นองค์กรที่ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนนั้นแหละจะเป็นผู้มีบทบาทนำในการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมา

2.2 การพึ่งตนเอง

2.2.1 ความหมาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยพระราชหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตา ทรงใช้พระอัจฉริยภาพในด้านต่าง ๆ พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ และนำมาซึ่งความผาสุกแก่ราษฎรอย่างแท้จริง และพระราชทานหลักการทรงงานในส่วนของการพึ่งตนเอง ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. นปป. : 24)

การพึ่งตนเอง หมายถึง “การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นต่อไป”

อุทัย คุลลเกษม (2529 : 76-77) หมายถึง ความสามารถของประชาชนในสังคม โดยส่วนรวมมีฐานะพึ่งพาอาศัยกัน และเริ่มพึ่งพิงสังคมอื่นน้อยลงก็ต้องจัดการศึกษา ที่มีลักษณะกระตุ้นให้ประชาชนในสังคมมีการพัฒนา ดังนี้

1. มีจิตใจใฝ่รู้

2. มีความสามารถในการเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น และมีความสามารถปฏิเสธหรือปรับปรุงสิ่งที่เรียนรู้จากผู้อื่นให้เหมาะสมกับความต้องการของตน

3. มีความมั่นใจในสภาพความเป็นอยู่หรือฐานะของตนเองว่ามีความอิสระ และมีความเท่าเทียมกับสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543: 69) การพึ่งตนเอง (Self-Reliance) หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระมั่นคงสมบูรณ์ การพึ่งตนเองได้มีทั้งระดับปัจเจกชนและชุมชน คำว่า **ปัจเจกชนพึ่งตนเอง** หมายถึง การที่บุคคลสามารถดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ เช่น สามารถดูแลตัวเองอยู่ต่างหากจากพ่อแม่ มีความมั่นคงในชีวิต สามารถเลี้ยงตนเองได้ ตัดสินใจเรื่อง สำคัญ ๆ ได้ ส่วน คำว่า **ชุมชน** หมายถึง กลุ่มคนที่มีการกระทำระหว่างกันและกันอย่างสม่ำเสมอตามกฎระเบียบของสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนหรือเป้าหมายร่วมกัน ณ พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเวลานานพอสมควร ดังนั้น การพึ่งตนเองได้ในระดับชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีความสามารถในการกระทำร่วมกันใช้ทุนของชุมชนร่วมกัน มักเป็นชุมชนในชนบท มีโครงสร้างทางสังคมไม่ซับซ้อน ประชาชนเป็นผู้นิยมความซื่อสัตย์ เคร่งครัดในระเบียบประเพณี

การพึ่งตนเอง หมายถึง ศักยภาพของบุคคล กลุ่มองค์กรชุมชนที่ต้นตัวเรียนรู้ทั้งระดับปัจเจกชนและระดับชุมชนในการใช้ทุนของชุมชน จนสามารถพึ่งตนเองได้ในปัจจัยพื้นฐาน คือ อาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค มีการวิเคราะห์ปัญหาทางเลือกที่เหมาะสม ลงมือปฏิบัติในลักษณะของการเรียนรู้จากการปฏิบัติทำไปปรับปรุงไป จนถึงแก่นความรู้ สามารถจัดอันดับความสำคัญก่อนหลังในการปฏิบัติ ติดต่อกับภายนอกอย่างไร ไม่เสียเปรียบ มีความรักเอื้ออาทรต่อกัน และอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2.2.2 แนวทางการพึ่งตนเอง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2529 : 95-101) ได้เสนอเงื่อนไขการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองไว้ดังนี้

1. การพัฒนาจะต้องเป็นแบบกลุ่ม ชาวบ้านจะต้องอยู่รวมกันเป็นชุมชน เป็นหมู่บ้าน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่
2. ต้องมีจิตสำนึก มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พื้นฐานก็ คือ การพึ่งตนเองขึ้นอยู่กับจิตใจ ความสมัครใจที่จะกระทำอย่างนั้น (กิจกรรมพัฒนา) ของผู้คน (ชาวบ้าน)
3. จิตสำนึกต้องมีการผลิตซ้ำขึ้นอีกได้ คือ ต้องใช้มันและสร้างขึ้นมาใหม่ให้แจ่มชัดต่อเนื่องมีความยั่งยืน
4. ต้องมีการรวมตัวกันในรูปแบบการเป็นหุ้นส่วน มีความสัมพันธ์ในแนวราบและแนวดิ่ง โดยเกิดการปฏิสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในทางสร้างสรรค์

5. มีการประสานวัฒนธรรม ซึ่งควรส่งเสริมให้ชาวบ้านมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดีของตนเอง และประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงให้เหมาะสมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมด้วย

6. ชุมชนควรมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

เสรี พงศ์พิศ (2532 : บทนำ) ได้เสนอรูปแบบหมู่บ้านที่มีการพึ่งตนเองสูงสุด โดยอยู่บนฐานทำความเข้าใจตนเอง และคิดค้นวิธีการแก้ไขปัญหาโดยผ่านองค์กรภายในชุมชน ควรมีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชาชน คือ ศูนย์กลางเจ้าของงานพัฒนา

2. ศักยภาพ คือ พลังภายในของประชาชน ซึ่งกลุ่มประชาชนในแต่ละสังคมจะมีผู้ที่มีสภาพที่รื้อเงื่อนไขการเติบโต

3. เครือข่าย คือ การรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชน บุคคลระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน ซึ่งการสร้างเครือข่ายคือกระบวนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี และอื่น ๆ ในสังคม

4. กระบวนการเรียนรู้ คือ กระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น กระบวนการดังกล่าวจะเหมาะสมกับท้องถิ่นเพราะเกิดจากประชาชนในท้องถิ่น

5. ต้นแบบ คือ ประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมของบุคคล กลุ่มชุมชนและเครือข่าย อันสามารถเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้ได้ย่นได้ฟัง

6. องค์ความรู้ใหม่เกิดจากกระบวนการคิดไตร่ตรองและผ่านการปฏิบัติ

2.2.3 องค์ประกอบในการพึ่งตนเอง

นฤมล พรหมวา (2538 : 19) ได้สรุปว่า การพึ่งตนเองของประชาชนจะประสบความสำเร็จ มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. ประชาชนมีความคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง

2. ประชาชนทุกคนถือว่ามีความศักยภาพในตนเองและจะต้องนำศักยภาพนั้น ๆ ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน

3. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ทุกขั้นตอน ซึ่งหมายถึงรวมถึงการร่วมกิจกรรม ใน 3 ด้าน คือ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมมือในการกระทำ และร่วมกันรับผลประโยชน์จากการตัดสินใจในการกระทำนั้น ๆ

4. มีพื้นฐานความคิดความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คือ มนุษย์ย่อมมีเกียรติ ศักดิ์ศรี และคุณค่าของความเป็นมนุษย์แฝงอยู่ในตัวเอง

เฉลิม ห่อนาค (2531 : 3-4) ได้สรุปว่า องค์ประกอบการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง มักมีองค์ประกอบดังนี้

1. จิตใจคนในชนบท ต้องเป็นไปในลักษณะพึ่งตนเอง คือ สามารถตัดสินใจด้วยตนเองมากที่สุด สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยหรือรอการตัดสินใจจากผู้อื่น
2. สังคม ต้องมีการปรับปรุงสังคมให้มีลักษณะเป็นแบบพึ่งตนเอง
3. เทคโนโลยี จึงต้องมีการคิดค้นหาและปรับปรุงเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสม
4. เศรษฐกิจ ความเท่าเทียมกันของรายรับรายจ่ายของชาวชนบท โดยจะต้องดำเนินการให้เหมาะสมและตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง
5. ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนในชนบทจะต้องรู้ข้อมูลทางทรัพยากรธรรมชาติ สามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ และวางแผนพัฒนาให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้

อนึ่ง นาคะบุตร (2531 : 25-30) ได้สรุปว่า การพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเอง ต้องมีองค์ประกอบที่เกื้อกูลสัมพันธ์กันอย่างน้อย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ระบบความคิด วิธีคิดในการพัฒนาด้านต่าง ๆ จะต้องนำ พุทธวิธี มาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะการดำเนินชีวิต พัฒนาตนเอง เกื้อกูลเพื่อนบ้าน ลดอบายมุข ไม่ทำลายตนเอง มองปัญหาอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน
2. ระบบการผลิตทางการเกษตร ยึดหลักการผสมผสานระหว่างการผลิตปลูกกับการเลี้ยงสัตว์ให้สัมพันธ์กัน ให้เกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน ผสานสิ่งเหลือใช้จากพืชและสัตว์อย่างต่อเนื่องครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศน์วิทยาท้องถิ่นในระดับครัวเรือนและส่งผลถึงระดับชุมชน
3. ระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น เศรษฐกิจในระดับครัวเรือนที่มุ่งผลิตเพื่อความมีอยู่มีกินที่เหลือขาย และขายอย่างรู้เท่าทัน ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระดับชุมชน โดยการตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือ กองทุนสวัสดิการ ร้านค้า สถาบันการเงินชุมชน เพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจภายในหมู่บ้าน หรือชุมชนอื่น ๆ
4. ระบบวัฒนธรรมชุมชน ระบบครอบครัวและสถาบันการเรียนรู้ เครือข่ายองค์กรชุมชนของหมู่บ้าน ในชนบทจะมีความเชื่อทางศาสนา วัด พระ ผู้นำอาวุโส เป็นสถาบันหลักของหมู่บ้าน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543: 71-72) การที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ มีองค์ประกอบสำคัญในการพึ่งตนเอง 5 ด้าน ดังนี้

1. การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (Technological Self-Reliance) การมีปริมาณและคุณภาพทางเทคโนโลยีทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีทางสังคม เช่น รู้จักวางแผนงานโครงการ รู้จักการจัดการ มนุษย์สัมพันธ์ รวมทั้งของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน
2. การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (Economic Self-Reliance) หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ ที่มีความมั่นคงสมบูรณ์สุขพอสสมควร หรือหาก

มองในแง่ความสมดุลระหว่างอุปสงค์กับอุปทาน จุดสมดุลก็ต้องสูงพอสมควร ถึงขั้นสมบูรณ์พูนสุข หรือมีฐานะอยู่ดีมีสุข

3. การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรทางธรรมชาติ (Natural Resources Self-Reliance) หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่มีอยู่โดยธรรมชาติในชุมชน หรือสามารถหามาได้จากธรรมชาติ การพึ่งตนเองได้ทางธรรมชาติ หมายถึง การมีทรัพยากรธรรมชาติและความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินั้น ได้แก่ ดิน ป่าไม้ สัตว์บกและสัตว์น้ำ รวมทั้งแร่ธาตุต่างๆ ที่มีค่าและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์

4. การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (Psychological Self-Reliance) หมายถึง สภาพจิตใจที่กล้าแข็งในการที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในการปกครองตนเอง ในการป้องกันกิเลสตัณหา ไม่ให้โลกโกรธ หลง หรืออยากได้ อยากมี จนเกินความสามารถคนอื่น

5. การพึ่งตนเองได้ทางสังคม (Social Self-Reliance) หมายถึง สภาพการณ์ที่กลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ๆ มีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำกลุ่มคนเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ หรืออาจขอความร่วมมือช่วยเหลือจากภายนอกก็ได้ ปกติกลุ่มคนที่หมายถึงนี้ต้องมีขนาดใหญ่พอสมควร เช่น ขนาดหมู่บ้านใหญ่ หรือตำบล ในปัจจุบันของประเทศไทย เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ความสามารถระดับหนึ่ง ติดต่อสัมพันธ์กันด้วยดีและสม่ำเสมอ

2.3 กระบวนการเรียนรู้

องค์ประกอบของชีวิตที่ขาดไม่ได้เลยคือการเรียนรู้นำมาซึ่งความเข้าใจในเรื่องปลีกย่อยต่าง ๆ บุคคลหนึ่ง ๆ ควรเรียนรู้ที่จะแสวงหาความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญ แต่กระบวนการของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน บางคนเรียนรู้จากบิดามารดา และญาติพี่น้องบ้าง จากโรงเรียนบ้าง และจากสิ่งแวดล้อมบ้าง ความรู้ที่เกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ ธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ มีหลายชั้นหลายมิติที่ศึกษาไม่รู้จบ ดังนั้นผู้ต้องการจะดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ จึงต้องขยายขอบฟ้าแห่งความรู้เรื่อยไปไม่รู้จบ นั่นคือการศึกษาลอดชีวิตในมหาวิทยาลัยชีวิตจริงการศึกษาตามแบบแผนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เพียงเตรียมตัวผู้เรียนให้พร้อมที่จะขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ด้วยตนเอง (พระราชวรมณี. 2541 : 30) กรอบแนวคิดด้านความรู้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะรู้อะไรบ้าง แต่รวมถึงวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยการเรียนรู้ นับว่าเป็นกรรมวิธีหรือกระบวนการ (Process) อย่างหนึ่ง เกิดขึ้นระหว่างตัวผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ เป็นการดำเนินไปตามขั้น

2.3.1 ความหมายการเรียนรู้

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530 : 469) กล่าวถึง ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่เกิดจากการที่ประสบการณ์ตรง และ หรือประสบการณ์ทางอ้อมกระทำให้อินทรีย์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร แต่ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากเหตุอื่น เช่น วุฒิภาวะ ความเจ็บป่วย ฤทธิ์ยา สารเคมี ฯลฯ

ประสาธ อิศรปริดา (2538 : 196) กล่าวถึง ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์

ลักขณา ศรีวัฒน์ (2530 : 73) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการแสดงออก ซึ่งมีผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปรับตัวของมนุษย์ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้น

นาริรัตน์ รักวิจิตรกุล (2540 : 1) กล่าวถึง ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติอันเป็นผลเนื่องมาจากการที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น มีทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2540 : 77) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง ขบวนการที่ ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการปฏิบัติฝึกฝน พฤติกรรมดังกล่าวจะต้องมีความคงทนถาวรพอสมควร ไม่ใช่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจาก วุฒิภาวะ พืชยา หรืออุบัติเหตุต่าง ๆ หรือการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญมากของคนเรา เพราะคนเรามีการเรียนรู้นับแต่เกิดจนกระทั่งตาย

สุชา จันทน์เฒ (2541 : 151) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง ขบวนการเจริญงอกงามของอินทรีย์ หรือพัฒนาการของอินทรีย์ ทำให้อินทรีย์สามารถแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ได้ดีขึ้นหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ผลดี

กันยา สุวรรณแสง (2542 : 155) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ ประสบการณ์ตรง และหรือประสบการณ์ทางอ้อม กระทำให้อินทรีย์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร แต่ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่น เช่น วุฒิภาวะ ความเจ็บป่วย ฤทธิ์ยา สารเคมี ฯลฯ

Hilgard (1962 : 252) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงในการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์ แต่มิใช่จากการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของร่างกาย

Hilgard และ Bower (1966 : 2) กล่าวถึงการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เป็น กระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลมาจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มิใช่ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ วุฒิภาวะ หรือจากการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของร่างกาย

Travers (1977 : 6) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ ความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร สภาพแวดล้อมเป็นเงื่อนไขต่อผลลัพธ์ที่นำออกแสดง

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่อนข้างถาวร ทั้งภายในและภายนอก เป็นผลจากประสบการณ์ และการกระทำ ผีฝึกฝน ปฏิบัติของบุคคล อันเนื่องมาจากแรงจูงใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือการแก้ปัญหอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.3.2 กระบวนการเรียนรู้

สุโท เจริญสุข (ม.ป.ป. : 90-91) อธิบายว่า การเรียนรู้ นับว่าเป็นกรรมวิธีหรือกระบวนการ (Process) อย่างหนึ่ง เกิดขึ้นระหว่างตัวผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม กระบวนการของการเรียนรู้ เป็นการดำเนินไปตามขั้น คือ

1. ตัวผู้เรียนที่มีแรงจูงใจ (Motive) หมายถึง พลังงานอย่างหนึ่งของชีวิตที่เป็นแรงให้เกิดพฤติกรรมของบุคคลออกมา ชนิดต่าง ๆ ของแรงจูงใจ แบ่งออกได้เป็น 3 อย่าง คือ

1.1 แรงจูงใจทางร่างกาย (Physiological motives) เป็นแรงจูงใจที่ทำให้คน มีชีวิตไม่ตาย เช่น ความหิว การหลีกเลี่ยงอันตรายความเจ็บปวด ความปรารถนาในการรักษาชีวิตอยู่ในอุณหภูมิพอเหมาะ เป็นต้น

1.2 แรงจูงใจทางจิต (Psychological) บางทีก็เรียกว่า “Ego Motives” อำนาจต่อมนุษย์มาก เช่น ความต้องการความปลอดภัย ต้องการชื่อเสียง ให้คนอื่นยกย่อง แรงจูงใจทางจิตนี้ มนุษย์ทำให้สมปรารถนาได้ยากมาก มันจึงมีบทบาทต่อชีวิตมากยิ่งขึ้น

1.3 แรงจูงใจทางนิสัย (Habit Motives) นิสัยให้ประโยชน์มากกับมนุษย์ เช่น การหิวผอม การแปร่งฟัน สูบบุหรี่ การรักษาความสะอาด การวางรูปทรงร่างกายให้สง่างาม การปรับระดับเสียงพูด เป็นต้น

2. ผู้เรียนยังเกิดความมุ่งหมายในการเรียน (Goal) ทุกคนถ้ารู้ว่า ตนเองจะทำอะไรทำไปเพื่ออะไร (คือจุดประสงค์) แน่ใจว่าจะทำให้คน ๆ นั้นสามารถในการแก้อุปสรรคต่าง ๆ อันจะขัดขวางต่อชีวิตให้ลุล่วงไปด้วยความมานะ อดทนขยันขันแข็ง และเกิดผลเต็มที่ ดังนั้น นักเรียน จึงต้องมีความมุ่งหมายในการเรียนเป็นของตนเองก่อนแล้ว และอาศัยครูช่วยพัฒนาไปสู่เป้าหมาย ที่มีคุณค่าเหมาะสมจริง ๆ ต่อชีวิตและสังคม ข้อคิดเกี่ยวกับความมุ่งหมายในการเรียน

3. ผู้เรียนประสบอุปสรรคขัดขวางมิให้ไปถึงจุดหมายนั้นได้ง่าย ๆ จำแนกออกได้ 3 อย่าง คือ

3.1 ความขัดแย้งกันของแรงจูงใจ

3.2 ความไม่พร้อมไม่บริบูรณ์ทางส่วนตัว

3.3 สิ่งแวดล้อมไม่อำนวย

บลูม (Benjamin S. Bloom, 1956 : 100) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ว่ามี 6 ขั้นดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หลังจากที่บุคคลได้เรียนรู้ไปแล้วจะเกิดเป็นความรู้ ติดตัวผู้เรียน โดยวัดได้จากการจำได้หรือท่องจำได้ เป็นต้น

2. ความเข้าใจ (Comprehension) ต่อจากขั้นที่ 1 บุคคลจะแปลความหมายหรืออธิบายสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้วในขั้นที่ 1 เกิดเป็นความเข้าใจขึ้น

3. การนำไปใช้ (Application) เมื่อบุคคลได้เรียนรู้มีความรู้ความเข้าใจแล้วจะสามารถนำความรู้และความเข้าใจไปใช้ได้ เช่น เรียนรู้การหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยม ใช้สูตรด้านกว้างคูณด้านยาว ผู้เรียนสามารถอธิบายได้ต่อนั้นผู้เรียนสามารถนำไปคำนวณหาพื้นที่ของห้องเรียนได้ เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เมื่อบุคคลได้เรียนรู้ถึงขั้นที่ 3 แล้ว บุคคลจะมีความสามารถในการวิเคราะห์ถึงที่มาของสูตร การคำนวณพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยม ว่ามาจากผลรวมของพื้นที่ของหน่วยย่อยๆ เป็นต้น

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เมื่อบุคคลได้เรียนรู้ถึงขั้นที่ 4 แล้ว บุคคลจะมีความสามารถในการสังเคราะห์หรือสร้างสูตรขึ้นมาใหม่ เช่น การนำผลรวมของพื้นที่ในหน่วยย่อยๆ มารวมกัน จะได้เป็นพื้นที่ของสี่เหลี่ยมใหญ่ จึงได้สูตรว่า พื้นที่สี่เหลี่ยมเป็นผลคูณของด้านกว้างและด้านยาว

6. การประเมินผล (Evaluation) เมื่อบุคคลได้เรียนรู้ถึงขั้นที่ 5 แล้วบุคคลจะมีความสามารถในการตัดสินใจหรือตีค่า หรือประเมินค่าของสิ่งที่พบเห็น ว่าถูกต้องและดีงามหรือไม่

อาร์ พันธ์ณี (2534 : 96-97; อ้างอิงมาจาก Klausmier and Goodwin) ได้แบ่งกระบวนการเรียนรู้ออกเป็นลำดับดังนี้

การจูงใจ หมายถึง ผู้เรียนได้รับการจูงใจให้เรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

การพิจารณาสถานการณ์ หมายถึง เป็นการพิจารณาถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย

ผลจากการกระทำ หมายถึง การนำผลจากการกระทำมาพิจารณา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1.1 ถ้าผลที่รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ผู้เรียนได้รับความพอใจก็จะเลิกทำซ้ำอีก

3.1.2 ถ้าผลที่ได้รับไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ไม่เป็นที่พอใจก็จะเลิกไม่ทำอีก

การประเมินผล หมายถึง การรับรู้ผลจากการประเมินผล ซึ่งแบ่งเป็น

2 ลักษณะ คือ

4.1.1 รับรู้ด้วยความพอใจ เพราะบรรลุจุดมุ่งหมาย

4.1.2 รับรู้ด้วยความไม่พอใจหรือความผิดหวัง เพราะไม่เป็นไปตาม

จุดมุ่งหมายที่กำหนด

การสรุปผล หมายถึง การสรุปผลของการเรียน ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ

5.1.1 ความสำเร็จในการเรียน เมื่อสรุปว่ามีความสำเร็จก็จะเลือกและนำไปใช้ในคราวต่อไป

5.1.2 ความล้มเหลวในการเรียนรู้ เมื่อสรุปว่า มีความล้มเหลวก็ต้องหาทางแก้ไขปรับวิธีใหม่

อาร์ พันธ์ณี (2534 : 98-99; อ้างอิงมาจาก Gagne) ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ ออกเป็นขั้นต่างๆ ดังนี้

1. การจูงใจ หมายถึง การสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจ อยากเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยเน้นว่าการที่ผู้เรียนตั้งเป้าหมายหรือมีความคาดหวังนั้นจะเป็นแรงจูงใจสำคัญยิ่งในการเรียนรู้ของบุคคล

2. ความสัมพันธ์ของการรับรู้กับการคาดหวัง หมายถึง การรับรู้เรื่องต่างๆ ที่สัมพันธ์กับความคาดหวังของผู้เรียน เช่น ความตั้งใจ ซึ่งผู้เรียนจะเลือกการรับรู้ในสิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจของตน ซึ่งความตั้งใจเป็นรากฐานที่สำคัญๆ ในการเลือกการรับรู้

3. การปรับขยายการรับรู้ หมายถึง การพยายามจัดสรรปรับแต่งขยายการรับรู้ให้เป็นความจำ ซึ่งมีทั้งการจำระยะสั้น ซึ่งอาจลืมได้ง่าย และความจำระยะยาว ซึ่งจำได้แม่นยำและยาวนาน

4. การสะสมสิ่งที่เรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการเก็บรักษาหรือสะสมสิ่งที่ได้เรียนรู้ให้คงอยู่ หรือกลายเป็นความจำระยะยาว ซึ่งสิ่งที่ได้เรียนรู้อาจเป็นความจำถาวร หรือบางอย่างอาจเลื่อนหายไปตามกาลเวลาหรือความรู้บางอย่างอาจสับสน เพราะได้รับการรบกวน เป็นต้น

5. การระลึกได้ หมายถึง ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว เช่น กฎของการขยายตัวของวัตถุเมื่อได้รับความร้อน เป็นต้น

6. การประยุกต์ใช้ความรู้ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้หรือกฎเกณฑ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเรียนเรื่องสี่เหลี่ยม ก็สามารถนำไปใช้ในการแต่งภาพให้เหมาะสมได้

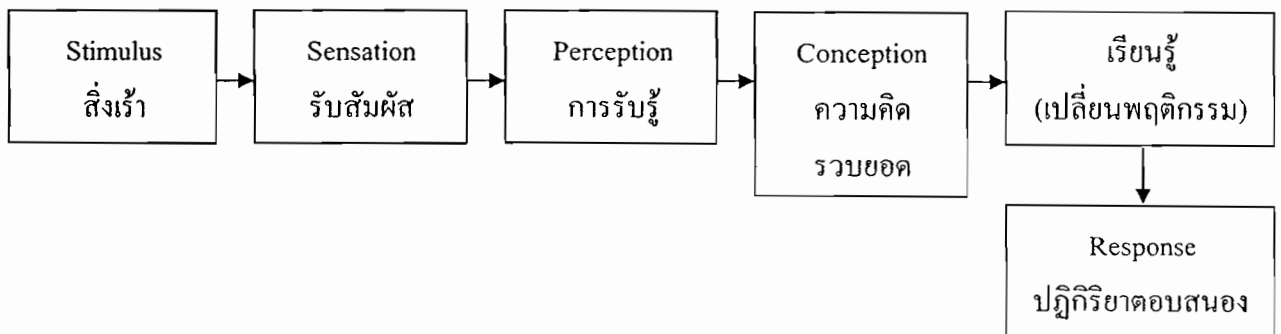
7. การแสดงพฤติกรรมการตอบสนองการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้แสดงออก ซึ่งการเรียนรู้ความรู้ความสามารถที่ได้เรียนรู้มา เช่น ผู้เรียนภาษาอังกฤษ ก็สามารถพูดเขียนภาษาอังกฤษได้

8. การแสดงผลย้อนตอบกลับ หมายถึง การแจ้งผลการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ทราบ

ทั้งนี้เพื่อผู้เรียนจะได้เกิดกำลังใจหรือปรับปรุงตนให้ดีขึ้น การแจ้งผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนพบว่า หากผู้เรียนได้ทราบผลการเรียนรู้เร็วขึ้นเท่าไร ก็จะทำให้การเรียนรู้มีผลดีมากเท่านั้น

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530 : 486-489) อธิบายกระบวนการการเรียนรู้ จากการไม่รู้ไปสู่ การเรียนรู้ 5 ขั้นตอนดังนี้ คือ การเรียนรู้เกิดขึ้น เมื่อสิ่งเร้า (Stimulus) มาเร้าอินทรีย์ (Organism) ประสาทที่ต้นตัวเกิดการรับสัมผัส หรือพัฒนาการ (Sensation) ด้วยประสาททั้ง 5 แล้วส่งกระแส สัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดการแปลความหมายแล้วก็จะมีการสรุปผลของการรับรู้ เป็นความคิดรวบยอด เรียกว่าเกิดสังกะป (Conception) แล้วมีปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) อย่าง หนึ่งอย่างใดต่อสิ่งเร้าตามที่รับรู้ เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แสดงว่าการเรียนรู้ได้ เกิดขึ้นแล้ว ประเมินผลที่เกิดจากการตอบสนองสิ่งเร้าได้แล้ว

ภาพประกอบ 1 กระบวนการเรียนรู้

ในกระบวนการเรียนรู้นั้น บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใด มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการรับรู้ การรับรู้มีบทบาทมาก การรับรู้สิ่งเร้าของบุคคลนอกจากจะขึ้นอยู่กับตัวสิ่งเร้า และ ประสาทสัมผัสของผู้รับรู้แล้ว ยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิมของผู้รับรู้ และพื้นความรู้ เดิมที่บุคคลมีต่อสิ่งที่เรียนด้วย

Mouley (1976 : 229-232) ได้จัดเตรียมลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้เป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. แรงจูงใจ หมายถึง สภาพที่อินทรีย์เกิดความต้องการหรืออยู่ในภาวะขาด สมดุลก็จะทำให้เกิดแรงขับหรือแรงจูงใจ เพื่อผลักดันให้เกิดแรงจูงใจ เพื่อผลักดันให้เกิดพฤติกรรม ทดแทนภาวะขาดดุลหรือทำให้อินทรีย์อยู่ภาวะสมดุล แรงจูงใจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นในการเรียนรู้ และเป็นสิ่งกำหนดทิศทางและความเข้มของพฤติกรรมให้เกิดขึ้น

2. เป้าหมาย หมายถึง สภาพต่อจากการที่บุคคลเกิดแรงจูงใจ แล้วบุคคลก็จะ กำหนดเป้าหมาย ซึ่งจะก่อให้เกิดความพึงพอใจ เป้าหมายจึงเป็นส่วนผลักดันให้บุคคลแสดง

พฤติกรรมและนำไปสู่การเรียนรู้ได้ ลักษณะเป้าหมายอาจแตกต่างกัน บางคนอาจเป็นเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการทางสรีระ และบางคนอาจกำหนดเป้าหมายตอบสนองความต้องการทางสังคมก็อาจเป็นไปได้

3. ความพร้อม หมายถึง สภาพความพร้อมของอินทรีย์ทางร่างกายจิตใจ อวัยวะต่าง ๆ ในการเรียนรู้ รวมทั้งความเจริญเติบโตของร่างกาย แรงจูงใจ ความสนใจ ประสบการณ์เดิมเป็นต้น ซึ่งความพร้อมดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้จะสามารถช่วยให้บุคคลเรียนรู้ได้แตกต่างกัน บุคคลที่มีความพร้อมมากก็อาจเรียนรู้ได้ดี เป็นต้น

4. อุปสรรค หมายถึง การเผชิญกับสิ่งกีดขวางหรือสิ่งสกัดกั้น ระหว่างพฤติกรรมเป้าหมาย ทำให้ไม่บรรลุเป้าหมาย บุคคลจึงเกิดความเครียด ก็พยายามหาทางลดความเครียดลงหรือหาวิธีแก้ปัญหา ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ได้

5. การตอบสนองความต้องการ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อแรงจูงใจเป้าหมาย ความพร้อมหรืออุปสรรค ซึ่งอาจเริ่มด้วยการตอบสนองที่เหมาะสมหรือแก้ปัญหาได้ดีที่สุดและการตอบสนองเป็นแนวทางไปสู่เป้าหมาย

6. การเสริมแรง หมายถึง เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมตอบสนองแล้วได้รับผลย้อนกลับในทางที่ดี อาจเป็นรางวัลหรือการเสริมแรงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น คำชมเชย ความพอใจ ความสำเร็จ ความก้าวหน้าหรืออื่น ๆ ก็จะทำให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง และมีความคงทนในการแสดงพฤติกรรม ดังนั้น การเสริมแรงจึงเป็นการให้ภายหลังจากแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และทำให้พฤติกรรมดังกล่าว เกิดขึ้นบ่อยและคงทน

7. การสรุปความเหมือน หมายถึง หลังจากที่ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายแล้วจะความสามารถสรุปกฎเกณฑ์หรือสถานการณ์การเรียนรู้ที่ประสบมา แล้วนำไปใช้ในสถานการณ์หรือประสบการณ์ใหม่ได้ เป็นการขยายขอบเขตความรู้ให้กว้างขวางขึ้น

ลำดับในการเรียนรู้สามารถแบ่งตามระยะเวลาเป็น 3 ระยะ คือ ช่วงเริ่มต้น ช่วงกลาง และช่วงสุดท้าย ดังนี้

ช่วงเริ่มต้น (Beginning) : การเริ่มเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ช่วงแรกเกี่ยวกับ เจตคติ (Attitude) การรับรองการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ การทำให้ประสบการณ์ครั้งแรกของการเรียน หัวข้อใหม่มีความรู้สึกปลอดภัย น่าสนใจและประสบความสำเร็จได้ เพื่อความถูกต้อง แม่นยำ ควรเน้นความสำคัญของจำนวนและคุณภาพของความพยายามที่ต้องการเพื่อความสำเร็จ ในภารกิจของการเรียนรู้ก่อนการเริ่มต้นของผู้เรียน การทำให้เกณฑ์การประเมินชัดเจนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การส่งเสริมการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ใหญ่ในประสบการณ์การเรียนรู้ และความต้องการ (Need) รู้ และเน้นที่ความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนตลอดกระบวนการเรียนการสอน การวางแผนกิจกรรมที่อนุญาตให้ผู้ใหญ่แลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนได้เรียน

ช่วงกลาง (Middle) เกี่ยวข้องกับการคงไว้ของกระบวนการเรียนรู้ กระตุ้น (Stimulation) การนำเสนอความหลากหลายในกระบวนการและสื่ออุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการเรียนรู้ การใช้ความไม่สมดุลเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ความรู้สึก (Affect) การทำให้เนื้อหา نامธรรม มีความคุ้นเคยมากยิ่งขึ้น การใช้เป้าหมายแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุถึงผลลัพธ์การเรียนรู้

ช่วงสุดท้าย (Ending) การทำให้กระบวนการเรียนรู้เสร็จสมบูรณ์ เน้นที่ความสามารถ (Competence) การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสม่ำเสมอและทันทีกับผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับ ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ เมื่อใดก็ตามที่เป็นไปได้ให้ใช้วิธีการประเมินผลงาน การเสริมแรง (Reinforcement) การใช้ตัวเสริมแรงทางบวกเป็นกิจวัตร กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี การสร้างทักษะที่ซับซ้อนและกิจกรรมการฝึกปฏิบัติ เมื่อการเรียนรู้มีผลที่ตามมาตามธรรมชาติ ช่วยผู้เรียนให้พัฒนาความตระหนักรู้ด้วย (นาริรัตน์ รักษ์จิตกรกุล. 2544 : 93)

ขั้นตอนแห่งการศึกษาตามหลักอนุพุทธศึกษา คือ การเรียนไปตามลำดับ 7 ขั้นของพระพุทธศาสนา ดังนี้ (พระราชวรมุนี ประยูร ชัมมะจิตโต. 2541 : 21-22)

1. มีศรัทธาแล้วไปหาอาจารย์
2. ศึกษาคำสอนของท่าน
3. จดจำเรื่องที่ศึกษา
4. พิจารณาความหมายของคำที่จดจำมานั้น
5. เกิดความเข้าใจเพราะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ
6. เกิดฉันทะคือความพอใจ การศึกษาค้นคว้าต้องสร้างฉันทะนี้ให้ได้
7. อุตสาหะคือรับไปปฏิบัติ

ลำดับขั้นทั้งเจ็ดนี้ทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อชีวิต

จากกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นประการหนึ่งที่เป็นข้อสำคัญมากในการเรียนรู้ คือ แรงจูงใจ หากการเรียนรู้ด้วยการบังคับ ผลลัพธ์คือความรู้ย่อมไม่เต็มที่หรืออาจจะได้ผลตามเกณฑ์ที่คาดหวัง แต่ความรู้นั้นไม่คงทนถาวรหลังจากเรียนรู้แล้วสักระยะหนึ่งก็จะเลือนหายไปลืมไปไม่สามารถอธิบายได้ แรงจูงใจเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในมโนสำนึกที่มีลักษณะไม่คงที่และไม่สามารถประเมินได้โดยตรง เป็นจำนวนพลังงานเป็นความพยายามที่บุคคลจะใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง (นาริรัตน์ รักษ์จิตกรกุล. 2544 : 86) ย่อมทำให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จซึ่งอาจเกิดขึ้นเพราะมีปัญญา ความคาดหวังของแต่ละบุคคลซึ่งจะทำให้เกิดเป้าหมาย หรือการเรียนรู้และการนำไปใช้

2.3.3 หลักการเรียนรู้

หลักการเรียนรู้หรือวิธีการของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเขาวนปัญญา รูปแบบการคิด และรูปแบบการเรียนรู้ด้วย ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ย่อมแตกต่างกัน เช่น เกิดการรับรู้ (รู้จักสิ่งต่าง ๆ) เกิดความเข้าใจ เกิดทักษะ เกิดทัศนคติ เกิดค่านิยม เกิดความนึกคิด เกิดการแก้ปัญหา เกิดความสามารถ และเกิดความรู้ทั่ว ๆ ไป มีหลักการเรียนรู้ ดังนี้ (ทรงพล ภูมิพัฒน์. 2540 : 77-78)

1. การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางเพิ่มพูนงอกงามขึ้น
2. การสร้างสถานการณ์แห่งการเรียนรู้ควรคล้อยตามเจตนาของสังคม เพื่อเกิดทัศนคติที่ดีในชีวิต
3. ประสิทธิภาพการเรียนรู้ควรจัดจากง่าย ๆ ไปสู่ยาก เรียนแล้วค่อยขยายไปยากและไกลตัวผู้เรียน
4. กิจกรรมในการเรียนควรให้เป็นที่น่าสนใจของผู้เรียน
5. ชนิดของการเรียนรู้ย่อมแตกต่างไปตามชนิดของเรื่องและวิชาที่เรียน
6. การเรียนที่ดีควรใช้หลักการเรียนจากส่วนรวมไปส่วนย่อยแล้วพิจารณาจากส่วนย่อยมาประกอบเป็นส่วนรวม
7. การเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมาย มีความหมาย ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนนับว่าดีที่สุด

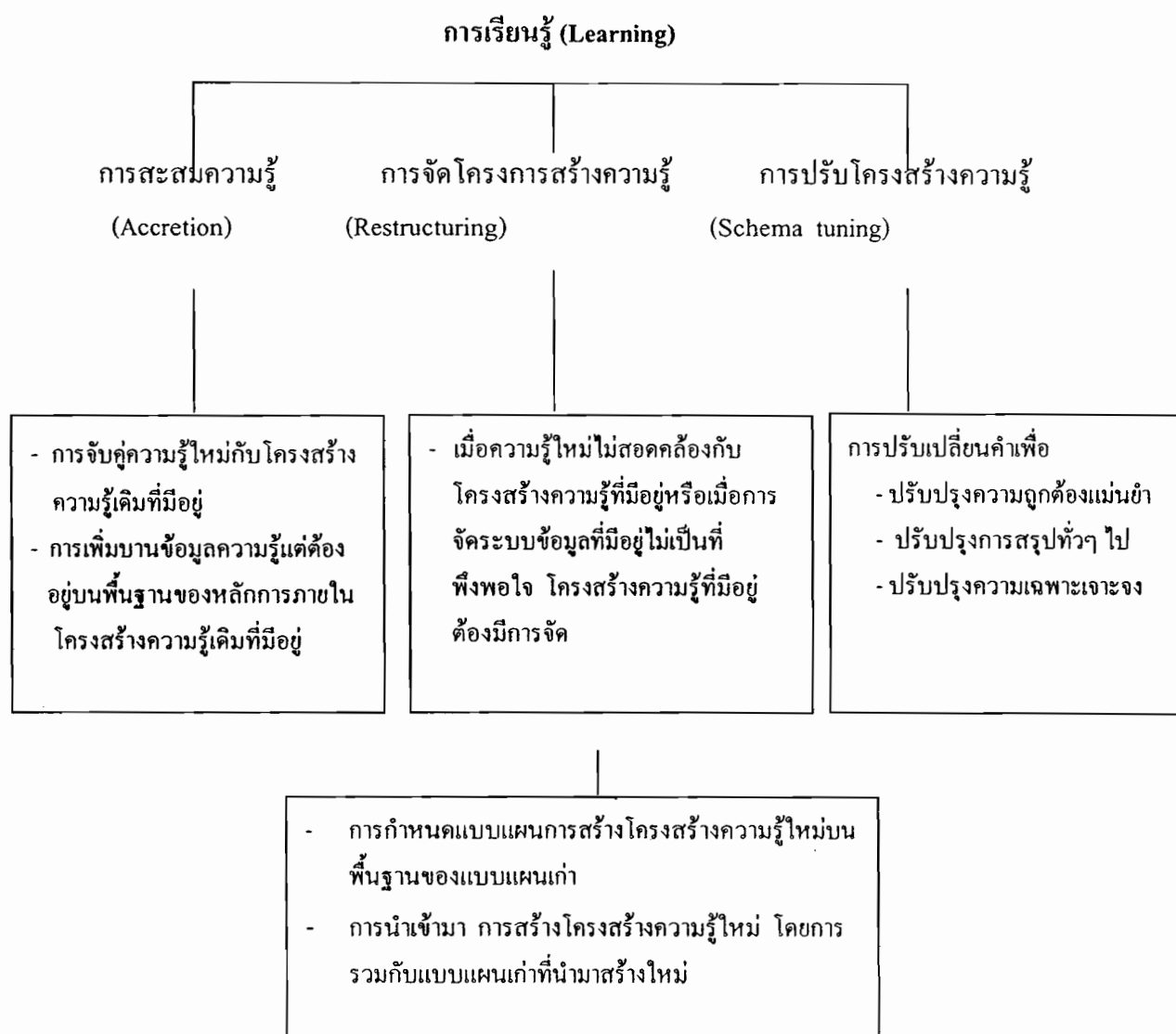
8. พึงระลึกไว้ว่า อินทรีย์มีการพัฒนาสัมพันธ์กันทุกอย่าง ด้านอย่างแยกไม่ออก การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อชีวิตอยู่รอด ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สร้างสรรค์และพัฒนาตนเอง สังคม การกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในโลกจึง มิได้เกิดขึ้นบนความว่างเปล่า หากแต่ผูกพันอยู่กับการคิด ความเชื่อ ค่านิยม รวมถึงเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ประมวลขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของมนุษย์มาเป็นความรู้ บางคนเรียนรู้เพื่อคนอื่น เช่น เรียนรู้ยาสมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ทั้งนี้เพราะมีเหตุจูงใจให้ต้องเรียนรู้เพื่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามแรงจูงใจ ปัจจุบันคนหันมาให้ความสำคัญและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้เติบโตและก้าวหน้าอย่างมั่นคง ดังนั้นการเรียนรู้ (Learning) มีความลึกซึ้งมากกว่า การสั่งสอน บอกเล่าให้เข้าใจและจำได้เท่านั้น ไม่ใช่เรื่องของการทำตามแบบ ไม่ได้มีความหมายแต่เพียงการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ เท่านั้น แต่หมายครอบคลุมไปถึง การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการสังเกตพิจารณาไตร่ตรอง แก้ปัญหาทั้งปวง และไม่ชี้ชัดว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปในทางที่สังคมยอมรับเท่านั้น เด็กโกรธแล้วใช้คำว่า เกลียดครูแล้วหนีโรงเรียน ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเช่นกัน (กันยา สุวรรณแสง. 2542 : 133) การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นทุกขณะของชีวิต

2.3.4 วิธีปฏิบัติการเรียนรู้

นาริรัตน์ รักวิจิตรกุล (2544 : 56-57) เสนอแนะวิธีปฏิบัติการเรียนรู้ 3 แบบ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดเรื่องโครงสร้างความรู้ ดังนี้

1. การสะสม (Accretion) หมายถึง การสะสมความรู้ประจำวัน ซึ่งเท่ากับการเรียนรู้ข้อเท็จจริง
2. การปรับ (Tuning) ที่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรู้อย่างช้า ๆ และค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย
3. การจัดโครงสร้างใหม่ ๆ (Restructuring) เกี่ยวข้องทั้งการจัดโครงสร้างใหม่และการจัดระบบความรู้ที่เคยถูกจัดเก็บแล้วใหม่ ซึ่งกลไก 3 วิธีที่การเรียนรู้ ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 2 วิธีปฏิบัติการเรียนรู้

จะเห็นว่าข้อที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไม่มีการสิ้นสุด คือ การปรับ (Tuning) ความรู้เปลี่ยนแปลงตามกระบวนการที่เกิดขึ้น หากไม่มีการปรับแล้วก็ไม่มีการเรียนรู้ แต่รากฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ที่มีบทบาทมากในการสร้างกระบวนการเรียนรู้คือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญ มี 3 อย่าง ได้แก่ คน ความรู้ และ ทรัพยากร

2.3.5 องค์ประกอบการเรียนรู้

คน ประกอบด้วยผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือองค์กร และผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในชุมชน

ความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้ทางวิชาการ หรือที่มาจากภายนอก และชุดความรู้หรือประสบการณ์ที่ชุมชน และองค์กรได้สะสมพัฒนาขึ้น

ทรัพยากร หมายถึง ทรัพยากรวัตถุ เช่น เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช สัตว์ และผลผลิตของชุมชน

องค์ประกอบทั้งสามนี้ จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบกระบวนการ ตลอดจนเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน การศึกษาที่เกิดขึ้นจึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตใช้ประโยชน์ได้จริง และเป็นกระบวนการเดียวกันกับการพัฒนาชุมชน (วิชิต นันทสุวรรณและจำนงค์ แรกพินิจ. 2541 : 115) แต่สิ่งที่ขาดไปคือสังคมควรจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้การเรียนรู้สมบูรณ์

อารี พันธุ์ณี (2534 : 89 ; อ้างอิงมาจาก ชูชีพ อ่อนโคกสูง. 2518) กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานอย่างน้อยที่สุด 4 ประการด้วยกัน ดังนี้

1. แรงจูงใจ (Motive) ในขณะที่มีชีวิตอยู่ ร่างกายย่อมมีความต้องการต่าง ๆ เมื่อใดร่างกายที่มีความต้องการหรือความไม่สมดุลขึ้น จะมีแรงขับ (Drive) หรือแรงจูงใจ (Motive) เกิดภายในอินทรีย์ผลักดันให้สิ่งที่หายไปนั้นมาให้อวัยวะอยู่ภาวะพอดี แรงจูงใจเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญของการเรียนรู้ เพราะเป็นตัวจักรสำคัญหรือเป็นคันคอตีแท้จริงของพฤติกรรม

2. สิ่งจูงใจ (Incentive) สิ่งจูงใจเป็นสิ่งลดความเครียดและนำไปสู่ความพอใจ นักจิตวิทยาเชื่อว่า สิ่งจูงใจจะเป็นศูนย์กลางหรือหัวใจของการเรียนรู้เขาถือว่าแรงจูงใจ ซึ่งถือว่าเป็นภาวะภายในของอินทรีย์และกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนเกิดขึ้นจากสิ่งจูงใจทั้งสิ้น

3. อุปสรรค (A Barrier or Block) นับเป็นพื้นฐานสำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนรู้ เพราะอุปสรรคและสิ่งกีดขวางย่อมทำให้เกิดปัญหา การที่ผู้เรียนเกิดปัญหาก็จะทำให้ผู้เรียนพยายามทำซ้ำ ๆ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อจะฟันฝ่าอุปสรรคนั้นไปสู่เป้าหมายให้ได้

4. กิจกรรม (Activity) กิจกรรมหรือการตอบสนองของอินทรีย์

เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เราทราบว่าใครเกิดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ช้าหรือเร็วอย่างไร และเป็นสิ่งที่ใช้อ้างอิง (Infer) ไปถึงความรู้สำนักจิตทางจิตใจที่ซ่อนเร้นอยู่ เราจะสังเกตเห็นว่าคนเรามักจะชอบประกอบกิจกรรมที่มีความสำเร็จหรือความพอใจมาให้ซ้ำๆ อยู่เสมอ แม้ว่าจะไม่เจอปัญหาใหม่ ๆ ส่วนกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ไม่เคยนำความสำเร็จมาให้ นั่นมันก็จะหลีกเลี่ยง

สุชา จันทน์เอม (ม.ป.ป. : 12-16) กล่าวถึงองค์ประกอบของขบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. แรงจูงใจ
2. เป้าหมาย
3. ความตั้งใจแน่วแน่
4. การเลือกหาการกระทำที่เหมาะสม
5. การยึดถือการกระทำที่เหมาะสมไว้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530 : 482 ; อ้างอิงมาจาก Monroe กล่าวถึง องค์ประกอบที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ไว้ 6 ประการ

1. ความต้องการ (Needs) บุคคลย่อมต้องตอบสนองความต้องการ ความต้องการจึงเป็นต้นเหตุสำคัญของพฤติกรรม นั่นคือ การเรียนรู้เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการ

2. เครื่องล่อ (Incentives) และสิ่งจูงใจ เป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้ ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างมีจุดหมาย

3. ศักยภาพในการตอบสนอง และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จำเป็นต้องมีศักยภาพในการตอบสนอง ซึ่งจะทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป สัตว์ชั้นต่ำศักยภาพต่ำไม่สามารถเรียนรู้ได้กว้างขวาง

4. อุปสรรคที่จะไปสู่เป้าหมาย (Barriers of Goals) พฤติกรรมของผู้เรียนจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่มีการสร้างเงื่อนไขที่ดีที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น เราจะฝ่าฟันอุปสรรคไปได้ดีเพียงใด จะต้องวางแนวทางที่จะแก้ไขอุปสรรคเหล่านั้นไว้ดีพอ เพื่อให้การเรียนรู้สัมฤทธิ์ผล ครูดึงซึ่งแนวทางดังนี้

- 4.1 ทำให้นักเรียนมองเห็นว่า อุปสรรคเป็นตัวท้าทายให้เกิดสมรรถภาพ
- 4.2 แนะนำ ช่วยเหลือ ให้เกิดแรงจูงใจที่จะกระทำต่อไป
- 4.3 ให้นักเรียนรู้และเข้าใจความก้าวหน้าของความก้าวหน้าของเขา

เกี่ยวกับการฝ่าฟันอุปสรรค

5. การเลือกและการกำจัดการตอบสนอง ในกระบวนการเรียนรู้นั้น การตอบสนองของแต่ละคนไม่เหมือนกัน แต่ละคนเลือกใช้การตอบสนองที่เหมาะสมกับตัวเอง

6. ผลของการตอบสนอง พฤติกรรมทุกอย่างที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้

จะยังไม่สมบูรณ์จนกว่าแต่ละบุคคลจะเกิดความพอใจ “รางวัล ความพอใจ ความสำเร็จ” มีผลให้อยากเรียนอยากรู้ มีกำลังใจ มีความประทับใจ จดจำไปนาน และมากกว่า “อุปสรรค ความตึงเครียด ความผิดพลาด”

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2540 : 77) กล่าวถึงองค์ประกอบ 3 อย่างในการเรียนรู้ที่เป็นรากฐานของการเรียนรู้ทั้งหลาย คือ

อินทรีย์ (ตัวผู้เรียน) O-Organism

สิ่งเร้า S-Stimulus

ปฏิกิริยาตอบสนองสิ่งเร้า R-Response

สุโท เจริญสุข (ม.ป.ป. : 94-97) กล่าวถึงส่วนประกอบทำให้การเรียนรู้ได้ผลดี ดังนี้

1. จุดหมายในการเรียน
2. การรู้ความก้าวหน้าในการเรียน
3. การรู้จักตัวเอง
4. อบรมของผู้เรียน
5. ทรัพยากรในชุมชน

จากองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ที่กล่าวมาประการหนึ่งที่เป็นตัวร่วมที่สำคัญ คือ อุปสรรค ก่อให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จก็ได้ และบางครั้งยังเป็นการเพิ่มแรงจูงใจเพื่อจะไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ แต่ข้อมไม่มากเกินไปจนถึงภาวะสุดขีดที่จะผ่านพ้นไปได้ ตามปกติธรรมดานั้นเมื่อผู้เรียนบังเกิดมีสภาวะบางอย่างกระตุ้นให้มีความต้องการที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ถ้าการกระทำบรรลุถึงเป้าหมายที่คิดไว้ได้ ผู้เรียนย่อมจะเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้ามีอุปสรรคมาขัดขวางมิให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้ในทันทีทันใด ผู้เรียนมักจะมีภาวะกระวนกระวาย ก่อให้เกิดสภาวะตึงเครียดขึ้น ความตึงเครียดนี้จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความแรงกล้าของแรงจูงใจ และชนิดของอุปสรรคที่เกิดขึ้น (สุชา จันทน์เอม. ม.ป.ป. : 14) อุปสรรคย่อมส่งผลถึงผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ก่อให้เกิดวิสัยทัศน์และวิธีคิดอย่างเชื่อมโยงของบุคคลลดลงด้วย

2.3.6 อุปสรรคขัดขวางการเรียนรู้

อุปสรรคขัดขวางการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท (นารีรัตน์ รักวิจิตรกุล. 2544 : 88-89; อ้างอิงมาจาก Cross. 1981)

1. อุปสรรคเกี่ยวกับสถานการณ์ (Situational Barriers) หมายถึง ผู้ใหญ่ต้องรับผิดชอบในงานอาชีพ ครอบครัวยุ่ง ทำให้ไม่มีเวลาและเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

2. อุปสรรคเกี่ยวกับสถานศึกษา (Institutional Barriers) ซึ่งได้แก่ การออกแบบโครงการการศึกษาของสถานศึกษาเป็นอุปสรรค ไม่ว่าจะเป็นตารางการเข้าร่วม กิจกรรม สถานที่ของโครงการ ช่วงระยะเวลาที่จัดโครงการหรือรายวิชา ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

3. อุปสรรคเกี่ยวกับเจตคติของผู้เรียน (Dispositional Barriers) หมายถึง เจตคติของตนเองในฐานะที่เป็นผู้เรียนเป็นผู้อุปสรรคต่อการเรียนรู้ เช่น เจตคติว่าแก่เกินที่จะเรียนแล้ว ตนเองไม่มีความสามารถพอที่จะเรียน เรียนสู้คนอื่นไม่ได้ เรียนไปแล้วก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร รู้สึกอยากหรือรู้สึกขี้เกียจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียน

สุโท เจริญสุข (ม.ป.ป. : 93-94) กล่าวถึง อุปสรรคของกระบวนการเรียนรู้ 3 ประการ ดังนี้

1. ความขัดแย้งกันของแรงจูงใจ โดยที่เรามีแรงจูงใจหลายอย่าง แต่เราจำเป็นต้องแก้ปัญหาที่ละประการ
2. ความไม่พร้อมไม่บริบูรณ์ทางส่วนตัว
3. สิ่งแวดล้อมไม่อำนวย

นอกจากนี้ สุโท เจริญสุข ยังกล่าวถึงสภาพภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ 6 ประการ ดังนี้

1. สภาพภายนอกที่มีผลต่อขั้นรับ ในการเรียนรู้ขั้นรับอาศัยกระบวนการ 2 อย่าง คือ การตั้งใจและการเลือกการรับรู้
2. สภาพภายนอกที่มีผลต่อขั้นรู้ ขั้นนี้ประกอบด้วยกระบวนการบันทึกความรู้ ข้อมูลและการนำความรู้ไปเก็บสะสมไว้ในหน่วยจำระยะยาว
3. สภาพภายนอกที่มีผลต่อขั้นจำ ความรู้ที่มีความหมายจะถูกเก็บสะสมไว้ในหน่วยจำระยะยาว ซึ่งมีปัจจัยภายนอกบางประการมีผลต่อการจดจำสิ่งที่เรียนรู้
4. สภาพภายนอกที่มีผลต่อขั้นระลึกได้ ในขั้นนี้อาศัยกระบวนการเสาะหาและการระลึกได้ถึงสิ่งที่เรียนรู้มาแล้วซึ่งสะสมอยู่ในหน่วยจำระยะยาว สิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการทั้ง 2 ได้แก่ การให้ชื่อของประเภทสิ่งของแก่นักเรียนหรือระลึกถึงตัวอย่างของ สิ่งของที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกัน วิธีการนี้เรียกการให้แนวทาง (Cue) ซึ่งทำได้อีกหลายวิธี เช่น การใช้ตาราง การใช้รูปภาพ
5. สภาพภายนอกที่มีผลต่อขั้นปฏิบัติ เป็นการตอบสนองของผู้เรียน ต่อสิ่งเร้าโดยออกมาในรูปพฤติกรรมที่สังเกตได้
6. สภาพภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการควบคุม ในขั้นนี้ประกอบด้วย

กระบวนการที่ควบคุมการเข้าและการเลือกการรับรู้ของผู้เรียน การบันทึกความรู้ การระลึกได้และการสร้างความคาดหวัง

2.3.7 ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้

ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ย่อมแตกต่างกัน (ทรงพล ภูมิพัฒน์. 2540 : 78) ดังนี้

1. เกิดการรับรู้ (รู้จากสิ่งต่าง ๆ)
2. เกิดความเข้าใจ
3. เกิดทักษะ
4. เกิดทัศนคติ
5. เกิดค่านิยม
6. เกิดความนึกคิด
7. เกิดการแก้ปัญหา
8. เกิดความสามารถ
9. เกิดความรู้ทั่ว ๆ ไป

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539 : 63) กล่าวถึงผลดีของการเรียนรู้ไว้ว่า ดังนี้

1. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “การพัฒนา”
2. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “ความปลอดภัย”
3. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “ความสุข”
4. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “ความเข้าใจ”
5. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “สติปัญญา”
6. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “การยอมรับ”
7. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “ความสำเร็จ”
8. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “กำลังและอำนาจ”
9. การเรียนรู้ก่อให้เกิด “ความยินดี”

การเรียนรู้ทำให้นักเรียนบรรลุอะไรก็ได้ คือ บรรลุความจริง บรรลุความงาม

บรรลุความดี และหากมีความรู้เดิมจะทำให้เรียนรู้ได้เร็วและดีขึ้น ช่วยสร้างจากสิ่งที่ผู้เรียนมีความรู้แล้ว และดำเนินการจากสิ่งที่รู้แล้ว และดำเนินการจากสิ่งที่รู้ไปยังสิ่งที่ไม่รู้ แต่ความรู้เดิมอาจมีความขัดแย้งกับการเรียนรู้ใหม่ก็ได้ เรียกว่าการถ่ายโยงการเรียนรู้

2.4 การพัฒนากลุ่มอาชีพ

2.4.1 ความหมายของกลุ่ม

กลุ่ม (Group) มีความหมายดังนี้

ฉลอง ภิรมรัตน์ (2521 : 2) กล่าวว่า กลุ่ม หมายถึงการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปมารวมกัน สนใจประพศติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นปทัสถานและจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยที่ต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย

พัฒน์ บุญรัตพันธ์ (2517 : 12) กล่าวว่า กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวของคนในหมู่บ้านโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อรวมกันแก้ไขปัญหาของตนเอง ซึ่งการดำเนินกิจกรรม มีขั้นตอนการรวมกลุ่มนับตั้งแต่การรับสมัคร การกำหนดระเบียบ การแต่งตั้งคณะกรรมการและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

วินิจ เกตุขำ (2522 : 2) กล่าวถึงความหมายของกลุ่มว่า หมายถึง การมีคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน ทุกคนมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน หรือมีปฏิสัมพันธ์กัน มีจุดมุ่งหมายในการทำงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทุกคนมีพฤติกรรม บทบาท หรือหน้าที่ของตน

บัวพันธ์ พรกระทิง และคนอื่น ๆ (2535 : 11) ให้ความหมายของกลุ่มว่า หมายถึง องค์กรเอกชนที่เป็นสหกรณ์ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มลูกค้าธนาคาร กลุ่มสตรีในหมู่บ้าน กลุ่มพัฒนาอาชีพต่าง ๆ

พงศ์ศักดิ์ ไชยวงศ์วัฒน์ (2540 : 23) ให้ความหมายว่า กลุ่ม หมายถึง กลุ่มในหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มของประชาชนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยยึดหลักการ อุดมการณ์เหมือนกัน เพื่อให้ความช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกในการครองชีพ นำไปสู่การลงทุนทางเศรษฐกิจ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน

กล่าวโดยสรุป สำหรับผู้ให้ความหมายดังนี้ กลุ่ม หมายถึง กลุ่มในหมู่บ้านที่มีลักษณะการรวมตัวของประชาชนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาทำงานร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อรวมกันแก้ไขปัญหาของตนที่นำไปสู่การพัฒนาตน และชุมชน ซึ่งกลุ่มในที่นี้หมายถึง กลุ่มประชาคมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อนน้ำเกลี้ยงเวียงชัย ตำบลนาข่า อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

2.4.2 กระบวนการกลุ่ม (Group Process)

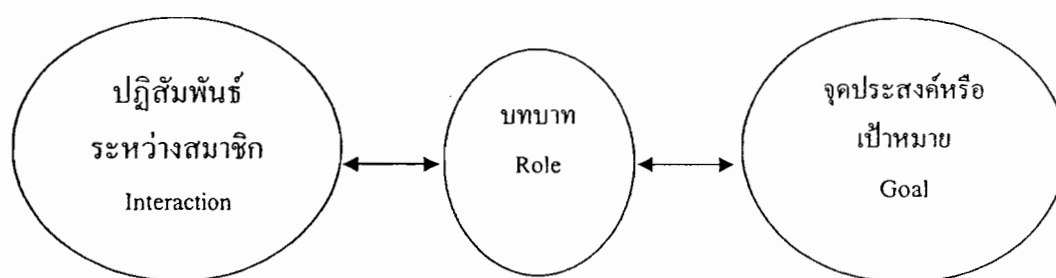
กระบวนการกลุ่ม (Group Process) มีความหมายดังนี้

วินิจ เกตุขำ (2522 : 14 ข) กล่าวถึงกระบวนการกลุ่มว่า หมายถึง ที่รวมแห่ง

ประสบการณ์ของบุคคลหลายฝ่ายที่มาพบปะสังสรรค์ หรือมารวมกันด้วยความรู้สึกร่วมใจ ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้แต่ละคนเป็นแรงจูงใจให้แก่กันและกันและเอื้ออารีต่อกัน ผลรวมของประสบการณ์เป็นพลังของกลุ่มที่มีทิศทาง

ฉลอง ภิมรัตน์ (2522 : 8) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม หมายถึง เรื่องราวของสัมพันธ์กิริยา (Interaction) ระหว่างสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นไปอย่างเสรีตามธรรมชาติภายใต้อิทธิพลทางจิตวิทยาและทางสังคม ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 กระบวนการกลุ่ม

สรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่ม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นไปอย่างเสรีตามธรรมชาติ ภายใต้บทบาทของสมาชิก และจุดประสงค์หรือเป้าหมายของกลุ่ม

1. มูลเหตุสำคัญในการรวมกลุ่ม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า

- 1.1 มูลเหตุสำคัญในการรวมกลุ่มชุมชน คือ
- 1.2 ต้องการรายได้เพิ่มขึ้น เพราะรายได้ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ
- 1.3 คนในชุมชนมีปัญหาด้านสุขภาพ
- 1.4 ผู้นำชุมชนและคนในชุมชน
- 1.5 ได้รับคำแนะนำส่งเสริมและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก
- 1.6 ต้องการเงินทุนและความรู้เพื่อประกอบอาชีพ
- 1.7 สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.8 ต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 1.9 กระแสเปลี่ยนแปลงทางสังคม

และหากจำแนกลักษณะการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ศูนย์สาธิตการตลาดหรือร้านค้าชุมชน ธนาคารข้าว โรงสีข้าว ศูนย์สาธิตการเกษตรหรือศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี

2. การรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มจักสาน กลุ่มแปรรูปสมุนไพร กลุ่มเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพดั้งเดิมของท้องถิ่นให้ดีขึ้น เช่น กลุ่มผลิตเซรามิค จังหวัดลำปาง กลุ่มผลิตข้าวซ้อมมือ บ้านเลิงคา อำเภोजังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มผลิตน้ำตาลโตนด ของกลุ่มพัฒนาอาชีพตาลโตนดและออมทรัพย์ ตำบลชิงโค อำเภอสิงนคร จังหวัดสงขลา และการปลูกผักปลอดสารพิษของชุมชน ส่วนใหญ่ในภาคกลาง เป็นต้น

3. การรวมกลุ่มเพื่อส่วนรวม เช่น การอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธารและป่าไม้ ที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดนครสวรรค์ การอนุรักษ์แหล่งน้ำและทรัพยากรทางทะเล ที่ชุมชนบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี การอนุรักษ์แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544 : 30-35)

2.5 องค์กรที่ปรึกษาอุตสาหกรรมชุมชน

2.5.1 ความเป็นมา

องค์กรประชาสังคม (Civil Society Organization) หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการร่วมมือกันในการที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยมีหลายภาคีมาร่วมทำงาน ได้แก่ นักวิชาการ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย นักพัฒนาเป็นนักวิจัยสนาม และตัวแทนกลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น ประชาคมการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ต่อมาพัฒนามาเป็นศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก และต่อมาพัฒนาเป็นหน่วยวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม โดยยึดกรอบการทำงานและการวิจัยหลัก พลังแผ่นดิน คือ 1) เครือข่ายการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ 2) เรียนรู้ 3) การวิจัย และ 4) การดำเนินงานตามนโยบาย ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่มาส่งเสริมคือ สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ในช่วงปี พ.ศ. 2542-2548 ทำให้องค์กรประชาสังคมด้านอุตสาหกรรมชุมชนขนาดเล็ก ได้เกิดขึ้น และมีการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละองค์กร

2.5.2 องค์กรประชาสังคมที่ปรึกษาสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สังคมวงกว้าง

ประชาคมการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ได้ก่อตัวมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 จนถึงปัจจุบันมีอุดมการณ์และมุ่งมั่นที่จะร่วมกับภาคีต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม ในวันที่จะนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง เอื้ออาทรต่อกันอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น พลังในการขับเคลื่อนของผู้นำองค์กรประชาสังคมที่ปรึกษามาจากหลากหลายสาขาวิชาทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้กลุ่มองค์กรชุมชนได้สนใจปัญหาในประเด็นสาธารณะของตน แล้วลุกขึ้นมาคิดวางแผนปฏิบัติ ปรับปรุงพัฒนาตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองสนใจ รู้จริง สรุปบทเรียนเป็นปัญหาหรือเกาะประเด็นชุมชนและอยู่รอด

ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์และบทเรียนในการเป็นที่ปรึกษาได้เริ่มปรากฏผลชัดเจน ในปีที่ 3 ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ต้องการที่จะให้เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ดำเนินการวิจัยร่วมกับชุมชน การติดตามและประเมินผลโครงการ ดังนั้นหากจะขยายผลต่อไปเกี่ยวกับอุตสาหกรรมชุมชน องค์การประชาสังคม จึงมีความจำเป็นในการเป็นที่ปรึกษา นอกจากนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ในประเด็นอื่น ๆ โดยใช้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินให้บังเกิดผลและในปัจจุบัน ถือได้ว่า องค์การประชาสังคมที่ปรึกษา ซึ่งกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีส่วนทำให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ส่งผลให้ประชาคมการศึกษาจังหวัดมหาสารคามได้พัฒนาเป็นศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก สามารถจดทะเบียนลิขสิทธิ์เป็นที่ปรึกษากับกระทรวงการคลัง สำนักบริหารหนี้สาธารณะ และได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2545 โดยองค์การสภาพเป็นเป็นที่ปรึกษาประเภท A หมายเลข 833 ให้บริการในฐานะที่ปรึกษาสาขาอุตสาหกรรม ดังนี้

2.5.2.1 องค์การประชาสังคมที่ปรึกษา คือ ประชาคมการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้มีผลงานทั้งการวิจัยและพัฒนากลุ่มองค์กรตามโครงการด้านอุตสาหกรรมชุมชน มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 และในปี พ.ศ. 2545 ดำรงสถานะเป็นที่ปรึกษาประเภท A หมายเลข 833 ให้บริการหนี้สาธารณะ กระทรวงการคลัง โดยให้คำปรึกษาด้านอุตสาหกรรมและกำลังเตรียมจดทะเบียนเพิ่มในสาขาการศึกษากับการพัฒนาชุมชน

2.5.2.2 กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดจ้างเป็นที่ปรึกษาให้บริการสาธารณะปรึกษาสาขาการพัฒนาชุมชน การสร้างกลุ่มและเครือข่ายองค์กรชุมชน ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 และมีโครงการไปจนถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2547 โดยเป็นที่ปรึกษาทีมงานวิจัยภาคสนามของตำบลประชาพัฒนา อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

2.5.2.3 สำนักงานกองทุนเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ได้สนับสนุนให้ทางองค์การประชาสังคมที่ปรึกษาได้ส่งโครงการของกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมและได้รับงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มองค์กรชุมชนที่เป็นที่ปรึกษาในปี พ.ศ. 2545 ในวงเงิน 115,250 บาท ในการรณรงค์การผลิตน้ำผลไม้ในชุมชน

2.5.2.4 มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผ่านนายสัมพันธ์ เตชะอริก ให้ร่วมติดตามและประเมินผล โครงการส่งเสริมและสนับสนุน ภาคประชาชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ระยะเวลาวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545-31 มีนาคม พ.ศ. 2546

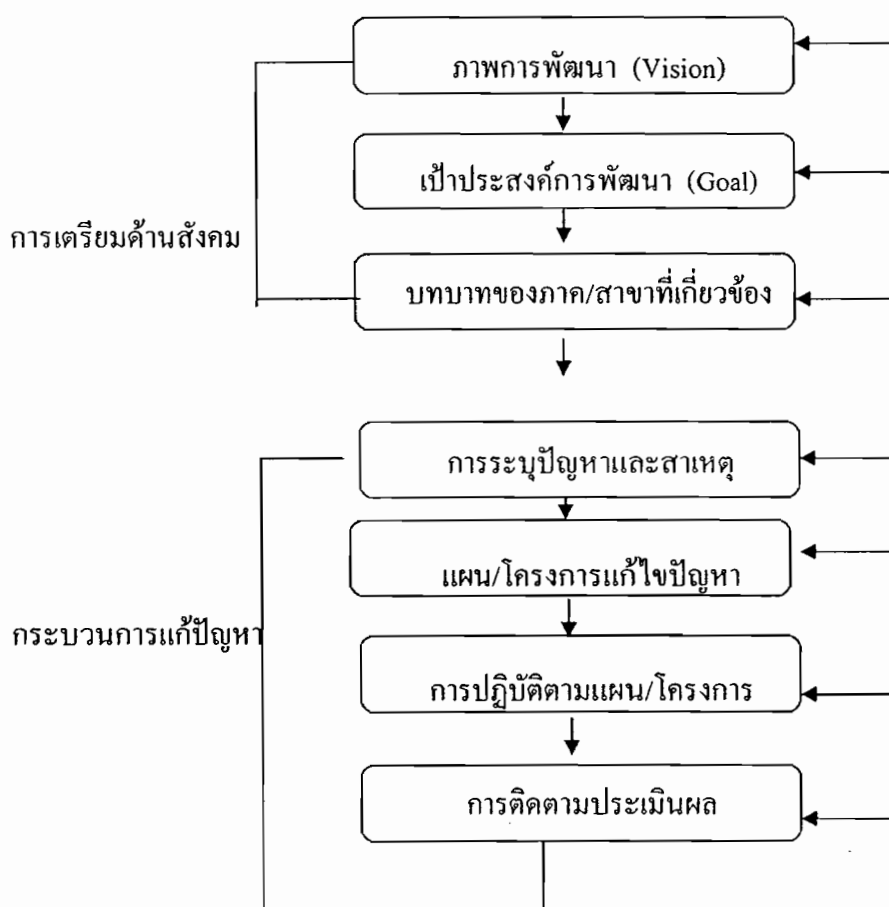
2.5.2.5 มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผ่านนายสัมพันธ์ เตชะอริก ได้รับเชิญเข้าร่วมโครงการพัฒนาและวิจัยสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) รับผิดชอบ จังหวัดมหาสารคาม และร้อยเอ็ด ระหว่าง 1 ตุลาคม 2552-30 พฤศจิกายน 2554

2.5 เทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม

2.5.1 กรอบแนวคิด และกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (อติสรา ชูชาติ และคณะ. 2538 : 5-6 ก) ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาที่มีส่วนร่วม ต้องเริ่มด้วยการตกลงกำหนดปัญหา หรือจะต้องมีภาพของการพัฒนา (Vision) ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเป็นอันดับแรก ต่อมาคือกำหนดเป้าประสงค์ของการพัฒนา (Goal) ร่วมกันของทุกภาค ทุกระดับ ต่อจากนั้นก็กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละภาคที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับของการพัฒนา สุดท้ายก็ต้องตกลงกำหนดกลวิธีแผนงาน / โครงการพัฒนาในระดับภาคอื่น ๆ ตามด้วยการปฏิบัติตามแผนหรือ โครงการ การติดตามประเมินผล เพื่อให้ทราบผลที่เกิดขึ้น และสุดท้ายการปรับปรุงโครงการที่อาจต้องกระทำต่อไป ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 กรอบแนวคิดระบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

2.5.2 กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการเรียนรู้

อติสรา ชูชาติ และคณะ กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ชั่วชีวิตของบุคคล ดังนั้น ประสบการณ์และกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการเรียนรู้ของชุมชนนั้นจะเป็น คั่ง วงล้อหรือบันไดเวียนที่มีการเรียนรู้ การสะท้อนกลับและนำไปสู่การเรียนรู้ต่อไปไม่สิ้นสุด ขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการเรียนรู้ มีดังนี้

1. การได้รับประสบการณ์ (Experiencing)

การมีประสบการณ์จัดเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้และเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการสะท้อนกลับ ประสบการณ์ที่รวบรวมทุกสิ่งทุกอย่างที่เราได้ประสบมาทุกอย่างที่เราเป็น ทุกอย่างที่เราทำ ทุกอย่างที่เรารู้สึก ที่เราเห็น ที่เราได้ยิน ประสบการณ์ที่เป็นจริงหรืออาจจะ เป็นประสบการณ์จำลองโดยการใช้ภาพยนตร์ บทบาทสมมติ ตลอดจนการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็เสริมประสบการณ์ชีวิตให้แก่เรา เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้

2. การระบุประสบการณ์ (Naming Experience)

การระบุประสบการณ์จัดเป็นขั้นที่ 2 ของการเรียนรู้ กล่าวคือ เป็นการอธิบายเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น เราได้พูดอะไรไป เราได้ทำอะไรลงไป เรารู้สึกอย่างไร คนอื่นพูดอย่างไร แล้วคนอื่นทำอย่างไร รู้สึกอย่างไร แล้วทำไมเหตุการณ์นี้จึงมีความสำคัญ และอะไรเป็นสิ่งที่เราไม่เข้าใจ ในกระบวนการเรียนรู้ของการศึกษาเพื่อปวงชนจะมีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ความรู้สึก ค่านิยมของเราต่อสิ่งต่าง ๆ และพยายามที่จะเชื่อมโยงสิ่งนั้นกับชีวิตของเรา

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of An Experience)

การวิเคราะห์ประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่พยายามทำความเข้าใจกับ ประสบการณ์อย่างลึกซึ้งโดยละเอียด เช่น ใครคือผู้มีพลังอำนาจในสถานการณ์ดังกล่าว ใครเป็นผู้ที่มีเสียงดังหรือมีอิทธิพลมากกว่าคนอื่น ใครเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ประสบการณ์ที่กำลังวิเคราะห์อยู่นั้นมีอะไรบ้าง คล้ายคลึงกับสถานการณ์อื่นที่เคยประสบมาก่อน

4. การวางแผน (Planning)

การวางแผนเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดขั้นตอนหนึ่ง เมื่อผู้เรียนเริ่มที่จะ กำหนดกลยุทธ์สำหรับสิ่งที่เขาต้องการกระทำและนำไปสู่ความเชี่ยวชาญและขาดประสิทธิผล ดังนั้นใน ขั้นตอนการพัฒนากลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัตินั้น ผู้วางแผนกิจกรรมจะต้องกระตุ้นให้เกิด คำถาม ต่อตัวเองของแต่ละคนว่า อะไรคือสิ่งที่เขาปรารถนาและต้องการจะดำเนินการปฏิบัติ และ ผู้เรียนจะ นำ ประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างไร

5. การปฏิบัติ (Doing)

การลงมือปฏิบัติจะเป็นขั้นตอนต่อไป ซึ่งการปฏิบัตินี้นอกจากจะรวมพลัง

ทดสอบ การค้นหา การทดลอง และการปฏิบัติแล้ว ยังอาจหมายถึงการรอคอย การฟัง การเฝ้าดู ทั้งนี้เพราะการลงมือปฏิบัติจะเป็นประสบการณ์ใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น และประสบการณ์ใหม่จะเป็นเป้าหมายใหม่ของการเรียนรู้ใหม่ของเรา (อลิศรา ชูชาติ และคณะ. 2538 : 9-12)

2.5.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2527 : 29) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปดังนี้ หมายถึง การที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับ ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน

สนธยา พลศรี (2535 : 56) ได้ให้คำจำกัดความสรุปว่า หมายถึง การที่ประชาชน เข้ามามีกิจกรรมทุกอย่างมากที่สุดเท่าที่ทำได้ เพื่อให้เป็นผู้ตัดสินใจทำงานได้ ลงมือทำงานตามที่ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้ได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเขาในการที่เขาเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนั้น จะทำให้เขามีโอกาสพัฒนาตนเองยิ่งขึ้น

ชูศักดิ์ สุทธิสา (2539 : 1-3) ได้สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน เกิดขึ้นบนพื้นฐานของปัญหาและความล้มเหลวในการดำเนินการพัฒนาในอดีต ที่มุ่งเน้นบทบาทของชนภายนอกชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาของความล้มเหลวของงานพัฒนา โครงการต่าง ๆ ที่ไม่สามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหามุมชนได้ จึงได้มีการทบทวน ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ทำมาและประชาชนน่าจะเป็นผู้มีส่วนในการกำหนดเป้าหมาย ในการวิเคราะห์ปัญหาในการตัดสินใจรวมไปถึงการประเมินผลว่าดีหรือไม่ดีในการพัฒนา

จากความหมายและคำอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชน การทำงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน หรือชุมชนดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายความว่า รวมถึงกระบวนการที่ประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่ในชุมชน ได้มีพฤติกรรมออกมา มีส่วนร่วมในการทำงาน เพื่อให้รัฐบาลหรือบุคคลภายนอกสังคมได้เห็นถึงความต้องการและความตั้งใจที่จะร่วมพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อปรับปรุงหมู่บ้าน ชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น

2. รูปแบบขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

โลเวอร์มิล และไลทอส (Lowdermilk and Laitos. 1980 : 694-700) ได้เสนอ ขั้นตอนของยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชนบทไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจขั้นต้น
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
3. การแสวงหาแนวทางแก้ไข

4. การกำหนดแนวทางแก้ไข
5. การปฏิบัติตามโครงการ
6. การประเมินผลโครงการ
7. การพิจารณาบทวนโครงการเพื่อกำหนดการให้เสร็จสมบูรณ์

เจมส์ คี บีนทอน (2523 : 272-273) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและประเมินผลงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

กรรณิกา ชมดี (2524 : 13 ก) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น

10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภคร
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

ฉอาน วุฒกรรมรักษา (2526 : 16 ข) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น ร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมออกแรง ร่วมออกเงินวัสดุอุปกรณ์ ร่วมเป็นกรรมการ

ไพรัตน์ เชนะรินทร์ (2527 : 6-7) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัด แก้ไข และสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงานร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย ที่วางไว้

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

จากรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังกล่าว พอสรุปเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา และหาสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามผล

2.5.4 การวางแผนพัฒนากลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วม

สำหรับประเทศที่เจริญและพัฒนาแล้วจะใช้กระบวนการสร้างทักษะชีวิตด้วยการปฏิบัติ ด้วยตนเองให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมานานกว่า 40 ปีแล้ว ซึ่งผู้วิจัยได้นำเทคนิค ที่มีผู้นิยม ใช้บางส่วน ที่เห็นว่าสามารถนำมาใช้เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มอาชีพ 3 เทคนิค ดังนี้

1. การประชุมเพื่อระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ (AIC : Appreciation Influence control) เป็นวิธีการประชุมทำงานร่วมกันทำแผนอีกวิธีหนึ่งที่มีความนิยมมากเพราะมีขั้นตอน 3 ขั้น ให้คิด-วิเคราะห์-เลือกตัดสินใจ ให้ผู้ร่วมประชุมเกิดทักษะชีวิตของการเป็นคนพัฒนา หลักการจะ เหมือนกับกระบวนการอื่น ๆ แต่ที่เด่นก็คือ

ประโยชน์ของการใช้เทคนิค AIC มีดังนี้

- ผู้เข้าร่วมประชุมมีความหลากหลายได้ โดยจะมีขั้นตอนการกระตุ้นให้ ทำงานร่วมกันได้

- เริ่มต้นการประชุมด้วยการกระตุ้นให้คิด และแสดงความคิดเห็นออกเป็น ภาพหรือสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายให้มุ่งสู่นาคตที่คาดหวัง ตามประเด็นของเรื่องที่จะประชุม พิจารณา ปรัชญาของการแสดงความคิด ผ่านภาพมีความลึกซึ้งถึง 5 ขั้นตอนคือ รู้สาระเขียนเป็น

ประโยคสั้นหรือย่อหน้า โดยเป็นบทนิยาย กลอน ละครพูด เขียนเป็นภาพ วัสดุคนเขียนเป็นสัญลักษณ์ (โลโก้) หรือรูปกลม เหลี่ยม ที่สื่อความหมายอธิบายข้อความได้ ให้สีแดงอารมณ์และความหมาย จึงถึงขั้นแสดงแทนข้อความได้ ดังนั้นการให้แสดงความคิดออกมาเป็นภาพจึงต้องผ่านขั้นตอนคิดหลายขั้น เป็นการแสดงความคิดลึกซึ้งของคนนั้น ซึ่งตามหลักทางการแพทย์สมองซีกซ้ายทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างหยาบๆ สมองซีกขวาทำหน้าที่คิดสร้างอารมณ์ที่ละเอียดอ่อน หากฝึกให้ใช้ทั้ง 2 ซีก จะมีการทำงานที่มีศิลป์, สร้างสรรค์, ประยุกต์, มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำที่ดี

- การกระทำหรือกิจกรรมที่แต่ละคนเขียนแสดงแลกเปลี่ยนจะร่วมกันเลือก จะมีทั้งเรื่องเดิมๆ ให้ผู้อื่นที่ยังไม่รู้ได้เข้าใจและซักถามได้ อีกทั้งมีเรื่องแปลกใหม่ที่แปลกและผ่านการกระทำที่ได้ผลมาแล้วของบุคคลอื่น ๆ มาให้เลือก

- การประชุมด้วยรูปแบบนี้จะได้รายละเอียด กิจกรรมที่ทำเพื่ออนาคต วิธีการดำเนินงานที่ได้ผลมาแล้ว ผู้รับผิดชอบกิจกรรม เวลาและสถานที่ ซึ่งภายหลังการประชุมจะได้สัญญาประชาคมร่วมกันรู้เห็น เพื่อการติดตาม กำกับ ประเมินเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มได้

- ประธานจะได้ความคิดเห็นร่วมกัน และแบ่งกันปฏิบัติรับผิดชอบ

2. วัตถุประสงค์ของการใช้เทคนิค AIC

เพื่อระดมความคิดสร้างสรรค์เสริมสร้างพลังของตน (ได้ทุกระดับ) และสนับสนุนให้เป็นไปได้เมื่อแต่ละคนตั้งใจทำ (Empower, Enabling)

3. ขั้นตอนในการใช้เทคนิค AIC มีดังนี้

A-1 กำหนดประเด็นที่จะให้ร่วมคิดว่าอยากให้เป็นไปดีที่สุด ควรเป็นอย่างไรทุกคนเขียนภาพสัญลักษณ์ เช่น หมู่บ้านนี้อะไรให้เด็กทุกคนสมบูรณ์ต้องมีลักษณะอย่างไร ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Facilitator) สรุปสถานการณ์ปัญหา แนวทางแก้ไขให้ทุกคนได้เห็นภาพรวมของประเด็น

A-2 กลุ่มเล็ก (5-8 คน) นำภาพสัญลักษณ์มารวมเป็นภาพเดียว อาจนำมาต่อกันหรือนำมาผนวกกันแล้ว ร่วมกันดิ้นรนต่อเติม เพื่อสร้างอารมณ์และสนุกกับความใฝ่ฝัน

I-1 ทุกคนเขียน 1-2 กิจกรรมลงบนกระดาษแผ่นเล็กประโยคเดียวว่าต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง จึงจะได้ผลตามภาพที่ร่วมกันเลือกไว้ กลุ่มเล็กรวมข้อที่เหมือนกันและต่างนำมาเสนอในที่ประชุมใหญ่ให้วิจารณ์และถกเถียงกัน

I-2 คัดเลือกจากกลุ่มเล็กร่วมกันเลือกข้อเสนอจากทุกกลุ่มให้เป็นมติข้อตกลงโดยปรับแก้ไปตามที่มีการวิจารณ์จากที่ประชุมแล้ว

C-1 ทุกคนหรือทุกกลุ่มที่ทำงานอย่างเดียวกัน เลือกข้อเสนอจากขั้นตอน 1-2 มาแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- กิจกรรมที่จะทำเอง
- กิจกรรมที่ต้องขอให้ผู้อื่นช่วยด้วย
- กิจกรรมที่ต้องขอให้ผู้อื่นทำให้

C-2 ทุกคนหรือกลุ่มที่จะทำงานร่วมกันเขียนชัดเจนว่ากิจกรรมนั้น ๆ ต้องทำอย่างไร ทำที่ไหน ทำเมื่อใด ต้องการอะไรจากใคร แล้วลงนามส่งเอกสารนั้น 1 ชุดให้ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ไปประสานการช่วยเหลือที่ร้องขอ และติดตามกำกับ สนับสนุนตามแผนอีก 1 ชุด ให้เจ้าหน้าที่นำกลับไปทำโครงการ ขออนุมัติหรือดำเนินการเอง ประเมินผล ปรับปรุงแผน และกิจกรรมจนกว่าจะได้ผล

ทุกกระบวนการต้องลงมือปฏิบัติเอง เรียนรู้เอง ลองถูกลองผิดเอง ปรับปรุงตนเองและกลุ่มไปเรื่อยและนำไปใช้ได้กับทุกกลุ่ม ทุกเรื่องที่ยากให้เป็นงานร่วมกัน สมาชิกจะได้รับการเสริมสร้างพลังและมีความเชื่อมั่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้เอง และได้สิทธิแสดงความคิดเห็นเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่ต้องแสดงตนไม่มีการถกเถียง ไม่มีใครจูงผู้อื่นได้ สร้างความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยการสำนึกตนเอง หรือถกเถียงความคิดเห็นของตนเอง ได้เห็นว่าตนเขียนได้ดีกว่าผู้อื่น

ภายหลังการประชุม ได้สัญญาประชาคมว่า ผู้ใดต้องปฏิบัติอะไร และมีหลักฐานในการติดตามสนับสนุนให้ทำได้จนกว่าจะบรรลุวิสัยทัศน์ร่วมกันของขั้นตอน A-2

4. เทคนิคค้นหาอนาคต (Future Search Conference-F.S.C)

เทคนิค F.S.C เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้กลุ่มช่วยกันค้นหาแนวทางในการทำงาน โดยทีมดำเนินการจะคอยกระตุ้น เพื่อผู้ร่วมประชุมมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประสบการณ์ ซึ่งกันและกันอย่างทั่วถึง ข้อมูลที่ได้จากการประชุมจะมีความหลากหลาย และจะถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อช่วยกันปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ต่อไป ซึ่งเป็นการสู่ออนาคตร่วมกันของชุมชน

4.1 หลักการของการใช้เทคนิคค้นหาอนาคต คือ

- เป็นการร่วมคิดจัดทำแผน หรือโครงการระหว่างผู้มีประสบการณ์ทำงานที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน ทั้งประชาชน องค์กร สมาคม ผู้นำราชการ
- นำประสบการณ์ของคนมาเป็นข้อมูลในการวางแผน (Soft approach)
- ทบทวนประสบการณ์จากอดีต ปัจจุบันสู่ออนาคต (Back to futures)

4.2 กระบวนการประชุม F.S.C ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 กระบวนการประชุม F.S.C

4.3 ขั้นตอนการใช้เทคนิคค้นหาอนาคต มีดังนี้

- เส้นแบ่งเวลา ทุกคนเขียนประสบการณ์ช่วงเวลา 10-20 ปี ก่อนเกี่ยวกับประเด็นของเรื่องที่จะร่วมกันคิดว่าตนประสบเหตุการณ์หรือเคยทำอะไรมาบ้าง เขียน
- เข้าใจอดีต วิเคราะห์จากข้อเขียนของทุกคนว่าทำไมเขาจึงทำกันอย่างนั้นดีหรือไม่ กระทบกันเรื่องใดบ้าง ทำไปด้านเดียวหรือมองรอบด้านด้วย
- หยั่งเห็น แยกกลุ่มละ 5-6 คน เขียนร่วมกันเข้าใจอดีตหรือยังเห็น เขียนเรื่องที่เรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองและของผู้อื่นว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นควรทำเช่นใดจึงจะดีที่สุด
- แผนที่จิตใจ (ผังโยงปัญหา) เขียนประเด็นของเรื่องที่จะทำ (เรื่องของขั้นตอนที่ 1) ไว้ตรงกลางกระดาษ (ตัวโต) ทุกคนผลัดกันนำข้อเขียนของขั้นตอนที่ 2-3 หรือที่ตนคิดได้ใหม่ไปเขียนโยงกับประเด็นหลักที่ตั้งไว้ในขั้นตอนที่ 1
- ความภูมิใจและความเสียใจ ประเมินกันว่าเรื่องที่เลือกมานั้นตนได้เคยประสบมาและได้กระทำไปแล้ว รู้สึกภูมิใจ เสียใจ หรือละเลยไปอย่างน่าเสียดายโอกาส เพื่อแลกเปลี่ยนและรู้ข้อเด่นหรือข้อด้อย
- สังเคราะห์ใช้และจินตนาการ ทุกคนในกลุ่มเลือกอ่านรับมาสะท้อนการเรียนรู้และประเมินตนเอง นำมาเขียนถึงอนาคตว่าปรารถนาให้ได้ผลดีที่สุด ควรจะเป็นภาพอย่างไรใน 10-20 ปีข้างหน้า (เหตุการณ์ที่น่าจะเป็นไปได้ในอนาคต) เขียนเป็นบทความ นิยาย บทสัมภาษณ์ ละคร ข่าว ภาพ เจาะให้เห็น ดังนี้
 1. ต้องทำอะไร
 2. แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงไปถึง 10 ปีข้างหน้า
 3. แสดงความน่าจะเป็นไปได้ในอนาคต นำเสนอให้ที่ประชุมรวม

ได้เห็น

- ความคิดร่วม

1. กลุ่มผสมรวมเลือกจินตนาการของแต่ละกลุ่มจากขั้นตอน 7 นำมา 2-3 เรื่อง เขียนลงบนบันทึกของตน แบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีสถานะและการทำงานเหมือนกัน
2. เลือกเรื่องที่กลุ่มนำมาเสนอไว้มาเขียนเป็นของกลุ่ม ว่าเรื่องใดที่สมาชิกคิดและเขียนเหมือนกัน แยกไว้เป็นชุดเอกฉันท์เรื่องใดที่เห็นไม่เหมือนกันทุกคนแยกไว้เป็นชุดน่าสนใจ
3. กลุ่ม (ย่อย) 1 นำไปพิจารณาร่วมกับกลุ่ม 2 นำข้อที่เหมือนกันเป็นชุดที่ 1 ที่ไม่เหมือนกันเป็นชุดที่ 2 กลุ่ม 3, 4, 5 และกลุ่ม 6 ทำเหมือนกัน
4. ร่วมกันเลือกเรื่อง ๆ จนเหลือกลุ่มเดียว นำเรื่องชุดที่ 1 และชุดที่ 2 เสนอในที่ประชุมให้วิจารณ์และรับเป็นมติในที่ประชุม

- มติที่ได้นำกลับไปเข้ากลุ่มทำงานเดียวกัน หรือจะรวมกันทำงานนำไปทำโครงการ / กิจกรรมของงบประมาณดำเนินการ ประเมินผลปรับเปลี่ยนเป็นระยะ ๆ คิดร่วมกันก่อนให้ได้อนาคตที่คาดหวังร่วมกันก่อนให้ได้อนาคตที่คาดหวังร่วมกัน แล้วแยกกันไปทำโครงการ / กิจกรรมตามศักยภาพของตนเอง คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง จนโครงการสำเร็จในส่วนที่ตนรับผิดชอบ กลับกันกับวิธีทำงานในอดีตที่มีคนคิด เขียนแผนโครงการ / กิจกรรมมาให้ แล้วให้ผู้ปฏิบัติงานมาประสานกันเองภายหลัง ซึ่งล้มเหลวตลอดมา (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543 : 53-55)

5. การประยุกต์ใช้เทคนิคการบริหารคุณภาพแบบครบวงจร(TQM)

การประยุกต์ใช้เทคนิคการบริหารคุณภาพแบบครบวงจร(TQM) คือการนำเอาองค์ประกอบที่ทำให้ลูกค้าพึงพอใจสูงสุด ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถที่จะควบคุมคุณภาพของสินค้า และการบริการเกี่ยวกับกระบวนการในการผลิตสินค้า หรือกระบวนการให้บริการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่อไปนี้ (กวี ไชยศิริ. 2539 : 143 - 153)

1. การสร้างทัศนคติ และให้เกิดวิสัยทัศน์ว่าลูกค้ามีความสำคัญอันดับแรก
2. กระบวนการทุกอย่างต้องตอบสนองลูกค้า ไม่ใช่สนองต่อความสะดวกของพนักงานผู้ให้บริการ
3. ติดตามแก้ไขข้อขัดข้องให้กับลูกค้า
4. ระบบที่ทำงาน ดำเนินไปอย่างสิ้นไหลไม่ติดขัด
5. จิตสำนึกในเรื่องคุณภาพ
6. ความสัมพันธ์อันดีกับผู้ขาย (Supplier)
7. ความสามัคคี ความเป็นหมู่คณะ
8. การอบรมพนักงานอย่างดี
9. การมีผลิตภัณฑ์ที่ดี
10. การประสานความร่วมมือในทุก ๆ ระดับขององค์กร

11. มีผลตอบแทนและรางวัลที่เหมาะสม
12. มุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นตลอดเวลา
13. มีการวัด ประเมินผลงานที่ถูกต้อง ยุติธรรม

การนำเอาองค์ประกอบเหล่านี้มาประยุกต์รวมกันเพื่อมุ่งสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ลูกค้า ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวนี้เรียกว่า “การบริหารคุณภาพแบบครบวงจร” (TOTAL QUALITY MANAGEMENT) โดยกลวิธีดังนี้

T = TOTAL คือ การกำหนดนโยบายโดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขจากเจ้าหน้าที่ทุกกลุ่ม ทุกระดับ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนา (Participative) โดยวิธีการประชุมระดมพลังสมองร่วมศึกษา วิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย ความคาดหวังจากการทำงานความประทับใจจากการทำงาน หัวหน้างานที่ต้องการ/ ไม่ต้องการ

Q = QUALITY คือ การกำหนดมาตรฐานจากการสำรวจและวิเคราะห์ระบบงาน พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติทั้งการให้บริการ และการแก้ไขปัญหาที่ค้นพบ โดยให้ความรู้โดยการจัดอบรม ประชุม สัมมนา เสริมความรู้และพัฒนาส่วนที่ขาดตามปัญหาที่พบ ประชุมเพื่อแก้ไข ปัญหา และเพิ่มคุณภาพให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ทั้งคุณภาพผลงาน (End Product) และคุณภาพในขั้นตอนการทำงาน (Process Oriented)

M = MANAGEMENT เป็นการจัดการเพื่อให้เกิดคุณภาพที่ดีดังกล่าวแล้วข้างต้น โดยมีลำดับของการจัดการดังนี้

1. ค้นหาปัญหา
2. จัดลำดับความสำคัญของปัญหา
3. เลือกหัวข้อปัญหา
4. ตรวจสอบข้อมูลพื้นฐาน
5. เหตุจริงใจ
6. ตั้งเป้าหมาย
7. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
8. ทำตาราง PDCA ได้แก่ P = PLAN D = DO C = CHECK

และ A = ACTION

9. ตั้งเกณฑ์มาตรฐาน ถือปฏิบัติและปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม โดยอาจมีการจัดทำมาตรฐานฉบับปรับปรุงใหม่
10. ติดตามผลงานเป็นระยะ

2.5.5 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง (SWOT Analysis)

พิสิญฐ์ บุญไชย (2545 : 8-9) ได้อธิบายการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง วิธีการวิเคราะห์แบบ SWOT ดังนี้

S	= Strength	คือ จุดแข็งของชุมชน หมู่บ้าน
W	= Weakness	คือ จุดอ่อนของชุมชน หมู่บ้าน
O	= Opportunity	คือ โอกาส
T	= Threat	คือ ภาวะคุกคามหรือข้อจำกัด

จุดแข็ง หมายถึง สิ่งที่มีความโดดเด่นหรือศักยภาพความสามารถในการส่งเสริมสนับสนุนความสามารถที่มีอยู่แล้วในชุมชนหรือหมู่บ้าน เช่น ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นต้น

จุดอ่อน หมายถึง สิ่งที่เป็นปัญหาหรือขาดแคลน ชุมชนหรือหมู่บ้านยังไม่สามารถนำมาเป็นปัจจัยในการพัฒนาชุมชนหรือหมู่บ้านได้ เช่น ชาวบ้านขาดเงิน ขาดความรู้ในการบริหารการเงิน เป็นต้น

โอกาส หมายถึง ช่วงหรือกาลเวลาที่เหมาะสมที่สุด เป็นโอกาสที่ประจวบเหมาะหรือเวลาที่หวนกลับมาแล้วดีขึ้นมาอย่างมีแรงมีพลัง หากดำเนินการพัฒนาโครงการนี้จะมีความสำเร็จอย่างแน่นอน

ภาวะคุกคาม หมายถึง ภาวะที่อาจจะทำให้เกิดปัญหาแทรกซ้อน กระทบกระเทือนต่อโครงการ ควรระมัดระวังในการทำงานหรือการพัฒนา

การวิเคราะห์แบบ SWOT นี้เป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจในการวิเคราะห์ปัญหาและวิกฤตสังคมเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนชุมชนหรือหมู่บ้าน

2.5.6 การประเมินชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory rural appraisal - PRA)

ชนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2544 : 14-19) ได้อธิบายว่า PRA มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนในชุมชนวิเคราะห์ชุมชนของตนเองในลักษณะที่เป็นการให้และแลกเปลี่ยนความหลักแหลมในกระบวนการพัฒนาของชนซึ่งกันและกัน PRA มีวิธีคิดและประพดิกกลับกันกับการทำงานพัฒนาหรือศึกษาชุมชนแบบดั้งเดิม กล่าวคือ แทนที่จะต้องรอให้ผู้เชี่ยวชาญบอกชาวบ้านว่าทำอะไรจึงจะแก้ปัญหาและปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้ PRA จะให้คนที่มาจากภายนอกชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือนักพัฒนาก็ตาม ต้องมาร่วมในกระบวนการเรียนรู้กับชาวบ้านตั้งแต่เริ่มจนถึงการประเมินกิจกรรม

การทำงานตามกระบวนการ PRA จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและบทบาทความคิดเกี่ยวกับวิถีการเรียนรู้และการแสดงออกกันระหว่างนักพัฒนา นักวิชาการ ชาวบ้าน PRA มุ่งที่ผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น และการพัฒนาศักยภาพเชิงวิเคราะห์ อำนาจการ

ตัดสินใจ และศักยภาพในการแก้ปัญหา PRA จึงนับได้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Bottom up approach)

หัวใจของ PRA ไม่ได้อยู่ที่วิธีการในการทำงาน แต่อยู่ที่พฤติกรรม ทักษะ ค่านิยมและความเชื่อของนักพัฒนา ซึ่งจะมีบทบาทเป็นเพียง ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ผู้ฟัง ผู้สังเกต มากกว่าผู้จัดการหรือผู้ลงมือทำงานพัฒนาเสียเอง

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของการใช้เทคนิค PRA

1. คนในชุมชนที่เข้าร่วมในกระบวนการ ควรเป็นคนที่มาจากทุกกลุ่มทุกเพศทุกสถานภาพ โดยเฉพาะหญิง คนยากจน คนด้อยการศึกษา และคนด้อยโอกาส
 2. ทักษะที่ดีของทีมงาน สมาชิกในทีมงานต้องวิเคราะห์วิพากษ์ตนเองว่ามีความพร้อมเพียงใด ในการทำงานกับเพื่อนร่วมทีมและชาวบ้าน ทั้งนี้รวมถึงการปรับทัศนคติและพฤติกรรมขอให้รู้จักยอมรับความคิดของคนอื่น พร้อมทั้งแก้ไขตนเอง และปลดบทบาทผู้เชี่ยวชาญออกจากตัวเองก่อนเข้าไปในชุมชน
 3. ทีมงานที่เหมาะสม ควรมีผู้ประสานงานที่มีประสบการณ์เพียงพอในการประสานงานการทำงานของทีม สมาชิกทุกคนต้องมีความยินดี ที่จะทุ่มเททักษะและความรู้ให้กับการทำงานร่วมกัน รวมทั้งต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน
 4. มีการเตรียมการที่ดี จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและทัศนคติของทีมงาน รวมทั้งต้องการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และทบทวนหน้าที่ของแต่ละคน ให้ชัดเจน ก่อนที่จะเข้าไปทำงานในชุมชน นอกจากนี้ ควรมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนที่จะเข้าไปทำงานด้วยก่อน ทำการศึกษาชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านมีการคุ้นเคย ไว้วางใจ และต้องการเข้าร่วมในกระบวนการศึกษาชุมชนด้วยความยินดี
 5. เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม วิธีการที่ใช้ในการศึกษาชุมชน ต้องเหมาะสมกับทีมงานและคนในชุมชนในแง่ของวัฒนธรรม ประสบการณ์ ระดับการศึกษา เป็นต้น เครื่องมือและวิธีการที่ดี ต้องเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านและทีมงานมีความเพลิดเพลินในขณะที่เรียนรู้ชุมชน สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ไม่สร้างปัญหาเสียเอง
 6. การพัฒนาสถาบันของชุมชน ศักยภาพของชาวบ้านขึ้นอยู่กับสถาบันในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ การวางแผนและการทำงานในสนามจึงควรทำร่วมกับองค์กรท้องถิ่นและพัฒนา ศักยภาพขององค์กรท้องถิ่นจากการเรียนรู้การทำงานของนักพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน
- สรุป หลักการและเทคนิคของ PRA เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ที่จะช่วยให้ชุมชนและประชาชนในชนบทสามารถร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ของตนเอง และกำหนดแนวทางเลือกเพื่อการปรับปรุงพัฒนา รวมทั้งจัดลำดับกิจกรรมและแบ่งหน้าที่ โดยบุคคลภายนอกชุมชนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการดังกล่าว นอกจากนี้ PRA ยังมีเครื่องมือที่หลากหลายที่

สามารถใช้ได้ตั้งแต่เริ่มศึกษาจนบท ต่อเนื่องไปจนถึงการทำงานและการประเมินผลที่เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและนอกชุมชน

2.5.7 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2544 : 16-19) ได้อธิบายว่า พื้นฐานความเป็นมาของ PAR ในช่วงเวลาที่ผ่านมาความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ ได้มีความก้าวหน้าอย่างมากมาย ความรู้เป็นจำนวนมากได้ถูกนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายทางสังคมและการพัฒนาในหลายประเทศ แต่การค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ดังกล่าวดำเนินการโดยบรรดานักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญหรือสถาบันทางวิชาการ ความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้นดังกล่าวจึงมุ่งเพื่อรักษาสถานภาพเดิมในสังคมให้คงเดิม หรือไม่เกิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือด้อยโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาการในด้านต่าง ๆ ในระยะไม่นานมานี้ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานจำนวนหนึ่งได้เข้าไปทำงานในสลัมของชนบทในประเทศโลกที่สาม ได้เริ่มตั้ง ข้อสงสัยเกี่ยวกับความคิดเบื้องหลังของกระบวนการวิจัยที่ใช้กันอยู่ ข้อสงสัยดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดและหลักการในเรื่องการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในระยะต่อมา รวมทั้งในช่วงที่ผ่านมา นักวิชาการและนักพัฒนาในหลายพื้นที่ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ประสพการณ์จากการดำเนินการดังกล่าว ได้พัฒนาขึ้นเป็นทฤษฎีและหลักการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น ในกระบวนการดังกล่าวไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตามได้กลายเป็นรากฐานของการต่อสู้เพื่อการมีชีวิตรอด และการมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนเป็นจำนวนมาก การวิจัยแบบมีส่วนร่วมจึงได้กลายเป็นความพยายามของผู้ที่เสียเปรียบและผู้ด้อยโอกาสในสังคมในการดำเนินงานเพื่อ

- 1) เข้าใจบทบาทของความรู้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญของอำนาจ

และการต่อสู้

- 2) เห็นคุณค่าของประสบการณ์ทั้งที่เป็นส่วนตัว และของกลุ่มกับ

ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นว่ามีความหมายน่าเชื่อถือ

- 3) สามารถที่จะปรับใช้ความรู้ที่ผู้อื่นผลิตขึ้นให้เหมาะสมกับพื้นฐาน

ของตนเอง

- 4) มีความเชื่อมั่นและมีเครื่องมือในการผลิตความรู้ด้วยตนเอง

- 5) ประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านี้เพื่อความสนใจร่วมของทุกคนโดยการ

ปฏิบัติการร่วมกัน

จากหลักการและแนวทางดังกล่าวทั้งการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยของปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นกระบวนการทางการศึกษาและการพัฒนาที่จะช่วยผู้ที่เสียเปรียบและผู้ที่ยากไร้ในการจัดกระทำกับความรู้ต่าง ๆ จากแนวทางและจุดยืนของตนเอง

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมจึงมีความแตกต่างที่แตกต่างไปจากการวิจัยที่รู้จักกันทั่วไป ดังนี้

1. กระบวนการวิจัยสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนโดยตรงทันทีตรงข้ามกับการสร้างผลงานทางวิชาการและการวิเคราะห์เชิงนโยบายที่ไกลตัว
2. กระบวนการวิจัยควรเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือประชาชนเข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด นับตั้งแต่การกำหนดปัญหาไปจนถึงการอภิปรายแนวทางในการแก้ปัญหาและการตีความผลการศึกษา
3. กระบวนการวิจัยควรจะเป็นส่วนของประสบการณ์ทางการศึกษาทั้งหมดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน สร้างความรู้สึกระหนักและผูกพันในการแก้ปัญหาในชุมชน
4. กระบวนการวิจัย ควรจะเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนกัน เป็นการตอบโต้กันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่ใช่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเฉพาะช่วงเวลาหนึ่ง ๆ
5. เนื้อหาของกระบวนการวิจัย คล้ายกับเนื้อหาของการศึกษา ที่ควรจะทำให้มนุษย์มีศักยภาพในเชิงสร้างสรรค์ และเป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์เพื่อแก้ปัญหาทางสังคม
6. กระบวนการวิจัยมีนัยทางอุดมการณ์ (ทางการเมือง) เกี่ยวข้องด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพในภาคสนามระดับของการมีส่วนร่วมในการวิจัยอาจแบ่งออกได้เป็นหลายประการ โดยเรียงจากน้อยไปหามากได้ ดังนี้

1. ในระดับต่ำที่สุด เรียกว่า Participant observation จะมีลักษณะสำคัญ 3 ประการดังนี้

- 1.1 เน้นการศึกษาชุมชน โดยมองคนในฐานะสมาชิกของชุมชนและพฤติกรรมของคนจะถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง
- 1.2 เน้นการสังเกตและการสัมภาษณ์ รวมทั้งการใช้ชีวิตในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะเรื่องอย่างละเอียดลึกซึ้ง นักวิจัยมีโอกาสซักถามและตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาด้วยการเปลี่ยนคำถามและหรือ ตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ
- 1.3 เน้นการใช้เวลาที่ยาวนานในการเก็บข้อมูลเพื่อให้สามารถแน่ใจว่านักวิจัยและชาวบ้านเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างถูกต้องไม่คลาดเคลื่อน ชาวบ้านมีโอกาสให้คำตอบเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติ ค่านิยมบรรทัดธรรมประเพณี และพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันจริง ๆ รวมทั้งแน่ใจว่าชาวบ้านไม่ได้พยายามเอาใจนักวิจัยโดยให้ข้อมูลที่คิดว่าผู้วิจัยอยากได้

2. ในระดับสูงขึ้นมาเรียกว่า Participatory Persearch จะมีลักษณะต่อไปนี้เพิ่มขึ้น ได้แก่ เน้นการให้ความสำคัญกับข้อมูลและความคิดของชาวบ้าน การเก็บข้อมูลเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารเป็นแบบการสนทนาโต้ตอบ และการสัมภาษณ์อยู่ในลักษณะพูดคุย แลกเปลี่ยนใน

ลักษณะของการเสวนากัน นักวิจัยและชาวบ้านศึกษาสภาพชุมชนร่วมกัน ชาวบ้าน มีความรับผิดชอบในการวิจัยมากขึ้น

3. ในระดับ Participatory Action Research ซึ่งเป็นระดับสูงสุดจะเพิ่มลักษณะต่อไปนี้เพิ่มขึ้นอีก 3 ประการ คือ

3.1 เน้นการวางแผนทางแก้ไขปัญหโดยประชาชนมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ปัญหา ชุมชนและศึกษาว่าทรัพยากรท้องถิ่นมีอะไรบ้างที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญห

3.2 เน้นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกโครงการเพื่อนำไปปฏิบัติ

3.3 เน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ปัญหาและสามารถทำต่อไปได้หลังจากนักวิจัยออกจากพื้นที่แล้ว

ความหมาย และลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Stephen Kenmis และ Patricia Weeks (1998 : 70) ได้ให้ความหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการวิจัยที่มีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือบุคคลในการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมและการศึกษาของบุคคลเหล่านั้น ในวงการศึกษานิยามการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร หรือแก้ไขปัญหในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการทำงานซึ่งต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน

Deshler และ Ewert (อ้างถึงใน เฉดศักดิ์ ชุมนุม : 2540 : 43) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การวิจัยที่มุ่งเน้นให้มีการปฏิบัติการแก้ไขปัญหในขณะปฏิบัติการที่มีการค้นหาความจำเป็นและความต้องการวิธีการ และการยอมรับในกระบวนการแก้ปัญหาจากทุกคนที่มีส่วนร่วมได้เสีย

พันธุ์ทิพย์ รามสูต (2540 : 39) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง กระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง ที่บุคคลจำนวนหนึ่งนำความรู้ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยและการลงมือกระทำด้วยตนเองมาปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสังคมของตนเอง ดังนั้น PAR จึงเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนผู้เคยเป็นประชากรที่ถูกวิจัยกลับบทบาทเปลี่ยนเป็นผู้ร่วมในการกระทำวิจัยนั่นเอง โดยการมีส่วนร่วมนี้จะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัย

รัตนะ บัวสนธิ์ (2541 : 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหหรือพัฒนางานของหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนตามแนวทางที่บุคคลหลายฝ่ายซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในกิจกรรมการวิจัยทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ขั้นตอนแรกเริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินงานวิจัย

สุภางค์ จันทวานิช (2542 : 65) ได้ให้ความหมายของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่ระบุปัญหาการดำเนินการ การติดตามผล จนถึง ขั้นตอนประเมินผล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง รูปแบบการสังเกต รวบรวมประสบการณ์ข้อมูลและพิจารณาข้อมูลเหล่านั้นอย่างเป็นกลางในฐานะนักปฏิบัติการคนหนึ่ง นอกจากนั้นยังทำความเข้าใจผลการปฏิบัติในแต่ละสถานการณ์เพื่อปรับแผนการดำเนินงานให้ได้ผลสำเร็จตามที่คาดหวัง กลุ่มดำเนินการอาจเป็นครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและสมาชิก อื่น ๆ ในชุมชน

จากที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถสรุปความหมายได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรหรือหน่วยงาน หรือเป็นการพัฒนาศักยภาพที่มีในตัวบุคคลแต่ละคน โดยให้บุคคลเหล่านั้นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการวิจัยเข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดปัญหา จนถึงสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการแบ่งส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่ระบุปัญหา การดำเนินการ การติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผล ปฏิบัติการ (action) หมายถึง กิจกรรมที่โครงการวิจัยต้องการจะดำเนินการอาจเป็นเรื่องพัฒนาแหล่งน้ำ พลังงานหรือภาวะโภชนาการ ฯลฯ ส่วนใหญ่แล้วปฏิบัติการมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง การมีส่วนร่วม (participatory) หมายถึง การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมการวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหา หรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินการจน สิ้นสุดการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การนำแนวคิด 2 ประการนี้มาผสมผสานกัน

โดยปกติ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) หมายถึง กระบวนการ ที่ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งว่าดี เหมาะสม ตามความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัยมาดำเนินการปฏิบัติเพื่อทดลองว่าใช้ได้หรือไม่ ประเมินดูความเหมาะสมในความเป็นจริง ควบคุมแนวทางปฏิบัติการ แล้วนำผลมาปรับทดลองว่า ใช้ได้หรือไม่ ประเมินดูความเหมาะสมในความเป็นจริง ควบคุมแนวทางปฏิบัติการ แล้วนำผลมาปรับปรุงปฏิบัติการเพื่อนำไปทดลองใหม่จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ นำไปใช้และเผยแพร่ได้ การวิจัยยืดหยุ่นได้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการอาจเป็นแบบมีส่วนร่วมหรือไม่ก็ได้ (สุภางค์ จันทวานิช. 2542 : 68) ส่วนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory research) ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่ชุมชนหรือชาวบ้านร่วมรับรู้ และใช้ประโยชน์ด้วย ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชน และสู่ทางแก้ไขปัญหาวชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยัน

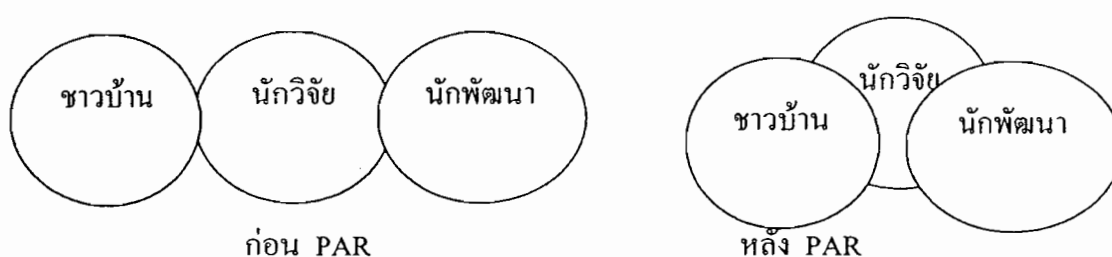
เจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการสังเคราะห์ข้อสรุปมีลักษณะเชิงวิภาษวิธี (dialectic) ชาวบ้านจะค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมนี้ ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้านตลอดจนนิสัยใจคอ ความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขาอย่างไรก็ตามข้อมูลเหล่านี้อาจไม่ได้นำไปสู่ปฏิบัติการโดยตรงก็ได้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวทางวิจัยที่ต่างไปจากการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เพราะเน้นการยอมรับหรือความเห็นพ้องจากฝ่ายชาวบ้าน ในการวิจัยชนิดนี้นักวิจัยจะต้อง

1. ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้านอยู่ตลอดเวลา
2. ทบทวนวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นครั้งคราว เพื่อให้สอดคล้อง

กับความเห็นของชาวบ้านอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ในการวิจัยแบบ PAR ผู้วิจัยถือว่าชาวบ้านเป็นผู้รู้ดีเท่า ๆ กับนักวิจัยหรือพัฒนา ในการกำหนดปัญหา และการเลือกปฏิบัติการใด ๆ ก็ตามที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหาของการวิจัยจึงเริ่มจากชาวบ้านด้วย ไม่ใช่จากสมมติฐานของผู้วิจัยหรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว จะเห็นว่าทั้งสองฝ่ายคือ ชาวบ้าน นักวิจัยและนักพัฒนา ต่างก็มีบทบาทเท่าเทียมกันในการร่วมกำหนดปัญหา และเลือกแนวทางปฏิบัติการ การวิจัยนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีของนักวิจัยเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนา นักวิจัยและชาวบ้านก่อนและหลังการวิจัยแบบ PAR (สุภางค์ จันทวานิช. 2542 : 70 และรัตนะ บัวสนธ์. 2541 : 22-23)

จากภาพดังกล่าว วงกลมแต่ละวง คือ โลกทัศน์หรือวิธีมองปัญหาของแต่ละกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โลกทัศน์ของแต่ละฝ่ายต่างกันไปตามกรอบแนวคิดที่ตนยึดถือหลังจากที่ได้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว คนทั้งสามกลุ่มจะมี “โลกทัศน์ร่วม” และความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของการพัฒนาในสิ่งนี้เป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการวิจัยและเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรเอกชนและโครงการขนาดเล็กได้ใช้วิธีการเช่นนี้ได้ผลมาแล้ว

2.5.8 กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ โดยย่อ ดังนี้ (พันธุ์ทิพย์ รามสูต. 2540 : 42-43)

1. เลือกพื้นที่เป้าหมาย โดยเลือกพื้นที่ที่มีสภาพปัญหาที่ต้องแก้ไข หรือพัฒนาอย่างเร่งด่วนที่สุด
2. การวิเคราะห์ปัญหา โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระบุปัญหาหรือความจำเป็น จัดลำดับความสำคัญของปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ
3. เสนอผลการค้นพบปัญหากับชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากข้อที่ 2 เสนอต่อชุมชนให้มีโอกาสตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้อง
4. การวางแผนเพื่อพัฒนาหรือการเขียนแผนพัฒนา โดยการเตรียมทรัพยากร กำหนดจุดประสงค์ กำหนดการใช้เวลาในการทำงาน และกำหนดกิจกรรม
5. การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนที่ลงมือปฏิบัติตามแผนงาน อาจมีการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรค
6. การติดตาม และประเมินผล เป็นการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนว่าประสบผลสำเร็จเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง
7. การเผยแพร่ผลงานและเตรียมการถอนตัว เมื่อตรวจสอบแน่ใจแล้วว่าชุมชนสามารถใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาได้แล้ว

ส่วนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทางการศึกษา เป็นการประยุกต์ตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นแนวคิดของ เคมมิส และ แม็ค แทกการ์ด (Kemmis และ Mc Taggart. 1991 : 169-170) สตีเฟนและวิลกินสัน (Stephen and Mervyn Wilkinson. 1998 : 21-24) และอีลเลียต (Elliott. 1991 : 69-76) ซึ่งได้เสนอ ขั้นตอนที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planing) คือ การที่ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยร่วมกันกำหนดโครงสร้างของกิจกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติและติดตามผล (Action and Monitor) หมายถึงการนำแผนงานที่กำหนดไว้ไปทำการปฏิบัติจริงในขณะปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติจะทำการติดตามผลอย่างใกล้ชิดและรอบคอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการปรับปรุงการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 3 การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Reflection) เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติและติดตามผลให้กับผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยแล้วร่วมกันพิจารณาว่าผลที่ได้จากการปฏิบัติเป็นไปตามความต้องการหรือไม่ แล้วนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนใหม่

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติตามแผน

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามและประเมินผล

ทั้งนี้ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะมีลักษณะเป็นกระบวนการพลวัตร (Dynamics) โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการตามขั้นตอนนั้นซ้ำกันหลาย ๆ รอบได้ จนกว่าจะได้ผลการปฏิบัติงานอันเป็นที่น่าพอใจ

การประยุกต์การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการพัฒนา

1. การประยุกต์ PAR ในการพัฒนาชนบท

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 3 ฝ่าย คือ

ชาวบ้านซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชน นักวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนของนักวิชาการที่สนใจเรื่องการพัฒนา และนักพัฒนาซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐบาล (องค์กรพัฒนา) สองฝ่ายหลังนี้อาจนับรวม ๆ กันเป็นฝ่ายคนนอก ส่วนชาวบ้านเป็นคนในการกำหนดปัญหาในการวิจัยจำเป็นต้องรู้สภาพอันแท้จริงของชุมชนอย่างชัดเจน เช่น ในเรื่องพลังงานที่เกี่ยวกับระบบการเกษตรที่ชาวบ้านปฏิบัติอยู่นักวิจัยจะต้องรู้ว่าถ้าเพิ่มเวลา เงิน หรือปัจจัยอื่น ๆ แล้วชาวบ้านจะเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้พลังงานอย่างไร หรือไม่ ถ้ามีการพัฒนาพลังงานในระดับชุมชน นักวิจัยก็ต้องรู้เรื่ององค์กรของชุมชน และการถือกรรมสิทธิ์ร่วมข้อมูลเหล่านี้ ชาวบ้านจะเป็นผู้รู้ที่ดีที่สุดที่นักวิจัยและนักพัฒนาซึ่งเป็น คนนอก มีแต่ความรู้เกี่ยวกับเรื่องพลังงานและเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการพัฒนาพลังงาน

อย่างไรทั้ง 3 ฝ่ายนี้ จึงจะนำคุณภาพของตนมาเอื้อแก่กันได้ โดยปกตินักวิจัยและนักพัฒนา ซึ่งเป็นผู้ที่มีข้อมูลทางวิชาการมักไม่ใช่ผู้ที่จะมาใช้ชีวิตอยู่ในชนบทอยู่ได้ตลอดปีและการถ่ายทอดข้อมูลก็อาจจะถูกครอบงำ โดยความเชื่อมั่นในเชิงวิชาการจนทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเข้าใจได้ต้องแท้ จึงจำเป็นต้องมีตัวเชื่อมหรือสื่อกลางระหว่างคนนอกกับคนในสื่อกลางนี้จะช่วยสื่อสารและสร้างความเข้าใจระหว่าง 2 ฝ่าย สื่อกลางที่ดีควรจะเป็นนักพัฒนาในชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการประจำชุมชน เช่น พัฒนารดาบถ เกษตรดาบถ นักพัฒนาในชุมชน หรือ เจ้าหน้าที่

ระดับปฏิบัติการประจำชุมชน เช่น พัฒนาคำบล เกษตรตำบล นักพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน ครู สื่อกลางนี้จะเป็นผู้รู้ความต้องการ ความชอบไม่ชอบศักยภาพของชาวบ้าน รู้จุดอ่อนจุดแข็งของการ จัดองค์กรในชุมชน รู้เรื่องความแตกแยกในชุมชน (ถ้ามี) และไม่เป็นเครื่องมือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ในขณะเดียวกัน สื่อกลางจะต้องมีสายสัมพันธ์กับนักวิจัยและนักพัฒนาจะต้องรับ เอาวิชาการต่าง ๆ ไปถ่ายทอดให้เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติได้ เราไม่ถือว่า ผู้ทำหน้าที่สื่อกลางเป็นตัวแทนของนักวิจัยและนักพัฒนา แต่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่มีความ พร้อมที่จะสื่อสารกับคนนอกเพื่อรับเอาความรู้ ความเชี่ยวชาญไปพัฒนาหมู่บ้าน ที่สำคัญก็คือ ชาวบ้านจะต้องไม่ยึดสื่อกลางเป็นหลักตลอดไป เมื่อนักวิจัยและนักพัฒนาหมู่บ้านเข้าถึงชาวบ้าน ได้ แล้ว สื่อกลางควรจะสลายตัวไป (สุภางค์ จันทวานิช. 2542 : 71-72)

พศิน แดงจวง (2538 : 71) ได้นำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไป ประยุกต์ใช้ในการวางแผนการศึกษานอกระบบในชนบท โดยนำผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในลักษณะผู้นำ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในงานการศึกษานอกระบบ หรืองานพัฒนาในระดับหมู่บ้าน มาร่วมกันวางแผนการศึกษา โดยเน้นที่การใช้ชุมชนเป็นหน่วยในการศึกษา ซึ่งทำให้สามารถจัด การศึกษานอกระบบได้ตรงตามความต้องการของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานโครงการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ จังหวัดกระบี่ ที่นำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา การศึกษาจังหวัดกระบี่ โดยใช้ตัวแทนชุมชนในจังหวัดกระบี่ จำนวน 32 คน (ในกลุ่มนี้มีผู้นำชุมชน 10-15 คน) มาร่วมกันวางแผนการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพสำหรับกลุ่มคนด้อยโอกาสที่อยู่ในวัย แรงงาน เพื่อยกระดับความรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ หรือพัฒนาอาชีพ ที่ทำ อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ และดำเนินการพัฒนาการศึกษาไปสู่ ชุมชนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริงและเมื่อนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมมาใช้ในโรงเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้ที่จะมี ส่วนร่วมคือ ครูกับนักวิจัยหรือนักพัฒนา ผู้ที่จะทำการวิจัยหรือพัฒนาอาจจะเป็นศึกษานิเทศก์ นิสิต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหรือนักวิจัยอิสระที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นคนนอก ส่วนคน ในคือ ครูผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนการกำหนดปัญหาในการวิจัย จำเป็นที่จะต้องทราบสภาพ ปัญหา ที่แท้จริงในการจัดการเรียนการสอน เช่น นักเรียน ที่เป็นชนกลุ่มน้อยอ่านและเขียน ภาษาไทยไม่คล่อง นักเรียนชาวเขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ต่ำ นักเรียนในชุมชน แออัดมีปัญหาเรื่อง สุขภาพ หรือต้องเพิ่มปัจจัยหรือองค์ประกอบใด ถึงจะทำให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรม การเรียนการสอนจากครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการเรียนการสอนแบบให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางได้ ซึ่งครู จะเป็นผู้ทราบข้อมูลนี้มากที่สุด ส่วนนักวิจัยหรือนักพัฒนาเป็นเพียงคนนอกที่มีความรู้ในกระบวนการ วิจัย (กระบวนการแก้ปัญหา) ซึ่งในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา จะต้องนำบุคคลทั้งสองฝ่ายนี้มา ร่วมมือกัน ครูมีเนื้อหา (ปัญหา) ส่วนนักวิจัยหรือนักพัฒนา มีวิธีการในการแก้ปัญหา ซึ่งเมื่อ

แก้ปัญหา ส่วนหนึ่งส่วนใดแล้ว ครูจะเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการหรือวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งสามารถที่ขยายผลไปยังครูคนอื่น ๆ ได้และสามารถที่จะแก้ปัญหาเองได้เมื่อนักวิจัยถอนตัวแล้ว

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ของชุมชนควรที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ ก็ควรที่จะให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย ซึ่งจะเป็นเช่นนี้ได้ ก็ต่อเมื่อมีการนำเอาระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมเข้ามาประยุกต์ใช้ ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวก็คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

ฉลาด จันทรสมบัติและคณะ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาองค์กรทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคม : กรณีศึกษา ประชาคมตำบลนาข่า อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดประชาคม คือ มีประวัติศาสตร์ การตั้งชุมชนที่ยาวนานร่วมกันเป็นเมืองและความเป็นเครือญาติที่เหนียวแน่น วัฒนธรรมประเพณีเป็นพลังสำคัญของชุมชนที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชุมชน ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวบรวมสมาชิกมาร่วมกิจกรรมในชุมชนได้ดี การมีช่องทางการสื่อสารในชุมชน เช่น การประชุม การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน จากหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน มีกิจกรรมทบทวนภายในกลุ่ม เกิดการก่อตั้งในกิจกรรมใหม่ๆ ที่มีประโยชน์และตอบสนองความต้องการของกลุ่ม กระบวนการทำงานของกลุ่มที่มีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายชัดเจน มีการเรียนรู้ปัญหาร่วมกัน

ศูนย์ข้อมูลการเมืองท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2543 : สรุปสาระสำคัญ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย : กรณีศึกษาประชาคมจังหวัดมหาสารคาม พบว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent :CA) ผู้นำชุมชนระดับตำบล สามารถใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้ประสบการณ์และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายร่วมกัน สามารถเขียนโครงการ เพื่อขอรับการสนับสนุน จากแหล่งเงินทุนได้ สามารถนำเอาโครงการที่ได้เขียนไว้ เสนอต่อชุมชนหรือกลุ่มของตนเอง โดยใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมในการวางแผน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง(Change Agent :CA) เกิดการเรียนรู้และสามารถใช้เทคนิคการวางแผนอย่างมีส่วนร่วมได้

การประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent :CA) พบว่าได้เกิดผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายมาจากชุมชนหลายชุมชน และมีพื้นฐานของวิถีคิดรูปแบบการทํากิจกรรมที่เหมือนและแตกต่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมโยง วิถีคิด

ประสบการณ์ การแก้ปัญหา ช่องทางของการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก ตลอดจนช่วยเหลือกันในระดับต่าง ผูกโยงสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ กับชุมชนต่าง ๆ ในเรื่องทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง การใช้ฐานทรัพยากรร่วมกันในชุมชน และในท้องถิ่น เชิงกลุ่มอาชีพ กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน

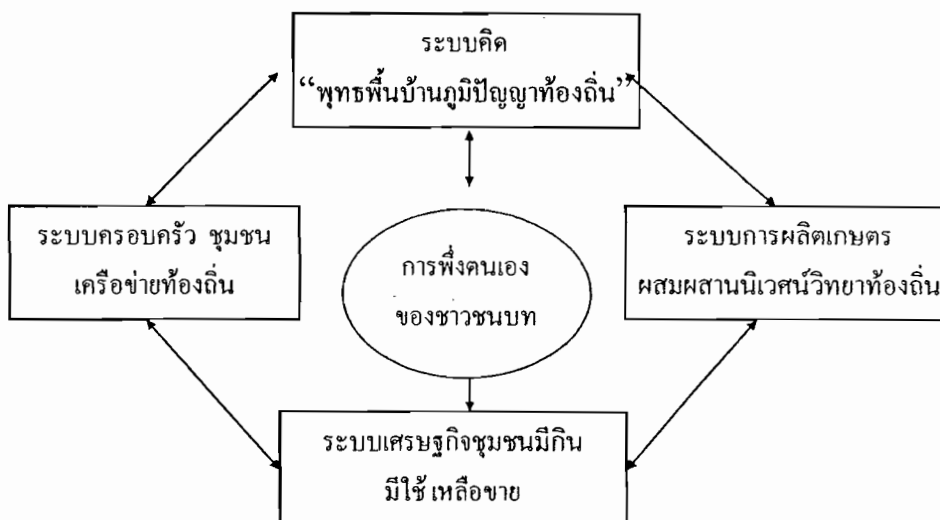
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (2544 : 99) พบว่า เศรษฐกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง คือครอบครัวของชาวบ้านในหมู่บ้านสามารถทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการเรื่องปากท้องของตนเอง หรือหากยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ แล้วยังสามารถอาศัยการรวมกลุ่มของชาวบ้านในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ เพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการทางเศรษฐกิจในชุมชน และดูแลด้านสวัสดิการให้แก่สมาชิก ซึ่งกิจกรรมหรือระบบเศรษฐกิจที่กลุ่มดำเนินการนั้น ต้องเป็นเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทำนุบำรุงพื้นฐานของคนให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ องค์กรชาวบ้านต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกรรมการและสมาชิก โดยอาศัยความเสียสละอดทน และซื่อสัตย์ของผู้นำ และการสนับสนุนจากภายนอก ทั้งทางด้านวิชาการ และทรัพยากร

เอนก นาคะบุตร (2531 : 25-30) ได้ศึกษา ชนบทไทย สามทศวรรษที่ผ่านมา กับบทเรียนของภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ทิศทางการพึ่งตนเองของชนบทในอนาคต พบว่าการพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเอง ต้องมีองค์ประกอบที่เกื้อกูลสัมพันธ์กันอย่างน้อย 4 องค์ประกอบคือ

1. องค์ประกอบด้านระบบความคิด วิถีคิดในการพัฒนาด้านต่าง ๆ จะต้องนำ “พุทธวิธี” มาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะในการดำเนินชีวิต พัฒนาตนเอง เกื้อกูลเพื่อนบ้าน ลดละอามะมุข ไม่ทำลายตนเอง มองปัญหาอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เช่น มองการรักษาทั้งด้านจิต-กาย ที่สัมพันธ์กับระบบเครือญาติและชุมชน
2. องค์ประกอบด้านระบบการผลิตทางการเกษตร ยึดหลักการผสมผสานระหว่าง การเพาะปลูกกับการเลี้ยงสัตว์ให้สัมพันธ์กัน ให้เกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน ผสานสิ่งเหลือใช้จากพืชและสัตว์อย่างต่อเนื่องครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศน์วิทยาท้องถิ่นในระดับครัวเรือนและจะส่งผลถึงระดับชุมชนได้
3. องค์ประกอบระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น เศรษฐกิจในระดับครอบครัว ที่มุ่งผลิตเพื่อความมีอยู่มีกินที่เหลือขาย และขายอย่างรู้เท่าทัน ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระดับชุมชน โดยการจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือ ธนาคารปุ๋ย กองทุนร้านค้า เอนกประสงค์ มีสถาบันการเงินภายในหมู่บ้าน เพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจภายในหมู่บ้านหรือชุมชนอื่น ๆ
4. องค์ประกอบด้านระบบวัฒนธรรมชุมชน ระบบครอบครัว และสถาบันเครือข่ายของหมู่บ้านสังคมในชนบทจะมีความเชื่อทางศาสนา วัด พระ ผู้นำอาวุโส เป็นสถาบันหลักของหมู่บ้านเป็นหลักยึดเหนี่ยวไม่ให้หมู่บ้านแตกสลาย การพัฒนาน่าจะเป็นการนำเอา

ศักยภาพของชุมชนในชนบทมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แทนการพัฒนาจากองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน องค์ประกอบของการพึ่งตนเอง สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 แสดงองค์ประกอบของการพึ่งตนเอง

พิเชียน ลิ้มปืหวังอยู่ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพึ่งพาตนเองของประชาชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ 4 ปัจจัย ซึ่งแต่ละปัจจัยมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. ปัจจัยทางการเมือง มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความสามารถในการรับข่าวสารการมีส่วนร่วม การรู้จักแก้ปัญหา
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ มีองค์ประกอบ คือ การมีปัจจัยพื้นฐานเพียงพอต่อการดำรงชีพ ความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่ายและการใช้ทรัพยากร
3. ปัจจัยทางจิตวิทยา มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ความมั่นใจในตนเอง ความรับผิดชอบความคิดริเริ่มในการสร้างความร่วมมือ และความพอใจภูมิใจในตัวเอง
4. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ประชากรเหมาะสมกับการผลิต มีสถาบันแก้ปัญหาร่วมกัน และความสามารถปรับประสานกับภายนอก

กล่าวโดยสรุปแล้วปัจจัยในการพึ่งตนเองประกอบไปด้วย ปัจจัยทางจิตใจของประชาชน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางเทคโนโลยีแบบแผนการผลิต ปัจจัยทางธรรมชาติแวดล้อม ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

สุธรรม รัตนโชติ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์กรประชาชน : ศึกษาเจาะลึกเฉพาะกรณีผู้ยากจน พบว่า โครงการพัฒนาองค์กรประชาชนก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปและกลุ่มยากจนและด้อยโอกาส ดังนี้

1. ผลกระทบต่อกลุ่มประชาชนทั่วไป คือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เช่น การบริหารองค์กร ความต่อเนื่องขององค์กรประชาชน การได้รับข่าวสารข้อมูลทันต่อเหตุการณ์ ภายนอกมากขึ้น

2. ผลกระทบต่อกลุ่มผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส ทำให้กลุ่มสตรี เด็กก่อนวัยเรียน วัยรุ่น ผู้มีที่ดินทำกินน้อยกว่า 10 ไร่ ผู้เช่าที่ดินทำกิน ผู้รับจ้าง มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากกลุ่มพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน กองทุนศูนย์สาธิตการตลาด โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหรือกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แทบจะเป็นกลุ่มของผู้ด้อยโอกาสเลยทีเดียว

อรทัย อาจอ่ำ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาชุมชนเชิงกิจ : วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและขีดความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานของชุมชนร่วมกัน โดยการรวมตัวกันเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายและทำงานร่วมกับสถาบันสนับสนุนหลัก มีการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อผลักดันให้เกิดการจัดตั้งองค์กรของชุมชนสำหรับเป็นองค์กรในการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อบรรลุสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชน กิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการรวมตัวประชาชน คือ การออมทรัพย์กองทุนชุมชน กองทุนการศึกษา ร้านขายสินค้าราคาถูก จะเห็นว่ากลุ่มผู้มีรายได้น้อยหรือคนในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตนเองให้ดีขึ้นได้ ถ้ามีการเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความสามารถ

เมธี ชัยมาโย (2536 : 170-178) ได้ศึกษาการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง : ศึกษากรณีบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การพึ่งตนเองในระดับชุมชน มีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ องค์ประกอบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี องค์ประกอบด้านสังคมวัฒนธรรม และองค์ประกอบด้านจิตใจ ซึ่งผลการพัฒนาแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย รายรับรายจ่ายสมดุล ผลิตเพื่ออยู่ เพื่อกินที่เหลือขาย ไม่ขาดทุน ไม่มีหนี้สิน ประหยัด สร้างองค์กรทางเศรษฐกิจ
2. องค์ประกอบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การสร้างหรือฟื้นฟูทรัพยากรขึ้นใหม่ สามารถจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้ การสร้างระเบียบวินัยในการใช้ทรัพยากร ร่วมรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน
3. องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี การซ่อมแซมปรับปรุง ดัดแปลงเทคโนโลยีได้ภายในชุมชน สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีได้
4. องค์ประกอบด้านสังคมวัฒนธรรม ประกอบด้วย ความเอื้อเฟื้อ การช่วยเหลือ

เกื้อกูลสถาบันครอบครัวที่มั่นคง การนับถือผู้อาวุโสในชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน การรวมตัวเป็นองค์กร ประชาชนสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น

5. องค์ประกอบด้านจิตใจ ประกอบด้วย ขยัน มุ่งมั่น ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ การตัดสินใจด้วยตนเอง การเลือกแนวทางการดำรงชีวิตด้วยตนเอง

ฉลาด จันทรสุมบัตติ (2545: 142-163) ได้วิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มประชาคมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อนบ้านน้ำเกลี้ยงเวียงชัย ตำบลนาข่า อำเภอบัวปทุม จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ในการวิจัย คือ บ้านน้ำเกลี้ยง หมู่ 8 และบ้านเวียงชัย หมู่ 11 กลุ่มผู้ร่วมวิจัย คือ ผู้วิจัยหลัก (นักวิชาการ) คือ ผู้วิจัย จำนวน 1 คน ส่วนผู้ร่วมวิจัย คือ 1) เจ้าหน้าที่ภาคสนาม (นักพัฒนา) จำนวน 1 คน 2) ตัวแทนกลุ่มเป้าหมายคือ สมาชิกกลุ่มประชาคมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อนบ้านน้ำเกลี้ยงเวียงชัย จากทั้งหมดจำนวน 24 คน คือ ผู้ปฏิบัติงานกลุ่ม พิจารณาคัดเลือกจากผู้อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง รวมจำนวน 10 คน ระเบียบวิธีวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมชุมชนประเภทเครื่องดื่มน้ำและอาหาร พบว่า ทั้งกลุ่มองค์กรชุมชนและองค์กรประชาสังคมที่ปรึกษาจะต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และพยายามกระตุ้นติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านสื่อการประชุมประจำเดือน การประชุมครึ่งปี และการประชุมสิ้นปี โดยกระบวนการเสริมประสบการณ์ ในลักษณะการพัฒนาศักยภาพให้กับกลุ่มองค์กรชุมชน ให้เป็นไปตามความต้องการและแผนธุรกิจ อุดมการณ์ และเป้าหมายร่วม ซึ่งกลุ่มอาชีพด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่ดีและมีประสิทธิภาพมี 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบภายในและองค์ประกอบภายนอกกลุ่ม ที่จะเชื่อมโยงให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเครือข่ายรวมพลังเชิงสร้างสรรค์ องค์ประกอบภายในกลุ่มที่สำคัญ คือ 1) การบริหารจัดการที่โปร่งใส 2) การทำงานเป็นทีม 3) การวางแผนแบบมีส่วนร่วม องค์ประกอบภายนอกกลุ่มที่สำคัญ คือ 1) การประชาสัมพันธ์ สื่อสารและ การถ่ายทอด 2) การพัฒนาชุมชนและเครือข่าย 3) เทคนิคการผลิต คุณภาพการผลิต การตลาด 4) การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 5) เศรษฐกิจพึ่งตนเอง 6) เทคนิคเฉพาะเรื่อง การเขียนโครงการ

2. ผลการศึกษากจากการพัฒนาองค์ความรู้สู่การเป็นหลักสูตรสำหรับศูนย์การเรียนรู้ พบว่า การส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มองค์กรชุมชนได้วิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา รู้จักตนเอง นำไปสู่การจัดทำแผนงาน ปฏิบัติงาน ปรับปรุงพัฒนา ติดตามตรวจสอบ สรุปบทเรียนอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การรู้จริง การเกิดปัญญา ส่งผลให้มีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แก่ผู้สนใจ ถือเป็นศูนย์การเรียนรู้หรือโรงเรียนของประชาชนในรูปแบบหนึ่ง ที่เน้นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นองค์ความรู้จริงของสภาพสังคมไทยชุมชนชนบท มีการถอดองค์ความรู้ ความสามารถเป็นขั้นตอน วิธีการที่จะบริการสังคมได้ทั้งในระบบ นอกกระบวนและตามอัธยาศัยในกิจกรรมการเรียนรู้การผลิตฯ

ใบหม่อน ข้าวเกรียบ กะหรี่ปั๊บน้ำผลไม้และไวน์ผลไม้ มีการพัฒนาองค์ความรู้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับชาใบหม่อน น้ำผลไม้และไวน์ผลไม้ไว้สืบทอดแก่บุคคลที่สนใจทั่วไป

3. ผลการศึกษาด้านองค์การประชาสังคมที่ปรึกษาให้สามารถถ่ายทอดองค์

ความรู้องค์การอุตสาหกรรมสู่วงกว้าง พบว่า กลุ่มองค์กรชุมชนมีบทเรียนจากการพัฒนาที่ภาครัฐภาคเอกชน เป็นผู้จัดการให้เป็นส่วนใหญ่ แต่โครงการนี้ได้ปรับแนวคิดใหม่ให้กับองค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จำเป็นต้องกำหนดความต้องการปฏิบัติงานตามที่ตนสนใจ และนำไปสู่การพัฒนางานให้เป็นไปตามเกณฑ์ ตัวชี้วัด ทั้งในส่วนของกลุ่มองค์กรชุมชนและองค์กรประชาสังคมที่ปรึกษา เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ต้องเรียนรู้ ลองผิดลองถูก ดังนั้น บทบาทขององค์กรประชาสังคมที่ปรึกษา จำเป็นเรียนรู้ เสนอแนะ กระตุ้น และแสวงหาทางเลือกให้กลุ่มองค์กรชุมชนได้คิดวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ รับผิดชอบ และรับผลประโยชน์ เกิดเป็นการทำงานที่เชื่อมโยงโดยอัตโนมัติ หากที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่ภาคสนาม และกลุ่มองค์กรชุมชน มีเป้าหมายที่ท้าทาย จับมือกัน ให้นำไปสู่การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้อุตสาหกรรมชุมชนที่เป็นรูปธรรม ใช้อยุทธศาสตร์พลังของแผ่นดิน คือ 1) การรวมกลุ่มประชาสังคมให้เกิดการทำงานร่วมกันตามประเด็นการเรียนรู้ที่ตนสนใจ 2) การเรียนรู้ร่วมกันทั้งในส่วนกลุ่มองค์กรชุมชน องค์กรที่ปรึกษา และผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3) ส่งเสริมให้เกิดการวิจัยในกลุ่มองค์กรชุมชน ได้ทดลอง ค้นหาความรู้ ความจริง นำไปสู่การสรุปบทเรียนที่เป็นรากเหง้าของชุมชน 4) การดำเนินงานตามแผนงานและนโยบาย การเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ในที่สุด

ฉลาด จันทรมบัติ (2545 : 127-136) ได้วิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนวังจาน ตำบลนาข่า อำเภอลำปำ จ.มหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อถอดองค์ความรู้กระบวนการเรียนรู้เพื่อตนเองของกลุ่ม การประยุกต์ใช้กับงานอุตสาหกรรมชุมชน 2) ศึกษาองค์ความรู้ของกลุ่มแล้วนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรสำหรับศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน 3) องค์กรประชาสังคมที่ปรึกษาสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่วงกว้างในอุตสาหกรรมชุมชน การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่ ตำบลนาข่า อำเภอลำปำ จ.มหาสารคาม ในส่วนขององค์กรชุมชน และประชาคมการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นองค์กรประชาสังคมที่ปรึกษา โดยมีผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่ภาคสนาม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นผู้ร่วมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของกลุ่มอาชีพ อุตสาหกรรมชุมชนประเภทหัตถกรรม พบว่า ทั้งกลุ่มองค์กรชุมชน และองค์กรประชาสังคมที่ปรึกษาจะต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และพยายามกระตุ้นติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านสื่อการประชุมประจำเดือน การประชุมครึ่งปี และการประชุมสิ้นปี โดยการเสริมประสบการณ์ในการ

พัฒนาศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนให้เป็นไปตามความต้องการและแผนธุรกิจอุดมการณ์ และ เป้าหมายร่วม ซึ่งกลุ่มอาชีพด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่ดีและมีประสิทธิภาพมักมีองค์ประกอบภายใน และองค์ประกอบภายนอกกลุ่ม ที่จะเชื่อมโยงให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเครือข่ายรวมพลังเชิง สร้างสรรค์ องค์ประกอบภายในกลุ่มที่สำคัญ คือ 1) การบริหารจัดการที่โปร่งใส 2) การทำงานเป็น ทีม 3) การวางแผนแบบมีส่วนร่วม องค์ประกอบภายนอกกลุ่มที่สำคัญ คือ 4) การประชาสัมพันธ์ สื่อสาร และการถ่ายทอด 5) การพัฒนาชุมชนและเครือข่าย 6) เทคนิคการผลิต คุณภาพการผลิต การตลาด 7) การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 8) เศรษฐกิจพึ่งตนเอง 9) เทคนิคเฉพาะเรื่อง การ เขียนโครงการ

2. พัฒนาองค์ความรู้สู่การเป็นหลักสูตรสำหรับศูนย์การเรียนรู้ พบว่า การส่งเสริมสนับสนุน ให้กลุ่ม องค์กรชุมชนได้วิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา รู้จักตนเอง นำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการตามผล คิดตามตรวจสอบ สรุปบทเรียนอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การเรียนรู้จริง การเกิดปัญหา ส่งผลให้มีความมั่นใจ ในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้สนใจ ถือเป็นศูนย์การเรียนรู้หรือโรงเรียนของประชาชน ซึ่งเป็น สภาพความเป็นจริงของสภาพสังคมไทยชุมชนชนบท มีการถอดองค์ความรู้ ความสามารถเป็น ขั้นตอนวิธีการที่จะบริการสังคมได้ทั้งระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ในกิจกรรมการเรียนรู้การ ทอผ้าไหมทอผ้าพื้นเมือง แก่บุคคลที่สนใจทั่วไป

3. องค์กรประชาสังคมที่ปรึกษาสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่องค์กรอุตสาหกรรมสู่วงกว้าง พบว่า กลุ่มองค์กรชุมชนมีบทเรียนจากการพัฒนาที่ภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นผู้จัดการให้ส่วนใหญ่ แต่โครงการนี้ได้ปรับแนวคิดใหม่ให้กับองค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จำเป็นต้องกำหนด ความต้องการปฏิบัติงานตามที่คนสนใจ และนำไปสู่การพัฒนางานให้เป็นไปตามเกณฑ์ ตัวชี้วัด ทั้ง ในส่วนของกลุ่มองค์กรชุมชนและองค์กรประชาสังคมที่ปรึกษา เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ ต้องเรียนรู้ ลองผิดลองถูก ดังนั้น บทบาทขององค์กรประชาสังคมที่ปรึกษาจำเป็นต้องเรียนรู้ เสนอแนะ กระตุ้น และแสวงหาทางเลือกให้กลุ่มองค์กรชุมชนได้คิดวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ รับผิดชอบและรับ ผลประโยชน์ เกิดเป็นการทำงานที่เชื่อมโยงอัตโนมัติ หากที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่ภาคสนาม และกลุ่ม องค์กรชุมชน มีเป้าหมายที่ท้าทายจับมือกันให้นำไปสู่การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้อุตสาหกรรม ชุมชนที่เป็นรูปธรรม โดยใช้ยุทธศาสตร์พลังของแผ่นดิน คือ 1) การรวมกลุ่มประชาสังคมให้เกิดการ ทำงานร่วมกันตามประเด็นการเรียนรู้ที่คนสนใจ 2) การเรียนรู้ร่วมกันทั้งในส่วนกลุ่มองค์กรชุมชน องค์กรที่ปรึกษา และผู้เข้าร่วมกิจกรรม 3) ส่งเสริมให้เกิดการวิจัยในกลุ่มองค์กรชุมชน ได้ทดลอง ค้นหาคำว่าจริง ความจริง นำไปสู่การสรุปบทเรียนที่เป็นรากเหง้าของชุมชน 4) การดำเนินงานตาม แผนงานและนโยบายการเสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ทุกส่วนของ สังคมไทย

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงพัฒนา พบว่า เกิดการรวมกลุ่มอาชีพระดับหมู่บ้านและเกิดเครือข่าย ที่สนใจในอุตสาหกรรมชุมชนประเภทใกล้เคียงกันทั้งชุมชนในตำบล และนอกตำบล กลุ่มเป้าหมาย

หลักของการวิจัยเป็นกลุ่มแม่ข่ายที่จะเชื่อมโยงให้เกิดพลังสร้างสรรค์ทั้งด้านวัตถุดิบ การผลิตและการตลาด ซึ่งจะพบเห็นได้ในโครงการวิจัยนี้ชัดเจน องค์การบริหารส่วนตำบลเห็นความสำคัญในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมชุมชน มีการจัดสรรงบประมาณในส่วนของกลุ่มอาชีพ และกลุ่มมีความตื่นตัวที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเขียนโครงการเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและเครือข่ายทั้งจากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ฉลาด จันทรมสมบัติ (2548 : 144-148) ได้วิจัย เรื่อง การสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง การก่อตัวของผู้คนในชุมชนได้ลุกขึ้นมาสนใจประเด็นสาธารณะของส่วนร่วมและส่งเสริมสนับสนุนให้เขาได้ทำในสิ่งที่เขาสนใจและต้องการ ด้วยการจัดการความรู้ด้วยตัวของเขาเอง มีความสำคัญในการสร้างจิตสำนึกร่วมที่ดี หลังเปลี่ยนแปลงชุมชนให้สามารถปรับตัวได้ในลักษณะกลุ่มเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายของการวิจัย

1) เพื่อสร้างทีมผู้นำในการเปลี่ยนแปลงของตำบล โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชน
2) เพื่อสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนประเภทวิสาหกิจชุมชนด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม 3) เพื่อหาแนวทางการปรับบทบาทของพัฒนากรในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนที่สามารถบังเกิดผลต่อการปฏิบัติได้จริง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ทีมงานวิจัยสนาม ทีมงานวิจัยเครือข่าย ผู้สนใจและเข้าร่วมกิจกรรม รวมจำนวน 150 คน ในตำบลประชาพัฒนา อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม ใช้การวิจัยและพัฒนา โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 6 ขั้นตอน คือ การเตรียมทีมและจัดทำแผนแม่บทชุมชน การสร้างจิตสำนึกร่วม การวางแผนแบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามแผนและพัฒนา การสะท้อนผล และการประเมินและสรุปผลผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้

1. ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเริ่มที่จะตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมกันถกทอดความร่วมมือ ในการแก้ไขปัญหาที่ชุมชน และผลประโยชน์ของส่วนรวม สามารถที่จะสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และช่วยลดรายจ่าย นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ ส่งผลให้ได้ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงจำนวน 48 คน ที่ต้องเข้ามาขับเคลื่อนตามประเด็นสาธารณะที่ชุมชนต้องการ ภายได้แผนแม่บทตำบลประชาพัฒนา มีประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา 18 ประเด็นหลัก ส่งผลให้ได้ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงที่เป็นจริงและมีความมั่นใจ ในการผลักดันแผนแม่บทตำบลไปสู่การปฏิบัติและเข้าสู่เชิงนโยบายการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

2. การสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน พบว่า เกิดกลุ่มกิจกรรมเครือข่ายองค์กรชุมชนในระดับตำบล ขึ้น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มแปรรูปขนมจีน กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ และกลุ่มทอดผ้าพันเมือง แต่ละกลุ่มเครือข่ายมีแผนการพัฒนากลุ่มตนเองที่ชัดเจน และแต่ละกลุ่มองค์กรยังมีการถ่ายทอดวิทยากร เชื่อมความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เน้นกระบวนการร่วมในการทำงาน คือ ร่วมคิดวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมตรวจสอบ ส่งผลให้กลุ่มมีการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เกิดความ

มั่นใจและมุ่งมั่นในการทำงาน มีการถักทอความร่วมมือของคนในตำบล เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผลทางการเกษตร สร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ และชุมชนมีความเข้มแข็ง จะเห็นได้ชัดเจนจากการประเมินตัวชี้วัดความสำเร็จของเครือข่ายองค์กรชุมชน ทั้งโดยรวมและรายมาตรฐาน มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

3. แนวทางการปรับบทบาทของพัฒนากร พบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนากรยังไม่สามารถที่ปรับบทบาทในการทำงานให้เอื้อต่อการสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนได้ ทั้งนี้มีปัจจัยมาจากหลายอย่าง เช่น การปรับโยกย้ายตัวบุคคลระหว่างการดำเนินงาน โครงการ ทำให้ผู้ที่เข้ามารับหน้าที่ใหม่ไม่สามารถสานต่องานเดิมได้และทัศนคติส่วนตัวและความเคยชินกับระบบการทำงานราชการรูปแบบเก่า ประกอบกับการพัฒนาภายใต้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังเป็นเรื่องใหม่ทำให้เจ้าหน้าที่ยังไม่เข้าใจที่ดีพอ และภาระในงานประจำมีมากทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมเรียนรู้กับที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้บังคับบัญชาไม่อำนวยความสะดวกในการทำงานเท่าที่ควร รวมถึงการทำงาน โครงการไม่สามารถให้ดีให้ร้ายกับการเลื่อนขั้นตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ จึงทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความมุ่งมั่นในการทำงาน โครงการ บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนากรที่จะช่วยเอื้อต่อการสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน คือ (1) ต้องพร้อมที่รับเอาองค์ความรู้ใหม่ และเทคนิค วิธีการในการทำงานร่วมกับชุมชน (2) ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับชุมชน (3) ใช้เวลาในการทำงานในพื้นที่ให้มากขึ้น (4) ต้องยอมรับในความผิดพลาดในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา และพร้อมที่จะเปิดกว้างรับเอาข้อเสนอแนะจากภาคีที่มาร่วมวิพากษ์ไปปรับปรุง (5) ลดความยึดมั่นถือมั่นขององค์กร หน่วยงาน ใช้หลักการทำงานแบบบูรณาการและตระหนักถึงผลประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ (6) เข้าร่วมเรียนรู้ในการดำเนินงานโครงการร่วมกับภาคีที่มาร่วมให้มากขึ้น โดยเฉพาะในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ การร่วมวางแผนการดำเนินงาน การร่วมปฏิบัติ/ร่วมกระบวนการ การอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน การร่วมติดตามประเมินผล การร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การร่วมสะท้อนผลและรายงานผล ซึ่งในการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมาพบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนากรยังมีจุดอ่อนในการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนอยู่ทุกขั้นตอนและได้นำผลการดำเนินงานมาวางแผนใหม่เพื่อปรับปรุงและพัฒนางานของพัฒนากรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ฉลาด จันทรสุมบัตติ (2552 : 8-10) ได้วิจัย เรื่อง การพัฒนากลุ่มแปรรูปขนมจีนนวมจินสมุนไพร มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาบริบททั่วไปของบ้านเหล่าราษฎร์พัฒนา (2) พัฒนากลุ่มกลุ่มขนมจีนสมุนไพรในการบริหารจัดการองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง (3) ประเมินศักยภาพของกลุ่มขนมจีนสมุนไพรสู่เศรษฐกิจพอเพียงบ้านเหล่าราษฎร์พัฒนา พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บ้านเหล่าราษฎร์พัฒนา ตำบลประชาพัฒนา อำเภอลำปำ จ.มหาสารคาม กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ร่วมวิจัย แยกเป็นผู้วิจัยหลัก คือ จำนวน 1 คน ผู้วิจัยร่วม จำนวน 1 คน คือ ผู้ช่วยนักวิจัย และนักวิจัยชาวบ้าน จำนวน 20 คน คือ ผู้นำที่เป็นทางการ จำนวน 5 คน ผู้นำที่ไม่

เป็นทางการได้แก่ผู้นำกลุ่มอาชีพ จำนวน 5 คน ตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชน 10 คน รวม 20 คน รวมจำนวนทั้งหมด 22 คน เครื่องมือมี 3 ชนิด คือ 1) กรอบประเด็นในการสัมภาษณ์และสำรวจชุมชน 2) ตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชน 3) แบบประเมินความพึงพอใจในการดำเนินงานระเบียบวิธีวิจัยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตรวจสอบความเที่ยงตรงในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เทคนิคตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. ด้านบริบทชุมชน บ้านเหล่าราษฎร์พัฒนา มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 74 หลังคาเรือน ประชากร 329 คน แยกเป็น ชาย 172 คน หญิง 157 คน มีการตั้งถิ่นฐานและความเป็นอยู่เหมือนกับชุมชนชนบทอีสานทั่วไป ด้านเศรษฐกิจประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักทำนา และด้านการศึกษาบริบทชุมชนที่ส่งต่อการดำเนินงานพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินงานในระยะผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่เพื่อพบปะกลุ่มองค์กรชุมชนเป้าหมาย โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ ศึกษาชุมชนและค้นหาทีมแกนนำ จัดทำแผนการดำเนินงานการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรชุมชนในการพัฒนาองค์กร จัดทำเครื่องมือตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงาน

(2) ด้านการพัฒนากลุ่มชนมจีนฮมไนไพรในการบริหารจัดการองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ทราบบริบทและสถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มองค์กรเป้าหมาย จึงได้ผลักดันให้กลุ่มองค์กรได้นำแผนการพัฒนากลุ่มแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้อย่างจริงจัง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ สร้างความตระหนักในการดำเนินงาน ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมให้กลุ่มได้ไปศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบในการพึ่งตนเอง ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงตามความต้องการของกลุ่ม ส่งผลให้กลุ่มดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายในระดับหนึ่งสรุปบทเรียนและทบทวนแผนการดำเนินงานแล้วมีการประเมินผลระหว่างดำเนินงาน ตามแบบประเมินตัวชี้วัดความสำเร็จที่สร้างขึ้น พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มแปรรูปขนมจีนฮมไนไพรมีการพัฒนาของงานของตนให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก

(3) ด้านการประเมินตัวชี้วัดความสำเร็จของกลุ่มชนมจีนฮมไนไพรสู่เศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ประเมินผลหลังสิ้นสุดโครงการ พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มชนมจีนฮมไนไพรมีความรู้ความสามารถต่อการพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับดีหรือเหมาะสมมาก เพราะกลุ่มยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำงานทั้งด้านการตลาด และการเงิน จำเป็นต้องมีการสนับสนุนและพัฒนาไปอีกระยะหนึ่ง

2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โรเบิร์ต ดี พัทนัม (Robert Putnam, D. 2000 : 137, 151) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีคุณค่าควรกระทำอย่างไร การวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถกระทำได้ไม่ยากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเอื้ออำนวยให้เกิดทุนทางสังคมยังคงมีอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในอีกแง่มุมหนึ่งนั้นทุนทางสังคมจะทำให้ชุมชนมีพลังเพียงพอที่จะทำเรื่องต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมนั้น เปรียบเสมือนทุนทางทรัพยากรทางศีลธรรม และเป็นทรัพยากรประเภทใช้ไม่มีวันหมด อย่างไรก็ตามทรัพยากรประเภทนี้จะไม่มีประโยชน์อะไรเลยถ้าไม่ถูกนำมาใช้ ซึ่งต่างไปจากทุนทางกายภาพและทุนอื่น ๆ ทั่วไปที่เคยมีมา เพราะทุนเหล่านี้จะหมดไปเมื่อถูกนำมาใช้ และความเป็นเครือข่ายของสังคมได้ช่วยสร้างทุนทางสังคมที่เอื้ออำนวยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน แต่การติดต่อสื่อสารดังกล่าวก็ไม่ใช่ว่าเป้าหมายสุดท้าย เพราะการสื่อสารที่ดีต้องมีข้อมูลที่ดีด้วย ทุนทางสังคมได้ช่วยสร้างกระบวนการที่เกี่ยวกับด้านชีวิตและจิตใจ เป็นทางเลือกใหม่ที่จะปรับปรุงและพัฒนาชีวิตส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นจะทำให้ตัวผู้ติดต่อเองเกิดความตระหนักในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้อื่นมากขึ้น คนที่ทำงานและไว้วางใจในการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัว และเพื่อร่วมชมรม กลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เขานั้นเกิดการพัฒนาและเกิดความรู้สึกเวทียากับผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ในสังคมนั้นด้วย ในทางตรงกันข้าม เมื่อคนอื่นขาดการติดต่อกับผู้อื่น เขาก็ไม่สามารถตรวจสอบความเป็นจริงของตัวเองได้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าหลักการสำคัญยิ่งของการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน ก็คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยยึดการทำงานอย่างมีระบบ คือ การรับรู้ปัญหาของชุมชนร่วมกันกำหนดปัญหา การดำเนินการแก้ไขปัญหาและการร่วมกันติดตามประเมินผล เพื่อให้ชุมชนได้รวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระดมทุนสร้างสวัสดิการให้ประชาชนในสังคมมีความสามารถ มีศักยภาพรวมพลังเพื่อมีอำนาจต่อรองกับองค์กรภายนอก และเพื่อการพึ่งตนเองในระดับชุมชนได้ ดังนั้นการที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการพึ่งตนเอง มีการประสานงานจากองค์กรภายนอกมาส่งเสริมสนับสนุนเป็นที่ปรึกษาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพของกลุ่ม เครือข่ายองค์กร ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในลักษณะประชาสังคมหรือพหุภาคี โดยจัดตั้งองค์กร ชมรม สมาคมผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน หรือ พัฒนาเป็นบ้านวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาวิชาชีพให้ที่ปรึกษาอุตสาหกรรมชุมชนและวิสาหกิจชุมชนเป็นวิชาชีพชั้นสูงต่อไป ดังนั้นจำเป็นต้องศึกษาสถานการณ์ ปัญหา ความต้องการ ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมชุมชน โดยเฉพาะผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนเป็นการนำร่องที่เหมาะสม ได้ดำเนินงานตามกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นไปตามความต้องการและความสนใจเป็นไปอย่างเต็มศักยภาพ เป็นสำคัญ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการแบบวิจัยและพัฒนาโดยประยุกต์ใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นหลัก ซึ่งนำวิธีการและเครื่องมือวิจัยที่หลากหลายมาใช้ในการศึกษาทั้งการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การวางแผนเพื่อรู้ถึงปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ปัญหาทางเลือก การลงมือปฏิบัติ บันทึกหลังการปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนกลับ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงพัฒนากิจกรรมของกลุ่มทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผู้รู้ประเภทต่าง ๆ ทั้งผู้ที่มีบทบาทภายในและนอกชุมชนดำเนินการวิจัยร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- 3.1 พื้นที่เป้าหมาย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 วิธีการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 ขั้นตอนการวิจัย
- 3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 พื้นที่เป้าหมาย

เครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ที่มีสมาชิกเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน และวิสาหกิจชุมชน หรืออุตสาหกรรมชุมชน โดยครอบคลุมพื้นที่หลักภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 3.1.1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (อีสานเหนือ) ประกอบด้วย จังหวัดหนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย สกลนคร และนครพนม
- 3.1.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (อีสานกลาง) ประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และมุกดาหาร
- 3.1.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือล่าง (อีสานใต้) ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธรและอำนาจเจริญ

3.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาประกอบด้วยบุคคลากรที่ปฏิบัติงานเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน เป็นสมาชิกผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน และกลุ่มผู้ผลิตแปรรูปวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ถือเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 แบบประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน

3.3.2 บันทึกการประชุมและเครื่องบันทึกเสียง

3.3.3 คู่มือเทคนิคการศึกษาชุมชนสำหรับผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรม

3.3.4 แบบประเมินความพึงพอใจการอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.3.5 แบบรายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องวิสาหกิจ

3.4 การสร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาตำรา เอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย การปฏิรูปการศึกษาไทย ของรุ่ง แก้วแดง (2543) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ยุทธศาสตร์แก่วิกฤติชาติ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (TDRI) ประเวศ วะสีและคณะ (ม.ป.ป.) ระเบียบวาระแห่งชาติปฏิรูปสังคมไทย “สังคมไทยไม่สามารถ ฝ่าวิกฤติได้ในรูปเดิมจำเป็นต้องปฏิรูปสังคมโดยรอบด้าน” ประเวศ วะสี (2543) สำนักพลเมือง ยุทธนา วรณปิติกุลและคณะ (2542) จากปัจเจกชนสู่สาธารณะ : กระบวนการเสริมสร้างชุมชน ให้เข้มแข็ง ของเควิด แมททิวส์ (จิรวุฒิ เสนาคำแปลและเรียบเรียง) สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (TDRI) (2540) เสริมความเข้มแข็งให้ตำบลจากวิถีชีวิตคิดสู่วิถีปฏิบัติ ของอุทัย ดุลยเกษม และ เอนก นาคะบุตร (2541) ประชาสังคม : ความคิดและความหมาย ของอนุชาติ พวงสำลี และ วีรบูรณ์ วิสารทสกุล (2540) สรุปผลการระดมความคิดเห็นผู้ประกอบการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์และผู้เกี่ยวข้อง ประเด็น สัมมนา OTOP ทั่วประเทศ ครั้งที่ 1 (2552) นำมาประยุกต์และสร้างเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ประกอบด้วย แบบประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน บันทึกการประชุม คู่มือเทคนิคการศึกษาชุมชนสำหรับผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรม แบบ

ประเมินความพึงพอใจการอบรมเชิงปฏิบัติการ และแบบรายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่อง
วิสาหกิจ

3.5 ขั้นตอนการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยการดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม - 6 กันยายน 2553 ในประเด็น การสร้าง
เครือข่ายเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน มีวิธีการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติให้
เป็นจริง ดังนี้

1. สำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ หลังจากทีมวิจัยได้จัดประชุมเครือข่ายที่ปรึกษาผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรม
ชุมชนจากการประเมินความพึงพอใจการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า เครือข่ายที่ปรึกษาผู้ให้บริการ
ธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนยังขาดความรู้และทักษะในการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนคิดเป็นร้อยละ 80 ของ
ที่ปรึกษาทั้งหมด

2. จัดทำหลักสูตรการอบรม โดยการถอดบทเรียนการดำเนินการเป็นที่ปรึกษาส่งเสริม
และพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชนของศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
และเศรษฐกิจฐานราก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งทีมวิจัยได้ดำเนินการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5 กลุ่มองค์กร คือ 1) โครงการอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อนน้ำ
เกลี้ยงเวียงชัย บ้านน้ำเกลี้ยง ตำบลนาข่า อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม 2) โครงการพัฒนา
กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนวังจาน บ้านวังจาน ตำบลนาข่า อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม 3)
โครงการพัฒนากลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนหนองข่าเพื่ออุตสาหกรรมชุมชน บ้านหนองข่า ตำบล
ประชาพัฒนา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม และ 4) โครงการแปรรูปขนมจีนสมุนไพรเพื่อ
อุตสาหกรรมชุมชน บ้านเหล่าราษฎร์พัฒนา ตำบลประชาพัฒนา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัด
มหาสารคาม นำมาจัดทำคู่มือในการอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

3. การอบรมเชิงปฏิบัติการการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผลการ
ดำเนินกิจกรรมได้จัดกิจกรรมเมื่อวันที่ 2-3 สิงหาคม 2553 ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน ตำบลแก่ง
เลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

4. จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจชุมชนภาคอีสานทั้งในรูปแบบของ
เอกสาร และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ (Website) <http://www.ed.ac.th> เพื่อประชาสัมพันธ์
เครือข่าย โดยเนื้อหาประกอบด้วย โครงสร้างการบริหารเครือข่าย ยุทธศาสตร์ และแผนงาน
เครือข่าย ผลการดำเนินงานเครือข่าย

5. การจัดทำกฎ ระเบียบและหลักเกณฑ์การดำเนินงานเครือข่าย ทีมวิจัยได้จัดประชุมเพื่อพิจารณาร่างกฎระเบียบเครือข่าย ในวันที่ 22 - 23 กรกฎาคม 2553 ณ โรงแรมดักศิลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เครือข่ายมีกฎระเบียบ หลักสูตรการให้บริการ และเกณฑ์การดำเนินงานที่ชัดเจน มีขั้นตอนการดำเนิน คือ แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อศึกษากร่างกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การดำเนินงานเครือข่าย แล้วนำมาสู่การประชุมคณะกรรมการเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน เพื่อพิจารณาร่างกฎระเบียบและหลักเกณฑ์การให้บริการของเครือข่ายให้ความเห็นชอบ

6. ส่งเสริมให้ที่ปรึกษาได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาวิสาหกิจนำร่องโซนละ 1 กิจกรรม ที่แต่ละโซนได้คัดเลือกจากพื้นที่รับผิดชอบ โดยมีระยะเวลาดำเนินงานประมาณ 2 เดือนงบประมาณโซนละ 20,000 บาท ประกอบด้วย โซนอีสานเหนือ กลุ่มข้าวหอมทองบ้านโคกสะอาด อำเภอนนัง จังหวัดหนองบัวลำภู โซนอีสานกลาง กลุ่มโรงสีชุมชนผลิตข้าวกล้อง หมู่ที่ 11 ตำบลหัวเรือ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม โซนอีสานใต้ กลุ่มขนมจีนประโดก ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และโซนอีสานใต้2 กลุ่มทอดผ้าไหมมัดหมี่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

7. เวทีสรุปบทเรียนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ซึ่งได้จัดขึ้นในวันที่ 6 กันยายน 2553 ณ ศูนย์ประชุมแห่งเลิงจาน ตำบลแห่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้แต่ละพื้นที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการดำเนินงานโครงการนำร่อง และสรุปผลการดำเนินงานโครงการตลอดจนวางแผนต่อเนื่องในการดำเนินในระยะต่อไป

8. เขียนรายงานผลการดำเนินงาน ในลักษณะรายงานการศึกษาค้นคว้า ส่งไปยังกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 แหล่งที่ศึกษาค้นคว้าข้อมูลมีสอง ได้แก่ รายงานการวิจัย โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิต ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2547) เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ ของสมคิด พรหมจ้อยและคณะ (2546) คู่มือผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข (2543) คู่มือผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อเศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ เพื่อองค์กรที่เป็นเลิศ ของสถาบันเพิ่มผลผลิต

แห่งชาติ และสรุปผลการระดมความคิดเห็นผู้ประกอบการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และผู้เกี่ยวข้อง ประเด็น สมัชชา OTOP ทั่วไทย ครั้งที่ 1 (2552) นำมาสังเคราะห์และเรียบเรียง

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อศึกษายกร่างกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การดำเนินงานเครือข่าย และมอบหมายบทบาทหน้าที่การดำเนินงานในแต่ละโซน

1.3 ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน เพื่อพิจารณาร่างกฎระเบียบและหลักเกณฑ์การให้บริการของเครือข่าย

1.4 ถอดบทเรียนการดำเนินงานการเป็นที่ปรึกษาส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชนของศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม นำมาจัดทำคู่มือในการอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม

2.1. จัดอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติโดยการลงพื้นที่ทดลองศึกษาวิเคราะห์กลุ่มองค์กรชุมชน ในพื้นที่ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้ หมู่ที่ 5 กลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 และ กลุ่มทำลวดหนาม หมู่ที่ 15

2.2 ส่งเสริมให้ที่ปรึกษาได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาวิสาหกิจนำร่องโซนละ 1 กิจกรรม ประกอบด้วย โซนอีสานเหนือ กลุ่มข้าวหอมทองบ้านโคกสะอาด อำเภอโนนสูง จังหวัดหนองบัวลำภู โซนอีสานกลาง กลุ่มโรงสีชุมชนผลิตข้าวกล้อง หมู่ที่ 11 ตำบลหัวเรือ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โซนอีสานใต้ 1 กลุ่มขนมจีนประโดก ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และโซนอีสานใต้ 2 กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จากเครื่องมือทุกประเภท ทั้งใบสมัครผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน แบบประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน บันทึกการประชุม คู่มือเทคนิคการศึกษาชุมชนสำหรับผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรม แบบประเมินความพึงพอใจการอบรมเชิงปฏิบัติการ และแบบรายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องวิสาหกิจ

2. จำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ตามความมุ่งหมายของการวิจัยและประเด็นที่ศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดระบบเป็นประเด็น โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายและประเด็นที่ศึกษา และตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลโดยประยุกต์ใช้ใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

4. นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.8 เกณฑ์การประเมินความพึงพอใจในการอบรมปฏิบัติการ

1. ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

4.51 - 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง	มาก
2.51 - 3.50	หมายถึง	ปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง	น้อย
1.00 - 1.50	หมายถึง	น้อยที่สุด

3.9 เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพของที่ปรึกษาสหกิจชุมชน

1. ค่าคะแนน

76 - 100	หมายถึง	มากที่สุด	= A
66 - 75	หมายถึง	มาก	= B
56 - 65	หมายถึง	ปานกลาง	= C
40 - 55	หมายถึง	น้อย	= D

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยการดำเนินงานการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ในลักษณะการก่อเกิดเครือข่ายในระยะแรก ซึ่งเป็นการดำเนินงานในงวดที่ 3 (วันที่ 15 กรกฎาคม – 6 กันยายน 2553) มีความมุ่งหวังเพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้เป็นเครือข่ายการดำเนินงานที่มีความเข้มแข็งในระยะต่อไป ซึ่งสรุปผลการดำเนินวิจัยจะนำเสนอเป็น 2 ประเด็น คือ

1. การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย
2. การกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

1. การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย

การดำเนินงานในขั้นนี้ ทีมผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนอยู่ 2 กิจกรรม ซึ่งผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมเกิดผล ดังนี้

1.1 การสำรวจปัญหาความต้องการเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนและการจัดทำหลักสูตรอบรม จากผลการประเมินตามแบบประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน พบว่า เครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 54 คน ร้อยละ 80 ขาดทักษะในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากเหตุผลดังกล่าวจึงนำมาสู่การกำหนดและจัดทำหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ “เทคนิคการศึกษาชุมชนสำหรับผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน” โดยในขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรทีมวิจัยวิธีการถอดบทเรียนจากการดำเนินงานเป็นที่ปรึกษาส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชนของศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นระยะเวลาประมาณ 7 ปี ตั้งแต่ปี 2542 - 2548 ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับ 5 กลุ่ม

องค์กร คือ 1) โครงการอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อนน้ำเกลี้ยงเวียงชัย บ้านน้ำเกลี้ยง ตำบลนาข่า อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม 2) โครงการพัฒนากลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนวังจาน บ้านวังจาน ตำบลนาข่า อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม 3) โครงการพัฒนากลุ่มทอผ้าพื้นเมืองชุมชนหนองข่าเพื่ออุตสาหกรรมชุมชน บ้านหนองข่า ตำบลประชาพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม 4) โครงการผลิตกล้วยสลัดงาเพื่ออุตสาหกรรมชุมชน บ้านวังไม้แดง ตำบลวังไม้แดง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา และ 5) โครงการแปรรูปขนมจีนสมุนไพรเพื่ออุตสาหกรรมชุมชน บ้านเหล่าราษฎร์พัฒนา ตำบลประชาพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม แล้วนำมาสู่การจัดทำคู่มือในการอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หลักสูตร 2 วัน (รายละเอียดดังภาคผนวก ก.)

1.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผลการดำเนินงานได้จัดกิจกรรมเมื่อวันที่ 2-3 สิงหาคม 2553 ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เข้าร่วม 38 คน รูปแบบกิจกรรมเป็นการอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและควบคู่กับภาคปฏิบัติประกอบกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้เข้าร่วม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ภาคทฤษฎี เป็นการบรรยายจากวิทยากรที่มีวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย การประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal - RRA) การประเมินสถานะชนบทอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal - PRA) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) การศึกษาวิเคราะห์ระบบชนบท (Rural System Analysis - RSA) การวิเคราะห์ระบบนิเวศเกษตร (Agro - ecosystem Analysis - AEA) การวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน (Soft System Analysis - SSA) เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control - AIC) กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning process - SLP) และเทคนิคการประยุกต์ใช้การบริหารคุณภาพแบบครบวงจร (Total Quality management - TQM) ประกอบกับการนำเสนอประสบการณ์และบทเรียนในการสร้างและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

2) ภาคปฏิบัติ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ทดลองนำเครื่องมือในการศึกษาชุมชนลงไปใช้กับกลุ่มองค์กรชุมชนกลุ่มอย่างจำนวน 3 กลุ่ม ในพื้นที่ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย โชนอีสานเหนือ กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้ หนุ่ยที่ 5 โชนอีสานกลาง กลุ่มทอผ้า หนุ่ยที่ 4 และ โชนอีสานใต้ กลุ่มทำลวดหนาม หนุ่ยที่ 15 โดยในขั้นตอนการดำเนินงานแต่ละโชนจะต้องจัดทำใบงานตามที่มอบหมายแล้วจัดทำรายงานนำมาเสนอต่อเวทีประชุม ซึ่งประกอบด้วย (1) แผนที่หมู่บ้าน ที่ตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และศักยภาพของหมู่บ้านที่ลงพื้นที่ศึกษา (2) ข้อมูลองค์กรชุมชน/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (3) เทคนิค

การศึกษาความต้องการและการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (4) การสหภาพกลุ่ม ถอดองค์ความรู้ของกลุ่ม และชุมชน หรือการประเมินผลตัวชี้วัดความสำเร็จของกลุ่มองค์กรชุมชน รายละเอียดรายงานผลการศึกษาชุมชนของแต่ละโซน (ภาคผนวก ข.)

จากผลการจัดกิจกรรมอบรมดังกล่าวนำไปสู่การส่งเสริมให้แต่ละโซนจัดทำแผนทดลองดำเนินงานโครงการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจนาร่องโซนละ 1 กิจกรรม ดังนี้ โซนอีสานกลาง กลุ่มโรงสีชุมชนผลิตข้าวกล้อง หมู่ที่ 11 ตำบลหัวเรือ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม โซนอีสานใต้ 1 กลุ่มขนมจีนประโคน ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และโซนอีสานใต้ 2 กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยทีมวิจัยได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานพื้นที่ละ 20,000 บาท ตามแผนการดำเนินงานของแต่ละโซน

นอกจากนี้ผลการประเมินความพึงพอใจจากการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ดังสรุปในตาราง

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ข้อ	รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	การเตรียมการในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ	3.69	.48	มาก
2	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับประเด็นที่เรียนรู้	4.25	.45	มาก
3	การใช้สื่อ-เอกสารหนังสือ ตำราเรียนทันสมัยหรือปัจจุบัน	4.31	.48	มาก
4	ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา	4.38	.50	มาก
5	การจัดกระบวนการเรียนรู้ในการฝึกปฏิบัติภาคสนาม	4.19	.66	มาก
6	การตอบข้อซักถามให้ผู้เรียนรู้ได้เข้าใจ	4.25	.45	มาก
7	ผลการใช้ปฏิบัติงานภาคสนาม หรือผลนำเสนอชิ้นงานแต่ละกลุ่ม	4.25	.45	มาก
8	มีการวัดผลย่อย หรือบันทึกหลังการปฏิบัติ	3.75	.45	มาก
9	มีการแบ่งกลุ่มเพื่อให้เกิดการวางแผนแบบมีส่วนร่วม	4.25	.58	มาก
10	ทีมวิทยากรมีบุคลิกที่เหมาะสมจะเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้	4.19	.40	มาก
11	มีจิตใจเปิดกว้างเป็นกันเอง หรือยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียนรู้	4.19	.40	มาก

ข้อ	รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
12	ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดทฤษฎีทางวิชาการไปประยุกต์ใช้กับงานที่ปรึกษาวิชาชีพชุมชน	4.13	.50	มาก
13	ผู้เรียนรู้มีความภูมิใจที่ได้เรียนรู้อย่างมีความสุข	4.44	.51	มาก
14	โดยสรุป ผลการจัดการเรียนรู้ของทีมงานวิทยากรมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ	4.44	.63	มาก
รวม		4.19	.30	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 ข้อ คือ ผู้เรียนรู้มีความภูมิใจที่ได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ($\bar{x} = 4.44$) และโดยสรุป ผลการจัดการเรียนรู้ของทีมงานวิทยากรมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 4.44$) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเตรียมการในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ($\bar{x} = 3.69$)

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

ข้อดี

1. ได้รับประสบการณ์จริง และรับทราบปัญหาหลาย ๆ ด้านของชุมชน
2. ผู้เข้าร่วมประชุมให้ความร่วมมือร่วมใจกันดีมาก
3. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง SP ด้วยกันดีมาก
4. วิทยากรตอบคำถามได้ชัดเจน

ข้อบกพร่อง

1. การจัดที่พักไม่เหมาะสม อยู่รวมกันเหมือนเข้าค่าย
2. เด็กนักเรียน, ลูกเสือชาวบ้าน อยู่รวมกันห้องละ 5 – 7 คน ทำให้พักผ่อนไม่เพียงพอเกิดความเกรงใจ ใช้ห้องน้ำไม่ค่อยสะดวก
3. การประสานงานล่าช้า และไม่ชัดเจน
4. ควรให้เวลาเพิ่มมากขึ้นในการเรียกประชุม
5. สมาชิก SP มาร่วมกิจกรรมน้อย
6. ควรจัดที่พักอยู่ในเมือง

1.3 การจัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย จากการดำเนินงาน
โครงการที่ผ่านมาที่ปรัญญาจัดฐานข้อมูลของเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจชุมชนภาคอีสานทั้งในรูปแบบ
ของเอกสาร และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ (Website) <http://www.ed.ac.th> ดังรายละเอียด

1.3.1 ฐานข้อมูลเอกสาร

ตาราง 4 รายชื่อเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานเหนือ

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมลล์
1	นางนราภรณ์ วงศ์อภัย	200/76 ถ.สายรอบเมือง ค.สามพร้าว อ.เมือง จ.อุดรธานี 41000	089-7119968	nori_nara@hotmail.com
2	นายทรงศักดิ์ รักชุมแก้ว	597/5 5ถ.โพศรี ค.หมายแจ้งอ.เมือง จ.อุดรธานี 41000	081-8719836	rugkhums@hotmail.com
3	นางไพรินทร์ แก้วกัญญา	70/8 ม.2 ซอย17 ถ.ศรีเชียงคาน ค.เชียงคาน อ.เชียงคาน จ.เลย 42100	080 -6870804	tonlhal-2552@hotmail.com
4	นางวิไลรัตน์ สุภามา	300 ม.11 ถนนเชียงคาน-เลย ค.โนนเมือง อ.เมือง จ.เลย 42000	081-7089095	ooy_wilairat@hotmail.com
5	ผศ.วิโรจน์ ปิยพิยานันต์	403 ม.8 ถ.เลย-เชียงคาน อ.เมือง จ.เลย	089-4228644	-
6	นายโชคอนันต์ ธรรมโหร	บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดอุดร บริเวณ นำคมเชียงพิณ ค.นิคม สงเคราะห์อ.เมือง จ.อุดรธานี 41000	080-7688880	bandak_udon@hotmail.com
7	นายวิสันต์ชัย วงศ์ทองแก้ว	องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม ค.โพนงาม อ.หนองหาน จ.อุดรธานี 41130	087-2353556	wisunchai@chaiyo.com
8	นายชาญชัย อรศรี	โรงเรียนบ้านหนองเล้าข้าว ค.บ้านถิ่น อ.โนนสัง จ. หนองบัวลำภู 39140	087-2231587	-
9	นายวชิระ แก้วกุลบุตร	103 /144 ถ.พัฒนมงคล ค.กุดป่อง อ.เมือง จ.เลย 42000	084-4184992	wachira36@hotmail.com
10	นางพัชพร ธรรมเกตุ	องค์การบริหารส่วนตำบลสะแบง อ.หนองหาน จ.อุดรธานี 41130	083-1510093	boong_gard@hotmail.com

ตาราง 5 รายชื่อเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานกลาง

ที่	ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมลล์
1	นางกัญญา วงศ์ปัสสา	หน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคามค.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	089- 8618595	kanyapal@hotmail.com
2	น.ส.สุนันทา กลิ่นถาวร	หน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคามค.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	084 -4285969	sununta101@hotmail.com
3	นายบดินทร์ แว่สอน	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ม. ราชภัฏมหาสารคาม ค.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	085-0000736	bordinals@hotmail.com
4	นางจุรีรัตน์ จันทรวงษ์	ศูนย์ประชุมแ่งเลิงจาน ค.แ่งเลิงจาน อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	089-2745935	kmc777766@hotmail.com
5	นายธีรวุฒิ ศรีพันธ์ชาติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล อีสาน วิทยาเขตขอนแก่นอ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000	087- 0251922	mr.teerawut@yahoo.co.th
6	นางสาวลักขณ์ จิตติมงคล	โรงเรียนธีรดาเทคโนโลยี จ.ร้อยเอ็ด 45000	081-3203206	sawvaluk101@yahoo.com
7	นายชิต สุขนวนิช	32/13 - 14 ถ.ประชารมย์ ค.ใน เมือง อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด 45000	089-6749318	-
8	นายชาติ ศรีสวัสดิ์	คณะมนุษยศาสตร์ ม.ราชภัฏ มหาสารคาม ค.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	084-5908789	chatie@hotmail.com
9	น.ส.สุโอปอ หิรัญจิรัช	คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ค.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150	083-4051555	opela_opor@hotmail.com
10	นายพจน์กรณ์ บวรกิจวัฒน์	หจก.อีสานมอเตอร์มหาสารคาม 1110 ถ.ผดุงวิทย์ ค.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	085-0109790	bovomkit1@yahoo.com

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมลล์
11	นายปราชญ์ เปลื้องศรี	58/98 ม.4 ถ.ธาตุผดุง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น40000	043-239598	-
12	นายขรรรงค์ พรหมดา	135 ถ.ศรีราชวงศ์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม44000	080-7508923	-
13	นายกิตติ วงศ์ปัสสา	ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมแห่งประเทศไทย 453/1ถ.นครสวรรค์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	043-741211-3	kitt1_sme@hotmail.com
14	นายภูมิพล อริยะนนทกะ	60 ร้านน้องไบต์บิตชีลาตอน ถ.นาค วิชัย ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	086-6373896	-
15	น.ส.จุฬารัตน์ หอมนาน	196 ถ.นครสวรรค์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	088-3144289	-
16	อาจารย์ชัยยุทธ ศรีวิเชียร	คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	0-4375-4333 ต่อ 6098	satj_p@hotmail.com
17	นายอาชญวิชัย ชุมพงษ์ศักดิ์	15/8 ถ.ธรรมวงศ์สวัสดิ์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	086-3551016	archanwit@hotmail.com
18	นางสาวอภิญญา ไวแสง	141 หมู่ 1 ต.กุฉี อ.กุฉี จ.มหาสารคาม 44130	084-6865141	-
19	นางสาวรชพรรณ มารพันธ์	สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมอีสาน ม.มหาสารคาม	087-8539225	yimmy_jr@hotmail.com
20	นายบุญเลิง อ้วนเลิง	อบต.หัวเรือ อ.ปีพทุม จ.มหาสารคาม 44120		-
21	นายปฎิมา เหล่าชัย	552 ห้องเสื้อปฎิมา ถ.นครสวรรค์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	081-1712977	patamatow.@hotmail.com

ร.ร.	ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมลล์
22	นายปานุชิต สิงห์อาจ	บ้านหนองไฮ 238 หมู่ 2 ต.นาจาน อ.สีชมพู จ.ขอนแก่น 40220	087-2255055	panuchit_2008@hotmail.com
23	นายสุวิทย์ สิงห์ชู	หมู่บ้าน ศรีอุบล 20 หมู่ 5 ต.บ้าน ใหม่ อ.ศรีชมพู จ.ขอนแก่น 40220	082-1182811	sonic_afg@hotmail.com
24	นายธีระชาติ จิตระจั้ง	278 หมู่ 4 ต.คุ้มเก่า อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ 46160	086-6608201	j_jw_jj@hotmail.com
25	นายศักดิ์ อุปสาร	หมู่บ้านพวงเพชร 3 เลขที่ 1/24 หมู่ 14 ซ.5 ถ.กลางเมือง ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000	081-7681175	sakda-cy@hotmail.com
26	นายสุวิทย์ ธรรมแสง	674 หมู่ 21 ซ.มิตรภาพ 11 ถ.มิตรภาพ ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000	085-0131032	s_suwit5@hotmail.com
27	นายบารมี ภูอาจกัน	460/26 ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000		baram2505@yahoo.com
28	นายสุชาติ ศรีภักดี	460 ถ.นครสวรรค์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	085-0044649	sch_sripukceehm@hotmail.com
29	นายอนิรุทธิ์ ผงกลี	คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	0-4375-4333 ต่อ 6098	anirut.p@acc.msu.ac.th
30	นายสลัด ข้างประเสริฐ	106 ซ.นครสวรรค์ 2/4 ถ.นครสวรรค์ ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	083-6610110	saladphag@hotmail.com

ตาราง 6 รายชื่อเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานใต้ 1

ที่	ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมลล์
1	นางณชนก วันสุคต	343/27-28 หมู่ 6 ม.ราชธานี ซ.25 ต.หมื่นไวย อ.เมือง จ. นครราชสีมา 30000	081-9673330	nachanokw@hotmail.com
2	นายอนุรักษ์ สวาศสมศิริกุล	คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อำเภอ เมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000	089-7170843	-
3	นายวรพจน์ สัจจาวัฒนา	43 ม.10 ต.บัวขาว อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา 30140	044-020416	worrapoj@bkf.hotmail.com
4	นายเจษฎา เนืองหล้า	12/180 อาคารมานนธ์เพลส พหลโยธิน 67 พหลโยธินแขวง อนุสาวรีย์ บางเขน กทม.10210	081-8230033	nchatsada@hotmail.com
5	นางอรทัย โพธิกนิษฐ์	102/156 ม.6 ต.จอหอ อ.เมือง จ.นครราชสีมา 10310	081-5487501	topteam107@hotmail.com
6	นายธีรพัฒน์ ขุนชนะ	196/46 ม.2 ถ.พหลโยธิน ต.ชะแบบ อ.สันติ จ.อุบลราชธานี 13170	083-1369523	tarapataa@gmail.com
7	นายขวัญอพัช อินทะกนก	223/67 ม.9 ต.โพธิ์กลาง อ.เมือง จ.นครพนม 18000	089-9469546	-
8	นายมนตรี จรัสสันเทียะ	14/2 ม.2 ต.จอหอ อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30310	084-9595844	montvee_kasinee@hotmail.com
9	นายชัยวัฒน์ บุญมี	123 ม.15 ถ.บุรีรัมย์-ประโคนชัย ต.เสม็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000	089-0541093	-
10	นายเดช ไกรสุข	41 ม.8 ต.หนองบอน อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ 31140	087-2587924	-

ตาราง 7 รายชื่อเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานใต้ 2

ที่	ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมลล์
1	นายอิสราวัฐ ทัดนิคม	30 หมู่ 1 ต.โนนกลาง อ.สำโรง จ.อุบลราชธานี 34360	082-3781080	chailai_best@hotmail.com
2	นายกิตติธัช วีรัตน์	7/2 หมู่ที่ 20 ต.ขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000	081-9773209	kittituch@hotmail.com
3	นางสาวกนิษฐกร กลิ่น ส่ง	147 ถ.นครบาล ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34360	081-6345459	hi_katay@yahoo.com
4	นางสาวสุทัศน์ย์ ปักแก้ว	101 ถ.มาสนิวงศ์ ต.ขุหลุ อ.ตระการ พิบูล จ.อุบลราชธานี 34130	086-4102330	yungro.t@gmail.com
5	นายฉลาด ภูระหงษ์	235/2 ซ.มหาตาก ถ.เดชะวินชัย แขวง บางซื่อ เขตบางซื่อ กทม. 10800	086-1097688	agrapol@yahoo.com
6	นายวีระ รุ่งเรือง	147 ถ.นครบาล ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000	819-308111	hi_katay@hotmail.com

ตาราง 8 รายชื่อทีมสนับสนุนเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่	ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมลล์
1	นางปิยะพร รัชนีเจริญ	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	086-0012343	piyapom@dip.go.th
2	นายอารักษ์ เอี่ยมจ้อย	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	084-1284452	arak@dip.go.th
3	นายสันติศ สอนมูลปิ่น	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	089-6619074	suntis@dip.go.th
4	นายประยูร ป้องพาล	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4	083- 672475	prayoonpongpal@hotmail.com
5	นายสงศักดิ์ ปินยา	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 5	086-6460557	Songsakpinya@hotmail.com
6	นายประสงค์ เรืองศรี	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 6	085-9008248	prasongr@dip.com
7	นายสุพจน์ มกุลรัตน์	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7	081-8212080	supoj@dip.go.th

ตาราง 9 รายชื่อทีมที่ปรึกษาเครือข่ายที่ปรึกษาวิชาศึกษาศาสตร์และศึกษาศาสตร์บัณฑิต

ที่	ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมลล์
1	ผศ.ดร.ฉลาด จันทร์สมบัติ	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม	081-9754618	chalard.c@msu.ac.th
2	ผศ.ดร.พิสิฏฐ์ บุญไชย	สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	081-6015434	pisit.b@msu.ac.th
3	อ.ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์	คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	081-6620119	sak_pawa@hotmail.com
4	ดร.ประสงค์ สายหงส์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม	086-0758139	psaihong@gmail.com
5	นายทานตะวัน สิงห์แก้ว	หน่วยวิจัยฯ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	086-2312025	tawan2520@gmail.com
6	นางรุ่งทิพย์ สิงพร	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม	081-9645951	rung.2550@hotmail.com

1) ทีมเขียนเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานเหนือ

นางนราภรณ์ วงศ์อภัย
จ.อุดรธานี โทร.089-7119968

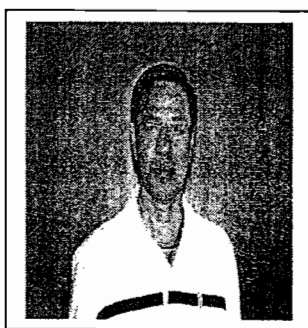
นางไพรินทร์ แก้วกัญญา
จ.เลย โทร.080-6870804

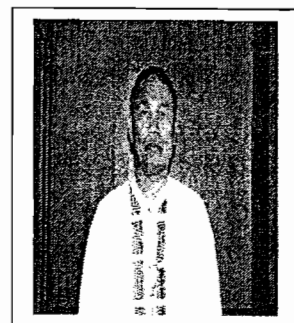
นางวิไลรัตน์ สุภามา
จ.เลย โทร.081-7089095

ผศ.วิโรจน์ ปิยพินันท์
จ.เลย โทร.089-4228644

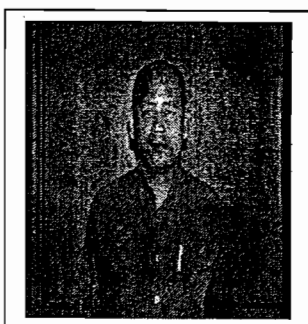
นายทรงศักดิ์ รักชุมแก้ว
จ.อุดรธานี โทร.081-8719836

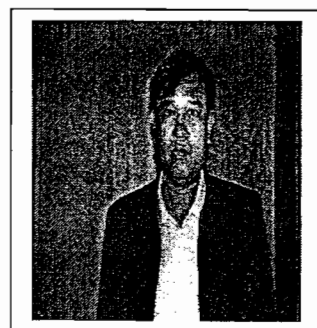
นายโชคอนันต์ ธรรมโห
จ.อุดรธานี โทร.080-7688880

นางพัชพร ธรรมเกตุ
จ.อุดรธานี โทร.083-1511193

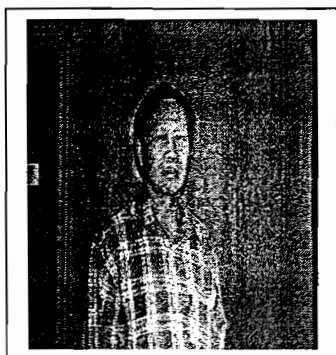
นายวชิระ แก้วกุลบุตร
จ.เลย โทร.084-4184992

นายชาญชัย อรศรี
จ.หนองบัวลำภู โทร.087-2231587

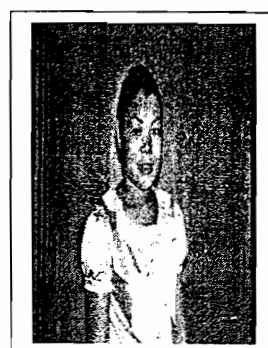
2) ทำเนียบเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานกลาง

นายพนัสกรณ์ บวรกิจวัฒนะ
จ.มหาสารคาม โทร.085-0109790

นายชิต สุขนวนิช
จ.ร้อยเอ็ด โทร.089-6749318

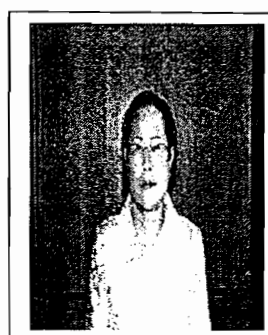
นางสาวอภิญญา ไวแสง
จ.มหาสารคาม โทร.084-6865141

น.ส.จุฬารัตน์ หอมนาน
จ.มหาสารคาม โทร.088-3144289

นางสาวชพรรณ जारพันธ์
จ.มหาสารคาม โทร.087-8539252

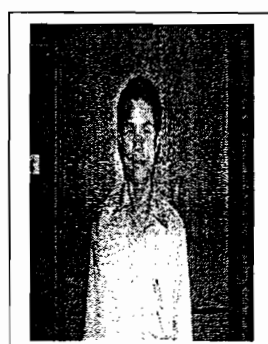
นางจุรีรัตน์ จันทร์จำนง
จ.มหาสารคาม โทร.089-2745935

นายบุญถึง อ้วนเลียง
จ.มหาสารคาม โทร.087-8678369

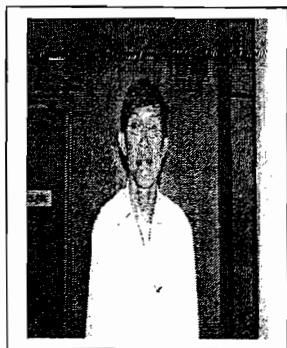

นางสาวสุนันทา กลิ่นदार
จ.มหาสารคาม โทร.084-

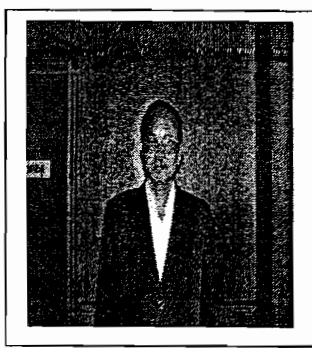

นายสลิ๊ด ช่างประเสริฐ
จ.มหาสารคาม โทร.083-6610110

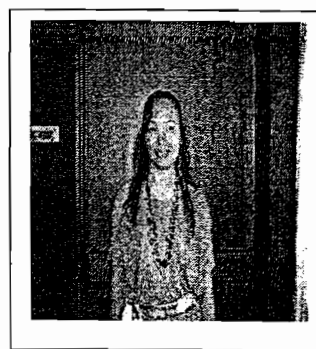

นายกมล อริยะนนทะ
จ.มหาสารคาม โทร.086-6373896

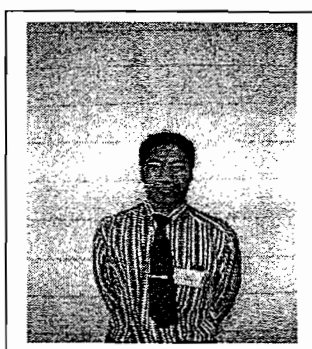
ดร.ชาตรี ศิริสวัสดิ์
จ.มหาสารคาม โทร.084-5908789

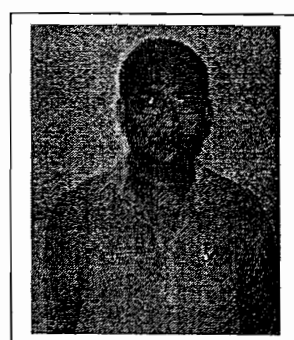
นางกัญญา วงศ์ปัสสา
จ.มหาสารคาม โทร.080-4183717

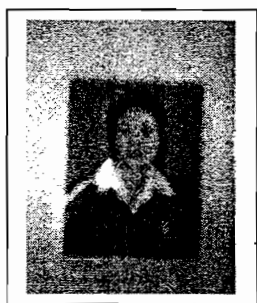
น.ส.สุไพบ หิริอุจริฐ
จ.มหาสารคาม โทร.083 - 4051555

นายบดินทร์ แว่สอน
จ.มหาสารคาม โทร085 - 0000736

นายอชัญวิชญ์ ชุมพงษ์ศักดิ์
จ.มหาสารคาม โทร086-3551016

นางชัญญาร ศรีวอเชียร
จ.มหาสารคาม

นางเสาวลักษณ์ จิตติมงคล
จ.ร้อยเอ็ด โทร.081 - 3203206

3) ทำเนียบเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานใต้ 1

นส.ณชนก วันสุคต
จ.นครราชสีมา โทร.081-9673330

นายเคซ ไกรสุข
จ.บุรีรัมย์ โทร.087-2587924

นายชัยวัฒน์ บุญมี
จ.บุรีรัมย์ โทร.089-0541093

นายวิสันต์ชัย วงษ์กองแก้ว
จ.บุรีรัมย์ โทร.087-2353569

นางอรทัย โพธิกนิษฐ์
จ.นครราชสีมา โทร.081-5487501

นายธีรพัฒน์ ขุนชนะ
จ.นครราชสีมา โทร.083-1369323

นายเจษฎา เนื่องท้าว
จ.นครราชสีมา โทร.081-8230033

นางขวัญอุทัย อินทะกนก
จ.นครราชสีมา โทร.089-9469546

อ.อนรรักษ์ สวายสมสิกุล
จ.สุรินทร์ โทร.089-7170843

4) ทำเนียบเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนอีสานใต้

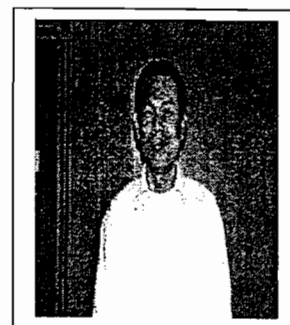
นายกิตติชัย วีรัตน์

จ.อุบลราชธานี โทร.081-9773209

นายอิสราฐ ทัศนียม

จ.อุบลราชธานี โทร.082-3781080

นายฉลาด ภู่งหงษ์

จ.อุบลราชธานี โทร.086-1097688

นางสาวสุทศนีย์ ปักแก้ว

จ.อุบลราชธานี โทร.086-4102330

นายวีระ รุ่งเรือง

จ.อุบลราชธานี โทร 08-19308111

นางสาวกนิษฐกร กลิ่นสง

จ.อุบลราชธานี โทร.081-6345459

1.3.2 ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ (Website) ซึ่งรายละเอียด

ฐานข้อมูลประกอบไปด้วย ผลการศึกษาด้านการณ ัปัญหาและความต้องการของผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ผลการศึกษาด้านการณ ัปัญหาและความต้องการของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ผลการสำรวจข้อมูลรายชื่อผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน การสร้างเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้ให้บริการเข้าร่วมโครงการ และเครื่องมือในการพิจารณาคัดเลือกและพัฒนาผู้ให้บริการวิสาหกิจชุมชนหรืออุตสาหกรรมชุมชนให้มีประสิทธิภาพ แผนการดำเนินงานสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนเบื้องต้น คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนเข้าร่วมโครงการ ทำเนียบที่ปรึกษาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกำหนดโครงสร้างเครือข่าย ระบบการบริหารจัดการเครือข่าย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานเครือข่าย ผลจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็ นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน กฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ตลอดจนภาพกิจกรรมการดำเนินงานโครงการ ดังรายละเอียดที่

<http://www.edu.msu.ac.th> ,drchalarad.com

2. การกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

2.1 การกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ ์เครือข่ายการดำเนินงาน การดำเนินงานขั้นตอนี้ ทีมวิจัยได้ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน ดังนี้

2.1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายเพื่อศึกษาร่างกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การดำเนินงานเครือข่าย ประกอบด้วย นายพงศ์กร บุวรกิจวัฒนะ ตัวแทนโซนอีสานกลาง นางนราภรณ์ วงศ์อภัย ตัวแทนโซนอีสานเหนือ นางณชนก วันสุตล ตัวแทนโซนอีสานใต้ 1 และนายกิตติธัช วีรัตน์ ตัวแทนโซนอีสานใต้ 2 แล้วนำร่างกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การดำเนินงานเครือข่ายดังกล่าว มานำเสนอต่อเวทีประชุมพิจารณาร่างกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การดำเนินงานเครือข่ายในวันที่ 22 - 23 กรกฎาคม 2553 ณ โรงแรมดักศิลา จังหวัดมหาสารคาม

2.1.2 ประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพิจารณาร่างกฎระเบียบและหลักเกณฑ์การให้บริการของเครือข่าย” วันที่ 22 - 23 กรกฎาคม 2553 ณ โรงแรมดักศิลา จังหวัดมหาสารคาม ซึ่ง

มีตัวแทนที่ปรึกษาเครือข่ายผู้ใช้บริการวิสาหกิจชุมชนภาคอีสาน ทีมที่ปรึกษา ทีมสนับสนุน เข้าร่วมจำนวน 15 คน รูปแบบกิจกรรมเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการพิจารณาร่างกฎระเบียบและหลักเกณฑ์การดำเนินงานเครือข่าย ที่แต่ละทีมได้ดำเนินการยกร่างมา ผลการดำเนินกิจกรรมนำไปสู่การเกิดระเบียบ ข้อบังคับ เครือข่ายผู้ใช้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คปว.) ฉบับสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ หมวดที่ 1 ความทั่วไป หมวดที่ 2 สมาชิก หมวดที่ 3 บทบาท และหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ หมวดที่ 4 การประชุมใหญ่ หมวดที่ 5 การเงินและทรัพย์สิน และหมวดที่ 6 การเปลี่ยนแปลง แก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการล้มเลิกเครือข่ายฯ (รายละเอียดดังภาคผนวก ค.) และรายงานสรุปผลการดำเนินกิจกรรม (รายละเอียดภาคผนวก ง.)

2.1.3. อัตราค่าบริการของที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน จากการประชุมหารือร่วมกันระหว่างเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในส่วนของการคิดอัตราค่าบริการให้คำปรึกษาด้านวิสาหกิจชุมชนทางเครือข่ายมีมติร่วมกันอยู่ คือ ต้องดำเนินการให้คำปรึกษาในลักษณะกลุ่มองค์กรวิสาหกิจชุมชน อัตราค่าบริการเป็นรายปีเฉพาะคำตอบแทนที่ปรึกษา 1 คน เดือนละ 9,700 บาท และเจ้าหน้าที่สนาม 1 คน เดือนละ 7,940 บาท รวมอัตราค่าบริการรายปี จำนวน 211,680 บาท สำหรับในกรณีการให้บริการในระยะสั้นให้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงเป็นรายกรณีไป

2.1.4 ระดับความรู้ความสามารถและคุณสมบัติของที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน นอกจากที่ระบุในกฎ ระเบียบของเครือข่ายจะต้องประกอบไปด้วย 1) มีความรู้ขั้นพื้นฐานไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี 2) มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม 3) มีความรู้เรื่องการพัฒนาชุมชน 4) มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการด้านธุรกิจ 4) มีความรู้เรื่องการเงินและบัญชี 5) มีความรู้ครอบคลุมทุกเรื่องสามารถทำงานกับชุมชน เข้าใจปัญหา มีแนวคิดเชิงอุตสาหกรรม งานไม่ยุ่ง สามารถทุ่มเทเวลาให้กับผู้ใช้บริการ และ 6) สามารถประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหลายภาคส่วนแบบบูรณาการได้

2.1.5 การประชาสัมพันธ์เครือข่ายให้เป็นที่รู้จักของลูกค้า นอกจากเครือข่ายจะมีการใช้สื่อบุคคลที่เป็นสมาชิกเครือข่าย 54 คน และมาจากหลายภาคส่วนหลายอาชีพและหลายพื้นที่จังหวัด เป็นสื่อหลักในการประชาสัมพันธ์เครือข่ายแล้ว เครือข่ายยังมีช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์เครือข่ายอีก คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด พัฒนาชุมชน เกษตร สหกรณ์จังหวัด และสถาบันการศึกษาในแต่ละท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ก็จะเป็นสื่อฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ WebSite เอกสารหนังสือประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับภูมิภาค และประเทศ

2.1.6 แนวทางการเชื่อมเครือข่าย รูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายของที่ปรึกษา วิทยาลัยชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการประชุมหารือและระดมสมองร่วมกันของสมาชิก เครือข่ายในเวทีประชุมสรุปผลการดำเนินงานโครงการ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2553 ณ ศูนย์ประชุม แก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เครือข่ายมีมติร่วมกันที่จะนำเอาจุดแข็งของเครือข่ายมา เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะในเรื่องของ สื่อบุคคลโดยเครือข่ายที่ปรึกษาที่มาจากหลายภาคส่วน เช่น ข้าราชการครู ข้าราชการสังกัดกรม ส่งเสริมอุตสาหกรรม พนักงานส่วนท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ นักธุรกิจ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ธนาคาร ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน และผู้บริหารส่วนท้องถิ่น จากภูมิหลังและประสบการณ์ ในการทำงานด้านการให้คำปรึกษาและพัฒนาชุมชน ประกอบกับการกระจายตัวพื้นที่และภูมิสำเนา ของที่ปรึกษาแต่ละท่านน่าจะเป็นช่องทางในการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ น่าจะเป็นรูปแบบที่ เหมาะสมและนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ในอนาคต

นอกจากนี้ยังนำไปสู่การพิจารณาทบทวนและปรับแก้โครงสร้างเครือข่าย ระบบการบริหาร จัดการเครือข่าย วิทยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานเครือข่ายให้สอดคล้องกับ ระเบียบ ข้อบังคับ เครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิทยาลัยชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (รายละเอียดดังภาคผนวก จ.)

2.2 การประเมินผลการดำเนินงานโครงการ จากการดำเนินงานตามแผนในงวดงานที่ 3 โดยมีระยะเวลาดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม - 10 สิงหาคม 2553 ซึ่งการดำเนินงานในงวด งานที่ 3 นี้ ถือเป็นขั้นการพัฒนาและยกระดับความรู้ของเครือข่ายที่ปรึกษาวิทยาลัยชุมชนภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ไปสู่การเป็นบ้านให้คำปรึกษาวิทยาลัยชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต จึงได้จัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ “ การสรุปบทเรียนการดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนา เครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ” ในวันที่ 6 กันยายน 2553 ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิง จาน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิทยาลัยชุมชน 2) สรุป บทเรียนผลการดำเนินงานโครงการ เพื่อค้นหารูปแบบการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิทยาลัย ชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) ติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาวิทยาลัยชุมชนนำร่อง ในแต่ละโซน แผนและแนวทางการพัฒนาเครือข่ายต่อเนื่อง ซึ่งการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน สรุปผลได้ ดังนี้

2.2.1 ผลการประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิทยาลัยชุมชน ใน การประเมินระดับคุณภาพที่ปรึกษา โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่ปรับปรุงจากเกณฑ์พัฒนาส่งเสริม คุณภาพที่ปรึกษาวิทยาลัยชุมชน ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัดๆละ 5 ตัวบ่งชี้ รวม 40 ตัวบ่งชี้ 100 คะแนน ประกอบด้วย 1) ความสามารถด้านการจัดการ 10 คะแนน 2) ความสามารถด้านบริการที่ดี 10

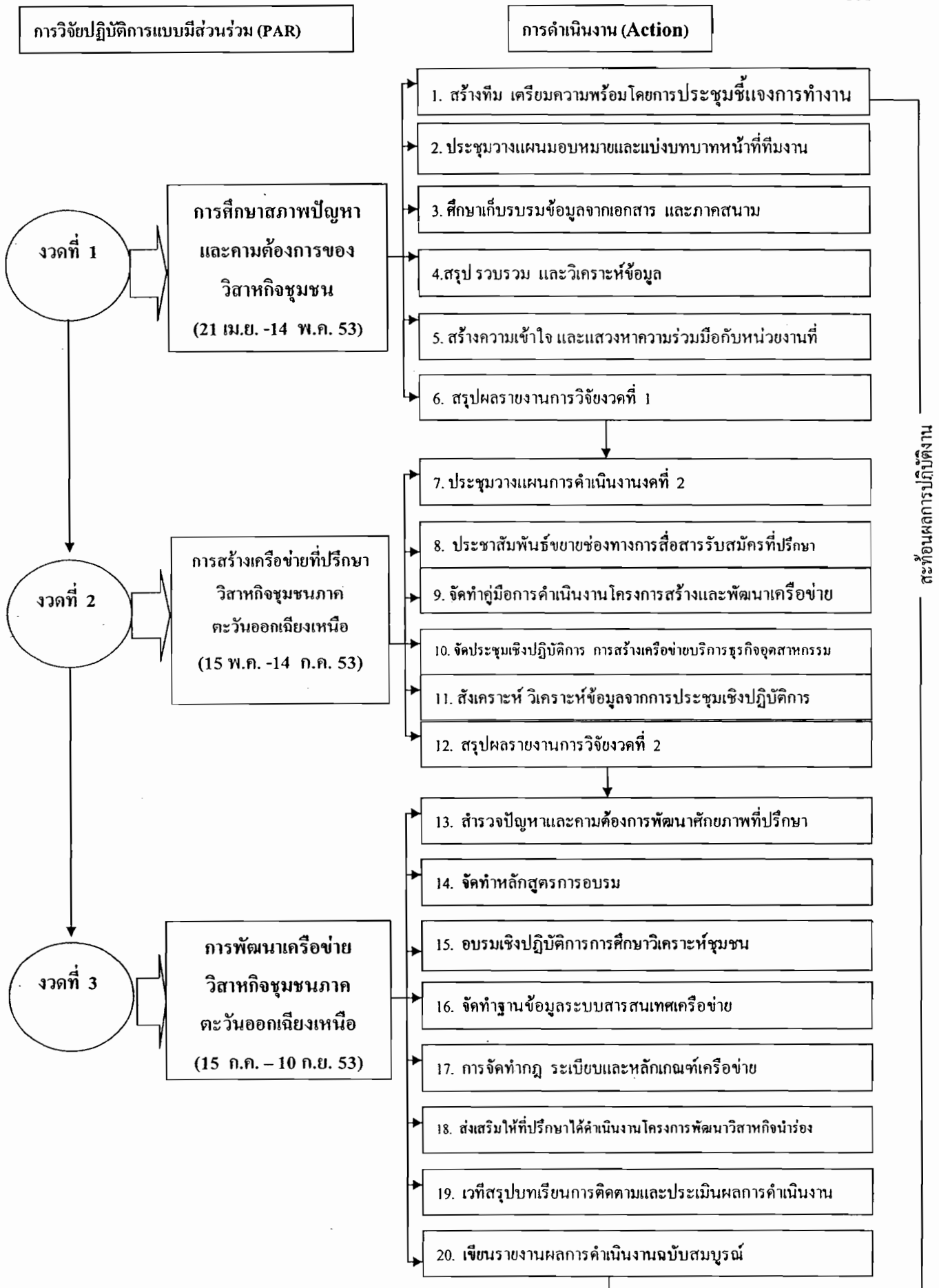

คะแนน 3) ความสามารถด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน 10 คะแนน 4) ความสามารถด้านความเชี่ยวชาญในงานอาชีพที่ปรึกษา 10 คะแนน 5) ด้านจริยธรรม 10 คะแนน 6) ความสามารถด้านการทำงานเป็นทีมวิสาหกิจชุมชน 10 คะแนน 7) ความสามารถด้านพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน 10 คะแนน และ 8) การเข้าร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมโครงการ 30 คะแนน

วิธีการประเมินมี 2 ขั้นตอน คือ 1) ที่ปรึกษาที่เข้าร่วมโครงการประเมินตนเอง 7 ตัวชี้วัด 35 ตัวบ่งชี้ 70 คะแนน ประกอบด้วย (1) ความสามารถด้านการจัดการ 10 คะแนน (2) ความสามารถด้านบริการที่ดี 10 คะแนน (3) ความสามารถด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน 10 คะแนน (4) ความสามารถด้านความเชี่ยวชาญในงานอาชีพที่ปรึกษา 10 คะแนน (5) ด้านจริยธรรม 10 คะแนน (6) ความสามารถด้านการทำงานเป็นทีมวิสาหกิจชุมชน 10 คะแนน (7) ความสามารถด้านพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน 10 คะแนน 2) ประเมินโดยทีมวิจัย 1 ตัวชี้วัด 5 ตัวบ่งชี้ 30 คะแนน คือ (1) การเข้าร่วมเรียนรู้ในกิจกรรมโครงการ 30 คะแนน แล้วนำค่าคะแนนทั้งสองส่วนมารวมกันจัดตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสรุปผลการจัดเกรดระดับคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจำนวนที่ปรึกษาทั้งหมด 54 คน ได้ดังนี้ ที่ปรึกษาระดับเกรด A จำนวน 20 คน ระดับเกรด B จำนวน 16 คน ระดับเกรด C จำนวน 4 คน ระดับเกรด D จำนวน 16 คน (รายละเอียดดังภาคผนวก จ.)

2.2.2 ผลการสรุปบทเรียนผลการดำเนินงานโครงการ เพื่อค้นหารูปแบบการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยประยุกต์ใช้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นหลัก ซึ่งนำวิธีการและเครื่องมือวิจัยที่หลากหลายมาใช้ในการศึกษาทั้งการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การวางแผนเพื่อรู้ถึงปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ปัญหาทางเลือก การลงมือปฏิบัติ บันทึกหลังการปฏิบัติ การสังเกต การสะท้อนกลับ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำมาสรุปเป็นรูปแบบการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังภาพประกอบ

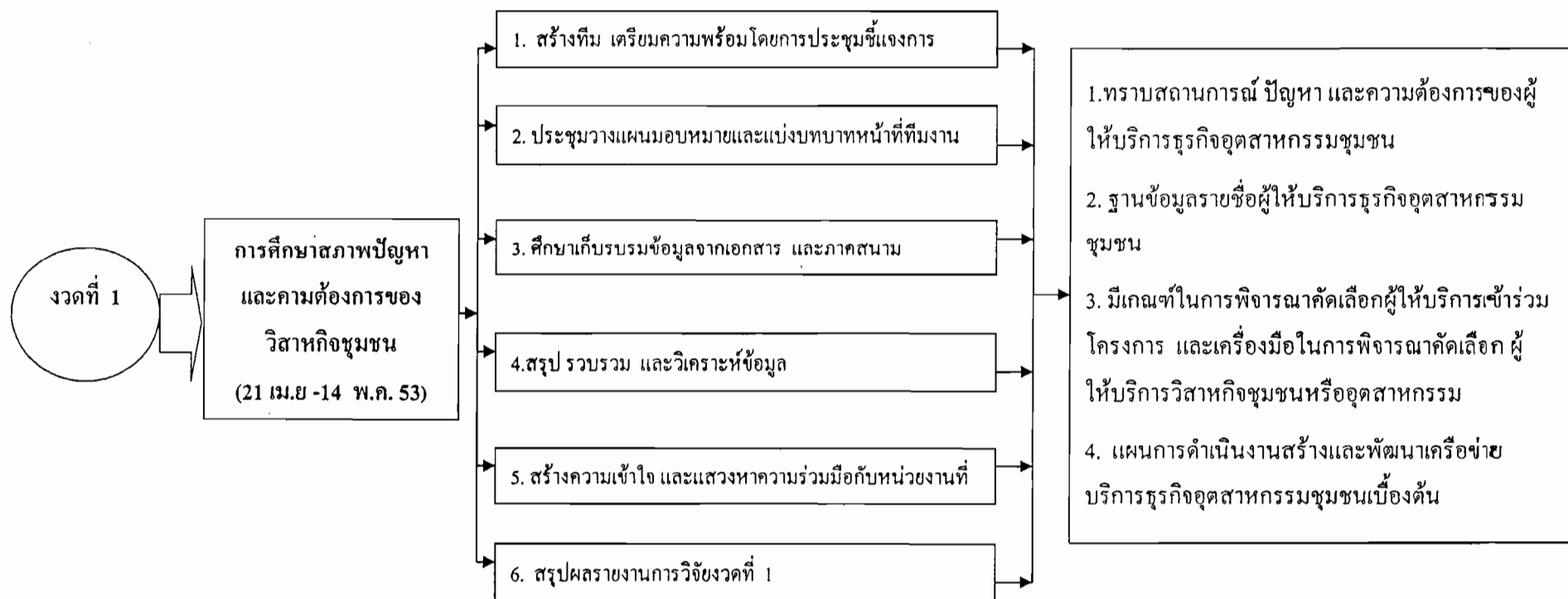

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

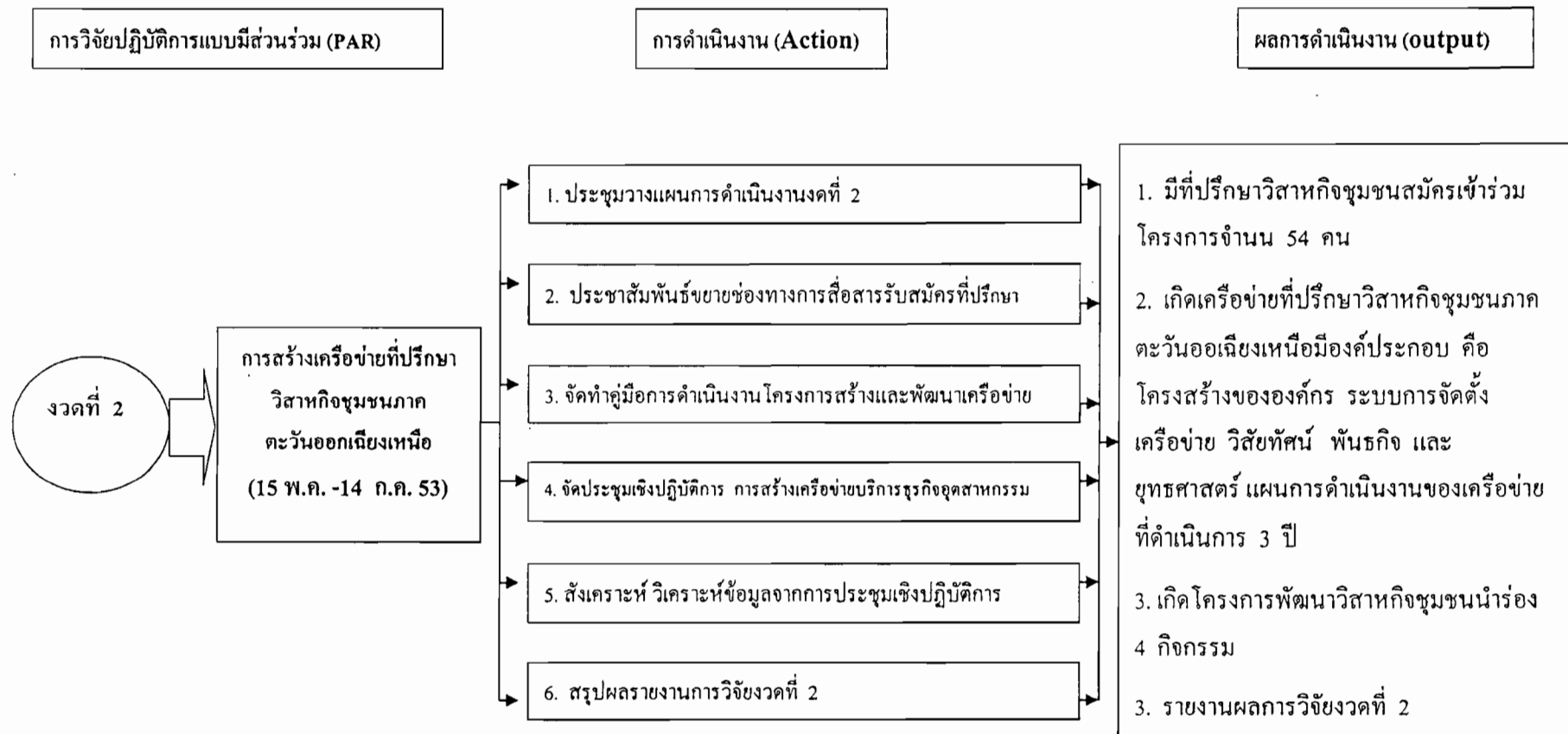
การดำเนินงาน (Action)

ผลการดำเนินงาน (output)

ภาพประกอบ 9 สรุปผลการดำเนินการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งวดที่ 1

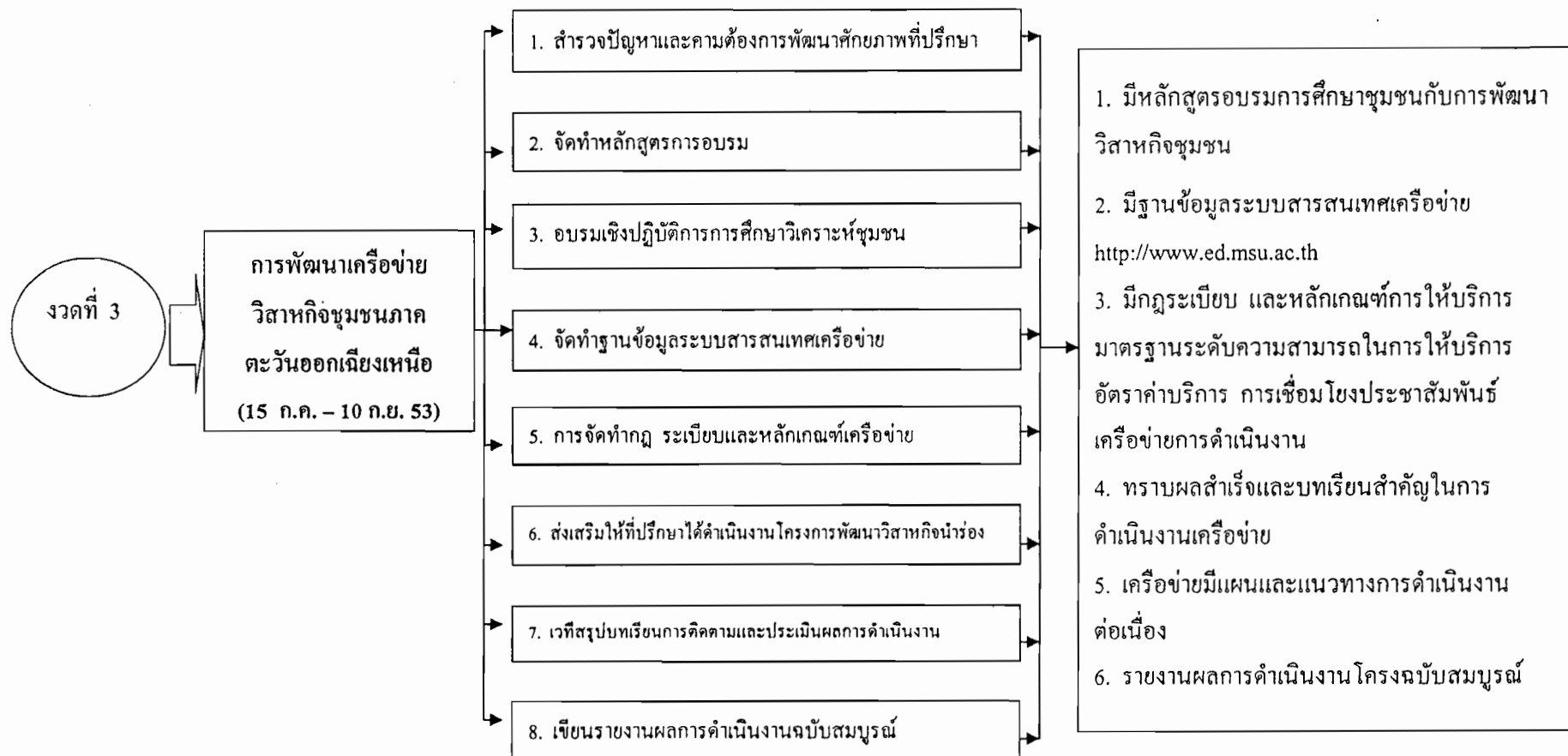
ภาพประกอบ 10 สรุปผลการดำเนินการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉิยเหนือ งวดที่ 2

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

การดำเนินงาน (Action)

ผลการดำเนินงาน (output)

2.2.3 ส่งเสริมการดำเนินงานโครงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนำร่องในแต่ละโซน จากการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายที่ปรึกษาที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทีมวิจัยได้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในส่วนของภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ ส่งผลให้ที่ปรึกษาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมพัฒนากลุ่มวิสาหกิจนำร่องโดยแบ่งออกเป็นโซน ซึ่งผลการดำเนินงานของแต่ละโซนถือเป็นบทเรียนสำคัญที่นำไปสู่รูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสำหรับเครือข่ายที่ปรึกษาเป็นอย่างดีที่จะนำไปเป็นแนวทางในการให้คำปรึกษาแนะนำวิสาหกิจชุมชนต่อไป โดยแต่ละโซนได้ดำเนินการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจต้นแบบในแต่ละพื้นที่ ดังนี้ โซนอีสานกลาง กลุ่มโรงสีชุมชนผลิตข้าวกล้อง หมู่ที่ 11 ตำบลหัวเรือ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โซนอีสานใต้ 1 กลุ่มชุมชนจีนประโคน ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และโซนอีสานใต้ 2 กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการสนับสนุนงบประมาณทีมละ 20,000 บาท ซึ่งบทเรียนในการดำเนินงานของแต่ละพื้นที่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการสรุปบทเรียนและจะมีการนำเสนอผลในวันที่ 6 กันยายน 2553 ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สรุปได้ว่า หลักสูตรที่มีความสำคัญต่อที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน คือ เทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่ลักษณะเฉพาะตน คือ เป็นบุคคลเรียนรู้ นำไปสู่การพัฒนางานและองค์กร โดยมีกระบวนการทำงานโดยยึดรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติ คือ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผนแบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติและพัฒนางาน การสรุปและสะท้อนผล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.2.4 เวทีสรุปบทเรียนการติดตามและวางแผนการดำเนินงานต่อเนื่อง โดยทีมวิจัยได้จัดขึ้นในวันที่ 6 กันยายน 2553 ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ จำนวน 55 คน โดยรูปแบบการดำเนินกิจกรรมเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน คือ เพื่อรายงานผลการศึกษาโครงการวิสาหกิจนำร่องในแต่ละพื้นที่ และสรุปบทเรียนวางแผนพัฒนาต่อเนื่องทั้งในส่วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำร่องและเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมดังนี้

1) รายงานผลการศึกษาโครงการวิสาหกิจนำร่องในแต่ละพื้นที่ หลังจากทีมวิจัยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน หลักสูตร “เทคนิคการศึกษาชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน” ทีมวิจัยจึงได้ส่งเสริมให้เครือข่าย

วิสาหกิจชุมชนแต่ละโซนได้เสนอแผนเพื่อทดลองเรียนรู้ในการศึกษาชุมชนและวิสาหกิจชุมชน โดย สนับสนุนงบประมาณเครือข่ายละ 20,000 บาท ซึ่งแต่ละโซนได้เสนอแผนและพื้นที่ดำเนินงาน ทดลองนำร่อง ดังนี้ โซนอีสานเหนือ กลุ่มข้าวหอมทองบ้านโคกสะอาด อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โซนอีสานกลาง กลุ่มโรงสีชุมชนผลิตข้าวกล้อง หมู่ที่ 11 ตำบลหัวเรือ อำเภอบัวเปียง อำเภอบัวเปียง จังหวัดมหาสารคาม โซนอีสานใต้ 1 กลุ่มขนมจีนประโคน ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และโซนอีสานใต้ 2 กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จากการติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่โดยทีมวิจัยและจากการสังเคราะห์ รายงานผลการดำเนินงานของแต่ละโซนโดยแยกพิจารณาตามกรอบประเด็นตามหลักสูตรการอบรม ในภาพรวม ดังนี้

ผลสำเร็จและบทเรียนสำคัญการดำเนินงาน จากผลการดำเนินงานศึกษาวิสาหกิจนำร่องของแต่ละพื้นที่ พบว่า แต่ละพื้นที่ที่สามารถดำเนินงานให้เป็นตามแผนได้และมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการลงพื้นที่ การออกแบบกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม และการสรุปผลเขียนรายงาน ด้านการนำเครื่องมือ วิธีการ และทักษะเทคนิคจากการอบรมไปใช้ยังพบว่าทุกพื้นที่สามารถนำเครื่องมือไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control -A I C) แผนที่ความคิดการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรโดยใช้เทคนิค SWOT เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแสวงหาอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference-FSC) ส่งผลให้แต่ละโซนได้ข้อมูลในการศึกษาชุมชนและวิสาหกิจชุมชนที่ครบถ้วนสมบูรณ์สามารถนำไปสู่การวางแผนอนาคตได้ และนอกจากนี้จากการนำเสนอและการเขียนรายงานรูปแบบฉบับสมบูรณ์ ยังพบว่าแต่ละโซนสามารถนำเสนอผลการศึกษาได้เป็นอย่างดีมีเนื้อหาครบตามกรอบประเด็นการศึกษา และบางโซนสามารถเขียนเป็นรายงานวิจัยได้ เช่น โซนอีสานกลาง และโซนอีสานเหนือ ซึ่งถือเป็นผลสำเร็จและบทเรียนสำคัญของโครงการจากการอบรม โดยเฉพาะเครื่องมือ และเทคนิคการศึกษาชุมชน

ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน จากการดำเนินงานโครงการนำร่องในแต่ละพื้นที่พบว่า ในแต่ละพื้นที่ยังมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงานดังนี้ เงื่อนไขระยะเวลาในการดำเนินงานที่จำกัดจึงส่งผลให้การดำเนินงานของแต่ละโซนได้รับพัฒนาทักษะเทคนิค วิธีการ ศึกษาชุมชน วิจัยวิสาหกิจชุมชน และเรียนรู้ในการดำเนินงานโครงการนำร่องได้อย่างมีข้อจำกัดอาจจะไม่สามารถนำไปใช้จริงได้ โดยเฉพาะการศึกษาชุมชนเพราะที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้รอบด้าน ซึ่งจากผลการประเมินคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนพบว่าจากที่ปรึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการ 56 คน มีที่ปรึกษาที่มีผลการประเมินดีมากเพียง 20 คน เท่านั้นคิดเป็นร้อยละ 36 % เท่านั้น

แนวทางแก้ไขของที่ปรึกษา จากบทเรียนการดำเนินงานของทั้ง 4 โซน พบว่า หากจะส่งเสริมให้การดำเนินงานโครงการนำไปสู่การสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนน่าจะมีแนวทางดำเนินการดังนี้ ควรมีการขยายระยะเวลาการดำเนินงานโครงการออกไปอย่างน้อย 3 ปี เพื่อจะเป็นการส่งเสริมให้ที่ปรึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองจนเกิดความมั่นใจในการให้คำปรึกษา และควรมีการสนับสนุนให้ที่ปรึกษาได้ทดลองดำเนินการโครงการนำร่องให้คำปรึกษาวิสาหกิจเป็นรายบุคคลเป็นระยะเวลา 1 ปี อันจะนำไปสู่การเป็นที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนมืออาชีพได้ และควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะช่วยให้ที่ปรึกษาเกิดความมั่นใจและสามารถให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรให้หน่วยวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นที่ปรึกษาและศูนย์ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายไปอีกระยะเวลา 1 – 2 ปีก่อน

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ จากรายงานการดำเนินงานหากจะต้องการพัฒนาเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนอย่างจริงจังควรตระหนักและคำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้ด้วย

1. การที่จะสร้างเครือข่ายให้บริการ เราควรจะต้องคนที่ให้บริการที่ตรงตามเป้าหมายที่จะให้บริการ ขึ้นอยู่กับตัวแทนผู้ให้บริการด้วย แต่ต้องเป็นที่ยอมรับ มีการประชาสัมพันธ์ ให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักควบคุมกันไปและโครงการงบประมาณต้องจัดให้ครอบคลุมทั้งหมด หน่วยงานราชการต้องมีหน้าที่เข้าไปทำงานด้วย และต้องสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับ

2. การเป็นที่ปรึกษาที่ควรต้องมีความรู้ที่รอบด้าน เราต้องใช้ศักยภาพการเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้วิสาหกิจยอมรับในการขับเคลื่อนที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน ไม่เฉพาะของชนิดหรือว่าจะเป็นของวิศวกรก็ตามทุกอย่างเราถือว่ามันเป็นองค์รวมทั้งหมด การเป็นที่ปรึกษาที่ดีได้เราจะต้องมีจริยธรรมและจรรยาบรรณ

3. จริยธรรม คือ คุณความดีที่ใช้เป็นข้อปฏิบัติในการประพฤติที่ดีที่ชอบ โดยมีพื้นฐานมาจากกฎหมายหรือศีล หรือจากประเพณีวัฒนธรรมของคนในแต่ละสังคม

4. จรรยาบรรณ คือ หลักความประพฤติปฏิบัติอันเหมาะสมแสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพที่บุคคลในแต่ละวิชาชีพได้ประมวลขึ้นเป็นหลัก เพื่อให้สมาชิกในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ ยึดถือปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นถึงจริยธรรมปลูกฝัง และเสริมสร้างให้สมาชิกมีจิตสำนึกบังเกิดขึ้นในตนเองเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง และมุ่งหวังให้สมาชิกได้ยึดถือ เพื่อรักษาชื่อเสียงและส่งเสริมเกียรติคุณของสมาชิก และสาขาวิชาชีพของตน

5. การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ในรูปแบบที่หลากหลายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจ และเสริมหนุนชุมชนที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ อยู่แล้วให้มีขีดความสามารถในการพัฒนามากขึ้น

6. การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดยพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพชุมชน และจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยนำข้อมูลชุมชนมาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ ค้นหาทางออก นำไปทดลองปฏิบัติจริง มีเครือข่ายการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการต่อยอดปรับใช้ประโยชน์ โดยใช้แหล่งทุนในชุมชน อาทิสนาการประชาชน สหกรณ์เครดิตยูเนียน และกองทุนต่างๆ ของหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นต้น

7. ควรใช้ชุดความรู้เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นหลักสูตรบังคับสำหรับการทำงานของทีมที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน (รายละเอียดผลการศึกษาดังกล่าวจะแนบภาคผนวก ข.)

8. ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาด้านการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยประยุกต์ใช้เทคนิคการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารการเงินและบัญชี เพื่อจะช่วยให้ที่ปรึกษาเกิดความมั่นใจและสามารถให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การวางแผนพัฒนาต่อเนื่องทั้งในส่วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำร่อง และเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2553 พบว่า แนวทางการดำเนินงานและแผนการพัฒนาต่อเนื่องของเครือข่าย

(1) ในการดำเนินงานตามปีงบประมาณ 2554 นั้น เดิมทีทางกรมได้ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาที่ปรึกษาเป็นรายบุคคลที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่ทางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค ดำเนินการแต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการส่งเสริมได้ทั้งหมดด้วยปัจจัยข้อจำกัดด้านงบประมาณ แต่ก็พยายามจัดจ้างที่ปรึกษาทางช่องทางอื่นๆ ที่เป็นงานของกรมโดยประสานผ่านศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. พัฒนาชุมชน สภาองค์กรชุมชน และเกษตร และกิจกรรมอื่นๆ เช่น การประกวดที่ปรึกษาดิเด่นแห่งชาติ ก็จะอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างชื่อเสียงจะนำไปสู่การหารายได้ของเครือข่ายที่ปรึกษาในอนาคต

(2) ในการดำเนินงานระยะแรกของเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรให้มีหน่วยวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค เป็นที่ปรึกษาและศูนย์ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายไปอีกระยะเวลา 1 – 2 ปีก่อน เพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

(3) แผนการดำเนินงานเครือข่ายในปีงบประมาณ 2554 ทางกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม จะดำเนินการสร้างและพัฒนาที่ปรึกษาโดยตั้งเป้าไว้ 55 คน ตามระดับเกณฑ์ที่ทางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคได้จัดลำดับไว้

(4) ในส่วนของแผนของแผนในการพัฒนาในระยะต่อไปให้ทางเครือข่ายได้ดำเนินการจัดทำร่วมกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคแล้วดำเนินการเสนอผ่านไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคในเดือนกันยายน 2553 เพื่อจะได้ดูว่าสอดคล้องกับนโยบายส่วนไหนของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ในส่วนของแผนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังยึดตามแผน 3 ปี ของเครือข่ายเดิม (รายละเอียดในภาคผนวก จ.)

จากผลที่กล่าวมาข้างต้นน่าจะเป็นบทเรียนสำคัญที่จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินการสร้างพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาต่อไป

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

การสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ในลักษณะก่อเกิดเครือข่ายระยะแรก ซึ่งเป็นการดำเนินงานในงวดที่ 3 (15 กรกฎาคม - 10 กันยายน 2553) นี้มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้เป็นเครือข่ายการดำเนินงานที่มีความเข้มแข็งในระยะต่อไป มีขอบเขตด้านเนื้อหาครอบคลุม 2 ประเด็น คือ 1) การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย และ 2) การกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ขอบเขตด้านพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่หลักภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 โซน คือ 1) โซนอีสานเหนือ ประกอบด้วย จังหวัดหนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย สกลนคร และนครพนม 2) โซนอีสานกลาง ประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และมุกดาหาร และ 3) โซนอีสานใต้) ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธรและอำนาจเจริญ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่เคยผ่านการอบรมหลักสูตร(Service provider) ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม หรือเคยมีประสบการณ์ในการทำงานกับวิสาหกิจชุมชนจากพื้นที่หลักภาคตะวันออกเฉียงเหนือครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4, 5, 6 และ 7 และให้ความสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน บันทึกการประชุม แบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบรายงานผลการดำเนินงานโครงการ ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย

การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย ผลการดำเนินงานเริ่มจากการสำรวจปัญหาความต้องการเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนและการจัดทำหลักสูตรอบรม จากผลการประเมินตามแบบประเมินตามเกณฑ์

พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน พบว่า เครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 50 คน ร้อยละ 80 ขาดทักษะในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ทีม วิจัยจึงได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผลการดำเนิน กิจกรรมมีผู้เข้าร่วม 38 คน รูปแบบกิจกรรมเป็นการอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและควบคู่กับ ภาควิชาปฏิบัติประกอบกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้เข้าร่วม จากผลการจัดกิจกรรมอบรม ดังกล่าวทำให้ที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจเครื่องมือ เทคนิควิธีการศึกษาชุมชน จนนำไปสู่การลง มือปฏิบัติจริงได้ เกิดแผนทดลองดำเนินงาน โครงการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจนำร่องโซนละ 1 กิจกรรม และนอกจากนี้ผลการประเมินความพึงพอใจจากการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ พบว่า ระดับความ คิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.19$) จนนำไปสู่การพัฒนาระบบฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย ทั้ง ในรูปของเอกสาร และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ <http://www.edu.msu.ac.th,drchalard.com>

2. การกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการ ให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผล การดำเนินงานโครงการ

ผลการกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการ ให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน ผลการดำเนิน กิจกรรมนำไปสู่การเกิดระเบียบ ข้อบังคับ เครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ (คปว.) ฉบับสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ หมวดที่ 1 ความทั่วไป หมวดที่ 2 สมาชิก หมวด 3 บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ หมวดที่ 4 การประชุมใหญ่ หมวดที่ 5 การเงินและทรัพย์สิน และหมวดที่ 6 การเปลี่ยนแปลง แก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการล้มเลิกเครือข่ายฯ ด้านการกำหนดอัตราค่าบริการของที่ปรึกษาวิสาหกิจ ชุมชน อัตราค่าบริการเป็นรายปีเฉพาะค่าตอบแทนที่ปรึกษา 1 คน เดือนละ 9,700 บาท และ เจ้าหน้าที่สนาม 1 คน เดือนละ 7,940 บาท รวมอัตราค่าบริการรายปี จำนวน 211,680 บาท สำหรับในกรณีการให้บริการในระยะสั้นให้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงเป็นรายกรณีไป ที่ปรึกษาต้องมีระดับ ความรู้ความสามารถและคุณสมบัติ 1) มีความรู้ขั้นพื้นฐานไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี 2) มีจิตสำนึก ในการช่วยเหลือสังคม 3) มีความรู้เรื่องการพัฒนาชุมชน 4) มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการด้าน ธุรกิจ 4) มีความรู้เรื่องการเงินและบัญชี 5) มีความรู้ครอบคลุมทุกเรื่องสามารถทำงานกับชุมชน เข้าใจปัญหา มีแนวคิดเชิงอุตสาหกรรม งานไม่ยุ่ง สามารถทุ่มเทเวลาให้กับผู้ให้บริการ และ 6) สามารถประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหลายภาคส่วนแบบบูรณาการได้ ผลการประชาสัมพันธ์

เครือข่ายให้เป็นที่รู้จักของลูกค้า โดยผ่านสื่อบุคคลที่เป็นสมาชิกเครือข่าย 56 คน สื่อด้านฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ <http://www.edu.msu.ac.th,drchalard.com> และเอกสารหนังสือประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับภูมิภาค และประเทศ ด้านแนวทางการเชื่อมเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ผ่านบุคคลเป็นหลักเพราะเครือข่ายที่ปรึกษาที่มาจากหลายภาคส่วน เช่น ข้าราชการครู ข้าราชการสังกัดกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม พนักงานส่วนท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ นักธุรกิจ พนักงานรัฐวิสาหกิจธนาคาร ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน และผู้บริหารส่วนท้องถิ่น น่าจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมและนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ในอนาคต

ผลการประเมินผลการดำเนินงานโครงการ จัดกระดะดับคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากจำนวนที่ปรึกษาทั้งหมด 54 คน พบว่า ที่ปรึกษาระดับเกรด A จำนวน 20 คน ระดับเกรด B จำนวน 16 คน ระดับเกรด C จำนวน 4 คน ระดับเกรด D จำนวน 16 คน และการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนาร่องในแต่ละโซน ดังนี้ โซนอีสานเหนือ กลุ่มข้าวหอมทองบ้านโคกสะอาด อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู โซนอีสานกลาง กลุ่มโรงสีชุมชนผลิตข้าวกล้อง หมู่ที่ 16 ตำบลหัวเรือ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดมหาสารคาม โซนอีสานใต้1 กลุ่มขนมจีนประโดก ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และโซนอีสานใต้2 กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ผลสำเร็จและบทเรียนสำคัญการดำเนินงาน แต่ละพื้นที่ที่สามารถดำเนินงานให้เป็นตามแผนได้และมีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการลงพื้นที่ การออกแบบกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม และการสรุปผลเขียนรายงาน ด้านการนำเครื่องมือ วิธีการ และทักษะเทคนิคจากการอบรมไปใช้ยังพบว่าทุกพื้นที่สามารถนำเครื่องมือไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาชุมชนได้เป็นอย่างดี และนอกจากนี้จากการนำเสนอและการเขียนรายงานรูปแบบฉบับสมบูรณ์ ยังพบว่าแต่ละโซนสามารถนำเสนอผลการศึกษได้เป็นอย่างดีมีเนื้อหาครบตามกรอบประเด็นการศึกษา และบางโซนสามารถเขียนเป็นรายงานวิจัยได้ เช่น โซนอีสานกลาง และโซนอีสานเหนือ ซึ่งถือเป็นผลสำเร็จและบทเรียนสำคัญของโครงการจากการอบรมโดยเฉพาะเครื่องมือ และเทคนิคการศึกษาชุมชน

ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน พบว่า เงื่อนไขระยะเวลาในการดำเนินงานที่จำกัดจึงส่งผลให้การดำเนินงานของแต่ละโซนได้รับพัฒนาทักษะเทคนิค วิธีการ ศึกษาชุมชน วิจัยวิสาหกิจชุมชน และเรียนรู้ในการดำเนินงานโครงการนาร่องได้อย่างมีข้อจำกัดอาจจะไม่สามารถนำไปใช้จริงได้ โดยเฉพาะการศึกษาชุมชนเพราะที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้รอบ

ด้าน ซึ่งจากผลการประเมินคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนพบว่าจากที่ปรึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการ 56 คน มีที่ปรึกษาที่มีผลการประเมินดีมากเพียง 20 คน เท่านั้นคิดเป็นร้อยละ 36 %

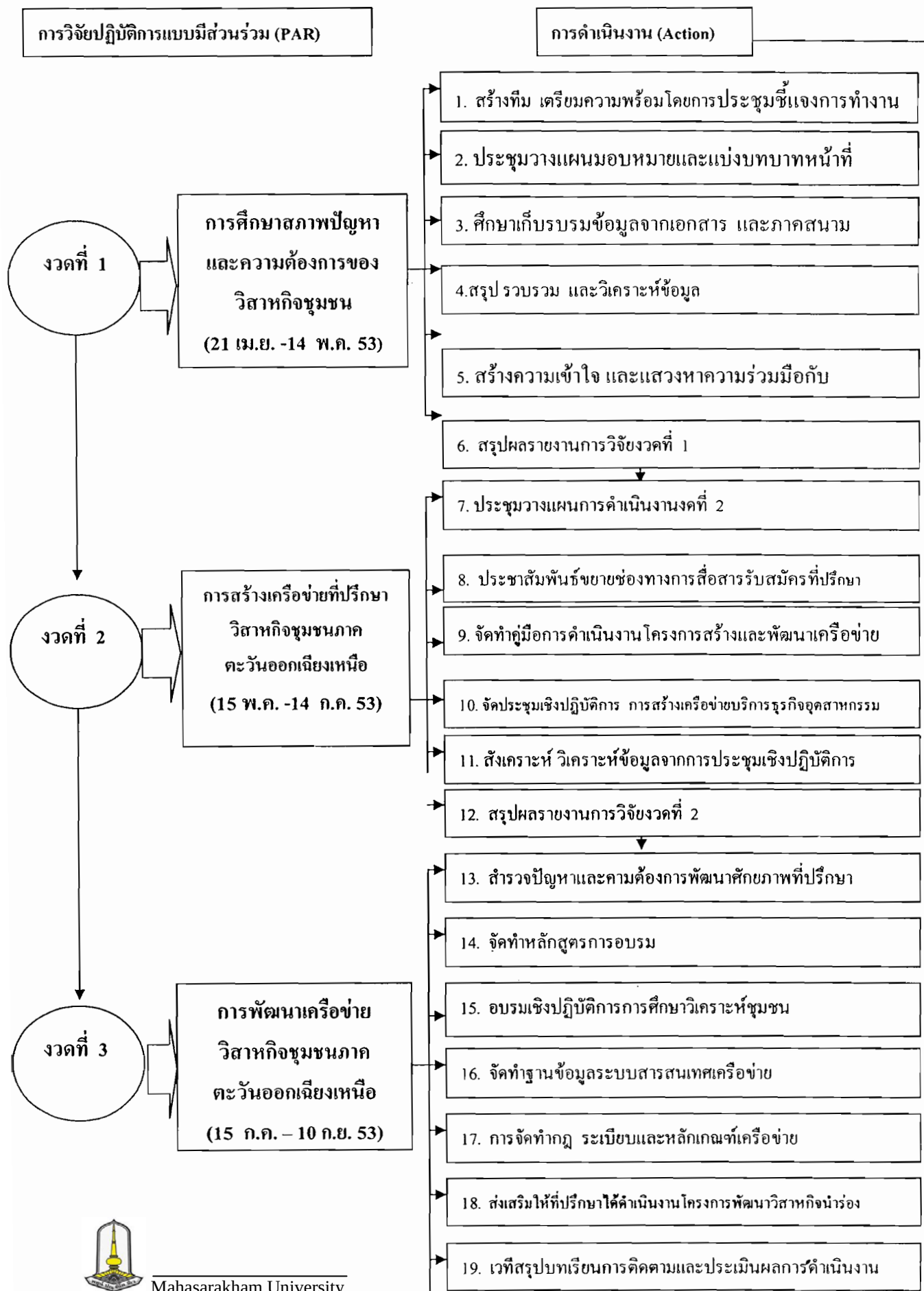
แนวทางแก้ไขของที่ปรึกษา จากบทเรียนการดำเนินงานของทั้ง 4 โซน พบว่า หากจะส่งเสริมให้การดำเนินงานโครงการนำไปสู่การสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนน่าจะมีแนวทางดำเนินการดังนี้ ควรมีการขยายระยะเวลาการดำเนินงานโครงการออกไปอย่างน้อย 3 ปี เพื่อจะเป็นการส่งเสริมให้ที่ปรึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองจนเกิดความมั่นใจในการให้คำปรึกษา และควรมีการสนับสนุนให้ที่ปรึกษาได้ทดลองดำเนินงานโครงการนำร่องให้คำปรึกษาวิสาหกิจเป็นรายบุคคลเป็นระยะเวลา 1 ปี อันจะนำไปสู่การเป็นที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนมืออาชีพได้ ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาด้านการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยประยุกต์ใช้เทคนิคการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารการเงินและบัญชี เพื่อจะช่วยให้ที่ปรึกษาเกิดความมั่นใจและสามารถให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ ควรจะจัดคนที่ให้บริการที่ตรงตามเป้าหมายที่จะให้บริการ ขึ้นอยู่กับตัวแทนผู้ให้บริการด้วย แต่ต้องเป็นที่ยอมรับ มีการประชาสัมพันธ์ ให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ควบคู่กันไปและโครงการงบประมาณต้องจัดให้ครอบคลุมทั้งหมด การเป็นที่ปรึกษาที่ดีต้องมี ความรู้ที่รอบด้าน มีจริยธรรม และจรรยาบรรณ ส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อ ประโยชน์ของชุมชน มีการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร

แผนพัฒนาต่อเนื่องทั้งในส่วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำร่อง และเครือข่ายที่ปรึกษา วิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางกรมได้ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาที่ปรึกษาเป็นรายบุคคล โดยตั้งเป้าไว้ 55 คน ที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ทางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริม อุตสาหกรรมภาค ดำเนินการแต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการส่งเสริมได้ทั้งหมดด้วยปัจจัยข้อจำกัดด้าน งบประมาณ แต่ก็พยายามจัดจ้างที่ปรึกษาทางช่องทางอื่นๆ ที่เป็นงานของกรมโดยประสานผ่าน ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค และหน่วยงานภาคที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. พัฒนาชุมชน สภาองค์กร ชุมชน และเกษตร และกิจกรรมอื่นๆ โดยการดำเนินงานระยะแรกของเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจ ชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรให้มีหน่วยวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค เป็นที่ปรึกษาและ ศูนย์ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายไปอีกระยะเวลา 1 – 2 ปีก่อน เพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายเกิดความ เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

จากการดำเนินงานโครงการได้รูปแบบการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังภาพประกอบ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน วงที่ 3 มามาอภิปรายผล ได้ดังนี้

การจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศผู้ให้บริการเครือข่าย ผลการดำเนินงานเริ่มจากการสำรวจปัญหาความต้องการเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนและการจัดทำหลักสูตรอบรม จากผลการประเมินตามแบบประเมินตามเกณฑ์พัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน พบว่า เครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 54 คน ร้อยละ 80 ขาดทักษะในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ทีมวิจัยจึงได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผลการดำเนินงานกิจกรรมมีผู้เข้าร่วม 38 คน รูปแบบกิจกรรมเป็นการอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและควบคู่กับภาคปฏิบัติประกอบกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้เข้าร่วม จากผลการจัดกิจกรรมอบรมดังกล่าวทำให้ที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจเครื่องมือ เทคนิควิธีการศึกษาชุมชน จนนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริงได้ เกิดแผนทดลองดำเนินงาน โครงการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจนำร่องโซนละ 1 กิจกรรม และนอกจากนี้ผลการประเมินความพึงพอใจจากการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$) จนนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลระบบสารสนเทศและจัดเก็บข้อมูลผู้ให้บริการเครือข่าย ทั้งในรูปของเอกสาร และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เว็บไซต์ ซึ่งผลจากการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับ กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พันธุ์ทิพย์ รามสูต. 2540 : (42-43) ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ 1) เลือกพื้นที่เป้าหมาย โดยเลือกพื้นที่ที่มีสภาพปัญหาที่ต้องแก้ไข หรือพัฒนาอย่างเร่งด่วนที่สุด 2) การวิเคราะห์ปัญหา โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระบุปัญหาหรือความจำเป็น จัดลำดับความสำคัญของปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ 3) เสนอผลการค้นพบปัญหากับชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากข้อที่ 2 เสนอต่อชุมชนให้มีโอกาสตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้อง 4) การวางแผนเพื่อพัฒนาหรือการเขียนแผนพัฒนา โดยการเตรียมทรัพยากรกำหนดจุดประสงค์ กำหนดการใช้เวลาในการทำงาน และกำหนดกิจกรรม 5) การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนที่ลงมือปฏิบัติตามแผนงาน อาจมีการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรค 6) การติดตาม และประเมินผล เป็นการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนว่าประสบผลสำเร็จเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง และ 7) การเผยแพร่ผลงานและเตรียมการถอยตัว เมื่อตรวจสอบแน่ใจแล้วว่าชุมชนสามารถใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาได้

การกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการมาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่ายการดำเนินงาน และการประเมินผล การดำเนินงานโครงการ จนส่งผลให้เครือข่ายมีการกำหนดกฎระเบียบ และหลักเกณฑ์การให้บริการ มาตรฐานระดับความสามารถในการให้บริการ อัตราค่าบริการ การเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เครือข่าย การดำเนินงาน ผลสำเร็จและบทเรียนสำคัญการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงาน และ แนวทางแก้ไขของที่ปรึกษา ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ แผนพัฒนาต่อเนื่องทั้งในส่วนของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนนาร่อง และเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้อง กับผลการศึกษาของเสรี พงศ์พิศ (2548: 206-207) ปัญหาที่เครือข่ายต่างๆ มักประสบมีดังนี้ 1) ขาด วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน 2) สมาชิกไม่เท่าเทียมกัน ทำให้บางคนบางกลุ่มข่มคนอื่น 3) การครอบงำ 4) การรวมศูนย์และความเป็นราชการ 5) ความแตกต่างมากเกินไป มีความแตกต่างมากเกินไปในหมู่ สมาชิก 6) ขาดปัจจัยหรือทุน 7) การใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อประโยชน์ของตนเอง 8) การสื่อสาร ผิดๆ 9) การแข่งขันระหว่างเครือข่าย 10) การแทรกแซงขององค์กรผู้ให้ทุน 11) การติดตามและ ประเมินผล 12) ข้อจำกัดทางการเมือง ฉลาด จันทรสมบัติ (2545: 142-163) ได้วิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมชุมชน : กรณีศึกษากลุ่ม ประชาคมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อนบ้านน้ำเกลี้ยงเวียงชัย ตำบลนาข่า อำเภอลำปาง จังหวัด มหาสารคาม กลุ่มอาชีพด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่ดีและมีประสิทธิภาพมี 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบภายในและองค์ประกอบภายนอกกลุ่ม ที่จะเชื่อมโยงให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเครือข่ายรวมพลังเชิงสร้างสรรค์ องค์ประกอบภายในกลุ่มที่สำคัญ คือ 1) การบริหารจัดการที่ โปร่งใส 2) การทำงานเป็นทีม 3) การวางแผนแบบมีส่วนร่วม องค์ประกอบภายนอกกลุ่มที่สำคัญ คือ 1) การประชาสัมพันธ์ สื่อสารและ การถ่ายทอด 2) การพัฒนาชุมชนและเครือข่าย 3) เทคนิค การผลิต คุณภาพการผลิต การตลาด 4) การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 5) เศรษฐกิจ พึ่งตนเอง 6) เทคนิคเฉพาะเรื่อง การเขียนโครงการ ฉลาด จันทรสมบัติ (2548 : 144-148) ได้วิจัย เรื่อง การสร้างและพัฒนาเครือข่ายขององค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า การก่อตัวของผู้คนใน ชุมชนได้ถูกชี้นำมาสนใจประเด็นสาธารณะของส่วนร่วมและส่งเสริมสนับสนุนให้เขาได้ทำในสิ่งที่เขา สนใจและต้องการ ด้วยการจัดการความรู้ด้วยตัวของเขาเอง มีความสำคัญในการสร้างจิตสำนึกร่วมที่ดี หลังเปลี่ยนแปลงชุมชนให้สามารถปรับตัวได้ในลักษณะกลุ่มเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนเพื่อการ พึ่งตนเอง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จัดทำแผนแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างและพัฒนา เครือข่ายขององค์กรชุมชนประเภทวิสาหกิจชุมชนด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม โดยประยุกต์ใช้การ

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 6 ขั้นตอน คือ การเตรียมทีมและจัดทำแผนแม่บทชุมชน การสร้างจิตสำนึกร่วม การวางแผนแบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามแผนและพัฒนา การสะท้อนผล และการประเมินและสรุปผล

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ทีมงานวิจัยมีบทเรียนและข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางาน

1.1 การเรียนรู้ของกลุ่มชุมชน ที่จะส่งเสริมให้เป็นนักวิจัยท้องถิ่น ระดับรากหญ้ายังมีปัญหาในเรื่องการจดบันทึกข้อมูลของแต่ละบุคคลเพื่อนำไปสู่การพูดคุย และสรุปบทเรียนสำคัญ ดังนั้น ควรจะมีการสร้างหลักสูตรสำหรับกลุ่มเป้าหมายในการเป็นนักวิจัยท้องถิ่น ที่มองเห็นความสำคัญในการพัฒนางานให้มีเครือข่ายการตลาดที่ระดับใหญ่ขึ้น และการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

1.2 สถาบันวิชาการที่เป็นที่ปรึกษาองค์กรชุมชน ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์และการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นระบบ ให้มีคุณภาพสามารถแข่งขันด้านการตลาด แด่งไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า

1.3 สถาบันวิชาการ องค์กรเอกชน และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นพันธมิตร ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือห้องปฏิบัติการชุมชน เป็นจุดถ่ายทอดเทคนิคการผลิตใหม่ เสมือนเป็นห้องวิจัยของหมู่บ้าน ตำบลก่อน เพื่อทดลองใช้จนมีคุณภาพเป็นต้นแบบของชุมชนอื่น ๆ ในตำบลหรือตำบลใกล้เคียง

1.4 เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยให้เป็นจริงและเป็นฐานข้อมูลที่น่าไปสู่การปฏิบัติและสามารถถ่ายทอดขยายผลได้ในเชิงคุณภาพ ควรมีการขยายระยะเวลาในการดำเนินงานทั้งในส่วนของการขอบเขตพื้นที่การศึกษา และกลุ่มเป้าหมายพื้นที่ใกล้เคียงในประเด็นที่น่าสนใจ เป็นข้อเปรียบเทียบ

1.5 ควรมีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายต่อไป โดยการดำเนินงานระยะแรกของเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรให้มีหน่วยวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค เป็นที่ปรึกษาและศูนย์ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายไปอีกระยะเวลา 1 – 2 ปี ก่อน เพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

1.6 ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารการเงินและบัญชี เพื่อจะช่วยให้ที่ปรึกษาเกิดความมั่นใจและสามารถให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรทำการวิจัยในลักษณะชุด โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเศรษฐกิจฐานราก ที่ได้สร้างบทเรียนและการเรียนรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ในช่วงที่ผ่านมา เป็นเพียงการเตรียมโครงการดังนั้นควรจะมีการเสริมต่อโครงการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอย่างน้อยในชุมชนพื้นที่เป้าหมายให้ครอบคลุมอุตสาหกรรมประเภทอื่น ในลักษณะหมู่บ้านนวัตกรรมและภูมิปัญญาที่จะนำไปสู่หมู่บ้านแห่งการเรียนรู้และพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนา หรือการปฏิบัติงานที่ดีเลิศของผู้ให้คำปรึกษาธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนทั้งในระดับบุคคลและระดับเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยบทบาทของหน่วยงาน ที่มีผลเกี่ยวข้องต่อกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรชุมชนและเครือข่ายในเชิงอุตสาหกรรมชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.4 ควรมีการศึกษาระบบการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนที่จะนำไปสู่การสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนร่วมกับองค์กรชุมชนในระดับตำบล

2.5 ควรมีการศึกษายบทบาทกลไกการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่ส่งผลต่อการในการทำงานแบบมีส่วนร่วม ในการยกระดับผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนในพื้นที่ และต่อยอดสู่ผู้ปฏิบัติในท้องถิ่น คือ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.6 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนร่วมกับผู้ประกอบการ และสถาบันวิชาการในลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการผลักดันให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการทำงานแบบบูรณาการจากหน่วยงานหลายภาคีเพื่อนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมใหม่ในงานพัฒนา

3.2 ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนแผนงานงบประมาณของเครือข่ายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงเพราะจะเป็นการพัฒนาและวิจัยที่นำไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. คู่มือ การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม วิทยาการกระบวนการ. กรุงเทพฯ : กองฝึกอบรม, 2545.
- กรรณิกา ชมดี. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ สค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- กฤษณา ศักดิ์ศรี. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ นิยมวิทยา, 2530.
- กันยา สุวรรณแสง. บุคลิกภาพและการปรับตัว. พิมพ์ครั้งที่สอง, กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2542.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : ชักเชส มีเดีย, 2539.
- _____. การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท ส. เอเซียเพรส จำกัด, 2543.
- ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์. “ประสิทธิภาพการวางแผนและการบริหารโครงการของอบต.” พัฒนาชุมชน .38- 4 มีนาคม . 2544.
- _____. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กรมการพัฒนาชุมชน, 2545.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,สำนักงาน. การปรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2541-2544. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ยูนิเด็คโปรดักชั่น , 2541.
- จรัญญา วงศ์พรหมและคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องทางเลือกของชนบทอีสานในภาวะวิกฤตแรงงานอพยพกลับถิ่น. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. สังคมเศรษฐกิจและการเมืองของทรัพยากรชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านยากจน. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
- ฉลอง ภิมรัตน์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2521.
- ฉลาด จันทรสมบัติ และคณะ. กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมชุมชน : กรณีศึกษา กลุ่มประชาคมแปรรูปจากหม่อนน้ำเกลี้ยงเวียงชัย ตำบลนาข่า อำเภวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ประชาคมการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , 2545.
- _____. รายงานการวิจัยโครงการวิจัยองค์กรทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคม : กรณีศึกษาประชาคมตำบลนาข่า อำเภวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. ประชาคมการศึกษาจังหวัด

- มหาสารคามและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.
- _____. รายงานโครงการอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปหม่อนน้ำเกลี้ยงเวียงชัย. มหาสารคาม : ประชาคมการศึกษาจังหวัดมหาสารคามและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก. ยุทธศาสตร์เครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองและชุมชนเข้มแข็ง. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , 2546.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. รัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักงานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ชูศักดิ์ สุทธิสา. เอกสารประกอบการสอน กระบวนการพัฒนาชุมชน. มหาสารคาม ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2539.
- ณรงค์ เพชรประเสริฐ. ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.
- ตำบลประภาพพัฒนา. คู่มือและแผนงานคณะทีมงานวิจัยภาคสนามระยะที่ 2. ที่ปรึกษาและทีมงานวิจัยภาคสนาม, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- _____. คู่มือและแผนงานคณะทีมงานวิจัยภาคสนามระยะที่ 3. ที่ปรึกษาและทีมงานวิจัยภาคสนาม, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- _____. แผนแม่บทชุมชนตำบลประภาพพัฒนา. ที่ปรึกษาและทีมงานวิจัยภาคสนาม, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- _____. รายงานความก้าวหน้าโครงการสนับสนุนเครือข่ายองค์กรชุมชน. ทีมที่ปรึกษาและทีมงานวิจัยภาคสนาม, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- _____. รายงานผลการดำเนินงานของที่ปรึกษาทีมวิจัยภาคสนามตำบลประภาพพัฒนาระยะที่ 3 ช่วงที่ 1. ทีมที่ปรึกษาทีมงานวิจัยภาคสนาม, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือในการอบรมการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

แบบสัมภาษณ์ถึงมีโครงสร้างสำหรับองค์กรชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

แบบสัมภาษณ์ถึงมีโครงสร้าง

สำหรับองค์กรชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1. ชื่อกลุ่ม/องค์กร.....
2. ที่ตั้งกลุ่ม/องค์กร.....
 ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... โทรสาร.....
 E-mail.....
3. ชื่อประธานกลุ่ม/องค์กร..... อายุ.....ปี
 วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหาร ปี
 ที่อยู่.....
 ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... โทรสาร.....
 E-mail
4. ชื่อผู้ประสานงานของกลุ่ม/องค์กร..... อายุ.....ปี
 ที่อยู่.....
 ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... โทรสาร.....
 E-mail
5. ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม
 เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. โดยได้รับการสนับสนุนจาก (ส่วนราชการ/หน่วยงานหรือบุคคลใด)
 จาก.....ได้รับการแนะนำจาก.....
 พัฒนาการกลุ่มจากอดีตถึงปัจจุบัน.....

7. วัตถุประสงค์ของกลุ่ม คืออะไร

8. การบริหารจัดการกลุ่ม

8.1 โครงสร้างการบริหารกลุ่ม/องค์กร

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำกลุ่ม ประกอบด้วย

1. ประธาน คือ

.....

2. รองประธาน คือ

.....

3. เลขานุการ คือ

.....

4. เกรียณิก คือ

.....

5. ประชาสัมพันธ์ คือ

.....

6. คณะกรรมการอื่น ๆ จำนวน..... คน

8.2 สมาชิกกลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย/ทุน

8.2.1 จำนวนสมาชิก.....คน

8.2.2 จำนวนเครือข่าย.....กลุ่ม/องค์กร

8.2.3 จำนวนเงินของกลุ่ม/องค์กรชุมชน.....บาท รวมจำนวนหุ้น.....

หุ้น

9. ประเภทของกิจกรรมกลุ่ม/องค์กรชุมชน

.....

10. กิจกรรมที่กลุ่ม/องค์กรชุมชนประสบผลสำเร็จ

.....

.....

11. กลุ่ม/องค์กรชุมชนมีความรู้เด่น สามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น

.....

.....

12. ผลิตภัณฑ์/สินค้าที่กลุ่มดำเนินงานต่อเนื่องและเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

.....

.....

13. กลุ่ม/องค์กรชุมชนมีวิธีในการบริหารจัดการที่ดีอย่างไร

.....

.....

14. ปัญหาอุปสรรคของกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่ประสบอยู่

.....

.....

15. แนวทางแก้ปัญหากลุ่ม/องค์กรชุมชนต้องการแก้ไขให้เป็นจริง

.....

.....

16. ทีมงานหลักของกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมให้ต่อเนื่องระบุ ชื่อ ไม่น้อยกว่า 5 คน

.....

.....

.....

.....

17. ทีมงานร่วมในชุมชนที่จะเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

.....

.....

18. กลุ่ม/องค์กรชุมชนได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรหรือไม่อย่างไร

.....

.....

19. แผนงานที่กลุ่มจะดำเนินการต่อไป 1- 2 ปี คืออะไร

.....

.....

.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์

.....

วัน/เดือน/ปี..... เวลา.....

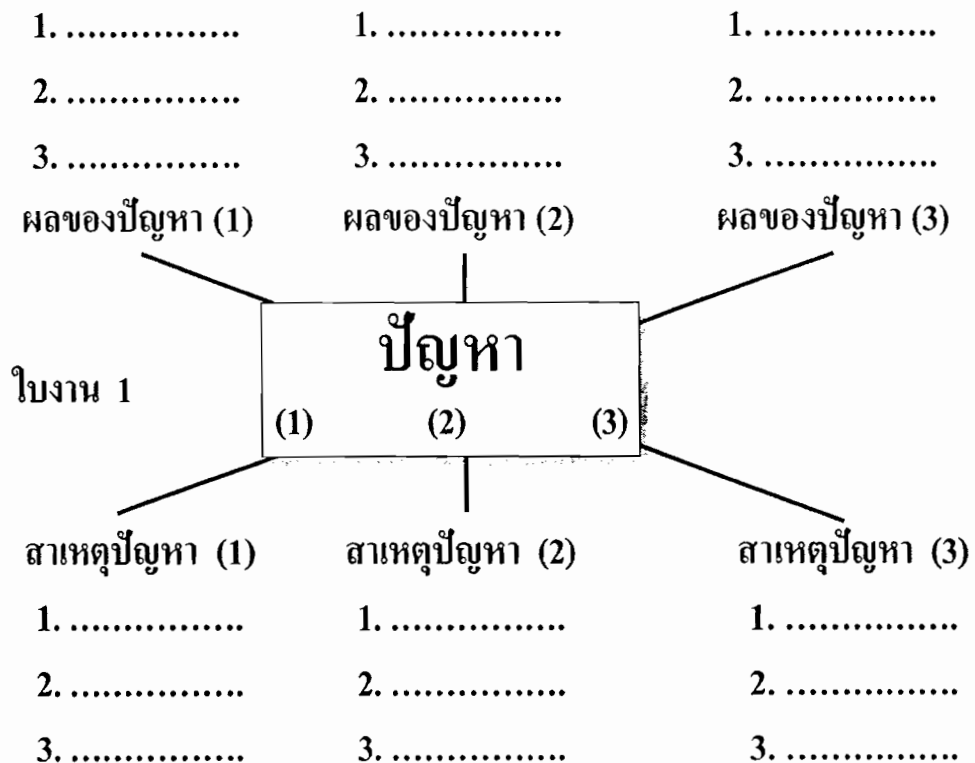
(.....) สถานที่สัมภาษณ์

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ ผลของปัญหา
 เทคนิคการกำหนดความต้องการ และการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในระดับกลุ่มองค์กรชุมชน
 โดยการใช้ประยุกต์ใช้เทคนิคการบริหารคุณภาพครบวงจร
 (Total Quality Management : TQA)
 การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลของปัญหา โดยใช้ประยุกต์ใช้เทคนิคแผนภูมิต้นไม้
 (Tree Diagram)

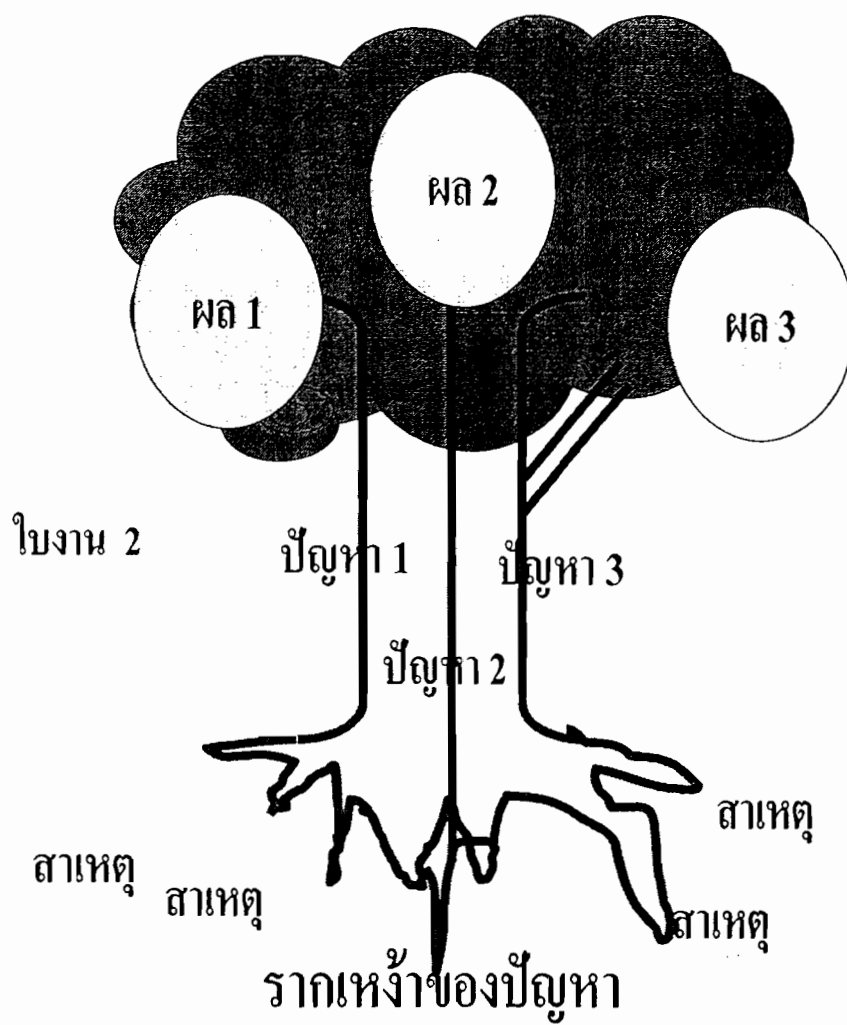
ใบงาน 1

วิเคราะห์ปัญหา

ใบงาน 2

วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

ใบงาน 3

สรุปเขียนเป็นความเรียงจากการจัดลำดับความสำคัญ

ลำดับ ความสำคัญ	ปัญหา	สาเหตุของ ปัญหา	ผลของปัญหา	แนวทางแก้ไข	ตัวชี้วัดความสำเร็จ

ตัวอย่างการวิเคราะห์ปัญหา ผลของปัญหาและสาเหตุของปัญหาของกลุ่มองค์กรชุมชน

1. กลุ่มนวดแผนไทย

1.1 การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลของปัญหา

ปัญหา	สาเหตุ	ผลของปัญหา
- ยังไม่มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน	- ขาดการประชุมประสานงานอย่างต่อเนื่องของสมาชิก	- การทำงานขาดประสิทธิภาพ - กลุ่มไม่มีความมั่นคงเท่าที่ควร

2. กลุ่มปฏีชีวภาพ

2.1 การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลของปัญหา

ปัญหา	สาเหตุ	ผลของปัญหา
- วัดดูดิบไม่เพียงพอ - แกลบดำ – ร้าอ่อน - กากน้ำตาล - ถังเก็บน้ำหมัก - รถเข็น – พั่วตัดปุ๋ย - เครื่องเย็บถุง	- วัสดุอุปกรณ์ วัดดูดิบไม่เพียงพอ	- ขาดความรู้ในการปฏิบัติ - ขาดทุนหมุนเวียนในการปฏิบัติงาน - กลุ่มอ่อนแอ

3. กลุ่มสหกรณ์การเกษตรประชาคมน้ำเกลี้ยงเวียงชัย

3.1 การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และผลของปัญหา

ปัญหา	สาเหตุ	ผลของปัญหา
- ผลิตสินค้าแล้วไม่ได้จำหน่าย - สินค้าที่ผลิตไม่เป็นที่นิยมใจของคนในชุมชน - วัดดูดิบในการผลิตไม่เพียงพอ - ขาดพาหนะในการขนส่ง - ขาดการบริหารเรื่องการตลาดที่ดี - ขาดสมาชิกในการทำงาน	- ขาดบุคลากรในเรื่องการตลาด - สินค้ายังเป็นสินค้าที่มีผู้บริโภคในระดับกลาง - ขาดแหล่งน้ำ (แห้งแล้ง) - ไม่มีทุนในการซื้อพาหนะ - ไม่ได้ทำข้อตกลงในการบริหารเรื่องการตลาด - รายได้ไม่แน่นอน	- ไม่ได้ทำงานแล้วไม่มีรายได้ - ผลิตสินค้าแล้วยังเหลือ - ไม่สามารถผลิตสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง - ทำให้ไม่สามารถกระจายสินค้าได้ - ทำให้สมาชิกไม่กระตือรือร้นในการทำตลาด - ทำให้สมาชิกไม่ยอมมาทำงาน

เทคนิคการกำหนดความต้องการ และการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในระดับกลุ่มองค์กรชุมชน

โดยการใช้เทคนิคการบริหารคุณภาพครบวงจร

(Total Quality Management : TQA)

ใบงานที่ 4

การรู้จักตนเอง

T : รู้จักตัวเอง

จุดเด่น	จุดด้อย	ความ คาดหวังจาก การทำงาน	ความ ประทับใจใน การทำงาน	หัวหน้า ที่ ต้องการ/ไม่ ต้องการ

ใบงานที่ 5

ทบทวนและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน

Q : ทบทวนและกำหนดมาตรฐาน

ปัญหาที่พบ	แนว ทางแก้ไข	แนวทาง ปฏิบัติ	มาตรฐานที่ กำหนด	ยุทธศาสตร์/ กลยุทธ์

ใบงานที่ 6

การทำให้เป็นจริง

M : การจัดการให้เป็นจริง
ชื่อโครงการ.....

1.วัตถุประสงค์	2.วิธีดำเนินการ	3.เป้าหมาย	4.พื้นที่ดำเนินการ	5.ระยะเวลาดำเนินการ	6.งบประมาณ	7.เครือข่าย

ตัวอย่างเทคนิคการกำหนดความต้องการ และการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในระดับกลุ่มองค์กร

ชุมชน

โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการบริหารคุณภาพครบวงจร

(Total Quality Management : TQA)

บ้านน้ำเกลี้ยง ตำบลนาข่า อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม

กลุ่มนวดแผนไทย

1. การรู้จักตนเอง (T)

จุดเด่น	จุดด้อย	ความคาดหวังจาก การทำงาน	ความประทับใจ ในการทำงาน	ผู้นำ/หัวหน้า ที่ต้องการ/ไม่ต้องการ
- เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น - มีหมอในชุมชนที่สามารถให้ความรู้ได้ เช่น จับเส้น นวด เป่ามนต์ สมุนไพร เป็นต้น	- ขาดการสนับสนุนจาก อบต. และภาครัฐ - สมาชิกที่นวดเป็นมีน้อย - ขาดความรู้ที่ถูกต้องเป็นมาตรฐาน	- กลุ่มมีความเจริญก้าวหน้าและอนุรักษ์ภูมิปัญญาไว้ได้ยาวนาน - เป็นกลุ่มระดับตำบล อำเภอ ต่อไป	- สามารถบริการสมาชิกในชุมชน - คนในชุมชนหายจากอาการเจ็บป่วย	- ตั้งใจทำงาน - มีความรู้

2. ทบทวนและกำหนดมาตรฐาน (Q)

ปัญหาที่พบ	แนวทางแก้ไข	แนวทางปฏิบัติ	มาตรฐานที่ กำหนด	ยุทธศาสตร์	ตัวชี้วัด ความสำเร็จ
- ขาดโครงสร้างการบริหาร - ขาดความรู้ขาดอุปกรณ์	- อบรมศึกษาดูงาน - เขียนโครงการขอสนับสนุน	- รวมกลุ่มสมาชิก - ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	- ทำงานเดือนละ 3 ครั้ง - พบปะพูดคุยอย่างต่อเนื่อง	- นวด / จับเส้น - ประคบ / อบ	- สมาชิกหายปวดเมื่อย - สมาชิกเข้ามารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง - ชุมชนยอมรับให้ความร่วมมือ

3. การทำให้เป็นจริง (M)

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- สืบสาน อนุรักษ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	- เพื่ออนุรักษ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของ หมอพื้นบ้าน - เพื่อ เสริมสร้าง สุขภาพให้ แข็งแรง	- สมาชิก กลุ่ม 40-50 คน	- อบรม ศึกษาดูงาน	- 50,000 บาท	- สมาชิกใน กลุ่มทั้งหมด	- สามารถนวด เป็นจับเส้น รู้ตัวยาและ สามารถ ถ่ายทอดได้ - มีความรู้เพิ่ม - ชุมชนให้ การยอมรับ

กลุ่มปฏีชีวิภาพ

1. การรู้จักตนเอง (T)

จุดเด่น	จุดด้อย	ความคาดหวังจาก การทำงาน	ความประทับใจ ในการทำงาน	ผู้นำ/หัวหน้า ที่ ต้องการ/ไม่ต้องการ
- มีสถานที่ในการ ผลิตพร้อม - มีสมาชิกกลุ่มอยู่ 63 คน	- ขาดอุปกรณ์ใน การผลิตเป็น บางส่วน - สมาชิกยังไม่ให้ ความร่วมมือมากนัก	- ลดต้นทุนใน การทำเกษตร - ปฎิเสธพอกับ สมาชิกในชุมชน	- ได้ทำงานเป็น กลุ่ม	- มีความรู้ช่วย แนะนำในการ ทำงาน

2. ทบทวนและกำหนดมาตรฐาน (Q)

ปัญหาที่พบ	แนวทางแก้ไข	แนวทางปฏิบัติ	มาตรฐานที่ กำหนด	ยุทธศาสตร์	ตัวชี้วัด ความสำเร็จ
- ชุมชนยังไม่ ค่อยมั่นใจใน คุณภาพปฎิ	- ต้องการ วิทยากรแนะนำ ในคุณภาพปฎิที่ ดีขึ้น	- เสนอ โครงการต่อ หน่วยงาน ต่างๆ	- ส่งให้ เจ้าหน้าที่ ตรวจสอบ มาตรฐาน	- รวมกลุ่มที่ดี พึ่งพาตนเอง ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้	- ประชุม สรุปผลการ ทำงานทุก เดือน

3. การทำให้เป็นจริง (M)

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- ปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด	- ให้สมาชิกมีงานทำ - ลดต้นทุนในการผลิตการเกษตร	- สมาชิกจำนวน 63 คนสามารถทำการผลิตปุ๋ยใช้เองได้	- ประชุมแผนดำเนินงานติดตามผลการทำงาน	- ความต้องการงบประมาณ 250,000 บาท	- นายgun อัมรกัง - นายสง่า ปลายขอบ - นายคุณ คำชาย - นายประทวน พุฒดี - นางดวงใจทุมดี - นายสุทธา พุฒดี	- ปุ๋ยที่ทำคงจะได้คุณภาพดีเท่าที่ควร

กลุ่มสหกรณ์การเกษตรประชาชนน้ำเกลี้ยงเวียงชัย

1. การรู้จักตนเอง (T)

จุดเด่น	จุดด้อย	ความคาดหวังจากการทำงาน	ความประทับใจในการทำงาน	ผู้นำ/หัวหน้าที่ต้องการ/ไม่ต้องการ
- มีสถานประกอบการพร้อม - มีความรู้ในการผลิต	- สมาชิกให้ความร่วมมือน้อย - ผลผลิตยังต่ำเป็นสำหรับคนชั้นกลางขายได้น้อย	- มีรายได้เสริม - ลดรายจ่าย	- ได้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน	- เสียสละ - มีความรู้รับผิดชอบ - เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2. ทบทวนและกำหนดมาตรฐาน (Q)

ปัญหาที่พบ	แนวทางแก้ไข	แนวทางปฏิบัติ	มาตรฐานที่กำหนด	ยุทธศาสตร์	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
- สินค้าที่ผลิตไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคในชุมชน	- ผลิตสินค้าที่ผู้บริโภคในชุมชนและทุกกลุ่มเป้าหมายต้องการ - ผลิตแยม - ผลิตลูกอมผลไม้	- ผลิตน้ำผลไม้ - ผลิตน้ำผลไม้พร้อมดื่ม -	- สามารถเก็บได้นานเป็นปี	- ผลิตน้ำผลไม้เพื่อสุขภาพและมีคุณภาพ	- มีผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้ที่ได้มาตรฐาน

3. การทำให้เป็นจริง (M)

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย	วิธีการดำเนินงาน	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- ผลิตน้ำผลไม้ในท้องถิ่น	- เพิ่มมูลค่าของวัตถุดิบในท้องถิ่น - สร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชน	- ส.ก.ก. น้ำเกลี้ยงเวียงชัย จำกัด	- ขอรับการสนับสนุนจากผู้นำ , หน่วยงานภาครัฐและเอกชน อบต. มมส.	- 50,000 บาท	คณะกรรมการบริหาร ส.ก.ก.	- ได้รับการยอมรับจากชุมชนและภายนอก เป็นแหล่งหมู่บ้านท่องเที่ยว - น้ำผลไม้พร้อมดื่ม - ผลิตน้ำผลไม้เข้มข้น

ภาคผนวก ข
รายงานผลการศึกษาชุมชน

สรุปผลการอบรมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง เทคนิคการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
วันที่ 2-3 สิงหาคม 2552

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ผศ.ดร.ฉลาด จันทรสมบัติ	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. อ.ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์	คณะกรรมการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. ดร.ประสงค์ สายหงส์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4. นายทานตะวัน สิงห์แก้ว	หน่วยวิจัยฯ คณะศึกษาศาสตร์
5. นางรุ่งทิพย์ สิงพร	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
6. น.ส.นริศรา โคตรดี	หน่วยวิจัยฯ คณะศึกษาศาสตร์ มมส.
7. นายสุพจน์ มกุลรัตน์	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7
8. นางจุรีรัตน์ จันทรจำนง	ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน
9. นายชิต สุขนวนิช	จ.ร้อยเอ็ด
10. น.ส.สุโอปอ หิรัญจิรัช	คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
11. นายพจน์ศรณ์ บวรกิจวัฒนะ หจก.เอียงมอเตอร์มหาสารคาม	
12. น.ส.จุฬารัตน์ หอมนาน	จ.มหาสารคาม
13. นางนราภรณ์ วงศ์อภัย	จ.อุดรธานี
14. นายทรงศักดิ์ รักชุมแก้ว	จ.อุดรธานี
15. ผศ.วิโรจน์ ปิยพิยานันต์	จ.เลย
16. นายโชคอนันต์ ธรรมโหร	จ.อุดรธานี
17. นางพัชพร ธรรมเกตุ	จ.อุดรธานี
18. นางณชนก วันสุคล	จ.นครราชสีมา
19. นายวรพจน์ สจจาวัดนา	จ.นครราชสีมา
20. นายเจษฎา เนื่องหล้า	จ.นครราชสีมา
21. นางอรทัย โพธิกัญญา	จ.นครราชสีมา
22. นายอิสราธิฐ ทัศนียม	จ.อุบลราชธานี
23. นายกิตติธัช วีรัตน์	จ.อุบลราชธานี
24. นางสาวกนิษฐกร กลิ่นส่ง	จ.อุบลราชธานี
25. นายฉลาด ภูระหงษ์	จ.อุบลราชธานี

26. นางสาวอภิญญา ไวแสง จ.นครราชสีมา

สรุปผลการประชุม วันที่ 2 สิงหาคม 2553

เวลา 09.30 น. พิธีเปิดการประชุมโดย ผศ.ดร.ฉลาด จันทรสมบัติ รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผศ.ดร.ฉลาด จันทรสมบัติ ได้พูดถึงวัตถุประสงค์และความเป็นมาของโครงการในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ เพื่อหาทางที่จะให้หน่วยงานภาคีต่างๆในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. เพื่อสำรวจสภาพ ความต้องการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนในด้านบริการ และวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย วิฤต โอกาส และประยุกต์ใช้การวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยการประชุมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคการบริหารคุณภาพครบวงจร และอื่น ๆที่เหมาะสม ในการจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ของเครือข่าย

2. เป็นศูนย์รวมของผู้ให้บริการฯด้านการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน ที่ผ่านการพัฒนาโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สามารถให้บริการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน

3. เป็นหน่วยงานเครือข่ายในการพัฒนาผู้ให้บริการฯ ให้สามารถให้บริการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพียงพอ

ความเป็นมาของโครงการ

เพื่อให้บริการของเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนมีคุณภาพและปริมาณตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมชุมชน พร้อมทั้งมีมาตรฐานในการให้บริการ และขยายผลให้ที่ปรึกษามีความรู้ ความสามารถ ในการให้บริการแก่อุตสาหกรรมชุมชนเข้าร่วมงานเพิ่มขึ้น จำเป็นต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน โดยมีการจัดทำกลยุทธ์ของเครือข่ายให้เหมาะสมกับการพัฒนาและสอดคล้องกับบริการของเครือข่ายในอนาคต จึงจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนขึ้นเพื่อการพัฒนาผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนให้เพียงพอ และมีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้รับบริการ ดังนั้นหน่วยวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ ซึ่งมีบทเรียนเคยเป็นที่ปรึกษาธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนที่ผ่านมาจึงสนใจ ที่จะรับข้อเสนอเป็นที่ปรึกษาดำเนินงานในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน ให้เกิดภาคีเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือในการดำเนินงานธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชนให้เกิดรูปแบบ แนวทางความร่วมมือ และการปฏิบัติงานตามภารกิจร่วมกันแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสม

11.00 น. ท่าน ผศ.ดร.ฉลาด จันทรสมบัติ ได้พูดถึงเทคนิค กระบวนการนำเสนอเครื่องมือ ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

11.30 น. อ.ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์ ได้มอบหมายงาน ภารกิจ และแบ่งกลุ่มลงพื้นที่ ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

12.00 น. พักรับประทานอาหาร

13.00 น. หลังจากนั้นก็ให้แต่ละทีมลงพื้นที่ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 3 กลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 อีสานเหนือ กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้ หมู่ที่ 5

กลุ่มที่ 2 อีสานกลาง กลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4

กลุ่มที่ 3 อีสานใต้ กลุ่มทำลวดหนาม หมู่ที่ 15

ตามประเด็นดังนี้

1. แผนที่หมู่บ้าน ที่ตั้งกลุ่มวิสาหกิจ และศักยภาพของหมู่บ้านที่ลงพื้นที่ศึกษา
2. ข้อมูลองค์กรชุมชน/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
3. เทคนิคการศึกษาความต้องการและการวางแผนแบบมีส่วนร่วม
4. การสนทนากลุ่ม ถอดองค์ความรู้ของกลุ่มและชุมชนหรือการประเมินผลตัวชี้วัด

ความสำเร็จของกลุ่มองค์กรชุมชน

16.30 น. เดินทางกลับห้องประชุมและพักผ่อน

17.00 น. แต่ละกลุ่มระดมทำรายงานผลการลงพื้นที่ศึกษาวิเคราะห์ชุมชน

18.00 น. รับประทานอาหารเย็นกิจกรรมสัมพันธ์

วันที่ 3 สิงหาคม 2553

10.00 น.แต่ละกลุ่มนำเสนอการลงพื้นที่ที่ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของแต่ละโซน 3 กลุ่มๆละ 20 นาที

กลุ่มที่ 1 นำเสนอโดย คุณนราภรณ์ วงศ์อภัย

การนำเสนอปัญหาการวิจัยวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์

และดอกไม้จันทน์

ทีมที่ 2 นำเสนอโดย พงษ์ศกรณ์ บวรกิจวัฒน์

ความต้องการของวิสาหกิจชุมชน

40% ???

24% ???

20% ???

14% ?

???

ทีมที่ 3 นำเสนอโดย กิตติรัช รีรัตน์

ข้อมูลการวิเคราะห์ชุมชน
กลุ่มอาชีพสตรี "ลวดหนาม"
หมู่ 15 บ้านหนองจิก ต.แก่งเลิงจาน
อ.เมือง จ.มหาสารคาม

รายงานโดย : อีสานใต้

แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง
สำหรับองค์กรชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1. ชื่อกลุ่ม/องค์กร กลุ่มทำลวดหนาม
2. ที่ตั้งกลุ่ม/องค์กร ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 15 ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง
 จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000 โทรศัพท์ 086-8607497
3. ชื่อประธานกลุ่ม/องค์กร นางรัตนภรณ์ เทียมวงษ์ อายุ 49 วุฒิมัธยมศึกษาอนุปริญญา
 ประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหาร 5 ปี ที่อยู่ 22 หมู่ 15 ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง
 จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000 โทรศัพท์ 081-2626929
4. ชื่อผู้ประสานงานกลุ่ม/องค์กร นางยุภาพร พลอินทร์ อายุ 50 ปี ที่อยู่ 107 หมู่ 15
 ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44000 โทรศัพท์ 081-2626929

ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม

เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยได้รับการสนับสนุนจาก (ส่วนราชการ/หน่วยงานหรือบุคคลใด)
 จาก องค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับการแนะนำจาก นายถนอม จำปามูล (อดีตนายก อบต.)
 พัฒนาการกลุ่มจากอดีตถึงปัจจุบัน เริ่มจากให้กลุ่มสตรี จำนวน 15 คน เข้าไปฝึกอาชีพที่ อบต. เป็น
 ระยะเวลา 5 วัน เพื่อจะได้นำมาทำเป็นอาชีพเสริม โดยทาง อบต. ได้ให้ความรู้และอำนวยความสะดวก
 สะดวกในด้านเครื่องมือ และวัตถุดิบเบื้องต้น หลังจากนั้นทาง อบต. ได้ให้การสนับสนุนเรื่องต้นทุน
 ในการดำเนินการเบื้องต้นมาจนถึงปัจจุบัน

1. อุดมการณ์รวมของกลุ่ม/องค์กร คืออะไร
 - ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน
2. วัตถุประสงค์ของกลุ่ม คืออะไร
 - เพื่อเสริมรายได้ให้กับชุมชน
 - เพื่อให้คนในหมู่บ้านใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
 - สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มชุมชน
3. การบริหารจัดการกลุ่ม

โครงสร้างการบริหารกลุ่ม/องค์กร

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประจำกลุ่ม ประเภทใด

1. ประธาน คือ นางรัตนพร เทียมวงษ์
2. รองประธาน คือ นางยุภาพร พลอินทร์
3. เลขานุการ คือ นางสดใส สุริยะ
4. เภรัณยิก คือ นางยุภาพร พลอินทร์

5. ประชาสัมพันธ์ คือ นางดวงจันทร์ แก้วอรุณ

6. คณะกรรมการอื่นๆ

สมาชิกกลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย/ทุน

8.2.1 จำนวนสมาชิก 15 คน

8.2.2 จำนวนเครือข่าย 3 กลุ่ม/องค์กร

8.2.3 รายรับโดยเฉลี่ยต่องวด 22,000 บาท (จำนวนที่ผลิตได้ 88 ม้วน)

1. ประเภทของกิจกรรมกลุ่ม/องค์กรชุมชน

- ทำลวดหนาม

2. กิจกรรมที่กลุ่ม/องค์กรชุมชนประสบผลสำเร็จ

- ลวดหนาม

3. กลุ่ม/องค์กรชุมชนมีความรู้เด่น สามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้สนใจ

- สามารถถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตลวดหนามให้กับผู้ที่สนใจได้

4. ผลิตภัณฑ์/สินค้าที่กลุ่มดำเนินงานต่อเนื่องและเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

- ลวดหนามโค้งสวยงามได้มาตรฐาน และ ลักษณะงานละเอียดกว่าที่อื่น

5. กลุ่ม/องค์กรชุมชนมีวิธในการบริหารจัดการที่ได้อย่างไร

- มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน

6. ปัญหาอุปสรรคของกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่ประสบอยู่

- ขาดเงินลงทุน ไม่มีเงินซื้อวัตถุดิบมาทำการผลิต

7. แนวทางแก้ปัญหาของกลุ่ม/องค์กรชุมชนต้องการแก้ไขให้เป็นจริง

- ระดมทุนกันไปซื้อวัตถุดิบมาผลิตเอง แทนการพึ่งเงินทุนจาก อบต. อย่างเดียว

11.30 น. ท่านสุพจน์ มกุลรัตน์ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 7 ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาต่อเนื่องและข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. สรุปเนื้อหาสาระ

การศึกษาริบทภายในและภายนอกของวิสาหกิจชุมชนเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้นำ และสมาชิก โดยมีการร่วมกันคิด ร่วมกันพูดคุย ร่วมกันเรียนรู้ชุมชนของตนเอง และเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ และบุคคลภายนอกได้ การเรียนรู้ของชุมชนตามกระบวนการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการพัฒนากิจการของวิสาหกิจ

การศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนเป็นการศึกษานอกสถานที่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจะได้สัมผัสกับความเป็นจริงและข้อมูลต่างๆ เช่นการบริหารจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์การผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ เพื่อจะได้แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ เพื่อจะได้แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของเราว่าควรปรับปรุงและ

พัฒนาส่วนใด ของผลิตภัณฑ์ คุณค่าทางโภชนาการ การบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการจัดจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์

การประเมิน/วิเคราะห์ข้อมูลวิสาหกิจชุมชนทำให้เราทราบสิ่งที่วิสาหกิจชุมชนสมควรพัฒนา เช่น ทิศทางวิสาหกิจชุมชน การวางแผนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้ การบริหารสมาชิกแล้วทำข้อมูลจากการประเมิน เพื่อให้ทราบว่าวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับดี ปานกลาง หรือต้องปรับปรุง สำหรับใช้ประกอบในการจัดทำแผนพัฒนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

จากการที่สมาชิกได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นตามประเด็น หัวข้อในการประเมินนั้น สมาชิกมีความตั้งใจ และเปิดใจกว้างพร้อมที่จะร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลของวิสาหกิจชุมชน

การทำงานเป็นทีม ด้วยความสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจ หาแนวทางการคิดร่วมในการทำงานร่วมกันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม

ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ

การพัฒนาตนเองของผู้นำวิสาหกิจชุมชน ถ้านำหลักประชาธิปไตยมาใช้คือ ไม่ตัดสินใจด้วยตัวเอง แต่ใช้เสียงข้างมากประกอบการตัดสินใจ ก็จะทำให้วิสาหกิจชุมชนนั้นประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

12.30 น. ท่าน อ.ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์ ระดมเวทีอภิปรายผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้แต่ละโซนเสนอพื้นที่ กลุ่มเป้าหมายวิสาหกิจ ระยะที่ 1 โดยสรุปผลดังนี้

1. การดำเนินงานโครงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนำร่องในแต่ละโซน
2. ให้แต่ละทีมเสนอพื้นที่นำร่อง ซึ่งผลการดำเนินงานของแต่ละโซนถือเป็นบทเรียนสำคัญที่นำไปสู่รูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสำหรับเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2.1 โซนอีสานกลาง กลุ่มโรงสีชุมชนผลิตข้าวกล้อง หมู่ที่ 11 ตำบลหัวเรือ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

2.2 โซนอีสานใต้1 กลุ่มขนมจีนประโดก ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2.3 โซนอีสานใต้2 กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการสนับสนุนงบประมาณทีมละ 20,000 บาท ซึ่งบทเรียนในการดำเนินงานของแต่ละพื้นที่อยู่ระหว่างดำเนินการสรุปบทเรียนและจะมีการนำเสนอผลในวันที่ 6 กันยายน 2553 ณ ศูนย์ประชุมแก่งเลิงจาน ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งทางทีมวิจัยจะได้สรุปสังเคราะห์และเขียนรายงานเพิ่มเติมในระยะต่อไป

13.00 น. ท่าน ผศ.ดร.ฉลาด จันทรมบัติ สรุปแนวการเขียนรายงานผลการศึกษาราย
กรณี การสร้างพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนระยะที่ 1 ของแต่ละโซน ชักถาม แลกเปลี่ยนและก่ปิด
การประชุม

13.30 น. รับประทานอาหาร เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ภาคผนวก ก
กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเครือข่ายฯ

ระเบียบ ข้อบังคับ
เครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คปว.)
(Service Provider Network of North-Eastern)
SP-NE

หมวดที่ ๑

ความทั่วไป

ข้อ ๑ หน่วยงานนี้มีชื่อว่า เครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คปว.)
Service Provider Network of North-Eastern (SP-NE)

ข้อ ๒ เครื่องหมายของเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะเป็นรูปเลขห้าไทยซ้อนกัน ซึ่งหมายถึงความเป็นเครือข่ายให้บริการด้านปรึกษาแนะนำวิสาหกิจชุมชนและภาคธุรกิจอุตสาหกรรมทั่วไป

ข้อ ๓ สำนักงานเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คปว.) ตั้งอยู่ที่
 หน่วยวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000 โทรศัพท์ 0862312025
 (คุณทานตะวัน สิงห์แก้ว)

ข้อ ๔ วัตถุประสงค์เครือข่าย

๑. เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถเทคนิคเฉพาะทางด้านการให้คำปรึกษา ให้กับสมาชิกและเครือข่ายที่ปรึกษา
๒. เพื่อให้บริการการให้คำปรึกษาแก่วิสาหกิจชุมชน
๓. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนวิจัยและพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน
๔. เพื่อประสานความร่วมมือเครือข่ายทวิภาคี
๕. เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชน
๖. เพื่อประชาสัมพันธ์เครือข่ายที่ปรึกษาโดยใช้สื่ออย่างหลากหลายรูปแบบและกว้างขวางของวิสาหกิจชุมชนทุกแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๗. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรในเครือข่ายที่ปรึกษาได้รับการยกย่องเชิดชู ในระดับชาติ

หมวดที่ ๒

สมาชิก

ข้อ ๕ สมาชิกของเครือข่ายฯ มี ๓ ประเภท

๕.๑ สมาชิกสามัญ คือ บุคคลหรือนิติบุคคล องค์กร สถาบันการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาแก่วิสาหกิจชุมชนตลอด จนมีอุดมการณ์ที่สอดคล้องกันในอันที่จะร่วมกันให้บริการด้านการให้คำปรึกษาแนะนำและฝึกอบรมแก่วิสาหกิจชุมชนในรูปแบบของเครือข่าย โดยยอมรับในกฎ ระเบียบและข้อบังคับของเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและสมัครเข้าเป็นสมาชิกด้วยความเต็มใจ

๕.๒ สมาชิกวิสามัญ คือ เป็นบุคคลทั่วไปที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความสามารถด้านให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนและหัตถกรรมที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการ

๕.๓ สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่บุคคลผู้ทรงเกียรติ ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้มีอุปการะแก่เครือข่ายทั้งนี้ผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมทั้งกรรมการที่ปรึกษาซึ่งคณะกรรมการมีมติให้เชิญเข้ามาเป็นสมาชิก

ข้อ ๖ สมาชิกเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้สมาชิกต้องมีคุณสมบัติตามข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

๑. เคยเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาหรือได้รับการ / ฝึกอบรมเกี่ยวกับการเป็นผู้ให้บริการธุรกิจวิสาหกิจชุมชนจากกรม

ส่งเสริมอุตสาหกรรม หรือเคยมีประสบการณ์เป็นผู้รับจ้างหรือเคยรับจ้างหรือเคยร่วมงานผู้รับจ้างจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเกี่ยวกับ การให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน

๒. เคยเป็นที่ปรึกษาจดทะเบียนที่ปรึกษาไว้กับกระทรวงการคลัง

๓. เป็นสถาบันการศึกษาต่างๆ ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๔. เป็นอาจารย์สถาบันการศึกษา ที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องในการส่งเสริมวิสาหกิจ

ชุมชน

๕. เป็นบุคลากรองค์กรเอกชนที่มีความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๖. เป็นข้าราชการเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยมีพื้นฐานความรู้ในด้านการส่งเสริมและพัฒนาในระดับที่เหมาะสม

๗. เป็นบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจและมีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษาหรือการส่งเสริมพัฒนาด้านต่างๆ ในระดับที่เหมาะสม

๘. เคยเป็นวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านการให้คำปรึกษาหรือส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนต่างๆ โดยมีองค์ประกอบที่เหมาะสม ด้านบุคลิกภาพ ความรู้พื้นฐาน เทคนิคการถ่ายทอดและความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆเป็นอย่างดี

๕. เคยเป็นเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมชุมชนและหัตถกรรม ได้มีความสนใจเข้าร่วมโครงการ

ข้อ ๗ คำบำรุงสมาชิกเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๗.๑ สมาชิกสามัญ จะต้องเสียค่าลงทะเบียนแรกเข้าและคำบำรุงเครือข่ายฯ ครั้งแรก เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท คำบำรุงเครือข่ายฯ ปีต่อไป ปีละ ๕๐๐ บาท

๗.๒ สมาชิกวิสามัญ จะต้องเสียค่าลงทะเบียนแรกเข้าและคำบำรุงเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือครั้งแรก

เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท

คำบำรุงเครือข่ายฯ ปีต่อไป ปีละ ๕๐๐ บาท

๗.๓ สมาชิกกิตติมศักดิ์ ไม่ต้องเสียค่าลงทะเบียนและคำบำรุงเครือข่ายแต่ผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างไร

ข้อ ๘ การขาดสภาพการเงินสมาชิกเครือข่ายฯ จะสิ้นสุดเมื่อ

๘.๑ ตาย

๘.๒ ลาออก โดยยื่นหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรต่อคณะกรรมการ และคณะกรรมการได้พิจารณาอนุมัติให้ลาออก

๘.๓ ขาดคุณสมบัติสมาชิกตามข้อ ๖ หรือ ข้อ ๗

๘.๔ ที่ประชุมใหญ่หรือคณะกรรมการเครือข่ายลงมติให้ผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ตัดชื่อออกจากการเป็นสมาชิกเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อ ๙ สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก (สามัญ)

๙.๑ มีสิทธิการเข้าร่วมประชุมใหญ่ของเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๙.๒ มีสิทธิออกเสียง การเลือกตั้งการเป็นคณะกรรมการเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยต้องเป็นสมาชิกเครือข่ายมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี

๙.๓ มีสิทธิในการรับงานด้านการให้คำปรึกษา แนะนำ และการฝึกอบรม แก่ธุรกิจวิสาหกิจชุมชนหรืออุตสาหกรรมชุมชนในนาม ของเครือข่ายอย่างผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเหมาะสม โดยจะได้รับความตอบแทนตามที่เครือข่ายฯ ได้กำหนด

๙.๔ มีหน้าที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ

หมวด ๓

บทบาท และหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ

ข้อ ๑๐ คณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ ประกอบด้วยประธานกรรมการ ๑ คน รองประธานกรรมการ ๓ คน และคณะกรรมการอื่นๆอีก ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๑๑ คน ซึ่งกรรมการบริหารเครือข่ายฯ ได้รับการเลือกตั้งมาจากที่ประชุมใหญ่ คณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ มีหน้าที่โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

๑๐.๑ ประธานกรรมการทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมคณะกรรมการ และประธานในคราวประชุม ใหญ่ของเครือข่ายฯ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของเครือข่ายฯ

๑๐.๒ รองประธานทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยประธานในการบริหารกิจการเครือข่ายฯ และทำหน้าที่แทนประธานกรรมการในกรณีที่ประธานกรรมการมอบหมายหรือประธานกรรมการไม่สามารถดำเนินการได้

๑๐.๓ กรรมการร่วมในการบริหารกิจการของเครือข่ายฯ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีความเจริญมั่นคง รวมทั้งเป็นคณะทำงานด้านต่างๆ ของเครือข่ายฯ ซึ่งในจำนวนนี้ กรรมการ ๑ คน จะทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบกำกับ ดูแลงานด้านการเงินและบัญชีของเครือข่ายฯ

ข้อ ๑๑ คณะกรรมการเครือข่ายฯ มีวาระการดำรงตำแหน่งได้คราวละ ๒ ปี โดยให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการในที่ประชุมใหญ่ (การประชุมสามัญประจำปี) ซึ่งกำหนดให้มีการประชุมสามัญ ในเดือนมกราคมของทุกปี และให้คณะกรรมการชุดใหม่ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่รับมอบงานจากคณะกรรมการชุดเก่าให้เรียบร้อยภายใน ๒ สัปดาห์ และดำเนินการเข้ารับตำแหน่งภายหลังมีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ

ข้อ ๑๒ คณะกรรมการที่เคยเป็นกรรมการมาแล้วอาจจะได้รับเลือกตั้งให้เข้ามาเป็นกรรมการบริหารเครือข่ายฯ อีกได้แต่จะดำรงตำแหน่งดำรงกรรมการอีกได้ไม่เกิน ๒ วาระติดต่อกัน

ข้อ ๑๓ กรณีตำแหน่งคณะกรรมการถ้าต้องว่างลงก่อนครบวาระด้วยเหตุใดก็ตาม ก็ให้คณะกรรมการแต่งตั้งสมาชิกสามัญคนใดคนหนึ่งที่เหมาะสมและเห็นสมควรเข้าดำรงตำแหน่งที่ว่างลงนั้น โดยผู้ที่ได้รับแต่งตั้งจะอยู่ในตำแหน่งได้เท่ากับวาระของผู้ที่ตนดำรงตำแหน่งแทน

ข้อ ๑๔ คณะกรรมการอาจจะพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งกรณีที่ไม่ใช่การออกตามวาระ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

๑๔.๑ ตาย

๑๔.๒ ลาออก

๑๔.๓ ขาดจากสมาชิกภาพ

๑๔.๔ ที่ประชุมใหญ่ลงมติให้ออก

ข้อ ๑๕ คณะกรรมการที่ประสงค์จะลาออกจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้ยื่นใบลาออกเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมเหตุผลที่จะลาออกต่อคณะกรรมการบริหาร และให้พ้นจากตำแหน่งเมื่อคณะกรรมการมีมติให้ลาออก

ข้อ ๑๖ อำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ

๑๖.๑ มีอำนาจออกกฎ ระเบียบต่างๆ ข้อบังคับเพื่อให้สมาชิกได้ปฏิบัติตามและกฎระเบียบดังกล่าวจะต้องไม่ขัดต่อกฎ ระเบียบ ข้อบังคับนี้

๑๖.๒ มีอำนาจแต่งตั้งและคัดเลือกจ้างหรือเลิกจ้างผู้ปฏิบัติงานประจำสำนักงานของเครือข่ายฯ

๑๖.๓ มีอำนาจในการตัดสินใจการอนุมัติการรับจ้างงานต่างๆจากภาครัฐหรือจากภาคเอกชนตามที่เห็นว่าเหมาะสม

และไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์เครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑๖.๔ มีอำนาจในการมอบหมายงานที่เครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับมาดำเนินการให้กับสมาชิกเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความถนัดประสบการณ์สมาชิกของแต่ละคน

๑๖.๕ มีอำนาจแต่งตั้งกรรมการที่ปรึกษา หรืออนุกรรมการได้แต่กรรมการที่ปรึกษาและอนุกรรมการสามารถอยู่ในตำแหน่งได้ไม่เกินวาระของกรรมการบริหารเครือข่ายที่ได้แต่งตั้ง

๑๖.๖ มีอำนาจเรียกประชุมใหญ่สามัญประจำปีและประชุมใหญ่วิสามัญ

๑๖.๗ มีอำนาจแต่งตั้งกรรมการประเภทอื่นๆ ที่ยังมิได้กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้

๑๖.๘ มีอำนาจบริหารกิจการของเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตลอดจนมีอำนาจอื่นๆ ตามที่ข้อบังคับนี้กำหนดไว้

ข้อ ๑๗ การประชุมคณะกรรมการบริหารเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต้องมีกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดจึงจะถือว่าครบองค์ประชุม มติใดๆ ของการประชุมคณะกรรมการบริหารเครือข่ายให้ถือเอาคะแนนเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์การณที่มีมติเสียงเท่ากันก็ให้ประธานที่ประชุมเป็นผู้ชี้ขาด

ข้อ ๑๘ ในการประชุมคณะกรรมการถ้าประธานและรองประธานทั้ง ๑ คนไม่อยู่ในที่ประชุมพร้อมกันหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ก็ให้ที่ประชุมในคราวนั้นเลือกกรรมการคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมคราวนั้นแทน

หมวดที่ ๔

การประชุมใหญ่

ข้อ ๑๙ การประชุมใหญ่ของเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี ๒ ประเภท คือ

๑๙.๑ การประชุมใหญ่สามัญ

๑๙.๒ การประชุมใหญ่วิสามัญ

ข้อ ๒๐ คณะกรรมการจะต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ปีละ ๑ ครั้ง ภายในเดือนมกราคม ของทุกปี

ข้อ ๒๑ การประชุมใหญ่สามัญอาจให้จัดขึ้นทุก ๓ เดือน หรืออาจจะมีขึ้นได้โดยเหตุที่คณะกรรมการเห็นควรจัดให้มีขึ้นหรือมีการเข้าซื้อร่วมกันของสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๔ ของสมาชิกสามัญทั้งหมด ทำหนังสือร้องขอให้คณะกรรมการบริหารเครือข่ายจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญขึ้น

ข้อ ๒๒ การประชุมใหญ่สามัญประจำปี จะต้องมีวาระการประชุมอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

๒๒.๑ การรายงานผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาในรอบปี

๒๒.๒ การแถลงบัญชีรายรับ รายจ่าย และบัญชีงบดุลของปีที่ผ่านมาให้สมาชิกได้รับทราบ

๒๒.๓ เลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ หากครบกำหนดตามวาระ

๒๒.๔ แต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชี

ข้อ ๒๓ ในกรณีการลงมติต่างๆ ในที่ประชุมใหญ่ ถ้าระเบียบข้อบังคับของเครือข่ายไม่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นก็ให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่ถ้าคะแนนเสียงที่ลงมติดีคะแนนเสียงเท่ากันก็ให้ประธานในที่ประชุมเป็นผู้ชี้ขาด

หมวดที่ ๕

การเงินและทรัพย์สิน

ข้อ ๒๔ การเงินและทรัพย์สินทั้งหมดให้อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหาร เครือข่ายกรณีมีทรัพย์สินประเภทเงินสดของเครือข่ายฯ ให้ฝากไว้กับธนาคารกรุงไทย สาขามหาสารคาม บัญชีประเภทออมทรัพย์

ข้อ ๒๕ การลงนามในการส่งจ่ายเงิน ในตัวเงินหรือเช็คของเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษา วิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต้องมีรายชื่อของประธานกรรมการเครือข่ายหรือผู้ทำการแทน (๑) ลงนามร่วมกัน จำนวน ๒ ใน ๓ คน

ข้อ ๒๖ ให้ประธานกรรมการเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอำนาจส่งจ่ายเงินได้ครั้งละไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาทถ้วน) ถ้าจำนวนเงินเกินกว่านั้นจะต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการจำนวนไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งและคณะกรรมการบริหาร เครือข่ายจะอนุมัติให้จ่ายเงินได้ครั้งละไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาทถ้วน)

ข้อ ๒๗ หลักเกณฑ์ค่าใช้จ่ายและรายได้ในการบริหารจัดการเครือข่ายให้เป็นไปตามคณะกรรมการบริหารเครือข่ายกำหนด

ข้อ ๒๘ กรรมการบริหารเครือข่ายที่ทำหน้าที่กำกับดูแลด้านบัญชีและการเงิน มีอำนาจในการรักษาเงิน ของเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ไม่เกินครั้งละ ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

ข้อ ๒๘ ผู้ตรวจสอบบัญชีจะต้องเป็นผู้ตรวจสอบบัญชี ที่ได้รับอนุญาตและไม่ใช้กรรมการหรือเจ้าหน้าที่ของเครือข่ายฯ

ข้อ ๒๙ ผู้ตรวจสอบบัญชี มีอำนาจร้องขอเอกสารเกี่ยวกับการเงิน ทรัพย์สิน และธุรกรรมทางการเงินของเครือข่าย จากคณะกรรมการและสามารถเชิญกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ของเครือข่ายผู้บริการให้คำปรึกษาวิสาทกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หมวดที่ ๖

การเปลี่ยนแปลง แก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการล้มเลิกเครือข่ายฯ

ข้อ ๓๐ กฎระเบียบข้อบังคับเครือข่ายฯ จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้โดยมติของที่ประชุมใหญ่เท่านั้น และองค์ประชุมใหญ่จะต้องมีสมาชิกประเภทสามัญเข้าร่วมประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกประเภทสามัญทั้งหมด และมติของที่ประชุมใหญ่ในการให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎระเบียบและข้อบังคับเครือข่ายฯ โดยจะต้องมีมติคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของสมาชิกสามัญที่เข้าร่วมประชุมทั้งหมด

ข้อ ๓๑ การจะเลิกเครือข่ายฯ ก็โดยมติของที่ประชุมใหญ่ของเครือข่ายฯ ยกเว้นเป็นการเลิกเพราะผลของกฎหมาย มติของที่ประชุมใหญ่ให้เลิกเครือข่ายฯ จะต้องมียกคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๔ ของสมาชิกสามัญที่เข้าร่วมประชุมทั้งหมด และองค์ประชุมจะต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกสามัญทั้งหมด

ข้อ ๓๒ เมื่อเครือข่ายฯ มีเหตุต้องเลิกกิจการ ไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ก็ตาม ทรัพย์สินเครือข่ายฯ ที่เหลืออยู่หลังชำระบัญชีเป็นที่เรียบร้อยแล้วให้ตกเป็นทรัพย์สินขององค์กรสาธารณกุศลตามมติของที่ประชุมใหญ่ หนี้สินและภาระผูกพันให้อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารเครือข่ายชุดนั้นๆ

ตัวแทนคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ

(นายพนัสกรณ์ บวรกิจวัฒน์)

ประธานเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาทกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วันที่ 8 กันยายน 2553

ภาคผนวก ง
รายงานสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม

บันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ
โครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน
วันจันทร์ที่ 22 - 23 กรกฎาคม 2553
ณ ห้องประชุมตึกศิลาแกรน โรงเรณีนวพัฒนามหาสารคาม
สนับสนุนโดย
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

1. ผศ.ดร.ฉลาด จันทรมบัติ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. อาจารย์ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. อาจารย์พิสิฐ บุญไชย สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4. อาจารย์พจน์ศรณ์ บวรกิจวัฒนะ ประธานเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน
5. อาจารย์ปณินท์ แว่วสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
6. นายฉลาด ภูระหงษ์ จ.อุบลราชธานี
7. นายกิตติธัช วีรัตน์ จ.อุบลราชธานี
8. นายสังศักดิ์ ปินยา จ.ขอนแก่น
9. อาจารย์นราภรณ์ วงศ์อภัย จ.อุดรธานี
10. นางสาวณชนก วันสุคล จ.นครราชสีมา
11. นางรุ่งทิพย์ สิงห์พร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
12. นายทานตะวัน สิงห์แก้ว หน่วยวิจัยฯ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
13. นางสาวนริศรา โคตรดี หน่วยวิจัยฯ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
14. นางสาวสุมาลี อับไพ หน่วยวิจัยฯ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เริ่มประชุมเวลา 10:00 น.

สรุปการปรึกษาหารือเพื่อจะหาภาระเบียบของโครงการ

อาจารย์ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์ กล่าวดำเนินการประชุมซึ่งอาจารย์ศักดิ์เจริญได้กล่าว ยกตัวอย่างถึงโครงการนำร่องซึ่งได้ไปดูงานที่ตำบลโพธิ์ชัยกับอาจารย์พจน์ศรณ์ วันที่ 19 กรกฎาคม ที่ผ่านมามีแนวความคิดว่า อยากให้แยกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 1 จังหวัด แต่ละโครงการโดยมีลักษณะที่ แตกต่างกันไปแล้วก็เอา อบต.เป็นตัวตั้งมติที่ประชุมคือ เลือกทีมท่านอาจารย์พจน์ศรณ์ คือ 1) ได้รับความ สนใจให้เกิดความอยากที่จะต้องการพัฒนาดตนเอง 2) ทาง อบต.หรือชาวบ้านเองต้องการความ ช่วยเหลือด้าน วัสดุ เงินทอง 3) ที่เราเลือกกลุ่มหลายๆอาชีพเราจะให้พวกเขาได้เลือกตอนไหนโดยทาง

หน่วยงานเราบอกว่าทางกรมจัด Period Project มาจำนวน 20,000 บาท ซึ่งวิธีทำโครงการจะเอามาผูกกับหลักสูตรวิธีการทำ Training โดย

อาจารย์นราภรณ์ วงศ์อภัย จากทีมอุดรธานีเองก็ได้คุยกันงวดที่แล้วก็จะทำโครงการนำร่องเพื่อที่จะทำนำร่องและแผนเข้าไปวินิจฉัยและประเมินผลในเดือนหน้า แนวความคิดจากลักษณะที่เข้าไปทำ SP จะมีลักษณะคล้ายๆกันอาจจะสามารถนำมาปรับใช้ได้และจะดำเนินการต่อไปแล้วก็จะมีการประเมินผลโดยนำเอกสารมาปรับใช้ร่วมกันในการทำวิสาหกิจชุมชน เช่น การทำกลุ่มข้างล่าง ของจังหวัดหนองบัวลำภู - มีทีมงานที่ปรึกษาก็อยากจะมีส่วนร่วมโดยมีประธานและรองประธานเข้าไปติดตามตัวนี้โดยตรง - เริ่มดำเนินการโดยทำ Action Plan ในเดือนสิงหาคม 2553

คุณกิตติรัช วีรัตน์ ไปขอข้อมูลกับวิสาหกิจชุมชนโดยทำกับเกษตรกร หลักการประเมินโดยมีการประเมินประกันคุณภาพ (จะมีการทำ KPI ที่วัดได้) โดยทางตัวคุณใหม่ได้มีการเขียนแผนการตลาดวางแผนให้ลูกค้ากลุ่มนั้นๆเพื่อใช้ Market share มาเป็นตัวปรับของ KPI แต่จะให้หาที่ปรึกษาจริงๆเราถึงจะลงไปทำได้กับวิสาหกิจชุมชนควรจะมีการอบรมทีมงานเราก่อนว่าจะใช้รูปแบบไหนเพื่อที่จะเป็นตัววัดเราในการทำรางวัล

อาจารย์ศักดิ์เจริญ ภานุตานนท์ อาจารย์บอกว่าขณะนี้เรายังไม่มีที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน มุมมองที่คุณใหม่คิด เข้ามักจะมองปัญหาไม่ออกโดยเราConsult เองเราจะต้องมองปัญหาให้เค้า อย่างเช่นหมู่บ้านซันดิง โดยเฉพาะด้านการตลาดต้องดูช่องทางวิสาหกิจเราต้องการจะแก้ปัญหามันถึงจะมาแก้ปัญหาได้ชัดกว่า อีกอย่างก็คือสมมุติมีปัญหาเรื่องMarketing เราจะต้องเสนอทางหน่วยงาน อบต.เค้าใหม่ แต่ถ้าอยากจะได้แน่ก็ต้องทำ Period Project มันถึงจะ เวิร์กในการทำงานแล้วเราก็จะไปที่ 4 ดาว 5 ดาวแล้วเราจะคอมเม้นต์ไปที่แผนแม่บทชุมชนเลข

อาจารย์นราภรณ์ วงศ์อภัย และทั้งส่วนของ SP และสมาชิกชุมชนก็จะได้มีการทำ Cause Study จริงๆในการทำข้อมูลแต่สิทธิที่จะเลือกสามารถเลือกได้ในหน่วยงานอิสระคือจะต้องสร้าง model ก่อนหรือเลือกอันที่เวิร์กก่อนเพื่อจะทำงานต่อไป

อาจารย์พจน์ศรณ์ บวรกิจวัฒน์ 1) การทำ Simple Size เราควรจะมีงบมีการดำเนินการที่อยู่ภายใต้ที่เป็นแผนเร่งด่วนเราจะทำอย่างไร 2) ในทุกภาคอุตสาหกรรมก็มีผู้อบรมเป็นที่ปรึกษาอยู่แล้วและมีความเหนียวแน่นมากพอแล้วแต่นอกเหนือจากนั้นเราจะมีวิธีการอย่างไร และมีวิธีการทำบทเรียนแห่งการเรียนรู้อย่างไร

อาจารย์พิสิษฐ์ บุญไชย 1) โครงการนี้ตั้งเป้าไว้ยังไง ที่จะทำให้เครือข่ายเกิดขึ้นให้เข้มแข็งเป็นรูปเป็นร่าง 2) แผนที่จะทำให้เกิดภายในเดือนกันยายนี้นี้จะต้องให้เครือข่ายเราเวิร์กได้ตรงที่จะเริ่มแต่ตอนแรกควรจะสร้างเครือข่ายให้เวิร์กและเข้มแข็งเสียก่อน ฉะนั้นเราตกลงกันว่า 1) เราได้โครงสร้าง SP แล้ว แล้วก็จะมีการหาระเบียบ SP ให้เกิดขึ้นเพื่อที่จะตอบ โจทย์ได้ 2) สำหรับส่วนงบ

20,000 บาท ก็คือเป็นOrderp ในการเริ่มเท่านั้นเอง 3) ถ้าเราจะเริ่มกระบวนการอีกก็ต้องหลังจากเดือนกันยายนถึงจะได้

คุณส่งศักดิ์ ปินยา ในเรื่องงบประมาณก็ยังไม่มีการรันตีได้ในตอนนี้ แต่ฉะนั้นเราก็จะหาวิธีการเพื่อดำเนินการเราจึงควรหาเจ้าหน้าที่มาตรงนี้ก่อน ในเรื่องงบประมาณสิ่งที่เราอยากจะได้ก็คือ หน้าที่ของบ้านแต่ละหลัง มี 3 หน้าที่ดังนี้ 1) ให้เกิดมาตรฐานของบ้านจะมีการปฏิบัติยัง 2) การบริการมีการทำยัง 3) เช่น บ้านวิเศษจะบริการยัง บ้านชินดังจะบริการยัง แต่ยกเว้นบ้านวิสาหมักนั้นจะมีความแปรปรวนเยอะกว่าบ้านทุกหลัง 3) ในการขึ้นทะเบียนนั้นเราก็จะต้องพยายามทำบ้านของเราแต่ละหลัง

คุณทานตะวัน สิงห์แก้ว ในกรณีที่เรานัดประชุมในช่วง 2 วันนี้ก็คือเราต้องการ Output อย่างไรหรือเป้าหมายหลักๆคือ ช่วงแรกๆจะต้องทำอยู่ 5 เดือน จนถึงเดือนกันยายน 2553 แต่เป้าหมายหลักของวันนี้ มีดังนี้ 1) ต้องการสร้างเครือข่าย SP วิสาหกิจชุมชนในการเป็นที่ปรึกษา 2) ต้องการมีแผนที่จะดำเนินงานแต่ที่ส่วนปลีกย่อยเราจะหาอย่างไร แต่ในส่วนวันนี้ คือเราจะมีวิธีกาถูกระเบียบยัง 3) เพราะเรายังขาดกฎระเบียบ

อาจารย์ศักดิ์เจริญ ภูวภูตานนท์ ในการที่จะทำเครือข่าย SP เราจะต้องมีที่ปรึกษาที่ชัดเจน และมีกลยุทธ์ยัง 3) ที่จะทำการทดลองหรือจะเป็นการทดสอบบทเรียนองค์ความรู้ หรือจะทำ OJT ในการถอดบทเรียน และจะต้องมีระบบการบริหารจัดการที่สำคัญ ต้องมีระบบและข้อเสนอแนะจากคุณปิยพร เราควรที่จะมีใบประกาศใหม่และอยากให้มีแอร์คูลชีสและสมาชิกเมมเบอร์ใหม่

คุณกิตติธัช ธีรรัตน์ วิธีการเพื่อไปสู่เป้าหมายการวางแผนเราจะมาอบรมก่อนหรือไม่อย่างไร ก็ค่อยไปทำ OJT ในการที่จะไปอบรม

อาจารย์พจน์ศรณ์ บวรกิจวัฒน์ ขณะนี้เราต้องทำอย่างไรแผนไปยัง 3) นั้นเราควรที่จะทำการตามขั้นตอนทำความเข้าใจว่าอยู่ขั้นตอนที่เท่าไร

คุณทานตะวัน สิงห์แก้ว ตอนนี้เรามาถึงไหนแล้วคือ ก่อนหน้านั้นเราก็หาที่ปรึกษาในวันที่ 6-7 เดือนที่ผ่านมา แต่ก็มีคลาดเคลื่อนเราจึงทำไม่ได้ แต่อย่างไรเราก็ควรยึด 10 ประเด็นหลักในการขับเคลื่อนงานของเราเราจึงจะต้องทำในส่วนที่ 6

อาจารย์พิสิฐ บุญไชย ผลผลิตตอนนี้ยังเป็นแค่ร่างให้เราศึกษา คือ 1) การสร้างเครือข่าย 2) ระบบเครือข่าย และอีกอย่างคือ เราควรใส่ระเบียบเข้าไปในที่ประชุม รวมทั้งปรับระเบียบร่างเข้าไปส่งในที่ประชุมด้วย

คุณกิตติธัช ธีรรัตน์ อยากให้เห็นภาพในเดือนกันยายนแต่กฎระเบียบยังไม่มี แต่เราควรจะทำงบ 20,000 บาท ไปวินิจฉัยว่าเราจะทำอย่างไรแล้วเราก็จะไป Support ต่อไปที่อุบลราชธานีมีเครือข่ายอยู่ 2,172 วิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มข้าวหอมทองบ้านโคกสะอาดเราควรที่จะมองถึงกระบวนการ

เรียนรู้ว่า SP จะต้องเป็นแบบไหน แต่ถ้ามองถึง Output คือ 1) ควรจะหาโลโก้หรือฟอร์มที่ชัดเจนในวันที่จะมีการรับใบประกาศควรจะให้มีฟอร์มให้พร้อม

คุณฉลาด ภูระหงษ์ ในเรื่องของฟอร์มน่าจะเป็นส่วนสำคัญมากกว่า วิชาหกิจชุมชนต้องเข้าไปถึงวิชาหกิจชุมชนโดยตรง การที่เราจะ Present ตัวเองนำเสนอตัวเองในการที่เราจะเข้าไปตรงนี้ถ้าเราไม่ได้รับการนำเสนอ มันก็จะเป็นไปได้ยากเพราะชุมชนแต่ละที่เราต้องทำต้องดำเนินการ คือเราจะต้องหาใครคนหนึ่งเพื่อที่จะดึงเราเข้าไป อบต.นี้ ฉะนั้นถ้าเราจะเจาะลึกเข้าไปตรงนี้ได้เราก็จะประสบความสำเร็จได้ง่าย

อาจารย์พิสิษฐ์ บุญไชย อาจารย์มองว่า อสม.ก่อนที่จะมาทำกิจกรรม คือ มีการแก้ข่าวร้ายกระจายข่าวดี ตัวอย่างคือไปวินิจฉัยโรค เช่น ของเราในส่วน SP อยู่ที่กระทรวงอุตสาหกรรมเราคิดว่ามันจะคล้ายๆกัน

อาจารย์นรภรณ์ วงศ์อภัย Certificate คือเราควรที่จะหาบัตรประจำตัวของเราให้กับสมาชิก โดยให้เรารู้และในส่วนที่เราลงไปกลุ่มคนเหล่านั้นจะได้เกิดความมั่นใจด้วย

คุณส่งศักดิ์ ปินยา ถ้าเรามีการขึ้นทะเบียนได้ก็น่าจะดี

อาจารย์พนัสกรณ์ บวรกิจวัฒน์ กระทรวงอุตสาหกรรมก็ทดลองกับหน่วยวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โครงสร้างแล้วจะหาใครสักคนหนึ่งที่จะเข้ามาทำงานในตรงนี้ เรากำลังทดลองโดยกระทรวงอุตสาหกรรมเพราะฉะนั้นเราควรสร้างบ้านออกมาเป็นจุดเด่น โดยในองค์กรควรจะมีบัตรและมีทุกอย่างหน่วยองค์กรเราจึงจะน่าเชื่อถือ สรุปลือ ฟอร์ม คือ องค์คาพยพทั้งหมดของโครงสร้างก็จะมี 1) ร่าง 2) ระเบียบ 3) และแบบแผน

คุณกิตติธัช วีรัตน์ อยากให้มีการกำหนดองค์กรเพื่อจะได้เพิ่มคุณภาพมากขึ้นมีดีเทลโครงสร้างคือ - หลักสูตรฝึกอบรม, - ธรรมเนียม, - ฟอร์ม, - กฎระเบียบ, - โลโก้

ประชุมปรึกษาหารือในส่วนของกฎระเบียบ

อาจารย์ฉลาด จันทรมบัติ 1) อยากได้แบบแผนที่แต่ละศูนย์ภาค คือ องค์ความรู้ 2) เทคนิคอะไรที่จะทำให้รู้จักชุมชน คือ อยากให้กลุ่ม SP ออกแบบซึ่งเป็นโจทย์แต่ละศูนย์ภาคที่ใดที่หนึ่งของ Period Project 3) เทคนิคการศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนเป็นอย่างไร 4) เทคนิคที่จำเป็นคืออะไรบ้าง 5) ชุดความรู้ที่จะนำไปทำงานกับวิชาหกิจชุมชนมีอะไรบ้าง ซึ่งงานเฟสที่ 1 เราจะจบภายในเดือนกันยายน 2553 นี้ และก็ยังมียางที่ค้างอยู่คือ จากศูนย์ภาค 4,5,6,7

กำหนดการลงพื้นที่ศึกษาดูงานแบบคราวๆ ในงวดต่อไป จะมีหลักสูตร 2 วันในการศึกษาดูงาน คือ 1) นัดแนะให้เตรียมข้อมูลที่คุณมีให้เป็นธรรมชาติ 2) และจะมีทีมลงพื้นที่ที่ไปดูงานทีมละ 10 คน ดูงาน ถึง 4 โมงเย็นแล้วหลังจากนั้นก็ทำการบ้านจนถึง 4 ทุ่ม 3) คืนเช้าวันที่สอง เตรียม Present ขึ้นนำเสนอ

อาจารย์นราภรณ์ วงศ์อภัย Present หลักสูตร 1) อาชีพที่ปรึกษาต้องทำอะไรบ้าง 2) คุณสมบัติของที่ปรึกษาเป็นอย่างไร 3) แนวทางปฏิบัติที่ควรเสริมเป็นอย่างไร 4) พยายามจับประเด็นความสำคัญในการถ่ายทอด 5) และขั้นตอนการวินิจฉัย

อาจารย์ฉลาด จันทสมบัติ ชุมชนมีเทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นอย่างไรจะไปศึกษาดูงานก็แล้วแต่ หรือจะไปสำรวจก็แล้ว เราควรที่จะต้องมองตรงนั้น Step ในการทำงานให้สำเร็จ คือ 1) ต้องมีการถอดบทเรียนถอดองค์ความรู้ให้ได้ 2) การสร้างทีมให้เค้าเกิดจิตสำนึก 3) การศึกษาถึงสภาพปัญหา (เช่น ศึกษาดูงานกลับมาพัฒนาแผนขององค์กร) 4) เทคนิคที่ต้องรู้ในชุมชนมีอะไรบ้าง 5) รวมไปถึงวัดดูคืบหน้าพื้นที่ 6) และเทคนิคการวิจัยและปฏิบัติการจะร่วมกันสร้างได้อย่างไร

อาจารย์ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์ การกิจที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน คือ 1) วิเคราะห์ชุมชนดูภูมิปัญญาชุดความรู้ภายใน 1 เดือน 2) เราจะต้องมีการมาทบทวนภารกิจของที่ปรึกษา

คุณชนก วันสุตล 1) จะต้องมีการทำงานร่วมกันและเป็นงานที่ท้าทายต้องทำแบบไหน 2) ที่ปรึกษา SME ไม่จำเป็นต้องรู้ทุกเรื่องของข้อมูลและไม่จำเป็นต้องรู้ลึกแต่เราต้องสร้างความภาคภูมิใจให้กับวิสาหกิจชุมชน

ภาพรวมในการประชุมและส่วนที่จะนัดประชุมในงวดเดือนกันยายน 2553 มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. เพื่อให้องค์กรเกิดอย่างเข้มแข็ง

2. เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งด้วย

3. ป้องกันปัญหาที่จำทำให้มีกรณีขึ้น เช่น ถ้าบริษัทไหนผ่านการพัฒนาที่ปรึกษาโดยตรง ถ้าอยากลดก็ต้องผ่านองค์กรโดยตรง หรือถ้าเกิดแต่ละฝ่ายเก่งเรื่องไหนเราก็ควรที่จะนำมาแชร์กันในการทำงานแล้วก็ควรที่จะมีค่า Commission ให้เค้าไหมในกรณีที่รับงานมาจากส่วนไหนก็แล้วแต่

อาจารย์พจน์สรณ์ บวรกิจวัฒน์ ในส่วนข้อที่ 16.3 คือ 1) เราเขียนไว้สำหรับพวกเราคือ มีอำนาจหน้าที่ในการรับงานแต่ก็มีกฎหมายในการรับ เพราะฉะนั้นในการประชุมครั้งนี้ก็ควรที่จะให้มีคณะกรรมการที่ชัดเจน 2) ว่าด้วยการระดมทุนจัดหาทุนซึ่งมาจากวัตถุประสงค์ 3) รูปแบบการให้คำปรึกษา และในส่วนของ Detail ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ข้อบังคับที่เรากำหนดต่อไป

คุณชนก วันสุตล เราควรที่จะมีกฎหมายหลักและกฎหมายรองแบบเข้าไปกับกฎระเบียบข้อบังคับ

อาจารย์พจน์สรณ์ บวรกิจวัฒน์ หลักเกณฑ์หรือแนวทางในการปฏิบัติงาน ในสำนักงานเครือข่ายประกอบด้วยใคร คือ 1) เจ้าหน้าที่ธุรการ 1 คน นั้นมีไหม 2) ใจอยากให้เกิดที่มีกฎหมาย

รับรอง แล้วจะมีหน่วยงานไหนที่สอดคล้องมาบ้างแล้วถ้าเราทำได้เราก็สามารถเข้าแผนงบประมาณได้ 3) อยากให้องค์กรเรามีลักษณะอย่างไร

คุณสรวงศักดิ์ ปินยา บ้าน 4 หลัง คืออยากให้องค์กรกรมส่งเสริมเข้าไปในกรมส่งเสริมซึ่งเป็น 1) กฎระเบียบของบ้าน 2) ส่วนของบริการของบ้านคุณจะให้บริการยังงั้น เช่น ระเบียบวิธีการบริการ ถูกคำ กับส่วนที่เราได้ประโยชน์ 3) ส่วนมาตรฐานของตัว SP ที่อยู่ในบ้านเองแล้วเราก็มีมาตรฐานที่เข้าไปอิงกับกระทรวงการคลัง ต้องเข้าไปดูที่ Website ของ สสท. หรือว่าระยะแรกเราควรที่จะใช้หน่วยงาน มมส. เป็นฐานในการดำเนินงานก่อน

อาจารย์พจน์ศรณ์ บวรกิจวัฒน์

แนวทางในการระดมทุน มีดังนี้

1. เงินบำรุงจากค่าสมาชิกจำนวน 1,000 + 500 บาท
2. ผลต่างที่เกิดจากการรับงาน (ค่าธรรมเนียม)
3. การแสวงหาตามแนวทางต่างๆ ไปฝึกอบรมไปในนามคณะ
4. ให้จัดกิจกรรมต่างๆ ตามมติที่ประชุมเป็นคราวๆ ไป
5. จากเงินงบประมาณกระทรวงอุตสาหกรรม-เงินอุดหนุนที่เราอยู่ภายใต้กระทรวง

อาจารย์ศักดิ์เจริญ ภาณุตานนท์ สมมุติว่าต่อไปจะมีหมวดรายได้เข้ากองกลางเราจะทำอย่างไร เราจะต้องมีการเขียนรายละเอียดใหม่ และถ้าเราจะเอาเงิน และมีวิธีได้งาน Network มี 2 วิธีดังนี้ 1) ผ่านทางกรรมการบริหาร Network 2) งานเข้าโดยไม่ได้ผ่านกรรมการบริหาร Network โดยผ่านสมาชิกสามัญถ้ามีการหักค่าใช้จ่ายเราจะเอาเงินพวกนี้มาเข้า Network ใหม่

คุณณชนก วันสุตล งานที่เกิดอยู่ที่มีความเข้มแข็งของคณะทำงานเพราะฉะนั้นเราก็ควรที่จะมีการสร้าง Network ของการเป็นที่ปรึกษารุ่นใหม่ กำหนดการเอาไว้เลยคือถ้ามีงานเข้ามาในเครือข่ายองค์กรเราก็ควรที่จะมีองค์กรเช่นกัน

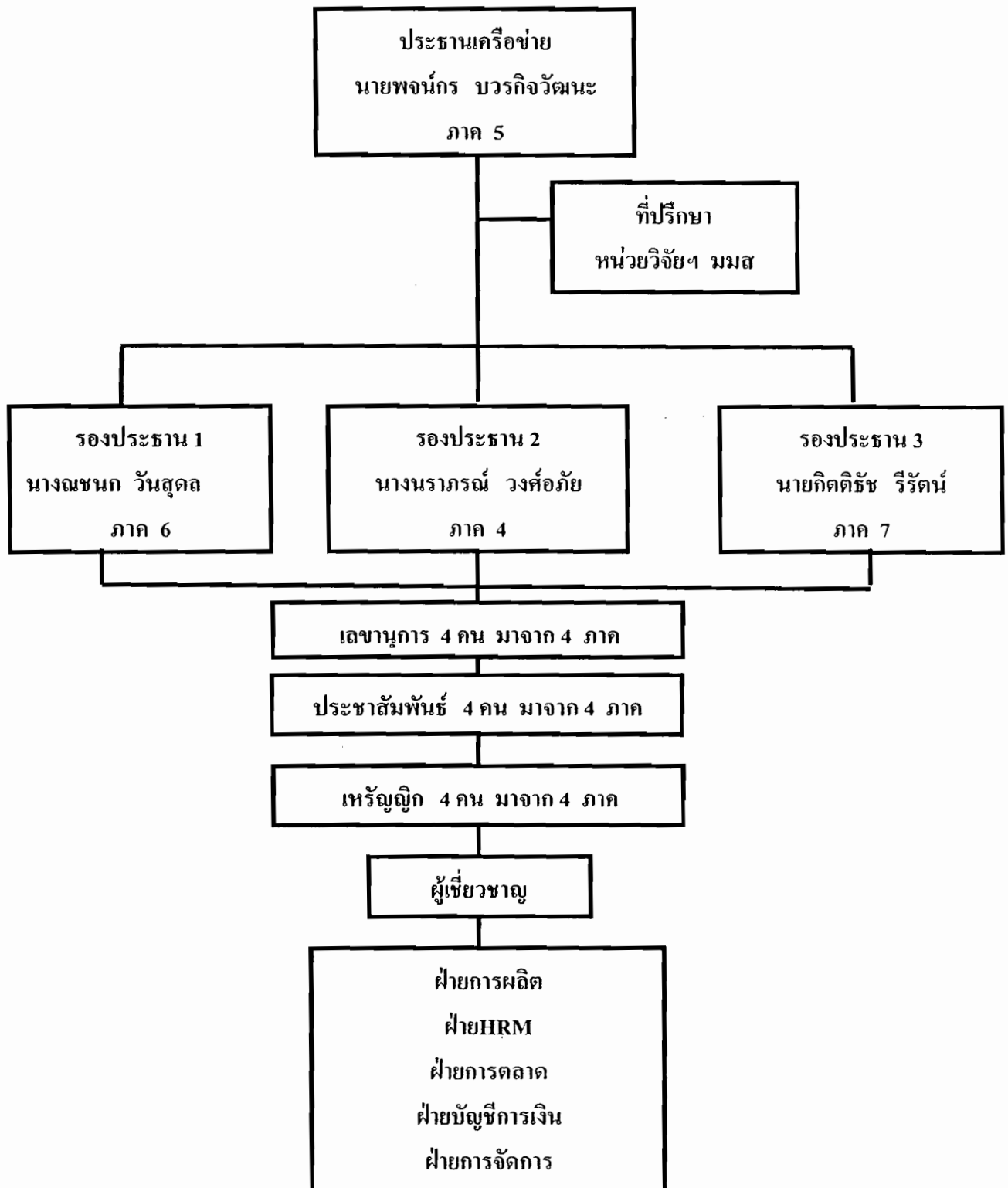
ข้อเสนอแนะในการประชุมครั้งนี้ โดยอาจารย์พจน์ศรณ์ บวรกิจวัฒน์

1. สิ่งหนึ่งที่จะเกิดคือขอความกรุณาให้ปัสด อบต. ทุก อบต. แจ้งให้พวกเค้าทราบโดย ให้ อ.ศักดิ์เจริญ ภาณุตานนท์ รับผิดชอบเพื่อที่จะได้สอดคล้องกับแผนที่ ท่านผศ.ดร.ฉลาด จันทรมบัติ ได้จัดเสนอไว้
2. ถ้าจุดไหนมีข้อมูลที่ยากให้เพื่อนรับรู้รับทราบก็ควรที่จะแจ้งข่าวพวกเรา ทีม SP ทั้งหมด และอาจารย์บัณฑิต แว่วสอน ที่ทำงานประจำอยู่ในศึกษาศาสตร์ในส่วนของส่งเสริมภาค 5 อบต.แต่ละ อบต. มีกิจกรรมส่งเสริมอยู่แล้ว และกระจายข่าว และหน้าจะมีข่าวประชาสัมพันธ์ให้ทั้งภาคอีสาน ได้ทั้งหมดเลย

*****ปิดประชุม และเสนอแผนงานที่จะประชุมในโอกาสต่อไป*****

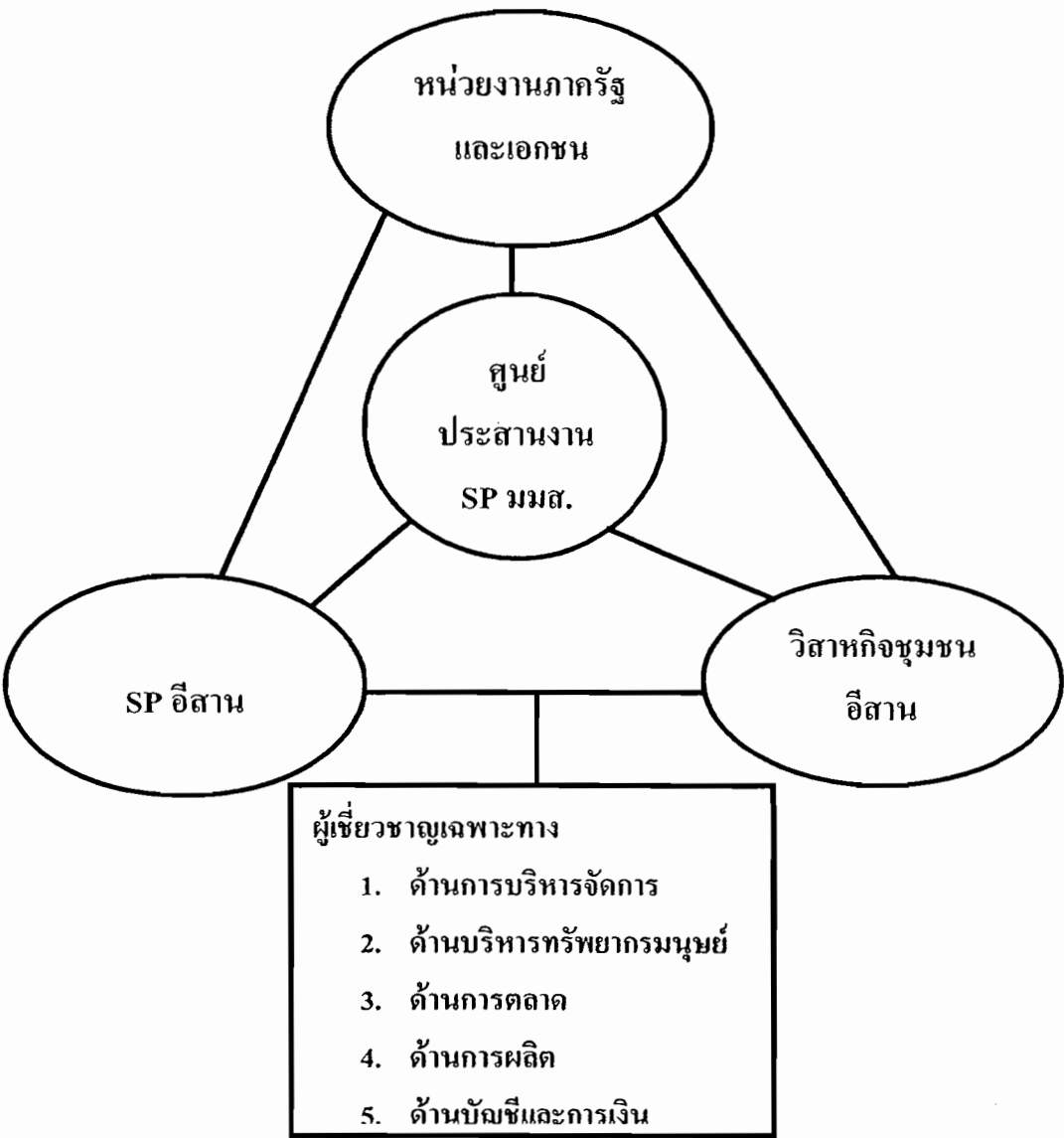

โครงสร้างการบริหารเครือข่ายที่ปรึกษาวิชาชีพชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระบบการบริหารจัดการเครือข่าย

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน

1) วิสัยทัศน์

เป็นเครือข่ายที่ปรึกษาที่มีคุณภาพในการให้บริการแก่วิสาหกิจชุมชน ภายใต้การพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญา อย่างต่อเนื่อง

2) พันธกิจ

1. พัฒนาศักยภาพของสมาชิกที่ปรึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการแก่วิสาหกิจชุมชน
2. ประชาสัมพันธ์องค์กรให้เป็นที่รู้จักแก่วิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาวิจัยและพัฒนา ดำเนินกิจกรรม ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายที่ปรึกษา
4. บริหารจัดการองค์กร เครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ และธรรมาภิบาล
5. ประสานความร่วมมือกับภาคีที่เกี่ยวข้อง
6. ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เป็นประโยชน์แก่วิสาหกิจชุมชน

3) เป้าประสงค์ (ภายในระยะเวลา 3 ปี)

1. พัฒนาความรู้ ความสามารถ เทคนิคเฉพาะทาง ให้กับสมาชิกและเครือข่ายที่ปรึกษา จำนวน 150 คน
2. ให้บริการคำปรึกษาแนะนำ แก่วิสาหกิจชุมชน จำนวน 1,500 ราย
3. วิจัย/พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปีละ 1 เรื่อง (3 เรื่อง)
4. ประสานความร่วมมือเครือข่าย
5. ส่งเสริมการนำองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชน
6. ประชาสัมพันธ์เครือข่ายที่ปรึกษาโดยใช้สื่อที่หลากหลายและกว้างขวาง ของวิสาหกิจชุมชน ทุกแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
7. สนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลในเครือข่ายที่ปรึกษา ได้รับการยกย่องชมเชย ในระดับชาติ อย่างน้อย 1 คน

4) ยุทธศาสตร์

1. พัฒนาคอน Service Providers
2. พัฒนาการบริหารจัดการ
3. พัฒนาเครือข่ายภายใน/ภายนอก
4. พัฒนาวิสาหกิจ
5. พัฒนาองค์ความรู้ (ไทย/สากล) และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาคผนวก จ

แบบเกณฑ์ประเมินคุณภาพที่ปรึกษาวิชาชีพชุมชน

แบบประเมินตามเกณฑ์การพัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน

ชื่อ-สกุล.....ตำแหน่ง.....

องค์กร/หน่วยงาน/สถาบัน.....

สถานที่ตั้ง...บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

งานที่รับผิดชอบ	ผล การ ประเมิน	รายการผลงานที่โดดเด่น
1. ความสามารถด้านการจัดการ (10 คะแนน) ระดับ 1 มีความสามารถด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน โดยมีหลักฐานที่แสดงว่าได้มีการวางแผนการปฏิบัติงานในงานที่ตนรับผิดชอบ มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบให้สอดคล้องตามนโยบายและเป้าหมายของงาน มีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติงาน มีการทำปฏิทินการปฏิบัติงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว และกำหนดวิธีการประเมินผลและสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเอง ระดับ 2 มีความสามารถในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย โดยมีจำนวนผลงานตามที่กำหนดไว้ ซึ่งผลงานที่ปฏิบัติมีความถูกต้องเรียบร้อยและรวดเร็ว และได้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติงาน เข้าใจงานในหน้าที่ และสามารถแก้ปัญหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นได้ ระดับ 3 มีหลักฐานที่แสดงว่าได้มีการติดตามประเมินผลงาน และรายงานผลการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานของหน่วยงาน ระดับ 4 มีหลักฐานที่แสดงว่าได้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาการจัดการและการปฏิบัติงานทุกปี โดยมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีหลักฐานที่แสดงว่าได้มีการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์รวมทั้งการให้ข้อมูลด้านการแผนปฏิบัติการต่อผู้บริหารเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนงานในระดับสูงต่อไป ระดับ 5 มีการเผยแพร่ผลงานการให้คำปรึกษาวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสารและ/หรือบทความทางวิชาการ เกี่ยวกับการพัฒนาหน่วยงาน เผยแพร่ผลงาน และเป็นที่ยอมรับในวิสาหกิจชุมชนอย่างกว้างขวาง	1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐	

งานที่รับผิดชอบ	ผล การ ประเมิน	รายการผลงานที่โดดเด่น
2. ความสามารถด้านบริการที่ดี (10 คะแนน) ระดับ 1 ให้บริการที่เกินความคาดหวังในระดับทั่วไป แม้ต้องใช้เวลามากหรือความพยายามอย่างมากโดยให้บริการเพื่อช่วยผู้รับบริการแก้ปัญหาและให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานที่กำลังให้บริการอยู่ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้รับบริการแม้ว่าผู้รับบริการเกินความคาดหวังในระดับทั่วไป ระดับ 2 เข้าใจความจำเป็นหรือความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการและ/หรือใช้เวลาแสวงหาข้อมูลและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นหรือความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับบริการเพื่อตอบสนองความจำเป็นหรือความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการ ระดับ 3 ให้บริการที่เป็นประโยชน์ อย่างแท้จริงและยั่งยืนให้กับผู้รับบริการ โดยเล็งเห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้รับบริการในระยะยาวและสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีหรือขั้นตอนการให้บริการเพื่อให้ผู้รับบริการได้ประโยชน์สูงสุด ระดับ 4 ปฏิบัติตนเป็นที่ปรึกษาที่ผู้รับบริการไว้วางใจตลอดจนมีส่วนช่วยในการตัดสินใจของผู้รับบริการได้ ระดับ 5 สามารถให้ความเห็นส่วนตัวที่อาจแตกต่างไปจากวิธีการหรือขั้นตอนที่ผู้รับบริการต้องการเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็น ปัญหา โอกาส ฯลฯ เพื่อเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงหรือในระยะยาวแก่ผู้รับบริการ	1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐	

งานที่รับผิดชอบ	ผลการประเมิน	รายการผลงานที่ได้คิดค้น
3. ความสามารถด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (10 คะแนน) ระดับ 1 มีความรับผิดชอบในงาน สามารถส่งงานได้ตามกำหนดเวลาและแสดงความเห็นในเชิงปรับปรุงพัฒนาเมื่อเห็นสิ่งก่อให้เกิดการสูญเสียหรือหย่อนประสิทธิภาพในงาน ระดับ 2 สามารถทำงานได้ตามผลงานตามเป้าหมายที่กำหนด หรือเป้าหมายของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และมีความละเอียดรอบคอบเอาใจใส่ ตรวจสอบความถูกต้องของงานเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ ระดับ 3 สามารถทำงานได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยปรับปรุงวิธีการที่ทำให้ทำงานได้ดีขึ้น เร็วขึ้น คุณภาพดีขึ้น หรือมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเสนอหรือทดลองวิธีการทำงานแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลงานตามที่กำหนดไว้ ระดับ 4 สามารถพัฒนาวิธีการทำงาน และพัฒนาระบบ ขั้นตอน วิธีการทำงาน โดยกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้ได้ผลงานเป็นที่ยอมรับของวิสาหกิจชุมชน ระดับ 5 ผลงานที่เป็นที่ยอมรับของวิสาหกิจชุมชนสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายตัวชี้วัดที่กำหนด	1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐	
4. ความสามารถด้านความเชี่ยวชาญในงานอาชีพที่ปรึกษา(10 คะแนน) ระดับ 1 แสดงความสนใจและติดตามความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาอาชีพของตน / ที่เกี่ยวข้อง มีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้ สนใจเทคโนโลยี และองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาอาชีพของตนใหม่ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและความรู้ความสามารถของตนให้ดียิ่งขึ้น ระดับ 2 มีความรู้ในวิชาการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในสาขาอาชีพของตน โดยรอบรู้เท่าทันเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ใหม่ๆ ในสาขาอาชีพของตนและที่เกี่ยวข้อง หรืออาจมีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน และติดตามแนวโน้มวิชาการที่ทันสมัย และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับงานอย่างต่อเนื่อง ระดับ 3 สามารถนำวิชาการความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้และส่งเสริมความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ และ เล็งเห็นประโยชน์ความสำคัญขององค์ความรู้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อตนเองในอนาคต ระดับ 4 ศึกษา พัฒนาค้นคว้าให้มีความรู้ และความเชี่ยวชาญในงานมากขึ้น ทั้งในเชิงลึก และ เชิงกว้างอย่างต่อเนื่อง	1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐	

แบบประเมินเกณฑ์การพัฒนาส่งเสริมคุณภาพที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่รับผิดชอบ	ผลการประเมิน	รายการผลงานที่โดดเด่น
ระดับ 5 สามารถนำความรู้เชิงบูรณาการของคนไปใช้ในการสร้างวิสัยทัศน์ เพื่อการปฏิบัติงานในอนาคต		
5. ด้านจริยธรรม (10 คะแนน) ระดับ 1 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต ถูกต้องทั้งตามหลักกฎหมาย จริยธรรมและระเบียบวินัย และแสดงความคิดเห็นของคนตามหลักวิชาชีพอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา ระดับ 2 มีสิ่งจะเชื่อถือได้ และมีจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นที่ปรึกษา ให้ภารกิจหลักของคนและหน่วยงานวิสาหกิจชุมชนบรรลุผลสำเร็จ ระดับ 3 ขีดมั้นในหลักการและจรรยาบรรณของวิชาชีพไม่เบี่ยงเบนด้วยอคติหรือผลประโยชน์ส่วนตัว และเสียสละความสุขสบายตลอดจนความพึงพอใจส่วนตัวหรือของครอบครัว โดยมุ่งให้ภารกิจในหน้าที่สัมฤทธิ์ผลเป็นสำคัญ ระดับ 4 รักษาผลประโยชน์และชื่อเสียงของอาชีพตนเองแม้ในสถานการณ์ที่อาจสร้างความลำบากใจให้ และตัดสินใจในหน้าที่ด้วยความถูกต้องโปร่งใส เป็นธรรม ระดับ 5 ต้องไม่เผยแพร่ความลับและหรือข้อมูลที่ได้รับรู้มาเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่แก่ผู้อื่นและ/หรือนำไปใช้เองเด็ดขาดโดยเฉพาะกรณีปัญหาท้องถิ่นที่ได้รับการจดสิทธิบัตร เป็นต้น	1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐	
6. ความสามารถด้านการทำงานเป็นทีมวิสาหกิจชุมชน (10 คะแนน) ระดับ 1 ให้ความร่วมมือในการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน สร้างสัมพันธ์เข้ากับผู้อื่นในกลุ่มได้ดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในทีมด้วยดี และกล่าวถึงเพื่อนร่วมงานในเชิงสร้างสรรค์ ระดับ 2 ประมวลความคิดเห็นต่างๆมาใช้ประกอบการตัดสินใจหรือวางแผนงานร่วมกันในทีม และประสานและส่งเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีในทีมเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ระดับ 3 สนับสนุนและช่วยเหลืองานเพื่อนร่วมทีมคนอื่นๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ แสดงน้ำใจในเหตุวิกฤติให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมงานที่มีเหตุจำเป็นโดยไม่ต้องให้ร้องขอ และรักษามิตรภาพอันดีกับเพื่อนร่วมงานเพื่อช่วยเหลือกันในวาระต่างๆ ให้งานสำเร็จลุล่วงเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐	

งานที่รับผิดชอบ	ผลการประเมิน	รายการผลงานที่โดดเด่น
ระดับ 4 สามารถนำทีมให้ปฏิบัติการกิจให้ได้ผลสำเร็จส่งเสริมความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในทีมโดยไม่คำนึงความชอบหรือไม่ชอบส่วนตัว และประสานสัมพันธ์ ส่งเสริมขวัญกำลังใจของทีมเพื่อรวมพลังกันในการปฏิบัติการกิจใหญ่ๆน้อยต่างๆ ให้บรรลุผล ระดับ 5 สามารถถ่ายทอดการทำงานความเป็นทีมวิสาหกิจชุมชนสู่ทีมวิสาหกิจชุมชนอื่นๆได้		
7. ความสามารถด้านพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน (10 คะแนน) ระดับ 1 จัดให้มีการเรียนรู้เรื่องต่างๆของท้องถิ่น อาทิ วัฒนธรรม ความโดดเด่นภูมิปัญญาการทำงานในชุมชน รวมทั้งการนำเสนอสินค้าและความเข้าใจในความรู้เป็นต้น ระดับ 2 วิสาหกิจชุมชนสร้างกระบวนการเรียนตามขั้นตอนและทักษะที่ใช้ในการทำงานสามารถถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากภายนอกและภายใน ระดับ 3 วิสาหกิจชุมชนสามารถจัดทำแผนธุรกิจในรูปแบบและช่วงเวลาที่เหมาะสมกับองค์กรเพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาธุรกิจชุมชน ระดับ 4 วิสาหกิจชุมชนสามารถการพัฒนาด้วยการพึ่งพาตนเองเพื่อให้องค์กรสามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพานักงานภายนอก ระดับ 5 วิสาหกิจชุมชนสามารถเติบโตเป็นSMEs ได้ในอนาคตและเป็นต้นแบบให้กับวิสาหกิจชุมชนในกลุ่ม	1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐	
8. การเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมโครงการ (30 คะแนน) ระดับ 1 ความสนใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่าย ระดับ 2 การมีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และแผนงานเครือข่ายฯ ระดับ 3 การมีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำร่างระเบียบเครือข่ายฯ ระดับ 4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอบรมเทคนิคการศึกษาชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ระดับ 5 รายงานผลการลงพื้นที่ทดลองศึกษาวิเคราะห์ชุมชน	1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐	
รวม(100 คะแนน)		

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
ผลการประเมินระดับคุณภาพที่ปรึกษา

ระดับผลการประเมินที่ปรึกษาหารือชุมชนได้ 2
ภายใต้การดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการจิตอาสาสมัครชุมชน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ด้านจัดการ(10)	ด้านบริการที่ดี (10)	การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (10)	ความเชี่ยวชาญในงานอาชีพที่ปรึกษา(10)	ด้านจริยธรรม (10)	ทำงานเป็นทีมวิสาหกิจชุมชน (10)	พัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน (10)	การเข้าร่วมโครงการ (30)	ระดับการศ
1	นายอติสาร ภัตติข	8	7	8	8	10	8	8	20	77
2	นายศักดิ์ชัย วีรัตน์	9	9	9	9	10	9	9	30	94
3	นางสาวกนิษฐกร กลิ่นสง	8	8	7	7	10	7	7	20	74
4	นางสาวสุกัญญา ปิ่นแก้ว	8	8	8	8	10	7	7	10	66
5	นายฉลาด อุระหงษ์	9	9	9	9	10	9	9	30	94
6	นายวิระ รุ่งเรือง	8	7	7	8	10	8	8	10	66

ความหมายค่าคะแนน ค่าคะแนน 40 - 55 = D ค่าคะแนน 56-65 = C ค่าคะแนน 66-75 = B ค่าคะแนน76 ขึ้นไป = A

ระดับผลการประเมินที่ปรึกษาทางกิจกรรมอื่นที่ได้
ภายใต้การดำเนินงานโครงการการสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ด้านจัดการ(10)	ด้านบริการที่ดี (10)	การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (10)	ความเชี่ยวชาญในงานอาชีพที่ปรึกษา(10)	ด้านจริยธรรม (10)	การทำงานเป็นทีมกับวิสาหกิจชุมชน (10)	พัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน (10)	การเข้าร่วมโครงการ (30)	ระดับเกรด	
1	อ.อนุรักษ์ สวาทสมบัติกุล	9	9	9	9	9	10	9	8	10	73
2	นางชนก วันสุด	9	9	9	9	10	10	10		30	87
3	นายพรพจน์ สัจจาวัฒนา	7	6	6	8	8	10	9	8	10	66
4	นายชญา เนืองเกล้า	9	9	9	9	9	10	9	8	20	83
5	นางอรทัย โพธิกนิษฐ์	8	8	6	6	7	10	8	8	20	75
6	นายธีรพัฒน์ ขุนชนะ	6	5	6	6	8	10	8	8	10	61
7	นายชวัญอุตม์ อิมทะนบก	8	8	8	8	7	10	8	9	10	68
8	นายมนศรี จรัสสันเทียะ	8	7	8	8	7	10	7	7	10	64
9	นายรัชวัฒน์ บุญมี	7	6	8	8	7	10	8	7	10	63
10	นายเดช ไกรสุข	8	8	8	8	7	10	8	8	10	67

ความหมายค่าคะแนนค่าคะแนน 40 - 55 = D ค่าคะแนน 56-65 = C ค่าคะแนน 66-75 = B ค่าคะแนน 76 ขึ้นไป = A

ระดับผลการประเมินที่ปรีกษิตาภกิจชุมชนโอตาเหนือ

ภายใต้การดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งงาน (10)	ความรู้ความสามารถ (10)	การปฏิบัติงาน (10)	ความเชี่ยวชาญในงานอาชีพที่ปรึกษา (10)	ส่วนราชการ (10)	ผลงานที่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ (10)	พัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน (10)	การเข้าร่วมโครงการ (30)	ระดับเกรด
1	นางนงนารถ วงศ์ภัย	9	8	8	9	10	10	8	30	92
2	นายทรงศักดิ์ รักชุมแก้ว	8	8	8	8	9	10	9	20	81
3	นางไพรัตน์ แก้วกัญญา	8	8	8	8	8	10	8	20	78
4	นางวิไลรัตน์ สุขงาม	9	9	9	9	8	10	9	20	83
5	ศ.วิโรจน์ บิณฑานันต์	10	9	9	10	9	10	8	20	84
6	นายไพฑูริย์ ธรรมโหร	9	8	8	8	9	10	8	20	80
7	นายวิวัฒน์ วงศ์ทองแก้ว	8	8	8	8	8	10	8	20	78
8	นายชาญชัย อรศรี	8	7	7	7	8	10	8	10	66
9	นายวิระ แก้วกลาง	8	8	8	8	6	10	8	10	66
10	นางพัชร ธรรมเขต	9	9	9	9	9	10	9	20	83

ความหมายค่าคะแนน ค่าคะแนน 40 - 55 = D ค่าคะแนน 56-65 = C ค่าคะแนน 66-75 = B ค่าคะแนน 76 ขึ้นไป = A

ภายใต้การดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการวิทยุชุมชนสาธารณะ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ด้านอาคาร(๑๐)	ด้านบริการที่ดี (๑๐)	การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (๑๐)	เชี่ยวชาญในอาชีพที่ปรึกษา(๑๐)	ด้านจริยธรรม (๑๐)	ทำงานเป็นทีมวิทยุชุมชน (๑๐)	พัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน (๑๐)	การเข้าร่วมโครงการ (๑๐)	ระดับเกรด
1	นางกัญญา วงศ์ปิตตา	9	9	9	9	10	10	8	15	77
2	น.ส.สุณิษา กลิ่นถาวร	9	9	8	8	10	10	8	15	75
3	นายเครินทร์ แว่สอน	9	9	9	9	10	10	9	15	79
4	นางจรีรัตน์ อินทรจำนง	9	9	9	8	10	10	8	20	80
5	นายธีรวิทย์ ศรีพันธ์ชาติ	6	5	6	6	10	10	5	10	54
6	นางสาวลักขณ์ อิตตมณฑล	5	5	6	6	10	10	5	10	54
7	นายจิต ฤษณามิธ	8	8	7	9	10	10	9	20	80
8	นายชาตรี ศิริสวัสดิ์	9	9	9	9	10	10	8	10	71
9	น.ส.สุไอลา หิรัญจิรชีพ	9	9	9	9	10	10	9	20	84
10	นายทองเฑียร บวรกิจวัฒน์	10	9	10	10	10	10	9	30	97
11	นายไพฑูรย์ เปลื้องศรี	5	6	4	5	10	10	4	10	50
12	นายธรรมรงค์ พรหมดา	6	5	5	5	10	10	7	10	53
13	นายกิตติ วงศ์ปิตตา	9	8	8	9	10	10	8	15	75
14	นายณพอด อริยะเนนทะ	7	6	5	6	10	10	5	10	54
15	น.ส.สุพารัตน์ หอมบาน	8	8	8	8	10	10	8	20	78
16	อาจารย์ณัฐธร ศรีวิเชียร	9	9	9	9	10	10	8	10	72
17	นายอัครวิชัย ชุมพงษ์ศักดิ์	6	6	6	6	10	10	5	10	55
18	นางสาวอภิญญา ไวนแสง	6	5	5	7	10	10	5	20	64
19	นางสาวพรพรรณ มารพันธ์	6	6	6	5	10	10	6	10	55
20	นายบุญเกิด อรัญกิจ	5	5	5	5	10	10	5	10	50
21	นายภูมิมา เหล่าชัย	4	5	4	6	10	10	6	5	45
22	นายภาณุจิต สิงห์ทอง	5	4	6	7	10	10	5	5	48
23	นายสุวิชัย สิงห์สุข	6	6	4	5	10	10	6	5	46

ระดับผลการประเมินที่ปรึกษาทางกิจกรรมชุมชน

ภายใต้การดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการสุขภาพกิจกรรมชุมชน

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ด้านจัดการ(10)	ด้านบริการที่ดี (10)	การทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (10)	เกี่ยวข้องกับอาชีพที่ปรึกษา(10)	ด้านจริยธรรม (10)	ทำงานเป็นทีมวิสาหกิจชุมชน (10)	พัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน (10)	การเข้าร่วมโครงการ (30)	ระดับเกรด
24	นายธีระชาติ จิตระจง	6	5	6	4	10	6	4	5	46
25	นายศักดิ์ อุปสาร	6	5	5	5	10	5	6	5	47
26	นายสุวิทย์ ธรรมแสง	7	6	6	6	10	5	7	5	52
27	นายบามมี ฤาจาคน	6	5	6	6	10	6	7	5	51
28	นายสุชาติ ศรีภักดี	6	6	6	6	10	5	5	5	49
29	อาจารย์อนุพัทธ์ ผงคัก	8	8	8	9	10	8	9	10	70
30	นายศักดิ์ ช่างประเสริฐ	8	8	8	8	10	8	8	10	68

ความหมายค่าคะแนน ค่าคะแนน 40 - 55 = D ค่าคะแนน 56-65 = C ค่าคะแนน 66-75 = B ค่าคะแนน 76 ขึ้นไป = A

ภาคผนวก ช
รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่อง

การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการจัดการให้คำปรึกษา

วิสาหกิจชุมชน

บ้านดงเค็ง หมู่ที่ 16 ตำบลหัวเรือ

อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม

โดย

กลุ่มอีสานกลาง

เสนอ

หน่วยวิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการ
ความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ร่วมกับ

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

กันยายน 2553

ความนำ

- * การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการจัดการให้คำปรึกษาวิชาชีพ
ชุมชน ได้ริเริ่มเกิดขึ้นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ
“การสร้างและพัฒนาเครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรม
ชุมชนภาคอีสาน” วันที่ 6-7 กรกฎาคม 2553
- * กิจกรรมภายใต้การดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนา
เครือข่ายบริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม ร่วมกับ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม
- * จากการประชุม ได้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 กลุ่ม
คือ อีสานบน อีสานกลาง และอีสานล่าง ให้แต่ละ
กลุ่มได้ลงพื้นที่เพื่อดำเนินการนำร่องกลุ่มละ
1 โครงการ

การดำเนินการ กลุ่มอีสานกลาง (มหาสารคาม)

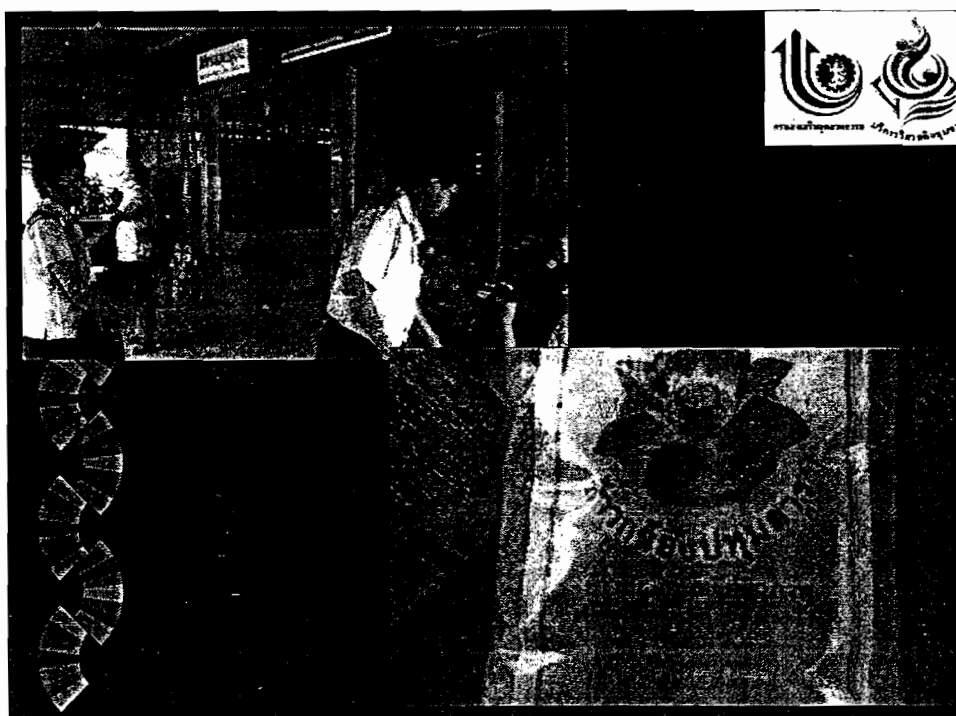
การดำเนินการ กลุ่มอีสานกลาง (มหาสารคาม)

- 1 ร่วมประชุมรับฟังข้อมูลการจัดกิจกรรมวิสาhekชุมชน ตำบลหัวเรือ
19 ก.ค 53 -เลือกกลุ่มโรงสีข้าวกล้อง บ้านดงเค็ง เป็นกรณีศึกษา
- 2 ประชุมกรรมการกำหนดแนวทางดำเนินงาน บ.ดงเค็ง 4ส.ค.53
- 3 ประชุมกรรมการหมู่บ้าน และวิสาหกิจสำรวจข้อมูล บ.ดงเค็ง 11ส.ค.5
- 4 สำรวจข้อมูลและทบทวนข้อมูล บ.ดงเค็ง 18 ส.ค 53 , 23 ส.ค 53
- 5 นำตัวแทนชุมชนบ้านดงเค็ง ศึกษาดูงาน บ.คอนมัน อ.กันทรวิชัย
31 สค.53
- 6 พิจารณาร่างรายงาน และพิมพ์ทั้งสรุป (ณ ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจฯ -
บ้านประจักษ์กลุ่มฯ) 3ก.ย 53
- 7 ประชุมสรุปข้อมูล ทั้งเสนอแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 6 ก.ย 53

ต่อเนื่องจากความนำ และความเป็นมาของโครงการฯ
ทำให้สรุปภาพรวมของกิจกรรม ได้เป็นส่วน ๆ ดังนี้

- ♦ 1. ความนำ แสดงที่มาของโครงการฯ
- ♦ 2. รายงานวิจัย แสดงแนวทางวิชาการ และหลักการพัฒนา
วิสาหกิจชุมชนจากข้อมูลพื้นที่จริง
- ♦ 3. รายงานเหตุการณ์ และวิเคราะห์สภาพปัญหา และ
แนวทางแก้ไขโรงสีข้าวกล้อง บ้านดงเค็ง
- ♦ 4. โครงการวิจัยและพัฒนาต่อเนื่อง ปี พ.ศ. 2554

กรอบแนวคิดในการวิจัย

- ♦ 1. กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participative Action Research and Community Development : PAR&CD)
 - ♦ 1.1 ปลุกจิตสำนึก และสร้างความตระหนักคุณค่าของท้องถิ่น
 - ♦ 1.2 จัดกิจกรรมวิจัยชุมชนในแบบวิจัยตนเองในมิติต่าง ๆ
 - ♦ 1.3 จัดเวทีระดมความคิด และความรู้ เพื่อร่วมกันจัดระบบ
 - ♦ 1.4 จัดทำแผนจัดการทรัพยากรร่วมกันในชุมชน
 - ♦ 1.5 ปฏิบัติตามแผนจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม
 - ♦ 1.6 ประเมินผลการวิจัย และสรุปผล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

- ♦ 2. กรอบแนวคิดเรื่องพลังท้องถิ่น
 - ♦ เริ่มต้นจากสมมุติฐานว่าในชุมชนท้องถิ่นของไทย อันมีศักยภาพเป็นทุนเดิม ทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นอยู่รอด และเติบโตมาได้โดยไม่ต้องพึ่งพารัฐ ความสามารถของท้องถิ่นในการปรับตัวและหาความสมดุลของท้องถิ่นได้
 - ฐานที่สำคัญของพลังท้องถิ่น 4 ประการ ประกอบด้วย
 - 2.1 ฐานทรัพยากร
 - 2.2 เครือข่ายทางสังคม
 - 2.3 ระบบความรู้
 - 2.4 วัฒนธรรมและความเชื่อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

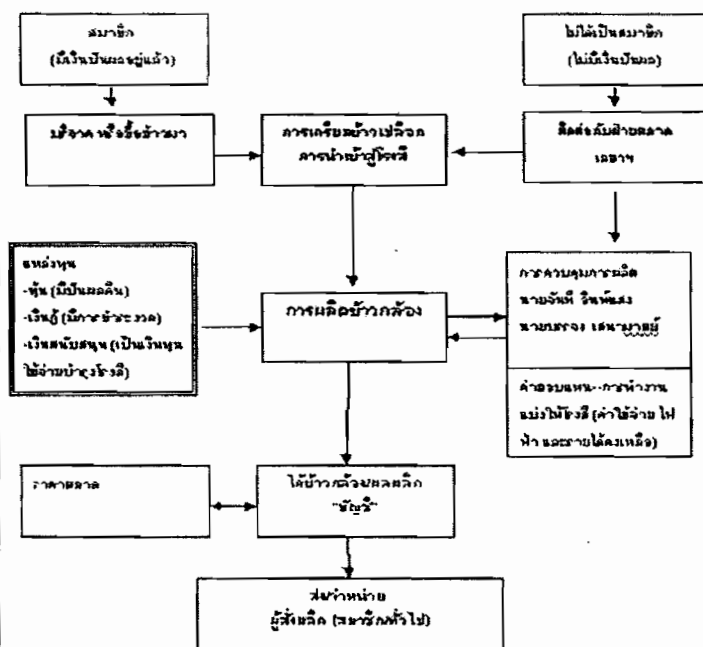
- ❖ 3. กรอบแนวคิดวิสาหกิจชุมชน (ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม)
- ❖ การดำเนินการให้ ธุรกิจอุตสาหกรรมประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยความรู้พื้นฐาน 4 ด้าน คือ
 - ❖ 3.1 การบริหาร
 - ❖ 3.2 การตลาด
 - ❖ 3.3 การผลิต
 - ❖ 3.4 การบัญชี

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านดงเค็ง

- ♦ ลักษณะกายภาพ-ภูมิประเทศของชุมชน
- ♦ ลักษณะทางสังคม-วัฒนธรรม-เศรษฐกิจของชุมชน
- ♦ ลักษณะทางวิสาหกิจ “โรงสีข้าวกล้อง”
- ♦ ตั้งแต่ริเริ่ม - ก่อตั้งโรงสีข้าวทั่วไป - พัฒนาเป็นโรงสีข้าวกล้อง (ปี 2547) - ได้เป็น OTOP 4 ดาว - สภาพปัจจุบัน...

กระบวนการบริการโรงสีข้าวกล้องบ้านดงเค็ง (ปัจจุบัน - สิงหาคม 2553)

การวิเคราะห์สภาพปัญหา 4 ด้าน (การบริหาร การผลิต การตลาด การบัญชี)

❖ 1 การบริหาร (ปัจจุบัน)

- ❖ ดำเนินการเรียบง่ายแบบชาวบ้าน และชุมชน ทำงานแบบรวม
อำนาจไว้ส่วนกลาง ชาวบ้านทั่วไป (ผู้ถือหุ้น) ไม่ค่อยมีส่วนร่วม
- ❖ แนวทางพัฒนา
 - ❖ จัดทำระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส มีความชัดเจน และแจ้งผล
ของกิจการ (รายรับ-รายจ่าย-กำไร-ขาดทุน)ทุกเดือนต่อที่ประชุม
หมู่บ้าน (มีประชุมเดือนละ 1 ครั้ง)
 - ❖ ในวงรอบถัดไปจะมีโครงการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคล ทั้ง
การบริหาร การผลิต การตลาด และการทำบัญชี ให้มีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์สภาพปัญหา 4 ด้าน (การบริหาร การผลิต การตลาด การบัญชี)

❖ 2 การผลิต (ปัจจุบัน)

- ❖ - มีกำลังการผลิตมาก แต่มีวัตถุดิบ หรืองานที่รับแต่ละวันน้อย
โดยเฉลี่ยโรงสีทำงานประมาณ 1 ชั่วโมง/วัน (เต็มที 10 ชั่วโมง/วัน)
- ❖ - มีข้อเสียจากกระบวนการผลิตมาก ส่วนหนึ่งเพราะวัตถุดิบ ลีบ
และความชื้นไม่เหมาะสม วันหนึ่งสีข้าวได้ 2-3 ตุง
- ❖ แนวทางพัฒนา
 - ❖ - ควรวางแผนการผลิตให้เหมาะสม เพื่อจัดเวลาการทำงาน
 - ❖ - กรณีที่เป็นข้าวของโรงสีเพื่อเตรียมจัดจำหน่าย ต้องมีการคัด
ข้าวเปลือกเกรดดี เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

การวิเคราะห์สภาพปัญหา 4 ด้าน (การบริหาร การผลิต การตลาด การบัญชี)

♦ 3 การตลาด (ปัจจุบัน)

- ♦ ไม่มีการทำการตลาดจริง แต่ชาวบ้านบางคนได้บอกเล่าปากต่อปาก ให้ชาวบ้าน และชุมชนอื่น มาใช้บริการโรงสี และซื้อข้าวกล้องของชุมชนดงเค็งบ้าง และมีแนวคิดบังคับให้บ้านอื่น ๆ ซื้อ

♦ แนวทางพัฒนา

- ♦ ควรวางแผนการประชาสัมพันธ์ และโฆษณา ที่เป็นระบบ วงจร เช่น
 - ♦ - ปลุกจิตสำนึก ค่านิยม การกินข้าวกล้องเพื่อสุขภาพ
 - ♦ - ใช้สถานที่ ป้าย แสดงเชิญชวนการกิน และซื้อข้าวกล้องของบ้านดงเค็ง

การวิเคราะห์สภาพปัญหา 4 ด้าน (การบริหาร การผลิต การตลาด การบัญชี)

♦ 4 การบัญชี (ปัจจุบัน)

- ♦ ไม่มีการแสดงผลทางบัญชีของโรงสีข้าวที่ชัดเจน ข้อมูลล่าสุดคือปี 2549 มีเงินในบัญชี 46,230 บาท และไม่เห็นข้อมูลรายรับรายจ่ายที่ชัดเจนของโรงสีข้าว

♦ แนวทางพัฒนา

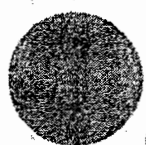
- ♦ ควรมีระบบบัญชีที่ชัดเจน อาจเป็นรูปแบบที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อความเข้มแข็งชุมชน

- ♦ 1. ชุมชนต้องมีการศึกษาดูงานภายนอก จากตัวอย่างชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ทั้งเรื่อง โรงสีข้าว และอื่นๆ ตามศักยภาพ และความเป็นไปได้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
- ♦ 2. ชุมชนต้องสำรวจว่าในชุมชนขณะนี้ มีศักยภาพใดที่จะพัฒนาได้บ้าง ทั้งความเชี่ยวชาญของพ่อบ้าน แม่บ้าน หรือเยาวชน ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สร้างรายได้ หรือสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืนให้ชุมชนได้

การนำเสนอปัญหาการวินิจฉัย

วิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวหอมทอง

บ้านโคกสะอาด

รายชื่อคณะกรรมการ

- นางนราภรณ์ วงศ์อภัย
- นายทรงศักดิ์ รักชุมแก้ว
- ผศ.วิโรจน์ ปิยพิทยานันต์
- นายโชคอนันต์ ธรรมโหร
- นายวิสันต์ชัย วงศ์ทองแก้ว
- นางพัชพร ธรรมเกตุ
- นายชาญชัย อรศรี
- นางไทรินทร์ แก้วกัญญา
- นายวชิระ

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน หรือมูลสารสนเทศชุมชน

- ที่ตั้ง เลขที่ 32 บ้านโคกสะอาดหมู่ที่ 5 ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
 - ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านโคกเจริญ หมู่ที่ 11 ตำบลนิคมพัฒนา
 - ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านโคกสง่า หมู่ที่ 4 ตำบลนิคมพัฒนา
 - ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านข้าวสันติสุข หมู่ที่ 10 ตำบลกุดคู่
 - ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านภูเก้า หมู่ที่ 3 ตำบลนิคมพัฒนา
- มีจำนวนครัวเรือนภายในหมู่บ้าน 164 ครัวเรือน
- จำนวนประชากรทั้งหมด 555 คน
 - ชาย 277 คน หญิง 278 คน
- พื้นที่ทั้งหมด 2,750 ไร่

ผังหมู่บ้าน บ้านโคกสะอาด หมู่ที่ 5 ▲

ข้อมูลการเบื้องต้น การบริหาร (ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น)

- ผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายคำจันทร์ บุญอาจ หมายเลขโทรศัพท์ 084-3850993
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายศุภกิจ พิมพ์หาเรือ หมายเลขโทรศัพท์ 089-0060904
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายไสว ศรียอด หมายเลขโทรศัพท์ 081-0334594
- นายก อบต.ชื่อ นายสมศักดิ์ จำปา หมายเลขโทรศัพท์ 083-3382206
- สมาชิก อบต. ชื่อ นายอุไร วิเวก หมายเลขโทรศัพท์ 086-1298092
- สมาชิก อบต. ชื่อ นายทูลทรัพย์ คำไมอาจ หมายเลขโทรศัพท์ 087-9468054

○ สภาพเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่คืออาชีพเกษตรกร

○ สภาพทางสังคม

3.1 การศึกษา ประชากรส่วนมากในชุมชนได้รับการศึกษาในระดับปานกลาง ชาวชนส่วนมากมีการศึกษาในระดับอนุปริญญา

3.2 ด้านศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

3.3 กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน

- กองทุนหมู่บ้านและชุมชน
- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- กองทุนกลุ่มทอผ้า
- กองทุนกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน.
- กองทุนข้าวฮาง
- กองทุนศูนย์สาธิตการตลาด

○9. ข้อมูลการคมนาคม/สาธารณูปโภค

○ การคมนาคม การสัญจรไปมาภายในชุมชนสะดวกโดยมีถนนภายในหมู่บ้าน คือ

ถนนลาดยาง 1 เส้น ระยะทาง 5,000 เมตร

ถนนลูกรัง 5 เส้น ระยะทาง 1,200 เมตร

ถนนคอนกรีต 6 เส้น ระยะทาง 1,400 เมตร

ห่างจากอำเภอ 8 กม. ห่างจาก อบต. 2,800 เมตร

- ไฟฟ้า น้ำประปา มีทุกครัวเรือน
- ทรัพยากรชุมชน 1 แห่ง ป่าสาธารณะ

ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- หมอจับเส้น
- หมอสูตรขวัญ
- ช่างจักสาน
- ช่างทอผ้า
- หมอคูดวง
- การเกษตร
- การบริหารจัดการ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวหอมทองบ้านโคกสะอาด

- ที่ตั้งกลุ่ม/องค์กร กลุ่มข้าวหอมทองบ้านโคกสะอาด
- เลขที่ 132 หมู่ 5 ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
รหัสไปรษณีย์ 39140 โทร. 089 4734511
- ชื่อประธานกลุ่ม/องค์กร นางกฤติยา บุญแท้

○ ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม

เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 27 เดือนพฤศจิกายน ปีพ.ศ. 2549 โดยได้รับการสนับสนุนจาก ผู้ว่า
ราชการจังหวัดหนองบัวลำภู โดยการประสานงานจากหน่วยงานวิทยาลัยชุมชนเข้ามาให้
การสนับสนุนและจัดตั้งกลุ่ม

○ อุดมการณ์ร่วมของกลุ่ม/องค์กร คือมาด้วยใจ ไปให้ถึง

○ วัตถุประสงค์ของกลุ่มคือ

- 1.. สร้างงานสร้างรายได้ให้ชุมชน
2. เพื่อสร้างความสามัคคีให้ชุมชน

โครงสร้างการบริหาร

○ ประธานกลุ่ม	นางกฤตยา	บุญแท้
○ รองประธานกลุ่ม	นางฉวีวรรณ	บรรพค
○ ประชาสัมพันธ์	นางนุชนภา	บึงขาง
○ เสรฐฐุณิก	นางพิสมัย	ลำมะนา
○ ตรวจสอบ	นางนันทวรรณ	ศรีเห่ล้อมงาม
○ เลขานุการ	นางนภาพร	สีลานนท์
○ การตลาด	นายชาญชัย	อรศรี
○ ปฏิคม	นางหนูเจียม	เพ็ชปาน

- จำนวนสมาชิก 45 คน
- จำนวนเงินของกลุ่ม/องค์กรชุมชน 15,000 บาทรวมจำนวนหุ้น 45 หุ้น
- ประเภทของกิจกรรมกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน

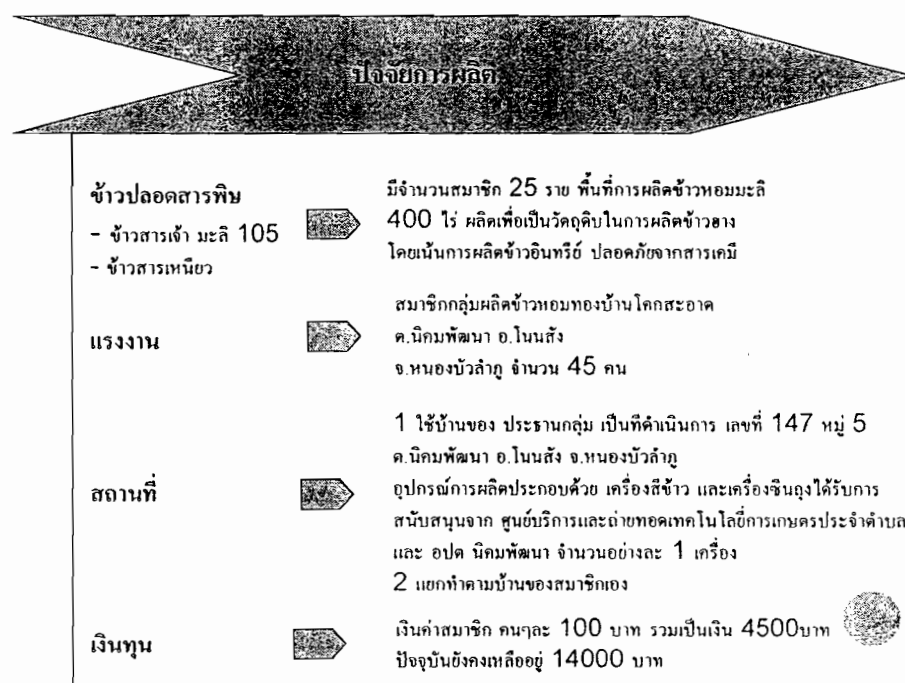
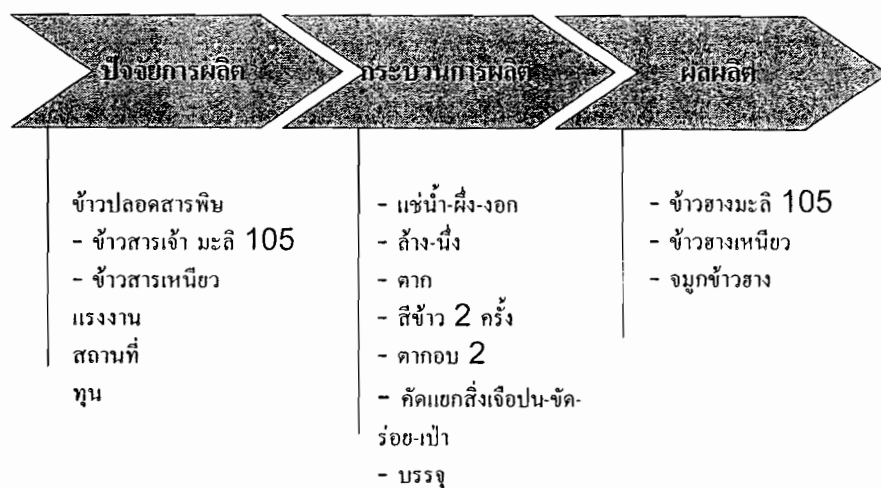
- จำนวนเครือข่ายทั้งสิ้น 4 กลุ่ม
 - 1.กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวหนองเล้าข้าว
 - 2.กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุดกลางสร้อย
 - 3.กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองเม็ก
 4. กลุ่มวิสาหกิจโนนสัง

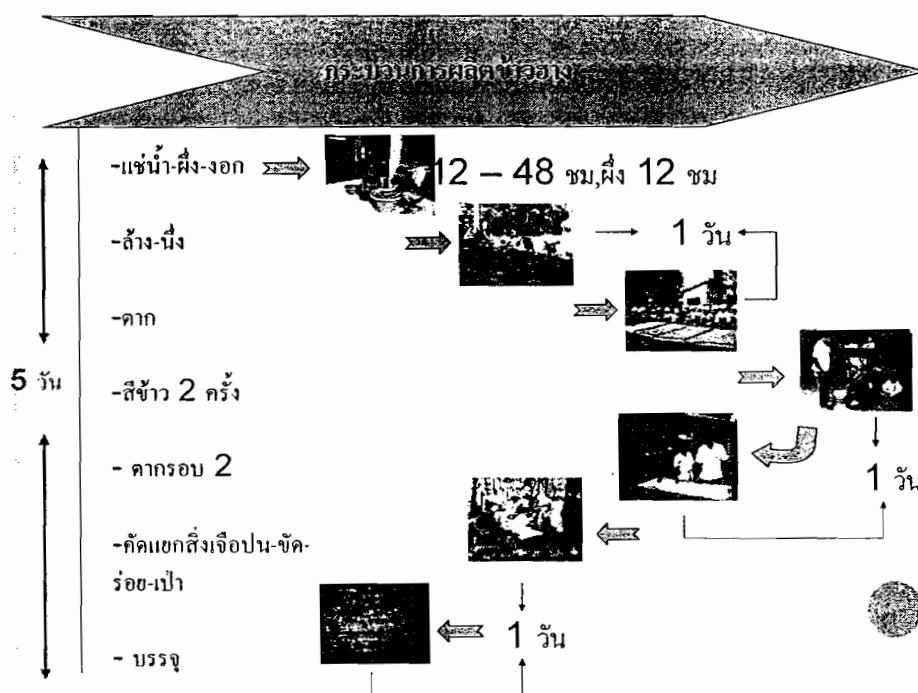
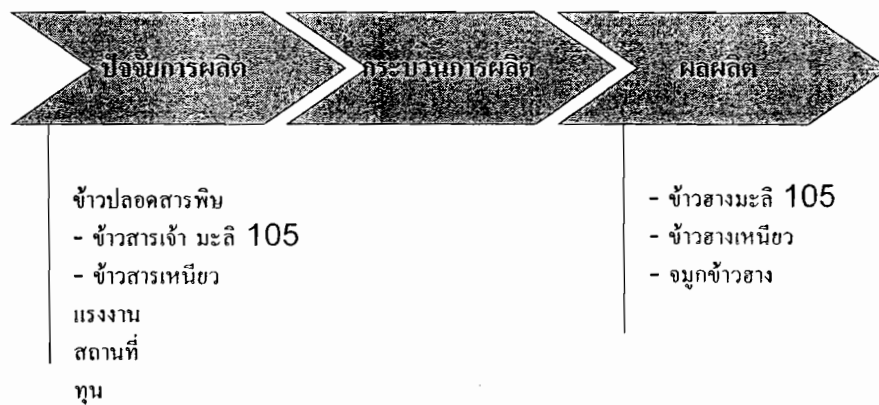
- กิจกรรมที่กลุ่ม/องค์กรชุมชนประสบผลสำเร็จ
 1. การผลิตข้าวสาขงอก
 2. การผลิตจมูกข้าวสาขง
 3. การทำขนมแปรรูปจากข้าวสาขง

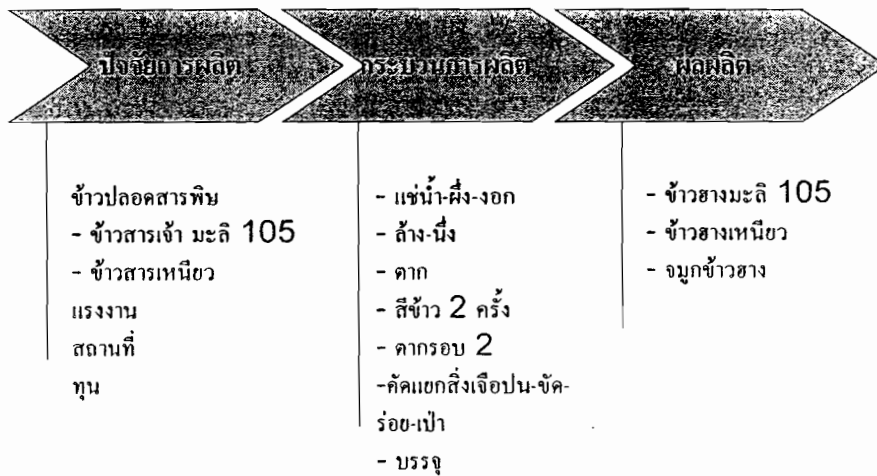
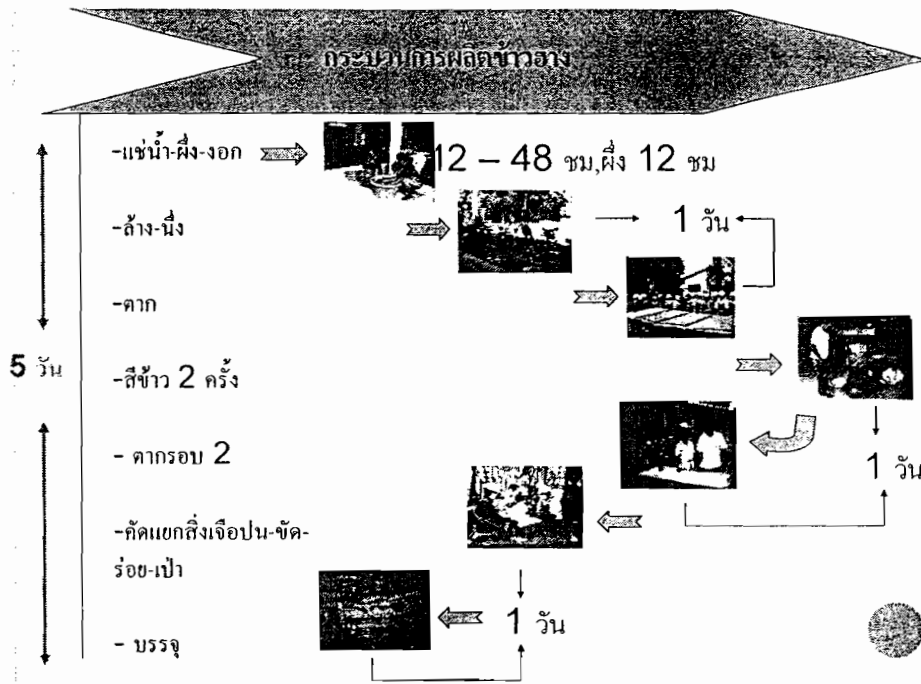
- แนว-ทางที่กลุ่มต้องการแก้ไขให้เป็นจริง
 1. ลดการสูญเสียระหว่างการผลิตให้น้อยลง
 - 2.เพิ่มช่องทางการตลาด

- แผนงานที่อยากดำเนินการต่อไปในอนาคตคือ
 - 1.อยากเป็นผู้นำด้านการผลิตข้าวสาขงในพื้นที่ อ. โนนสัง
 - 2.อยากแปรรูปอาหารดังกล่าวเพื่อส่งออกต่างประเทศ

- ข้าวฮางมะลิ 105

- ข้าวฮางเหนียว

- จมูกข้าวฮาง

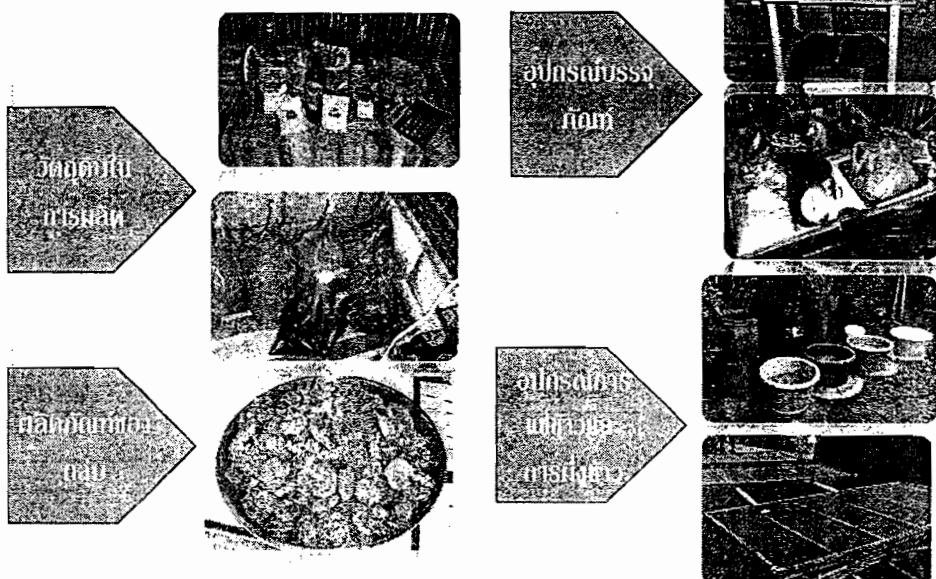
บรรจุขนาด
1,2,5,10 กก

- ทำเป็นข้าวแค้น

ทำเป็นผง ขายใช้ขังเป็นเครื่องคั้น

ภาพกระบวนการผลิตและผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์ SWOT

1. ด้านการผลิต

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
กระบวนการผลิตไม่ยุ่งยาก	ยังคงอาศัยธรรมชาติในกระบวนการผลิต	ภาครัฐให้การสนับสนุน	ปัจจัยการผลิตยังขึ้นอยู่ กับธรรมชาติ
ไม่ขาดแรงงานในการผลิต	การตรวจสอบคุณภาพยังคงใช้เอกสารในการตรวจสอบ	พื้นที่เกษตรในหมู่บ้านเป็นพื้นที่รับ น้ำมาจากภูเขาทำให้สามารถปลูก ข้าวที่ปราศจากสารพิษ	ยังไม่มีการรวมกลุ่ม ผู้ผลิตเพื่อจัดการผลิตที่ ชัดเจน
	ปัจจัยการผลิตยังมีไม่เพียงพอ		ขาดแคลนน้ำในการ ผลิตข้าวในบางฤดูกาล
	ยังไม่มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตชัดเจน		
	การผลิตเป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อ		
	ยังไม่ได้กำหนดมาตรฐานสินค้าที่ชัดเจน		
	การผลิตยังขึ้นอยู่กับความผันแปรตาม ฤดูกาล		

2. ด้านทุน

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
กิจการไม่ต้องการเงินทุนมาก	ขาดเงินทุนในการประกันการส่งออก	ภาครัฐให้การสนับสนุน	การสนับสนุนขึ้นอยู่กับ นโยบายของหน่วยงานและ รัฐ จึงขาดการสนับสนุน อย่างต่อเนื่อง
	ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐยังไม่ชัดเจน และไม่ชัดเจน		
	การเพิ่มทุนจะสมารถเป็นไปได้		
	ยังไม่มีการระบุบัญชีที่ชัดเจน		
	ขาดเงินทุนหมุนเวียน		

3. ด้านการตลาด

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
มีผู้รับซื้อทั้งป็นผู้ค้าปลีกและค้าส่ง	ยังไม่มีการตลาด	ภาพลักษณ์ในจังหวัดให้การสนับสนุน	โดยธรรมชาติผู้ผลิตอยู่ในวิถีชีวิตเกษตรกรพึ่งพาความรู้เรื่องการตลาด
	ไม่สามารถกำหนดราคาขายได้เอง		รัฐยังไม่ให้การสนับสนุนความรู้เรื่องการตลาดเท่าที่ควร
	กลุ่มเป้าหมายไม่ชัดเจน		
	ผู้รับซื้อไม่แน่นอน		
	ยังไม่มีการสร้างเอกลักษณ์ชัดเจน		
	สินค้ายังไม่หลากหลาย		
	ยังไม่มีการสำรวจความพึงพอใจผู้บริโภค		

4. ด้านผู้นำ

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
มีภาวะผู้นำสูง	ขาดความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ ขาดความรู้ด้านการบัญชีการเงิน	อยู่ในวิถีเกษตรกรพึ่งพาความรู้พื้นฐานด้านการผลิตเป็นอย่างดี	ขาดแรงกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นด้านการตลาดเนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่มีการแข่งขันต่ำ
		อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถสร้างเครือข่ายได้อย่างไม่ซับซ้อน	

5. สมาชิกกลุ่ม

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
มีความตั้งใจในการทำงานดี	สมาชิกส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องและสมาชิกยังมีไม่มาก	อยู่ในวิถีกนศกรรมจึงมีความรู้พื้นฐานด้านการผลิตเป็นอย่างดี	ขาดแรงกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นด้านการตลาดเนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่มีการแข่งขันต่ำ
		อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถสร้างเครือข่ายได้อย่างไม่ซับซ้อน	

6.ด้านเทคโนโลยี

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
เทคโนโลยีการผลิตไม่ยุ่งยาก	ขาดเงินทุนในการซื้ออุปกรณ์เครื่องมือในการผลิตที่	อยู่ในวิถีกนศกรรมจึงมีความรู้พื้นฐานด้านการผลิตเป็นอย่างดี	ขาดแรงกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นด้านการตลาดเนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่มีการแข่งขันต่ำ
		อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถสร้างเครือข่ายได้อย่างไม่ซับซ้อน	

7. การสร้างทีม

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
ทีมงานรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง	ปัจจัยหลักในการรวมตัวของกลุ่มคือเรื่องปัจจัยรายได้ยังขาดแรงจูงใจในการรวมตัวกันเพื่อการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์	หน่วยงานจังหวัดให้การสนับสนุน	
	ทีมงานยังขาดประสบการณ์ในการดำเนินงาน	อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถสร้างเครือข่ายได้โดยไม่ซับซ้อน	

8. ปัจจัยการผลิต

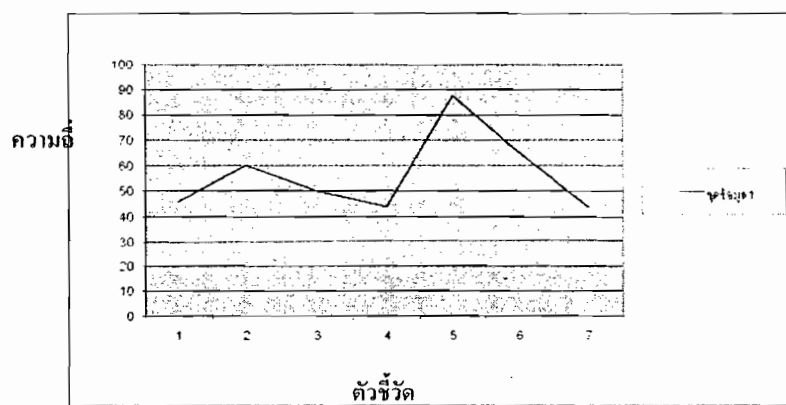
จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
ปัจจัยการผลิตสามารถหาได้ในพื้นที่	ยังต้องอาศัยธรรมชาติในกระบวนการผลิต	ภาครัฐให้การสนับสนุน	ปัจจัยการผลิตยังขึ้นอยู่กับธรรมชาติ
ไม่ขาดแรงงานในการผลิต	ยังขาดความรู้ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย	พื้นที่เกษตรในหมู่บ้านเป็นพื้นที่รับน้ำจากภูเขาทำให้สามารถปลูกข้าวที่ปราศจากสารพิษซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ปลอดภัยได้	ยังไม่มีกรรวมกลุ่มผู้ผลิตปัจจัยการผลิตที่ชัดเจน

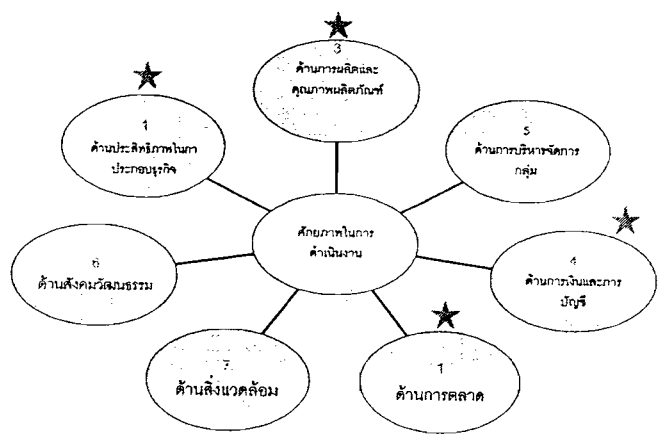
การวิเคราะห์ 7 ด้าน

1	1. ด้านการผลิต/คุณภาพผลิตภัณฑ์	45.83 %
2	2. ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม	60%
3	3. ด้านการเงินและการบัญชี	50%
4	4. ด้านการตลาด	43.75%
5	5. ด้านสิ่งแวดล้อม	87.50%
6	6. ด้านสังคมและวัฒนธรรม	65%
7	7. ด้านประสิทธิภาพในการประกอบธุรกิจ	43.75%

ผลการวิเคราะห์ทั้ง 7 ด้าน

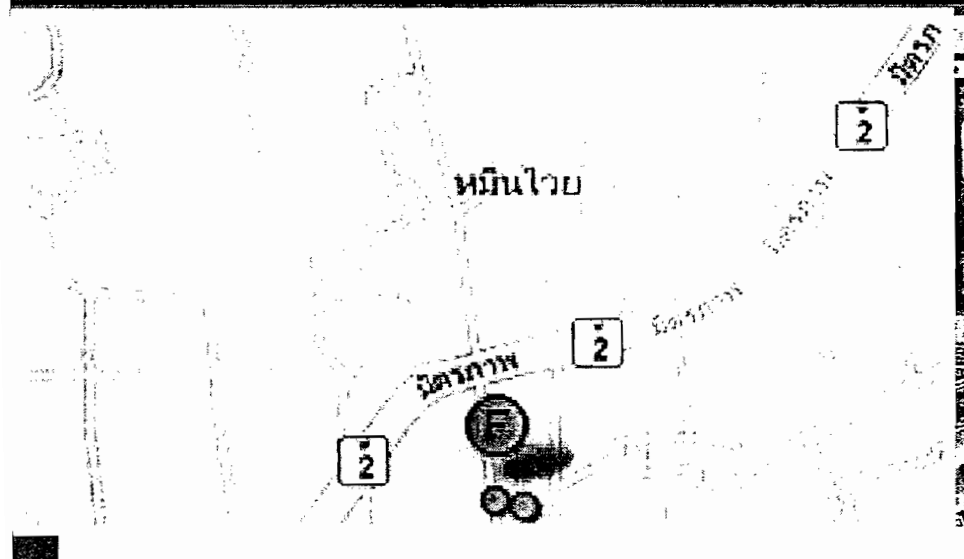

การจัดลำดับความสำคัญในการให้คำปรึกษา

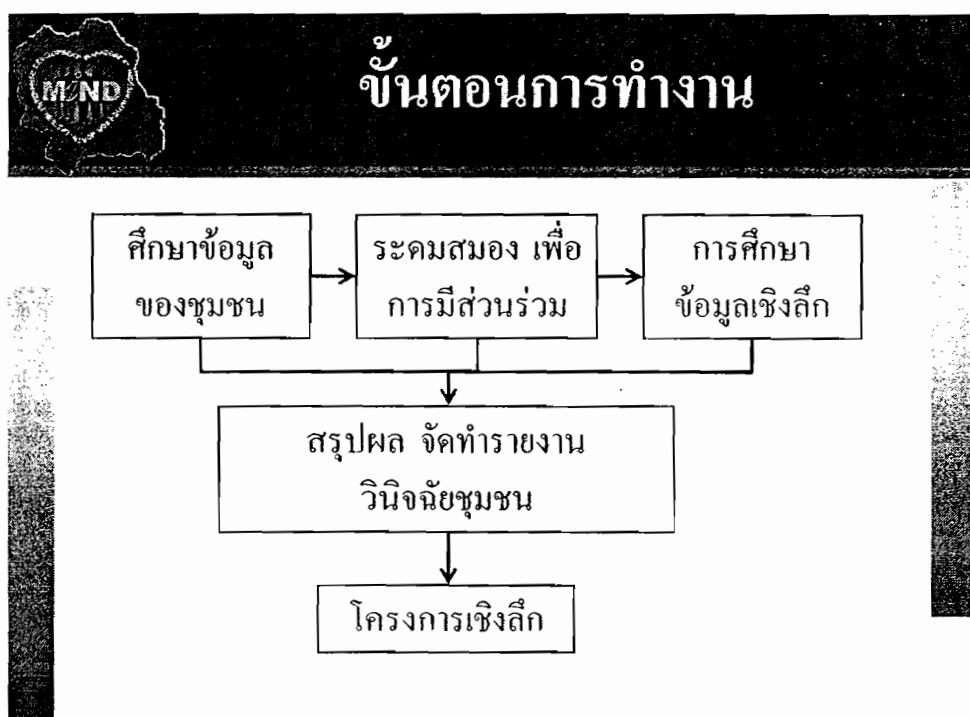

Location

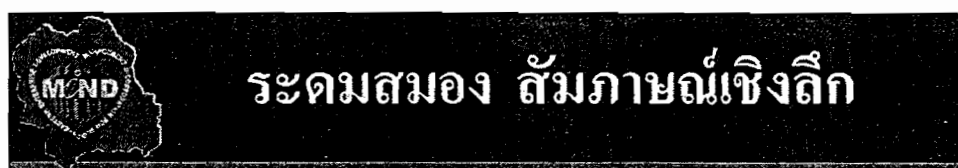

เรื่องเล่า จากชุมชน

- ทำไมถึงเข้าร่วมกลุ่ม “ผลิตขนมจีน”
- มุลเหตุจูงใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นขนมจีนอบแห้ง
- ปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบัน
- หากมีเงินทุน 200,000 บาท จะนำไปใช้ทำอะไรบ้าง อย่างไร
- ปัญหาในอนาคตจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง หากว่า “ขนมจีนอบแห้ง
ประโดก” ได้รับความนิยม

บทสรุป สัมภาษณ์เชิงลึก

- ทำไมถึงเข้าร่วมกลุ่ม “ผลิตขนมจีน”
- มุมเหตุสนใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นขนมจีนอบแห้ง
 - เพิ่มมูลค่าในผลิตภัณฑ์ขนมจีนอบแห้ง
 - อยากรักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้ลูกหลานได้สืบสานต่อไป
 - ได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐ

บทสรุป สัมภาษณ์เชิงลึก

- ปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบัน
 - ขาดเงินทุนในการดำเนินการต่อ
 - เครื่องจักรไม่สมบูรณ์
 - คณะกรรมการยังไม่ทราบวิธีการบริหารจัดการให้กลุ่มอยู่ได้อย่างยั่งยืน
 - ขาดความชำนาญด้านการบริหารจัดการทั้งภายใน ภายนอก

บทสรุป สัมภาษณ์เชิงลึก

- หากมีเงินทุน 200,000 บาท จะนำไปใช้ทำอะไรบ้าง

อย่างไร

- ปรับปรุงเครื่องจักรให้สามารถผลิตได้มาตรฐาน
- พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้รับมาตรฐาน
- ค่าบริหารจัดการ

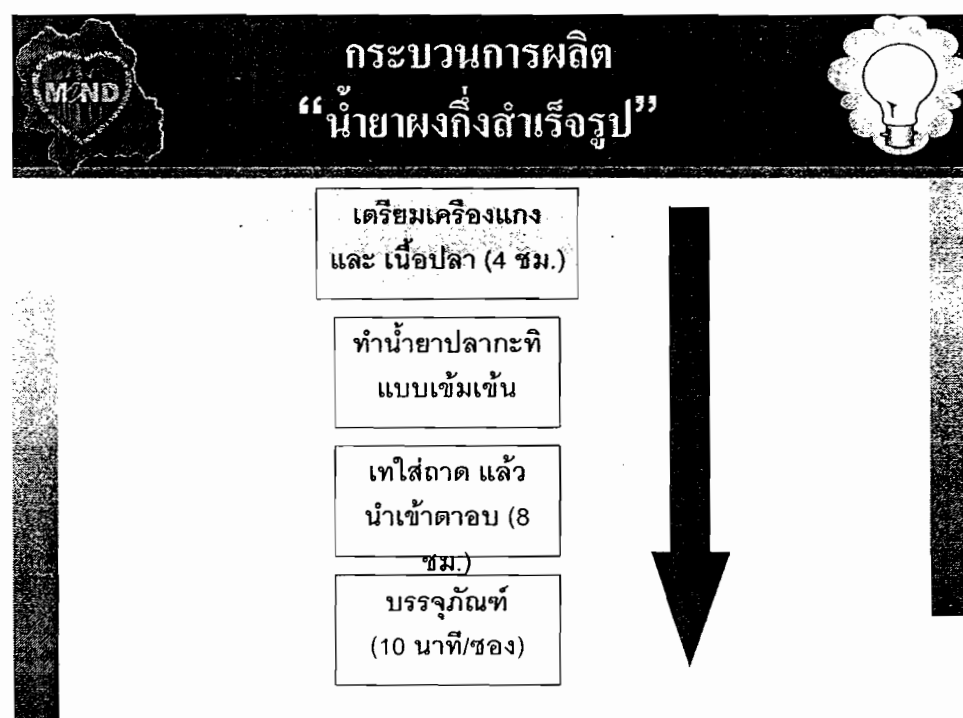

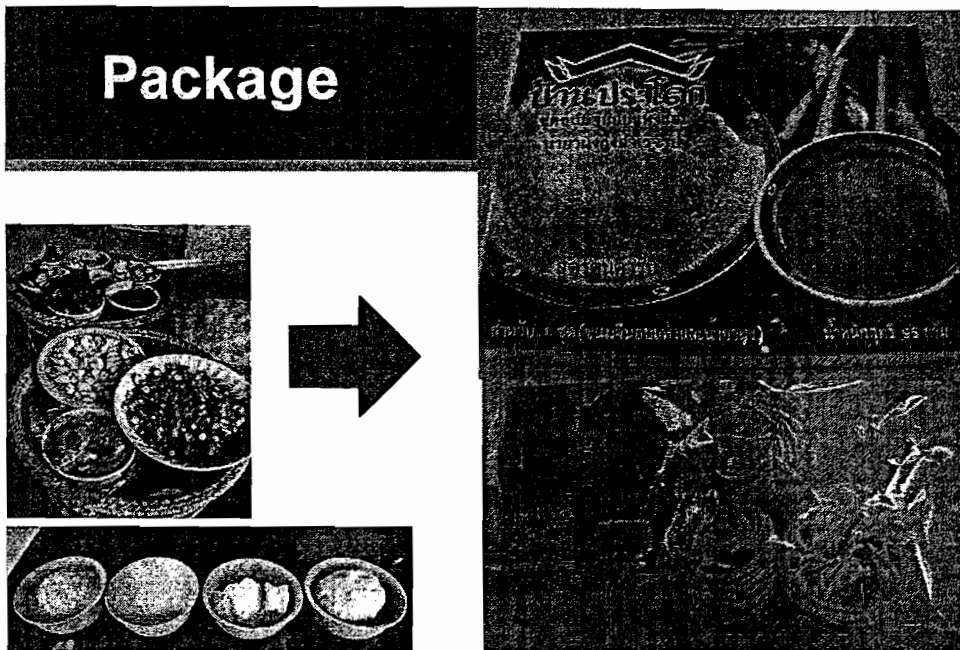
บทสรุป สัมภาษณ์เชิงลึก

- ปัญหาในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น

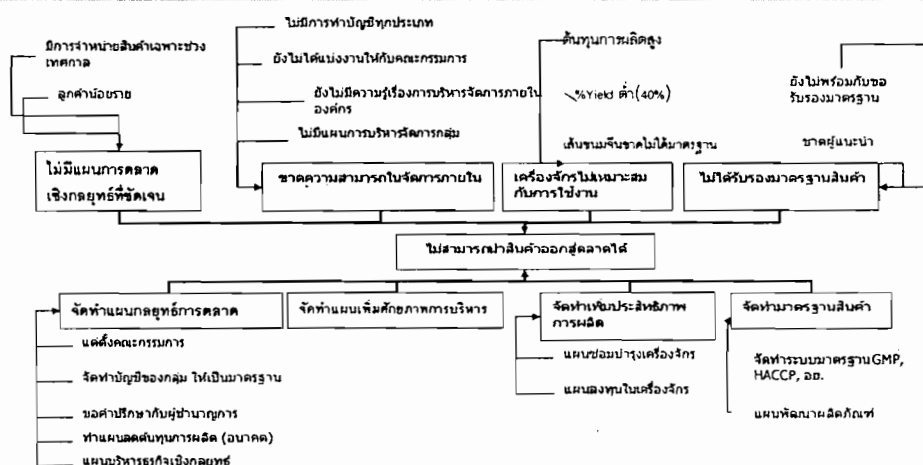
- ต้นทุนการผลิตสูง
- ทุนหมุนเวียนไม่พอ
- การแข่งขันทางด้านการตลาด
- การจัดการภายใน (ความโปร่งใส ความขัดแย้ง ฯลฯ)

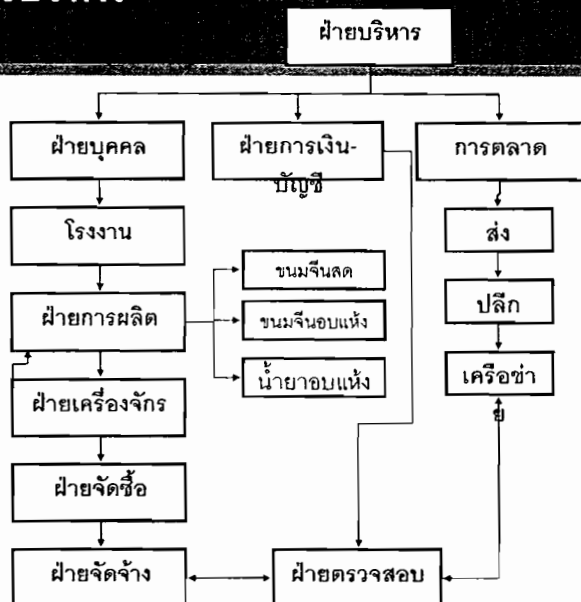

การวินิจฉัยชุมชน

โครงสร้างการบริหาร

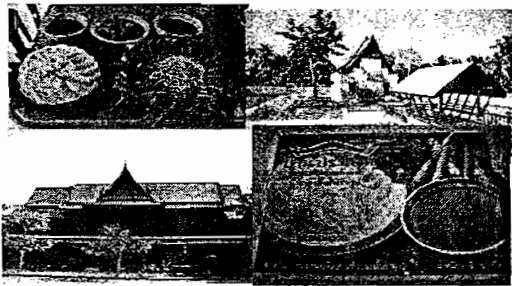

โครงการตามการวินิจฉัยองค์กร

โครงการบริหารจัดการภายในองค์กร	50,000
แผนการตลาด และ การขาย	100,000
แผนมาตรฐานการบัญชี	50,000
โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิต	356,000
โครงการรับรองมาตรฐานสินค้าและ ผลิตภัณฑ์	85,000
รวม	641,000

โครงการที่นำเสนอ แบบเจาะลึก

“กินขนมจีนประโด ก
ไหว้พระวัดโบสถ์หมื่นไวย
ชมเรือนไทยสวนแม่ศรี
เป็นของดีตำบลหมื่นไวย
ก้าวไกลสู่สากล”

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน	ระยะเวลา / เดือน							
	กย	ตค	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย
1.ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนทั้งชุมชน (ภาคผนวก ก,ข,ค)	↔							
2.จัดทำข้อสรุป / จัดทำแผนการดำเนินงาน (ฉบับร่าง)	↔	↔						
3.จัดประชุมชี้แจง / วิเคราะห์ปัญหาที่พบและร่วมกำหนดแนวทางแก้ไข		↔						
4.ดำเนินการตามแผนที่กำหนด			↔	↔	↔	↔	↔	↔
5.ติดตามผลการดำเนินการ ปรับปรุงการแก้ไข / ป้องกันปัญหา				↔		↔		↔
6.ประเมินผล และรายงานสรุปผลการดำเนินงาน							↔	

ภาคผนวก ณ
รายงานการประชุม
“เวทีสรุปบทเรียนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายงานการประชุม
“เวทีสรุปบทเรียนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”
วันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2553
ณ ศูนย์ประชุมแห่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
ภายใต้การดำเนินงาน
โครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

1. นางนราภรณ์ วงศ์อภัย	จ.อุดรธานี
2. นายทรงศักดิ์ รักชุมแก้ว	จ.อุดรธานี
3. นางไพรินทร์ แก้วกัญญา	จ.อุดรธานี
4. นางวิไลรัตน์ สุภามา	จ.เลย
5. ผศ.วิโรจน์ ปิยพิยานันต์	จ.เลย
6. นายโชคอนันต์ ธรรมโหร	จ.อุดรธานี
7. นายวิสันต์ชัย วงศ์ทองแก้ว	จ.เลย
8. นายประยูรป้องพาล	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4
9. นายวชิระ แก้วกุลบุตร	จ.เลย
10. นางพัชพร ธรรมเกตุ	จ.อุดรธานี
11. นางณชนก วันสุคต	จ.นครราชสีมา
12. นายเจษฎา เนื่องหล้า	จ.นครราชสีมา
13. นายธีรพัฒน์ ขุนชนะ	จ.นครราชสีมา
14. นายอิสรารัฐ ทัดนิยม	จ.อุบลราชธานี
15. นายกิตติชัย วีรัตน์	จ.อุบลราชธานี
16. นางสาวกนิษฐกร กลิ่นส่ง	จ.อุบลราชธานี
17. นางสาวนริศรา โคตรดี	หน่วยวิจัยฯ คณะศึกษาศาสตร์ มมส.
18. นายฉลาด ภูระหงษ์	จ.อุบลราชธานี
19. นายวีระ รุ่งเรือง	จ.อุบลราชธานี
20. นางกัญญา วังศ์ปัสสา	จ.มหาสารคาม
21. น.ส.สุนันทา กลิ่นถาวร	จ.มหาสารคาม

22. นายบัณฑิต แว่สอน	จ.มหาสารคาม
23. นางจุรีรัตน์ จันทน์งาม	จ.มหาสารคาม
24. นางสาวลักขณ์ จิตตมงคล	จ.ร้อยเอ็ด
25. นายชิต สุขนวนิช	จ.ร้อยเอ็ด
26. น.ส.สุโอปอ หิรัญจิรัช	จ.มหาสารคาม
27. นายพจน์ศรีกรรณ บวรกิจวัฒนะ	จ.มหาสารคาม
28. นายภูมพล อริยะนนทกะ	จ.มหาสารคาม
29. น.ส.จุฬารัตน์ หอมนาน	จ.มหาสารคาม
30. นายบุญเตียง อรัญเกิง	จ.มหาสารคาม
31. นายภาณุชิต สิงห์อาจ	จ.ขอนแก่น
32. นายบารมี ภูอาจคัน	จ.มหาสารคาม
33. นายสุชาติ ศรีภักดี	จ.มหาสารคาม
34. นายพงษ์ คบอบสี	จ.มหาสารคาม
35. นางสาวตรี เจษฎาประกฤต	จ.มหาสารคาม
36. นางโสภัส โคตรกำ	จ.มหาสารคาม
37. นางอรุณ คลองสี	จ.มหาสารคาม
38. นายวสุทัศน์ โคตรกำ	จ.มหาสารคาม
39. นายบรรจง เสนามาตย์	จ.มหาสารคาม
40. นายอารักษ์ เข้มจ้อย	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
41. นางปิยะพร รัชย์เจริญ	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
42. นายสันติศ สอนมูลปิ่น	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
43. นายสุพจน์ มกุลรัตน์	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 7
44. นายสมชัยชัย พงษ์วิชัย	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 5
45. นายถวัลย์ พงษ์ชนะ	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
46. นายประสงค์ เรืองศรี	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 6
47. นางแหวนเพชร ทรงอาจ	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
48. นางสาวนิรมัย ศิริศรีสุดากุล	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
49. นางอรพรรณ ดันติวิกุล	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
50. นางสาวแนว จิตวาอังเจริญ	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
51. นางสาวอำนวยการ ศรีพงษ์ไพบูลย์	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
52. ผศ.ดร.ฉลาด จันทน์สมบัติ	คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

53. ผศ.ดร.พิสิฐ บุญไชย	คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
54. ดร.ประสงค์ สายหงส์	คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
55. นายทานตะวัน สิงห์แก้ว	หน่วยวิจัยฯ คณะศึกษาศาสตร์ มมส.
56. นางสาวจุฑามาศ ทองผา	คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น.

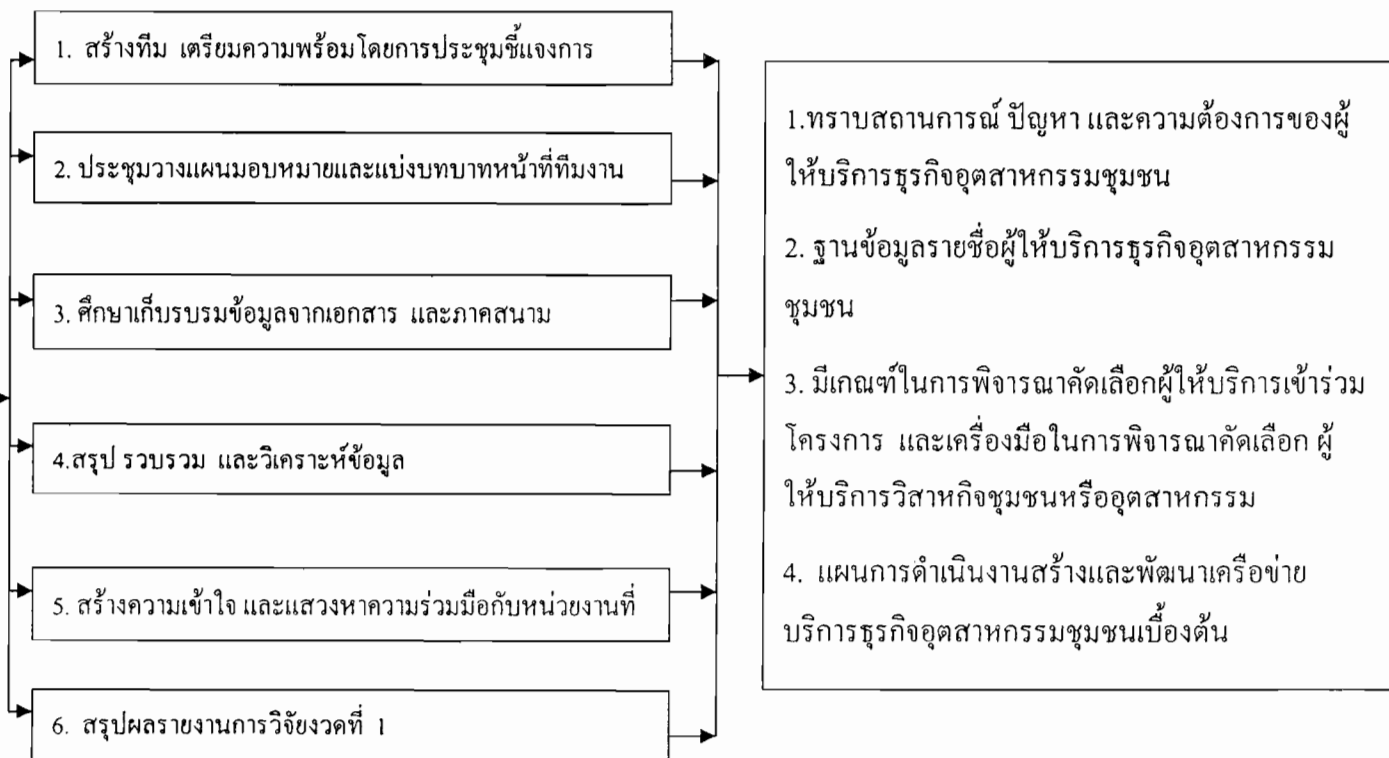
อ.ประสงค์ สายหงส์ ชี้แจงกำหนดการและวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมสรุปบทเรียนในครั้งนี้มี 2 ประเด็น คือ เพื่อรายงานผลการศึกษาโครงการวิสาหกิจนาร่องในแต่ละพื้นที่ และสรุปบทเรียนประเมินผลการดำเนินงานโครงการและวางแผนพัฒนาต่อเนื่องทั้งในส่วนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาร่อง และเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

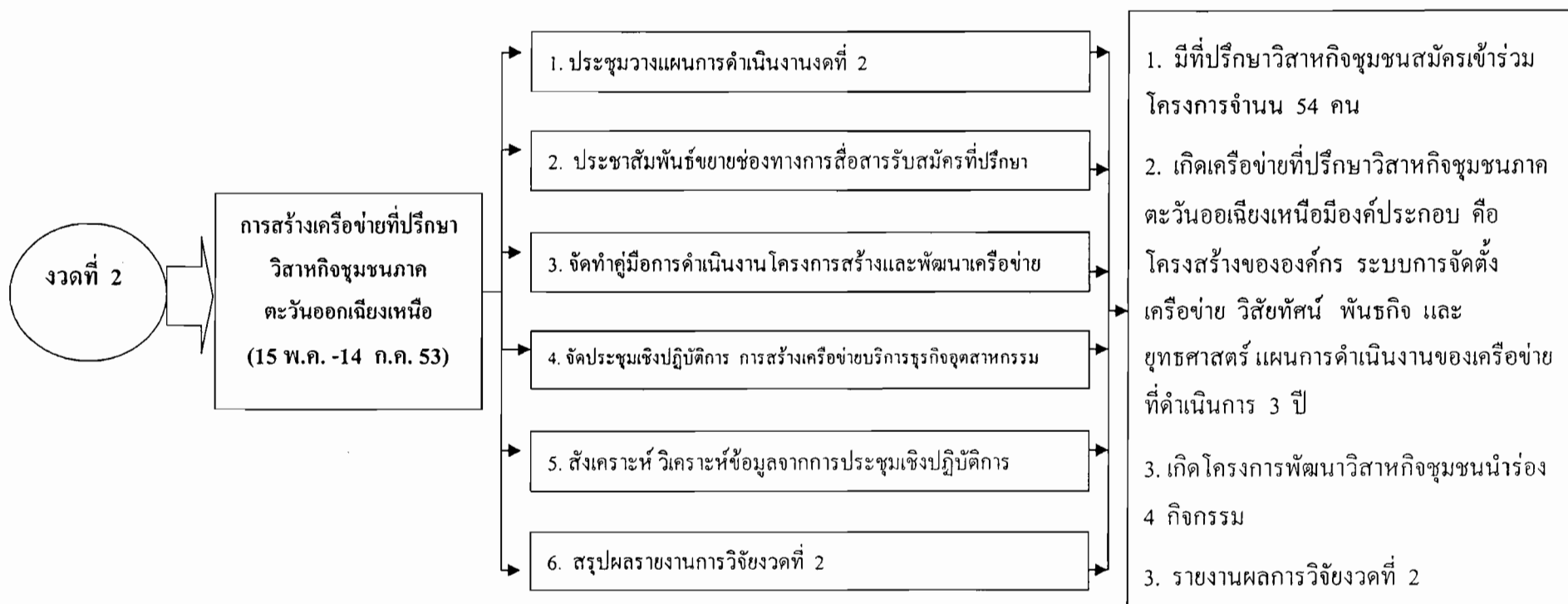
อ.ฉลาด จันทรมบัติ กล่าวนำและต้อนรับผู้เข้าร่วม และแนะนำคณะทำงานจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ประกอบด้วย คุณอารักษ์ เอี่ยมจ้อย คุณปิยะพร รัศมีเจริญ คุณสันติศ สอนมูลปิ่นคุณถวัลย์ พงษ์ธนะ และทีมงานจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมทุกท่าน และได้เชิญประธานเครือข่ายแต่ละโซนแนะนำทีมงาน

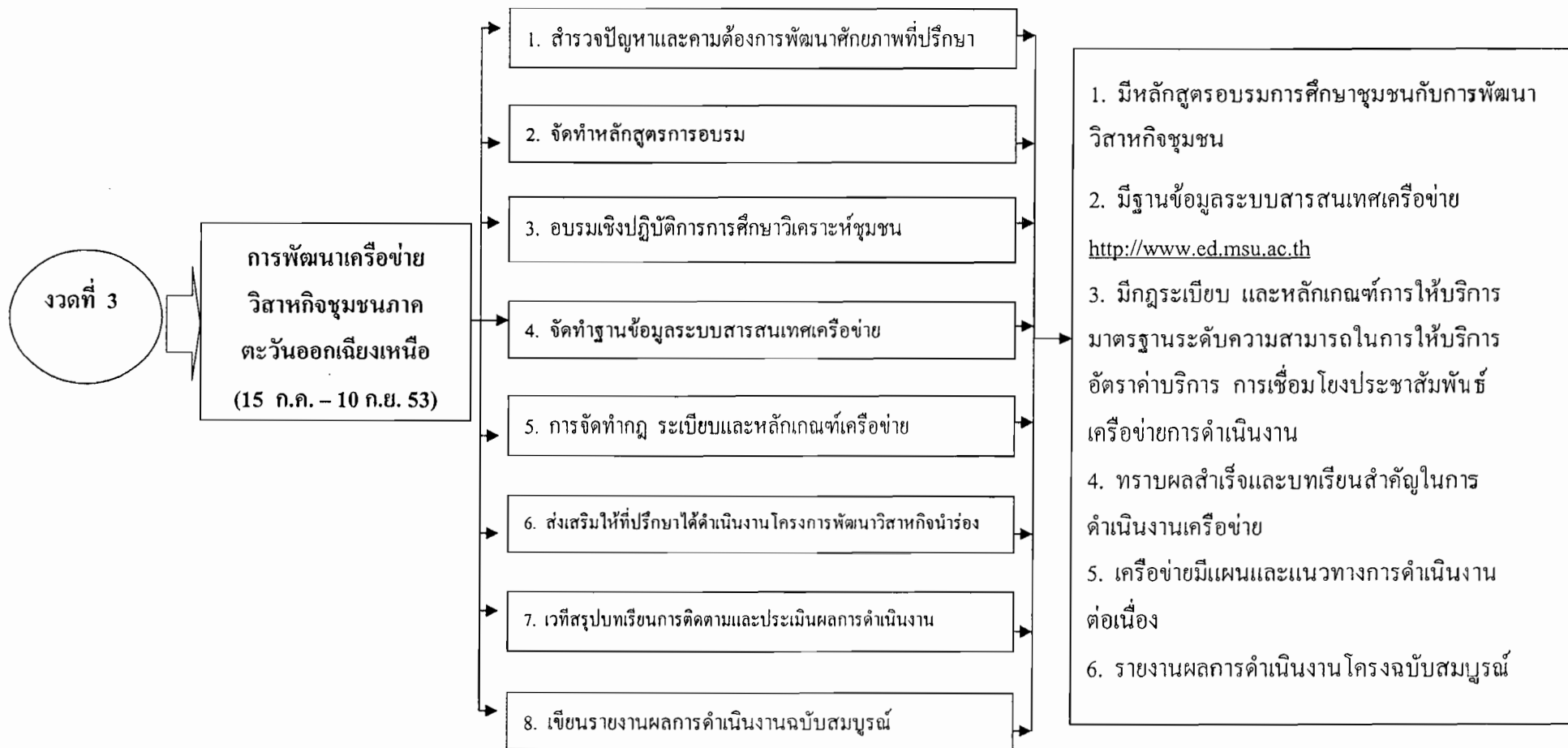
- ทีมอีสานเหนือ โดยคุณนราภรณ์ วงศ์อภัย มีทีมงานมาทั้งหมด 10 คน
- ทีมอีสานกลาง โดยคุณพจน์ศกร บวรกิจวัฒน์ มีทีมงานมาร่วมทั้งในส่วนของที่ปรึกษา และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจนาร่อง จำนวน
- อีสานใต้ 2 อุบลราชธานี โดยคุณกิตติธ ธีรรัตน์ มีทีมงานเข้าร่วม จำนวน 6 คน
- อีสานใต้ 1 โคราช โดยคุณณชนก วันสุคล มีทีมงานเข้าร่วมจำนวน 3 ท่าน

อ.ฉลาด จันทรมบัติ ได้นำเสนอสรุปผลการดำเนินงานโครงการโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ
ดังนี้

ตัวแทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมชี้แจงแนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง ปี 2554

คุณปิยะพร รัชย์เจริญ ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานการสร้างที่ปรึกษาระดับบ้านในแนวทางการพัฒนาจะคงเกิดจากการแบ่งกลุ่มซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างมั่นคง ใน 3 กลุ่มนี้ คือ A,B,C A ทีมสร้างบ้าน B ทีมสร้างและพัฒนา SP และ C ทีมเสริมสร้างชื่อเสียงให้กับบ้านและที่ปรึกษาวิสาหกิจ โดย A ทีมสร้างบ้าน มีหน้าที่ในการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกในแต่ละบ้าน รวมสมาชิก กำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาเครือข่าย ตลอดจนกำหนด โครงสร้างองค์กร คณะบริหารและคณะทำงานต่างๆ B ทีมสร้างและพัฒนาที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนมีหน้าที่ในการสร้างระบบประเมินสมรรถนะที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่ปรึกษาในแต่ละระดับ การขึ้นทะเบียนและเสริมสร้างการบริการใหม่ๆ C ทีมที่เราจะต้องพัฒนาเขาเสริมสร้างชื่อเสียงให้มีหน้าที่ในการจัดทำข้อมูลสถานะของบริการธุรกิจอุตสาหกรรม ติดตามสถานะและจัดทำฐานข้อมูลของที่ปรึกษาวิสาหกิจและการพัฒนาระบบส่งเสริมคุณภาพ และการใช้บริการที่ปรึกษาวิสาหกิจตามกลุ่มที่จะทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างมั่นคง ใน 3 กลุ่มคือ A,B,C ซึ่งเราตั้งเป้าไว้ที่ 55 ท่านในการแบ่งกลุ่มที่ปรึกษาออกเป็นกลุ่ม A,B,C เพื่อที่จะสร้างพัฒนาซึ่งให้ศูนย์ภาคร่วมกับ มมส. เป็นผู้รับผิดชอบในลำดับต่อไป

คุณอารักษ์ เอี่ยมจ้อย ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานที่ปรึกษาต่อจากคุณปิยะพร ทั้งนี้เพื่อให้มีความชัดเจน เป็นระบบและเกิดประโยชน์ในสองทาง คือในด้านของผู้ให้บริการ คือผู้ที่ให้บริการปรึกษาแนะนำแก่ธุรกิจอุตสาหกรรม (Service Provider-SP) และในด้านของผู้รับบริการคือผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยมีการจัดแบ่งส่วนงานออกเป็นบ้าน 4 หลังตามประเภทของผู้ให้คำปรึกษาแนะนำดังนี้คือ

- 1) บ้านShindan สมาชิกในบ้านประกอบด้วยที่ปรึกษาวิสาหกิจหรือที่ปรึกษาธุรกิจที่ได้รับการฝึกอบรม พัฒนามุ่งเพาะประสบการณ์ ตามแนวทางการวินิจัย
- 2) บ้านการจัดการ สมาชิกในบ้านประกอบด้วยที่ปรึกษาวิสาหกิจหรือที่ปรึกษาธุรกิจที่ได้รับการฝึกอบรม พัฒนามุ่งเพาะประสบการณ์ ตามแนวทางการของ กสอ. ที่ปรึกษาอื่นๆ
- 3) บ้านเทคนิควิศวกร สมาชิกในบ้านประกอบด้วยที่ปรึกษาวิสาหกิจหรือที่ปรึกษาธุรกิจที่ได้รับการฝึกอบรม พัฒนามุ่งเพาะประสบการณ์ ทางด้านวิศวกร เช่น TQM นักออกแบบผลิตภัณฑ์และอื่นๆ
- 4) บ้านวิสาหกิจชุมชน สมาชิกในบ้านประกอบด้วยที่ปรึกษาวิสาหกิจหรือที่ปรึกษา ด้านวิสาหกิจชุมชน การผลิตสินค้า OTOP และการส่งเสริมธุรกิจชุมชนในส่วนภูมิภาค

ตัวแทนศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4, 5, 6 ,7 และ ภาค 1 จ.เชียงใหม่ ชี้แจงแนวทาง การให้การพัฒนาที่ปรึกษา ปี 2554

นายประยูร ภาค4 กล่าวถึง โครงการในปี 54 การที่จะสร้างเครือข่ายให้บริการ เราควรที่จะจัดคนที่ให้บริการที่ตรงตามเป้าหมายที่จะให้บริการ ขึ้นอยู่กับตัวแทนผู้ให้บริการด้วย แต่ต้องเป็นที่ยอมรับ มีการประชาสัมพันธ์ ให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักควบคู่กันไปและโครงการงบประมาณต้องจัดให้ครอบคลุมทั้งหมด หน่วยงานราชการต้องมีหน้าที่เข้าไปทำงานด้วย และต้องสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับ

นายสมชัย ภาค5 กล่าวถึงเรื่องผู้ให้บริการด้านพัฒนาธุรกิจ หลายๆด้าน อุตสาหกรรม เกษตร อยู่ในภาคการผลิต เมื่อก่อนเราจะส่งแต่ภาคประกอบการ แต่ตอนนี้เราต้องไปพัฒนาช่วยเหลือผู้ประกอบการ ส่วนมากจะให้ความสำคัญด้านปริมาณแทน แนวทางที่จะสร้างที่ปรึกษาให้เกิดในภูมิภาค อาจต้องได้รับความอนุเคราะห์สร้างที่ปรึกษา เข้าสู่ระบบรับงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หลักสูตรของกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรม เริ่มต้นจากหลักสูตรทั่วไปในบริการพัฒนาธุรกิจ (SP) แนวทางการส่งเสริม คือ งบประมาณ การประเมินคุณภาพ และพัฒนาต่อยอดทางราชการควรนำไปพัฒนาคุณภาพสู่เกรด A บ้านทุกบ้านมีแนวทางที่สามารถตอบได้ แต่ใครจะมาผลักดันแนวทางนี้ ให้แก่ชุมชนและสามารถนำพาเขาประกอบอาชีพได้ และสามารถให้คำแนะนำได้ โดยผู้ประกอบการรัฐวิสาหกิจชุมชนต้องศึกษาหาความรู้ก่อนแล้วนำเอาองค์ความรู้ทั้งหมดลงสู่สังคม

คุณประสงค์ ภาค6 กล่าวว่า ควรพัฒนาระบบสนับสนุน สำหรับผู้ที่จะมีโครงการสร้างใหม่ๆ แต่สิ่งสำคัญ คือ งบประมาณ

คุณสุพจน์ ตัวแทนภาค 7 ในปี 2554 ดัดของงบประมาณจากหน่วยงานก่อนภาพรวม คือ ต้องรวมตัวกันก่อน เน้นด้านการจัดการมากกว่า ซึ่งจะทำให้กิจกรรมนั้นหลากหลายด้วย

ตัวแทนภาคเหนือ ภาค 1 กล่าวว่า จะทำโครงการตอนปี พ.ศ 2554 จะมีความโดดเด่นของแต่ละมุมมอง และจะชักชวนผู้ที่เรียนในกลุ่มเอเปค มาทำร่วมกัน โดยทำตามสาขาที่เรียนมาและตามความสนใจภาคเหนือแบ่งออกเป็นภาคเหนือตอนบน จังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลาง และ ภาคเหนือตอนล่าง มีจังหวัดน่านเป็นศูนย์กลาง มีเครือข่ายที่ถูกผลักดันโดยผู้ชำนาญการ (เชียงใหม่) ใช้เอาเครือข่ายที่ชำนาญเฉพาะทาง เช่น ทอผ้า งานที่เกี่ยวกับชุมชน สามารถนำมาเป็นธุรกิจได้ ซึ่งเกี่ยวกับนักออกแบบด้วย APEC = SME มีเยอะมาก ระดับชุมชน เริ่มจากครอบครัวก่อน แล้วค่อยพัฒนาไปสู่ระดับสูงขึ้นต้องพัฒนาคน พัฒนาธุรกิจ ในเรื่องการบริการเครือข่าย ต้องจัดอย่างเป็นระบบ เลขา ลูกทีม ผู้นำทีม มีใครบ้าง ส่วนการให้บริการ ต้องผ่านการประเมินในระดับ A เพื่อมอบหมายงานให้ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมต่อไปผู้นำจากจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวถึงประเด็นที่ปรึกษาธุรกิจ จากประสบการณ์ที่เคยเป็นมีปรึกษาทางธุรกิจ หลังจากที่มีโครงการที่ปรึกษา ปัญหาที่พบคือ พื้นที่ไม่เอื้ออำนวย และต่างจังหวัดจะมีปัญหามากกว่ากรุงเทพ ฉะนั้น ต้องมีทิศทางที่ดี เสนอการจัดรูปแบบเดียวกันรูปแบบทุกอย่างเหมือนกันอยู่ในรูปแบบเดียวกัน และได้เสนอว่า

คุณภาพสำคัญกว่าการทำธุรกิจ คุณภาพต้องมาก่อนงบประมาณ โดยเน้นคุณภาพก่อนและมาเชิงปริมาณเพิ่มขึ้นทีหลัง

เวลา 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

เวลา 13.30 น. ตัวแทนจากทั้ง 4 โซนนำเสนอโครงการนำร่อง

กลุ่มอีสานกลาง จังหวัดมหาสารคาม

ได้เสนอโครงการทำโรงสีข้าวกล้องบ้านดงเค็ง บ้านดงเค็ง ตำบลหัวเรือ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดมหาสารคาม มีประชากร 180 คน มีประมาณ 40 หลังคาเรือนหมู่บ้านไม่มีโรงสีข้าว ชาวบ้านได้นำข้าวไปสีที่หมู่บ้านใกล้เคียง อยากได้โรงสีข้าวมาตั้งไว้ในหมู่บ้าน ราคาโรงสีข้าว 70000 บาท แต่มีเงิน 40000 บาท จึงเป็นหนี้และหารายได้เสริมจากการขายรำและขายข้าว เพื่อมาใช้หนี้ ต่อมาจึงได้รับคำแนะนำจากหมอ ให้กินข้าวกล้องเพราะดีต่อสุขภาพ จึงได้จัดทำโรงสีข้าวกล้องแต่ได้ปรับปรุงโรงสีใหม่โดยมีผู้ดูแลสองคน

สภาพการบริหารจัดการ ชาวหมู่บ้านและกรรมการหมู่บ้านมาศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง ณ หมู่บ้านคอนมัน มีการอบรมนายช่าง มีการดูแลอยู่ตลอดเวลา มีการจัดทำระบบบัญชีใหม่

คำถาม

1. ค่าตัวของ SP ควรเป็นเท่าไร = ค่าตัว SP ขั้นต่ำ 68000 บาท/ปี
2. บุคคลที่จะมาเป็น SP ควรมีลักษณะอย่างไร = มีความรู้ครอบคลุมทุกเรื่องสามารถทำงานกับชุมชน เข้าใจปัญหา มีแนวคิดเชิงอุตสาหกรรม งานไม่ยุ่ง สามารถทุ่มเทเวลาให้กับโครงการ
3. ทำอย่างไรให้ลูกจ้างรัก SP ก่อนที่จะทำงาน = บอกเล่าต่อกัน จาก อบต. อำเภอ จังหวัด ทุกภาคส่วน
4. ท่านจะเชื่อมเครือข่ายอย่างไร = ต้องรู้จักเครือข่ายทุกระดับ และเข้าประสานงานด้วยตัวเอง

อีสานเหนือ

วิสาหกิจข้าวหอมทอง บ้านโคกสะอาดบ้านโคกสะอาดหมู่ที่ 5 ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนอนสัง จังหวัดหนองบัวลำภูมีจำนวนครัวเรือนภายในหมู่บ้าน 164 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 555 คน ชาย 277 คน หญิง 278 คน พื้นที่ทั้งหมด 2,750 ไร่ จำนวนสมาชิก

45 คน จำนวนเงินของกลุ่ม/องค์กรชุมชน 15,000บาทรวมจำนวนหุ้น 45 หุ้น ประเภทของกิจกรรม
กลุ่ม วิสาหกิจชุมชน

จำนวนเครือข่ายทั้งสิ้น 4 กลุ่ม

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวหนองเล้าข้าว
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกุคกลางสร้อย
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองเม็ก
4. กลุ่มวิสาหกิจโนนสัง

กิจกรรมที่กลุ่ม/องค์กรชุมชนประสบผลสำเร็จ

1. การผลิตข้าวฮางอก
2. การผลิตจมูกข้าวฮาง
3. การทำขนมแปรรูปจากข้าวฮาง

แนวทางที่กลุ่มต้องการแก้ไขให้เป็นจริง

1. ลดการสูญเสียระหว่างการผลิตให้น้อยลง
2. เพิ่มช่องทางการตลาด

แผนงานที่อยากดำเนินการต่อไปในอนาคตคือ

1. อยากเป็นผู้นำด้านการผลิตข้าวฮางในพื้นที่ อ. โนนสัง
2. อยากแปรรูปอาหารดังกล่าวเพื่อส่งออกต่างประเทศ

คำถาม

1. ค่าตัวของ SP ควรเป็นเท่าไร = ค่าตัว SP 5000 บาทขึ้นไป/วัน
2. บุคคลที่จะมาเป็น SP ควรมีลักษณะอย่างไร = ทุกคนเหมาะสมเพราะมีความรู้

ความสามารถที่จะทำงานได้

3. ทำอย่างไรให้ลูกค้ารู้จัก SP ก่อนที่จะทำงาน = SPจะจัดเป็นSPผู้นำและSPผู้ช่วย เข้าไป

ทำงานร่วมกับชุมชน

4. ท่านจะเชื่อมเครือข่ายอย่างไร = ต้องรู้จักเข้าร่วมกับชุมชน เจาะเข้าไปว่าภาครัฐไหนเป็นผู้ช่วยเหลือให้การสนับสนุนซึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลต้องแจ้งว่า SP จะเป็นผู้เข้ามาดูแลโดย SP ต้องเข้าไปคุยกับหน่วยงานนั้นแจ้งถึงหลักการเหตุผลของการทำโครงการ โดยการสร้างเครือข่ายจากผู้ใหญ่บ้านก่อน

อีสานใต้1 จ.นครราชสีมา

โครงการวิจัย ชุมชนประโดก-โคกไผ่ ต.หมื่นไวย จ.นครราชสีมา

ชื่อกลุ่ม

กลุ่มขนมจีนอบแห้งและน้ำยาผงกึ่งสำเร็จรูป ที่อยู่เลขที่ 6 บ้านโนนตาสูก ต.หมื่นไวย
อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000

จุดประสงค์

ส่งเสริมให้บุคคลทั่วไป รู้จักของดีตำบลหมื่นไวย จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้การสร้าง
รายได้ให้กับบุคคลในชุมชน ในรูปแบบของรายได้เสริม โดยส่งเสริมให้เกิดกิจกรรม ตามแนวทาง
ต่อไปนี้ “กินขนมจีนประโดก ไหว้พระวัดโบสถ์หมื่นไวย ชมเรือนไทยสวนแม่ศรี เป็นของดีตำบล
หมื่นไวย ก้าวไกลสู่สากล”

ความเป็นมา

ก่อตั้งเมื่อ ปี 2546เงินทุนปี 2546 ได้รับงบประมาณ จากกองทุนกระตุ้นเศรษฐกิจ 1,000,000
บาทปี 2547 ได้รับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเงินทุนการวิจัยการผลิตขนมจีนอบแห้ง และ น้ำยาผง
อบแห้งกึ่งสำเร็จรูป จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสภาวิจัยแห่งชาติ
เป้าหมายในอนาคตที่กลุ่มต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มต่อโครงการ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการที่จะผลิตสินค้า “ขนมจีนอบแห้ง” โดยใช้เครื่องจักรและจำหน่ายไปยัง
ศูนย์การค้าต่าง ๆ และเป็นของฝากประจำตำบล (สินค้า OTOP) ซึ่งต้องการให้กลุ่มที่ปรึกษา
โครงการ ช่วยให้คำแนะนำทั้งทางด้านการบริหารจัดการภายในกลุ่ม, การตลาดและด้านอื่นๆ
จนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะ ในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม ให้ประสบ
ความสำเร็จ ตามจุดประสงค์ ที่ตั้งไว้

ปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบัน

- ขาดเงินทุนในการดำเนินการต่อ
- เครื่องจักรไม่สมบูรณ์

- คณะกรรมการยังไม่ทราบวิธีการบริหารจัดการให้กลุ่มอยู่ได้อย่างยั่งยืน
- ขาดความชำนาญด้านการบริหารจัดการทั้งภายใน ภายนอก

คำถาม

1. ค่าตัวของ SP ควรเป็นเท่าไร = ค่าตัว SP ไม่ได้ระบุ แต่สามารถนำมาเลี้ยงครอบครัวได้
2. บุคคลที่จะมาเป็น SP ควรมีลักษณะอย่างไร = มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม
3. ทำอย่างไรให้ลูกค้ารู้จัก SP ก่อนที่จะทำงาน = เข้าไปคุยกะเขาก่อนและแนะนำวัตถุประสงค์ของโครงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เราอยากได้อะไรจากเขาเราต้องให้เขาก่อน
4. ท่านจะเชื่อมเครือข่ายอย่างไร = มีการแลกเปลี่ยน ใช้การทำงานร่วมกันโดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่น

อีสานใต้2 จ.อุบลราชธานี

Ok อยู่ในไฟล์นำเสนอ

คำถาม

1. ค่าตัวของ SP ควรเป็นเท่าไร = ค่าตัว SP กลุ่มละ 270000 บาท
2. บุคคลที่จะมาเป็น SP ควรมีลักษณะอย่างไร = รู้ลึก รู้จริง รู้กว้าง รู้บริบทของชุมชนทำงานอย่างมืออาชีพ
3. ทำอย่างไรให้ลูกค้ารู้จัก SP ก่อนที่จะทำงาน = ต้องทำหนังสือไปประชาสัมพันธ์และเสนอตัวเป็นที่ปรึกษาชุมชน
4. ท่านจะเชื่อมเครือข่ายอย่างไร = เข้าไปร่วมทำงานร่วมกับเครือข่ายอื่น การที่จะเป็นที่ปรึกษามืออาชีพและการที่จะได้รับรางวัลระดับชาติควรปฏิบัติตัวอย่างไร ความพร้อมเป็นสิ่งแรกที่เราพร้อมที่จะเข้าสู่รัฐวิสาหกิจชุมชนหรือเปล่าโดยที่เราจะต้องเชื่อมโยงหลายอย่าง ทั้งตัวผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน โดยเราต้องมองศักยภาพหลายอย่าง คือรู้ว่าชุมชนต้องการอะไรแล้วเราสามารถช่วยเหลือเค้าจริงๆเปล่า เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเชิงอนุรักษ์และเชิงพานิช ซึ่งความพร้อมของSP รัฐวิสาหกิจชุมชนต้องมีการวางแผนงานอย่างแม่นยำ

ตัวแทนคณะกรรมการคัดเลือกที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนดีเด่น แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเครือข่าย

ข้อเสนอแนะในการเป็นที่ปรึกษาที่ดี

ผู้แทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้กล่าวถึงการเป็นที่ปรึกษาที่ดี ดังนี้เป็นไปได้ไหมเป็นไปได้ในที่นี้ซึ่งหมายถึงสิ่งแรกที่เราคิดว่าจะเป็นไปได้คือบางครั้งเราต้องใช้ศักยภาพการเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้วิสาหกิจยอมรับในการขับเคลื่อนที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนไม่ได้จะเป็นไปได้เฉพาะของชนิดหรือว่าจะเป็นของวิสาหกิจก็ตามทุกอย่างเราถือว่ามันเป็นองค์รวมทั้งหมด การเป็นที่ปรึกษาที่ดีได้เราจะต้องมีจริยธรรมและจรรยาบรรณ

จริยธรรม คือ คุณค่าที่ดีที่ใช้เป็นข้อปฏิบัติในการประพฤติที่ดีที่ชอบ โดยมีพื้นฐานมาจากกฎหมายหรือศีล หรือจากประเพณีวัฒนธรรมของคนในแต่ละสังคม

จรรยาบรรณ คือ หลักความประพฤติปฏิบัติอันเหมาะสมแสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพที่บุคคลในแต่ละวิชาชีพได้ประมวลขึ้นเป็นหลัก เพื่อให้สมาชิกในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ ยึดถือปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นถึงจริยธรรมปลูกฝัง และเสริมสร้างให้สมาชิกมีจิตสำนึกบังเกิดขึ้นในตนเองเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร และมุ่งหวังให้สมาชิกได้ยึดถือเพื่อรักษาชื่อเสียงและส่งเสริมเกียรติคุณของสมาชิก และสาขาวิชาชีพของตน

ความพร้อมของการเป็นที่ปรึกษา

อาจารย์ทรงศักดิ์ ซึ่งได้กล่าวความพร้อมของการเป็นที่ปรึกษา ดังนี้ เราต้องมีการวางแผนการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและการบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งการเสริมหนุนกลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็ง เน้นศักยภาพความพร้อมของชุมชน

1. การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ในรูปแบบที่หลากหลายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในเชิงพื้นที่หรือประเด็นความสนใจ และเสริมหนุนชุมชนที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ อยู่แล้วให้มีขีดความสามารถในการพัฒนามากขึ้น
2. การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร โดยพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนให้เป็นระบบและปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพชุมชนและจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยนำข้อมูลชุมชนมาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ ค้นหาทางออก นำไปทดลองปฏิบัติจริง มีเครือข่ายการศึกษาฐานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการต่อยอดปรับใช้ประโยชน์ โดยใช้แหล่งทุนในชุมชน อาทิ ธนาคารประชาชน สหกรณ์เครดิตยูเนียน และกองทุนต่างๆ ของหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นต้น

ตัวแทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเครือข่าย

คุณปิยาพร รัชญ์เจริญ ในส่วนของการพัฒนาเครือข่ายที่ปรึกษาเราได้เริ่มมาตั้งนานแล้ว ในการดำเนินงานตามปีงบประมาณ 2554 นั้น เดิมทีทางกรมได้ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาที่ปรึกษาเป็นรายบุคคลที่ผ่านการคัดเลือกตามเกรดที่ทางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค ดำเนินการแต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการส่งเสริมได้ทั้งหมดด้วยปัจจัยข้อจำกัดด้านงบประมาณ แต่ก็พยายามจัดจ้างที่ปรึกษาทางช่องทางอื่นๆ ที่เป็นงานของกรมโดยประสานผ่านศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค และหน่วยงานภาคที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. พัฒนาชุมชน สภาองค์กรชุมชน และเกษตร และกิจกรรมอื่นๆ เช่น การประกวดที่ปรึกษาดีเด่นแห่งชาติ ก็จะมีอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างชื่อเสียงจะนำไปสู่การหารายได้ของเครือข่ายที่ปรึกษาในอนาคต

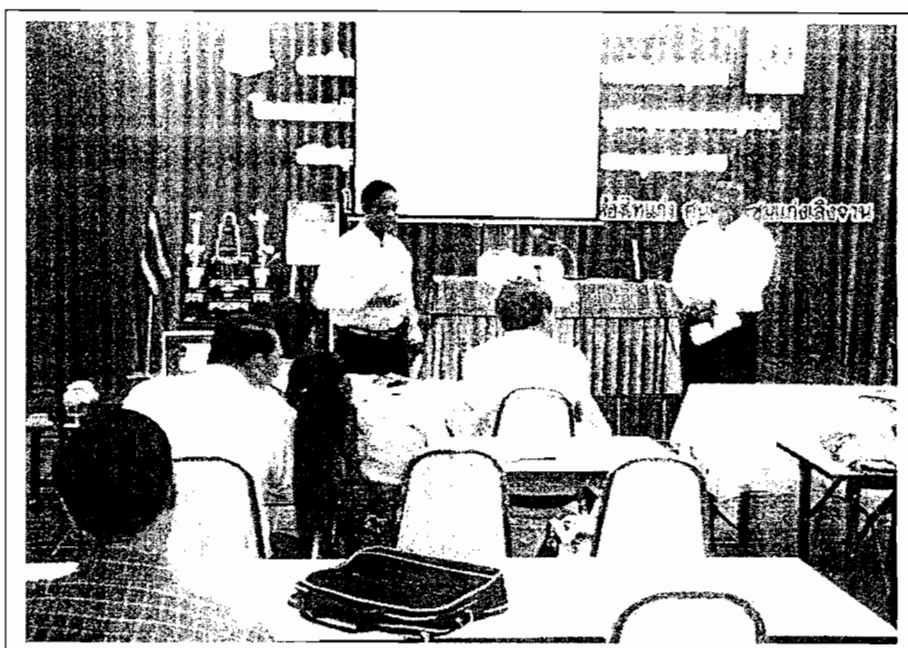
คุณอารักษ์ เอี่ยมจ้อย หลังจากนั้นเครือข่ายต้องกับมาทบทวนตัวเองแล้วว่าแผนหรือเป้าหมายที่เราจะเดินไปข้างหน้านี้ มันชัดแล้วหรือยัง แล้วสิ่งที่ยังขาดเราจะเติมเต็มได้อย่างไร ทั้งในส่วนเครือข่ายภาคี งบประมาณ องค์ความรู้ด้านวิชาการ ซึ่งคิดว่าการดำเนินงานระยะแรกของเครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรให้มีหน่วยวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดการความรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นที่ปรึกษาและศูนย์ประสานงานเชื่อมโยงเครือข่ายไปอีกระยะเวลา 1 – 2 ปีก่อน เพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป และควรใช้ชุดความรู้เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นหลักสูตรบังคับสำหรับการทำงานของทีมที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชน

อ.ฉลาด จันทรสมบัติสรุปช่วงท้าย ถึง องค์แรกที่เรอยากขอเชิญชวนที่ปรึกษา 20 ท่านแรก เพราะเราจะได้นัดหมายวันที่ 16 กันยายน 2553 เพื่อให้ 20 ท่าน วางแผนการทำงานต่อไปเพื่อให้ศึกษาชุมชนในส่วนลิกองค์สองซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำยุทธศาสตร์และแผนแม่บทในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในโครงการอย่างต่อเนื่องโดยบูรณาการทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการและสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยง อบต. และการดำเนินงานเข้ากับที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมของระบบการพัฒนาผู้ประกอบการให้เชื่อมโยงและขับเคลื่อนการพัฒนาให้เกิดเป็นรูปธรรมในการสร้างระบบและฐานข้อมูลการพัฒนาวิสาหกิจเช่น เราอยากทำอะไร ทำหมู่บ้าน OTOP ใหม่ โดยให้ 20 ท่านกลับไปทบทวนหาพื้นที่หรือหาข้อมูลเพื่อที่จะไปศึกษาหาข้อมูลมานำเสนอในวันที่ 16 โดยเราจะนำ 20 ท่านแรกมาก่อนโดยแบ่งออกแบ่งออกเป็นโซนเพื่อจะให้แต่ละโซนได้ไปวางแผนหาพื้นที่และข้อมูลมานำเสนอบทความจะต้องไม่เกิน 15 แผ่น ให้ไปศึกษาตามคู่มือที่ให้ไป เพราะอาจารย์อยากเห็นศักยภาพของแต่ละโซนว่ามีความเคลื่อนไหวในการดำเนินงานขั้นต่อไปไหม ซึ่งให้แต่ละโซนนำบทความส่งภายในวันที่ 10 กันยายน 2553 เราจะเปิดตัวบ้านวิสาหกิจชุมชนของภาคอีสาน ที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมทำร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาสารคามและเครือข่าย ซึ่งนำไปสู่ ทำแผ่นพับ ป้ายไวนิลในลำดับต่อไป

ภาคผนวก ญ
ภาพประกอบกิจกรรม

ภาพที่ 12 การอบรมเชิงปฏิบัติการเทคนิคการศึกษาชุมชนกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ 13 การลงพื้นที่ศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน

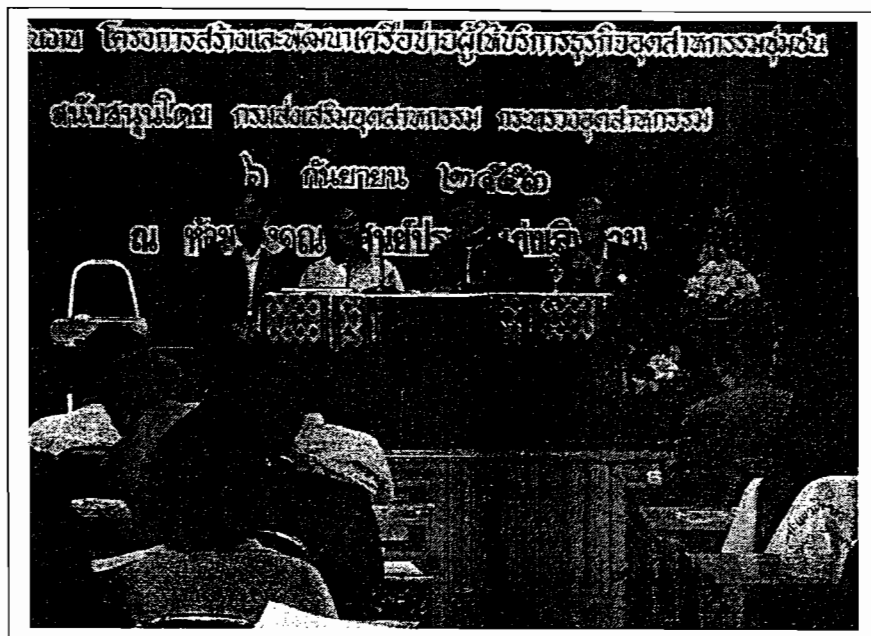

ภาพที่ 14 ผศ.ดร.ฉลาด จันทรมบัติ สรุปผลการดำเนินงานโครงการ

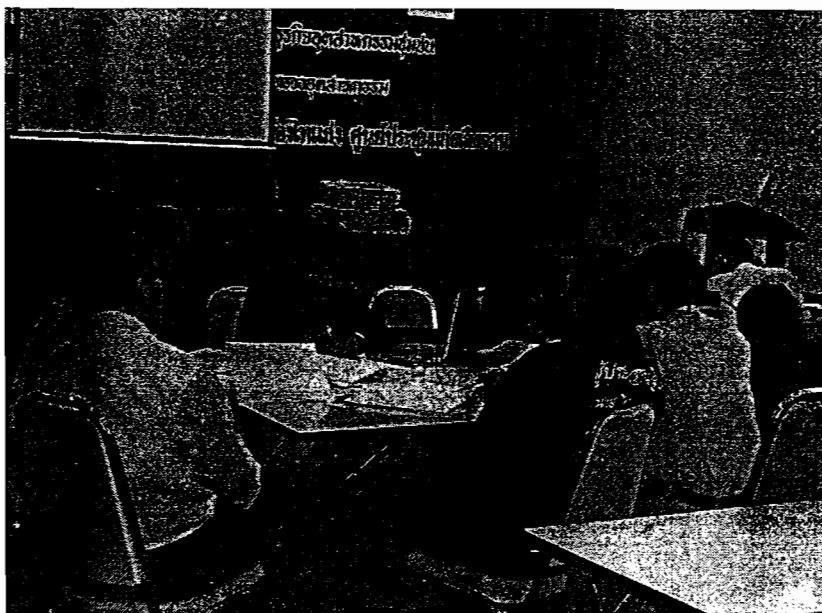

ภาพที่ 15 คุณอารักษ์ เอี่ยมจ้อย เสนอแนวทางการดำเนินงานโครงการ
ต่อเนื่อง

ภาพที่ 16 ตัวแทนศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 4, 5, 6 และ 7
แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

ภาพที่ 17 เครือข่ายที่ปรึกษาระดมสรุปบทเรียนการดำเนินงานโครงการ

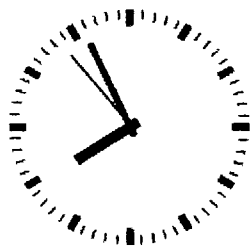
ภาคผนวก ฏ
เว็บไซต์เครือข่าย

จันทร์ที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2553

หน้าหลัก | เกี่ยวกับ DKMSC | องค์กรชุมชน | ศูนย์จัดการ

SP-NE Service Provider
Network of Non-...
เครือข่ายที่ปรึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
<http://www.drcnaland.com/sone>

Blog

...

บันทึก

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้
ขององค์กรชุมชน
โดย ผศ.ฉลาด จันทสมบัติ

...

...

...

- ผลการประเมิน ความเหมาะสมของรูปแบบ
- ผลการประเมิน ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- ผลการประเมิน ความสอดคล้องระหว่าง แผนกับรูปแบบ

...

บ้านองค์กรชุมชนเป้าหมาย

...

บทความวิจัย

...

บ้านนำทาสีงเวียงชัย

บ้านเหล่าราษฎร์พัฒนา

...

องค์การบริหารส่วนตำบล...

องค์การ...

ความร่วมมือ (MOU) แผนสุขภาวะระดับตำบล

โครงการพัฒนาและวิจัยสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข
จังหวัดมหาสารคามและจังหวัดร้อยเอ็ด

ศูนย์จัดการความรู้ขององค์กรชุมชน

วิสัยทัศน์

ร่วมใจพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชน ใฝ่เรียนรู้ มุ่งสู่ศูนย์การเรียนรู้สุขภาวะชุมชนที่เป็นสุข

พันธกิจ

1. การบริหารจัดการที่ดี
2. แหล่งเรียนรู้
3. การพึ่งพาตนเอง
4. ลดรายจ่าย สร้างรายได้
5. ปรับเปลี่ยนระบบสุขภาพชุมชน
6. ตัวชี้วัดความสำเร็จองค์กรชุมชน

เป้าหมาย

1. เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ
2. สังคมแห่งการเรียนรู้และมีความสุข

บทบาทหน้าที่

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มองค์กรชุมชนในหมู่บ้านได้มาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และศึกษาความรู้ให้เป็นระบบ
2. กำกับดูแล ติดตาม ประเมินผลการทำงานของกลุ่มองค์กรชุมชนให้เป็นไปตามแผนงาน กิจกรรมที่วางไว้
3. เป็นสถานที่พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มองค์กรชุมชน เครือข่าย